John Adams
Library,

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHELF Nº
ADAMS
264.21

DOCTISSIMI VIRI NICOLAI SANDERI,

DE ORIGINE AC PROgreſſu Schiſmatis Anglicani, Liber.

Continens hiſtoriam maximè Eccleſiaſticam, *annorum circiter ſexaginta, lectu digniſſimam: nimirum, ab anno 21. regni* HENRICI 8, *quo primum cogitare cœpit de repudianda legitima vxore ſereniſſima* CATHERINA, *vſque ad hunc vigeſimum ſeptimum* ELIZABETHÆ, *quæ vltima eſt eiuſdem* Henrici *ſoboles.*

Editus & auctus per Edouardum Rishtonum.

Præcipua capita totius operis poſt præfationem authoris continentur.

Coloniæ Agrippinæ, Anno Domini
1585.

ADAMS 264.21

EDOVARDVS RISHTONVS BENEVOLO LECTORI,

DE OCCASIONE ET *cauſis huius editionis.*

* * *

CVM nuper ex Anglicano carcere in exilium emiſſus in Gallias perueniſſem, intellexi ſermone multorum D. Nicolai Sanderi *Doctiſsimi viri opera, propter egregiam quam apud doctos habent exiſtimationem, a Typographis vndique conquiri ad prælum, maximè verò ea quæ nondum impreſſa, ſed ab illo ſancto viro immatura morte erepto, vel apud amicos depoſita, vel in aduerſarijs relicta fuiſſent. Ex quibus audiebam libros ſeptem inſignes de Iuſtificatione iam eſſe* Treuiris *ſub prælo, alios nonnullos eiuſdem authoris quæri, ſed præcipuè opus quoddam excellens de initio & progreſſu Anglicani ſchiſmatis, cuius exemplaria nonnulla (licet paucisſima) extabant manuſcripta, tùm in Italia, tùm etiam in Hiſpania, vbi opus abſoluit, hiſtoria rerum ad ſua tempora deducta.* Opera Sanderi.

Cum autem Sanderus *ex illo ingenti animarum zelo quam habebat, ex Hiſpaniis in Hiberniam ad afflictos Catholicos, qui arma pro religione ſumpſerant conſolandos conceſsiſſet (quo etiam in opere non ita multo poſt,* n- *ex continuis laboribus, inedia, aëris locique intem-* di- *periè, rerum neceſſariarum inopia, cęteriſque difficul-* an. *tatibus ac anguſtijs animam ſanctam Creatori ſuo reddidit) reliquit hoc opus* De Schiſmate Anglicano *in tres libros diuiſum, ſed nondum planè perfectum ac prout voluerat perpolitum, eò quòd aliis occupationibus ac etiam ſcriptionibus perpetuò ferè diſtineretur. Redeunti verò mihi ſuperiori anno ex Anglia, cùm* Pariſijs *obtuliſſet ſe, amicus quidam meus per antiquus,* D.
Io- Iodocus Skarnhert Colonienſis, *quem & Romæ*
arn. *cognoueram, & ſæpè cum eo de huiuſmodi libris contuleram (eramus enim vterque in rebus quæ ad hiſtorias pertinent, non indiligentes) cępit a me ſummoperè contendere, vt horum* D. Sanderi *librorum copiam ei facere. Sciebat enim me libros legiſſe, & exemplar aliquod apud me extare credebat. Dicebatque me eo facto non ſolum ipſi & Bibliopolæ amico ſuo plurimum gratificaturum, verum etiam vniuerſo orbi Chriſtiano non parum profuturum, qui ex eiuſmodi hiſtoria de ſchiſmaticorum ac hęreticorum geſtis (audierat enim quędam quę in illa narrantur) non poterit, inquit, admonitionem non vtiliſsimam capere.*

Ego ab initio negare cœpi quod poſtulabat, excuſare quòd operis exemplar non haberem, nec eſſe facilè reperire: deindè etiam neſcire, an expediret rem pręlo committere, viuentibus adhuc illis, nonnulla ex parte, quorum res geſtę narrantur, & quorum turpitudines

hac

hac hiſtoria reuelantur. At ille contra cõtendebat, maiorem eſſe publicę vtilitatis, quàm particularium hominum rationem habendam: nullam eſſe iam ferè relictam emẽdationis ſpem in illis, qui quotidie ſceleribus noua ſcelera accumulant: animum authoris fuiſſe iam nonnullis ab hinc annis opus integrum publicaſſe, niſi Cauſa impreſſionis *alijs primùm occupationibus, deindè etiam morte ipſa impeditus fuiſſet: verſari nunc in hominum manibus nonnulla exemplaria, & certum eſſe illa breui ab aliis edenda fore, eaque fortaſſè mendoſe, niſi Anglus aliquis huius rei curam ſuſcipiat: nullum autem poſſe commodius id pręſtare dicebat, quàm me, qui eiuſmodi rerum iam vſum aliquem habebam, & ex iis quę* Londini *in carcere ad quatuor ferè annos cõtinuos obſeruaueram, non eſſet mihi difficile, illa ſupplere de regno* Elizabethæ, *quę poſt* D. Sanderi *mortem in Anglia contigerunt.*

His aliiſque rationibus permotus, promiſi D. Iodoco *me eſſe facturum hac in re, quicquid poſſim. Et ſtatim cœpi in eam curam incumbere, vt exemplar aliquod per amicos obtinerem, quod non difficulter factum eſt. Deindè opus ipſum vniuerſum relegi, ac loca nonnulla quę vel ſcribarum vitio deprauata, vel authoris feſtinatione minus explicata fuerant, correxi. Quędam etiam quę longioribus diſputationibus implicata videbãtur, vt hiſtorię ſeries melius teneretur, amoui. plurima quę deerant, maximè verò poſt* D. Sanderi *mortẽ, adiunxi.* Quæ præſtita in hac editione *Et quia magnitudo moleſque operis vſque adeo magna non videbatur: vnius libri nomine vniuerſum comprehendi, & ſic tandem emendatũ amico meo* D. Iodoco *vna cum hac epiſtola tradidi, vt ad Bibliopolam ſuum*

qui illud tantoperè expetebat, tranſmitteret, hoc ſolum ab eo petens, vt emendatè imprimeretur, quod ſpero ipſum curaturum, ſin minus, noſtra ſaltem voluntas in eo non defuit, quam beneuolo lectori probatam fore non diffidimus. Diuinam autem bonitatem rogamus vt quantos cupimus, tantos percipiat Christianus orbis ex hac admirabili hiſtoria fructus ad hæreſis ac ſchismatis deteſtationem. Vale amice lector, & Deum pro me precare.

PRAEFATIO SANDERI DE ARGVMENTO HVIVS operis, & fœdo Schiſmatis initio apud Anglos.

B*Ritannos ad fidem Chriſti primus conuertiſſe dicitur* Ioſephus ab Arimathia, *deindè in fide confirmauit* Eleutherus *Pontifex Romanus, à* Petro *duodecimus, miſſis ad eos* Fugatio *&* Damiano, *qui* Lucium *Britanniæ Regem & permagnam populi partem baptizarunt; adeò vt* Tertullianus *tàm vicinus eorum temporum, ſcripſerit:* Britannorum inacceſſa Romanis loca, Chriſto ſubdita eſſe. *Cùm autem Angli & Saxones Germaniæ populi, Britannis bello*

Circiter Annũ Do 50.

Circiter Annũ Do 180.

In lib. aduerſ. Iudeos.

victis, & in remotiorem quandam inſulæ regionem concluſis, Regni fines longè lateq; occupaſſent: Gregorius magnus *ad eoſ-*
Anno Do. *dem Saxones miſit* Auguſtinum, Meli-
596. tum, *& alios ordinis* S. Benedicti *Monachos, qui & gentem eatenus idolis dedi- tam, fecerunt Chriſtianam, & Regem Cantij* Ethelbertum *Chriſti baptiſmo imbuerunt. Ab illo die vſque ad vigeſimum*
Anno Do. *quintũ ferè annum Regis* Henrici octaui,
1534. *per annos circiter mille, non alia fides in Anglia viguit, quàm Catholica Romana: adeò vt ipſum Angliæ regnum iam inde ab* Ina *rege, vſque ad* Henrici 8 *tempora, per annos ferè octingentos, tributi nomine, de ſingulis domibus, ſingulos denarios Pon-*
Denarij *tifici Romano, in honorem* D. Petri *per-*
S. Petri. *ſoluerit: vnde etiam* Denarij Petri *vulgò dicebantur.* Henricus *autem* 8 *hac ſola occaſione quam nunc exponam, & fidem Chriſti mutauit, & regnum Angliæ à Pontificis Romani communione diſiunxit.*

Arthurus *natu maior* Henrici *frater, cum* Catharinam *catholicorum Hiſpaniæ Regum filiam in vxorem accepiſſet, non modo abſque liberis defunctus eſt, verum etiam ob infirmam teneræ ætatis valetudinem, & ſecutam mortem, vxorem* Catharinam *minimè cognouit. Illam* Henricus *de Pontificis venia ob pacem inter Hiſpanos & Anglos confirmandam, cùm duxiſſet, poſt annorum viginti cohabitationem repudiauit, ſpecie tenus, quòd vxor fratris ſui fuiſſet, re autem vera, vt* Annam Bolenam *multis neceſſitudinum vinculis coniunctiorem, eius loco ſupponeret:* Anna *enim* * *concubinarum* Henrici *adhuc viuentium, alterius quidem ſoror, alterius filia erat: quin etiam, ipſiusmet* Henrici *propria filia non ſine multis indicijs habebatur. Hanc ergò vt* Henricus *duceret, tùm* Catharinam *repudiauit, tùm ex Eccleſia Romana exiuit, nec interim aut ad vllam aliã Eccleſiam antiquiorem, aut etiam ad* Lu-

Totius operis Argumentum.

* *Regis cõcubina Anne mater hîc dicitur, etiã ſi alteri viro nupta erat.*

che

theranorum *&* Caluiniſtarum *Eccle-ſiam recenter natam ſe contulit, ſed nouam erexit, cuius ſummum in terris caput ſeipſum nominauit,* Annam *verò* Bolenã *& ante nuptias cùm plurimis fornicatam, & poſt initas Regis nuptias, cum fratre ſuo concũbentem, & ſemper hæreſi Lutheranæ addictam, & demum à* Thoma Boleno, *qui pater* Annæ *dicebatur, inter cæteros iudices conſidente, adulterij & inceſtus damnatam,* Henricus *ſecuri percutiendam curauit.*

Tho. Bolen non erat unus ex Judicibus licet diu ita creditum est.

Baſis & fundamẽtum religionis Anglicanę.

Super hanc ergò Regis hypocriſim, qua ſe Catharinam *ob Dei timorem repudiare ſimulauit: ſuper hunc inceſtũ, quo* Annam *duxit, inceſtum inquam Regis* Hẽrici, *quo, ſi non propriam filiam, at ſaltem concubinæ ſuæ filiam duxit, inceſtum etiam* Annæ Bolenæ, *quo à fratre ſuo ſe cognoſcendam permiſit: ſuper hunc Eccleſiaſticum Regis Primatum, quem primus mortalium* Henricus 8 *ſibi arrogauit, omnis illa religio quam*

An

Anglia ſub Principibus Henrico, Edouardo, *&* Elizabetha *tenet, ac profitetur, ædificata conſurgit. Et tamen quod* Henricus *poſt diuortium interpoſitum, quando iam ſupremum Eccleſiæ caput ſcribebatur, in fidei negotio ſtatuit, hoc ipſum liberi eius* Edouardus *&* Elizabetha *ſupplantarunt, & omninò deſtruxerunt, alio prorſus Euangelio in eius quod* Henricus *condiderat locum ſuppoſito & ſurrogato. Hæc mira & ſtupenda quæ poſt Anglicanũ ſchiſma inchoatum, Deus in illo regno, vt filiorum corda ad patrum fidem reduceret, operatus eſt, intelligi perfectè non poſſunt, niſi perlecta ſchiſmatis huius hiſtoria, quam mira rerum nouitate conſpicuam & illuſtrem, ſecundum ea quæ vel ex publicis monumentis excerpſimus, vel ex grauiſſimorum hominum tàm ſcriptis quàm verbis hauſimus, vel ſaltem ipſi cognouimus & obſeruauimus, bona fide iam exponemus.*

PARTES HVIVS HISTORIÆ.

1. *De cauſis & origine ſchiſmatis per* Henricum octauum, *pag.* 1.

2. *De progreſſu eiuſdem ſchiſmatis, & de hæreſis Zuinglianæ inchoatione, per* Edouardum ſextum Henrici *filium, pag.* 106.

3. *De reſtitutione* Catholicæ *religionis ac regni reconciliatione per* Mariam Henrici *filiam primogenitam, pag.* 133.

4. *De religione Catholica abrogata, & hæreſi Caluiniana introducta per* Elizabetham *ex* Anna Bolena *filiam, pag.* 142.

DE SCHISMATE ANGLICANO PER HENRICVM OCTAVVM INCHOATO, LIBER.

DVM rebus Imperij *Maximilianus* Auguſtus, Hiſpanicis *Ferdinandus* & *Elizabetha* Catholici Reges, Anglicanis *Henricus ſeptimus* præeſſet, præclarè cum orbe Christiano actum videbatur. Nihil enim *Maximiliano* Imperatore, ſeu bello, ſeu pace, illuſtrius, nihil Catholicis Principibus in vtroque genere fœlicius: nihil *Henrico ſeptimo* aut fortius aut prudentius, qui omnibus bellis victor, omni opum genere affluebat. *Status rerū circiter an. D. 1500.*

·hiſma in·r Mahometanos.

Iam ſuperſtitio Mahometana, per *Iſmaelis Sophi*, ex *Aſſumcaſſani* filia nati, nouam interpretationem, quam occupati Perſici Regni maieſtas commendatiorem populo reddidit, in varias ſectas abibat. Iam Saraceni, poſt Bœticam octingentis ferè annis poſſeſſam tota Hiſpania exterminabãtur.

Nouus Orbis.

Iam nouus Orbis Principibus Chriſtianis, ex infinita Dei miſericordia patefactus, Chriſti Euangelio parere cœperat, Luſitanis verſus Meridiem, Hiſpanis verſus Occidẽtem, ex *Alexandri Papæ ſexti auctoritate*, tam ſui Regni, quam Chriſtianæ fidei gloriã propagantibus. Quæ res dum fœlici curſu progrederentur, anno ab incarnatione Ieſu Chriſti milleſimo &

An. D. 1500.

quingenteſimo, inter potentiſſimos *Henricum ſeptimum* Angliæ, itémque *Ferdinandum & Elizabetham* Hiſpanię Reges, actum, annóq; ſequente, tranſactum

actum eſt, vt *Arthurus* maior natu filius *Henrici ſeptimi*, *Catharinam* Catholicorum Regum filiam, locupletiſſima dote conſtituta, in vxorem acciperet. Nuptiæ *Londini*, apud Eccleſiam ſancti *Pauli* celebratæ ſunt, decimo octauo Calendas Decẽbris, qui dies apud Anglos, D. *Erchenvvaldo* ſacer eſſe conſueuit. Principes ſumma nocte ad thalamum ſolenni ritu deducti ſunt. Cæterum *Henricus ſeptimus* de medicorũ conſilio cauerat, vt grauis quædam matrona in eodem cum illis thalamo ſociata, videret, ne carne coniungerentur, eò quòd *Arthurus* decimum quintum ætatis annum vix dum attingẽs, ex lento præterea morbo laboraret, cuius tabe poſt quintum menſem confectus, ex hac vita migrauit.

Nuptię Arthuri & Catharinæ.

An. D. 1501.

An. D. 1502.

Mortuo iam *Arthuro*, cum Cath.ci Principes filiam ſuã repeterent, noua

nuptiarum cõditio ab *Henrico ſeptimo* propoſita, & poſt maturam deliberationẽ, à Regibus Catholicis accepta eſt, vt impetrata Summi Pontificis legitima diſpenſatione, *Catharina Henrico Arthuri* Principis fratri, duodecimum ætatis annum agenti deſponderetur. Cauſa domi primùm per vtriuſque regni theologos & iuriſconſultiſſimos viros, an fieri honeſtè poſſet, examinata, deindè, cùm de iure conſtaret, per vtriuſque Regis legatos relata eſt primùm ad *Alexãdrum ſextum*, deindè ad *Pium tertium*. Sed cum vterque prius vita, quàm hoc negotio defunctus eſſet, demũ *Iulius* Papa ſecundus, adhibitis in cõſilium doctiſſimis viris, ob pacis inter tanta regna cõfirmandæ publicum bonum, iuris humani, quod ſolùm obſtabat, vinculũ, in hac quidem cauſa locum non habere declarauit, & nuptias cõtrahendi

[S]põſalia Ca[t]harinæ.

veniam poteſtatemque fecit. Nam diuinum ius, quod ſacris literis conſignatum extat, adeò his nuptijs non obſtare theologi aſſerebant, vt ſiue ſtatus naturæ ſpectetur, *Iudas* Patriarcha iuſſerit ſecundo genitum ſuum *Onan* ad *Thamarem* primogeniti fratris abſq; liberis defuncti vxorem ingredi, vt ſemen fratri ſuo ſuſcitaret: ſiue Moſaïca lex cõſulatur, idipſum fratri ſuperſtiti, etiam ſub infamiæ pœna, pręceptum reperiatur: Fieri autem non potuiſſe, vt Deus qui legem naturalem totius naturæ humanæ perpetuam comitem, imò ducem & regulam eſſe voluerit, eandem in vllo vnquàm, nedùm in ipſo naturæ ſtatu, violari, non ſolùm permitteret, ſed etiam iuberet.

Gen. 38.

Deuter. 25 & Ruth 3. & 4.

Hoc enim perindè videri, ac ſi naturam ab ipſo ita conditam vt nunquàm mutaretur, tamen ipſe mutaret

2. Tim. 2. ac diſſolueret, ſibique ipſi ea ratione contradiceret, ac ſeipſum negaret. Quod cum à Deo alieniſſimum ſit, nihil certius credendum, quàm quòd ſuperſtitis fratris nuptiæ cum alterius fratris abſq; liberis defuncti vxore cõtractę, nullo modo legi ęternę aut naturali repugnent, ſed tãtum impoſititiæ & eccleſiaſticæ, cuius ex iuſta cauſa relaxatio penes Pontificem Romanum ſit. Nam turpitudinem vxoris

Leuit. 18. fratris quam reuelari lex vetat, partim in hoc matrimonio reipſa nullã fuiſſe, quoniam *Arthurus Catharinam* vxorem nunquam cognouerat, partim ſi qua forſitã ſpecie tenus extitiſſet, tum per mortem *Arthuri* iamdudum eſſe ſublatam, tum præterea etiamſi poſt mortẽ eius adhuc perſeuerare poſſet, non tantam eſſe, quin publico pacis bono ſatis abundeque cooperiatur & compenſetur. Quæ omnia cum theologi

logi grauiſſimis tàm ſcripturæ ſacræ quàm ſanctorum patrum teſtimonijs corroboraſſent, nec per totam Eccleſiam vel vnus quiſpiam vir qui contradiceret, in vlla natione quæ ſub cælo erat, repertus eſſet, ſponſalia, ob immaturam adhuc *Henrici* ætatem, inter illum & *Catharinam* ineuntur.

Dum autem nuptiarum tempus expectabatur, *Elizabetha Catharinæ* mater in Hiſpania, itémque *Henricus ſeptimus* in Anglia diem ſuum obierunt. At *Henricus octauus*, eximia corporis forma præditus, in qua etiam regiæ maieſtatis auguſta quædam ſpecies elucebat, iam decimũ octauum ætatis annum ingreſſus, cùm nec ipſe iudicij expers haberetur, nec defuncti patris imperiũ amplius timeret, quanquàm ſemel dixiſſet ſe à nuptijs *Catharinæ* abſtẽturum, tamen re accuratius perpenſa, & diſpenſatione Pontificis in

An. D. 1504.

An. D. 1509.

omnium optimatum conſpectu publicè recitata, nulla mortaliũ vel tantillum ſcrupuli opponente, de totius conſilij ſententia, *Catharinam* in vxorem, tertio nonas Iunij palàm accepit, ac die *Ioannis Baptiſtæ* proximè ſubſecuto, non minus vxori, quàm ſibi, regium diadema cum ingenti omnium lætitia imponendum curauit, apud ſacrum *S. Benedicti* monaſterium, quod *Londino* ad ſolis occaſum adiacet.

Nuptię Henrici & Catharinæ, 1509.

Genuit *Henricus* ex *Catharina* filios tres & duas filias, ex quibus maior natu filius (cui etiam *Henrico* nomẽ fuit) nono poſt natiuitatem menſe è vita ſublatus eſt. Cũque cæteri etiam non diu poſtquàm nati erant, vixiſſent, ſola *Maria*, anno ſeptimo *Henrici octaui* apud *Grenuicum* duodecimo calendas Martias in lucem edita, vtrique parenti ſuperſtes manſit.

Anno D. 1510.

Naſcitur Maria, Anno Do. 1515.

Fuit

Fuit inter *Henricum* & *Catharinam* tùm aliqua ætatis, tùm longè maior morum diſſimilitudo. Superabat illa virum ætate, ad ſummum quinquennio: moribus vero, amplius quàm mille annis. *Catharina* ſurgebat media nocte, vt nocturnis religioſorum precibus intereſſet, manè hora quinta ornabat ſe quàm citiſſimè, nihil ſibi temporis, præter hoc ſolum in quo veſtiebatur, perire dictitans. Sub regio veſtitu, *D. Franciſci* habitu (ad cuius tertium ordinem ſeſe aſcripſerat) vtebatur. Omnibus ſextis ferijs & ſabbatis ieiunabat, omnibus *B. Mariæ* vigilijs ſolo pane & aqua viuebat, quartis & ſextis ferijs peccata ſacerdoti confitebatur, Dominicis etiam ſumebat Euchariſtiam: officiũ B. Virginis quotidie recitabat, ſex horis continuis manè in templo ſacris officijs vacabat, a prandio autem ſan-

Catharinæ mores & inſtituta.

ctorum vitas, ancillis etiam aſtãtibus legebat, ad duas ferè horas: inde templum repetens, ibi ferè manebat vſq; ad horam cœnæ, quam ſumpſit longè parciſſimam. Orabat ſemper flexis genibus, abſque puluinari, aut alia quapiam re inter ipſam & pauimentũ interiecta. Quis iam miretur, ſi tam ſancta fœmina, maiore quodam tribulationis igne probanda fuit, vt virtutum eius odor in totũ orbem chriſtianum facilius diffunderetur?

Hẽrici luxuria. *Henricus* interim omni luxu diffluens, ex ipſius reginæ ancillis, nunc duas, interdum tres, concubinarum loco habebat, ex quarum vna, cui nomen fuit *Elizabethæ Bluntæ*, genuit filium, quem *Richmundiæ* ducem creauit. Admirabatur quidem vxoris ſanctitatem, ſed deteriora conſilia & inſtituta ſequebatur. *Mariam* filiam re-*Mariæ educatio.* gio ſplendore educatam, conſtituit

Bri

Britãnorum ſeu *Vvallorum* Principem, qui populus & inſulam primùm occupauit, & ei nomen *Britanniæ* impoſuit, & lingua propria, quam nemo ferè *Anglorum* intelligit, adhuc vtitur. Germani autem exteros vocant *Vvallos*. Itaque cum Anglo-ſaxones ex Germania in Britanniam ad fines Britannorũ tuendos euocati, tandem in ipſos Britannos arma cõuertiſſent, eóſq; ſubiugaſſent, vt ſuum populum ab alieno diſtinguerent, Britannos vocarunt Vvallos, hoc eſt, non Germanos, ſed præ Germanis, exteros & alienos. Huius autem Prouinciæ adminiſtratio & præfectura ei tantum regis proli conceditur, cui proximum regnandi ius ex hæreditaria lege debetur. Quod enim *Cæſar* apud Romanos, quodq́ue *Delphinus* apud Gallos, hoc idem eſt apud Anglos *Vvalliæ Princeps.*

In Vvalliam ergo quæ ad occidentalem inſulæ oram ſub quatuor Epiſcoporum diœceſibus longè lateq́ue diſtenditur, *Maria* cum illuſtri ſenatu & ſplēdida familia delegatur, vt eam regionem ſuo iure moderetur ac gubernet. *Mariæ* nuptias vicini omnes reges ac principes magnis ſtudijs ambiebant. In primis *Iacobus quintus* Scotiæ Rex, deindè *Carolus Cæſar*, totius Belgiæ poſſeſſionem ſe illi confeſtim traditurum aſſerens. Tum autem, Galliæ Rex *Franciſcus*, filijs ſuis duobus, hinc *Delphino*, indè *Aurelianenſi* duci, eandem in vxorem petijt. Quorum teneram ætatem cum *Henricus* non probaret: Rex *Franciſcus* ſeipſum obtulit *Mariam* ducturum, nec *Henricus* abnuit, ſi tamen, *Carolus*, *Clementem* Papam, quem tunc captiuum obtinebat, liberum ac immunem quàm primùm non dimitteret. Alioqui enim

Quinque Principes expetierunt Mariæ nuptias.

&

& *Mariam* Gallo dare, & *Carolo* bellũ indicere cogitabat. Ac filio quidem primogenito regis Galliarum *Maria* tandem certis conditionibus deſpondebatur, quæ ſpõſalia cùm apud *Grenuicum* in Anglia, octauo idus Octobris ſolenni ritu fuiſſent dedicata, *Elienſis* epiſcopus in Gallias traijciens, præclaram de ea re orationem apud *Franciſcum* regem Galliarum habuit. Hinc facilè apparet quàm conſtans apud omnes principes chriſtianos fides ac ſententia ſemper fuerit, de *Catharinæ* legitimis cum *Henrico* nuptijs, cùm earum nuptiarum prolem, quæ non alia conditione, quàm ſi legitima eſt, regnandi ius in Anglia conſequi debet, tanto ſtudio in coniugem expetierint. Iam ad *Henricum* reuertatur oratio. *Maria ſpõſalia.*

Cum ea *Catharinæ* grauitas & moderatio, eaque *Henrici* leuitas & libido eſſet

eſſet, vt nihil magis repugnans & contrarium facilè reperiri poſſet, atque ideo hominem petulantem & luxurioſum tam venerãdæ matronæ prorſus tæderet, nec ea res latere Palatinos diu poſſet, *Thomas Volſæus* homo præter cæteros ambitioſus & audax, cuius etiam opera erant regis, quàm reginę, operibus ſimiliora, omnes occaſiones captabat, quibus & regi placeret, & reginam læderet, & ſuum negotium proueheret. Hic homo, non humili tantum loco, ſed & vili natus, cùm in aulam irrepſiſſet, regiq́ue à ſacello factus eſſet, tandem *Ricardi Vintonienſis* Epiſcopi opera, Regijs eleemoſynis præficitur: mox *Tornaco* apud Morinos in poteſtatẽ *Henrici* redacto, *Tornacenſis* Epiſcopatus vectigalia ex regis donatione capit, paulò poſt, fit & ipſe Epiſcopus, primum *Lincolnienſis*, deinde, *Dunelmenſis* tum autem *Vintonienſis*

Volſæi mores.

Volſæi Eccleſiaſticæ dignitates.

nienſis, ac ſimul etiam Archiepiſcopus *Eboracenſis*, (nam *Vintonienſem* & *Eboracenſem* duos locupletiſſimos epiſcopatus ſimul poſſedit) demum fit totius regni Cancellarius, addo etiam Cardinalis, & ad vniuerſum Angliæ regnum de latere legatus. Quid quòd tum *Franciſci* Galliarum Regis, tum *Caroli* Cæſaris annuis pręterea penſionibus, & muneribus augebatur, vt omittam locupletiſſimas Abbatias, in quas vbique terrarũ inuolauit: quódque omnium caput erat, ipſe Rex Anglię totus erat in *Volſæi* poteſtate, omnia pro illius arbitratu diſtribuens atque adminiſtrans. Et tanquam hæc omnia parum eſſent, primam totius Eccleſiæ ſedem occupare, ac vnitatis Sacerdotalis faſtigium conſcendere, ſatanæ ſpiritu actus nitebatur. Quod cum *Carolus* imperator perſentiſceret, hominis ingenio ad ſuam rem abuſurus

Volſęus ambit ſummũ pontificatũ.

Caroli Cæſaris erga Volſæum obſeruãtia.

ſurus, *Volſæum* tanta obſeruantia colere cœpit, vt & crebras ad eum literas, nec alterius quàm Cæſarea manu perſcriptas, daret, ſubſcriberetque in hæc verba: *Filius veſter & cognatus Carolus*. Quin etiam ſpem maximam dedit, ſi *Volſæus* efficeret, vt *Henricus* Angliæ Rex perpetuum fœdus cum Cęſare coleret, regemq; Franciæ bello ſimul petẽdum decerneret, ſe ex altera parte effecturum, vt *Volſæus* mortuo *Leone decimo* fieret ſummus Pontifex. Implet *Volſæus* conditionem, quàm cupidè. Sed cùm *Carolus* tantum ab eo quod obtulerat præſtando abfuiſſet, vt potius magna cum ſua laude *Adrianum ſextum* ei loco præficiendũ curaret, *Volſæus* adhuc diſſimulãdum ratus, mortẽ etiam *Adriani* expectat. Porrò cùm ne tunc quidem rationem ſui à *Carolo* haberi animaduerteret, quinimò poſt *Franciſcum* regem Galliarum

liarum in bello *Ticinenſi* captum, *Cæ-* *An. D. 1525.*
ſar & rarò ad *Volſæum*, & non niſi alie-
na manu ſcriberet, nec aliud quàm nu-
dum *Caroli* nomen ſubſcriptionis lo-
co apponeret, tunc *Volſæus* apertè fu-
rere, *Carolo* ſummis viribus aduerſari,
ad hoſtes *Caroli* tranſire, & Chriſtia-
niſſimo Regi ſe totum cœpit addi-
cere.

Hac ergò ira inflammatus, cùm &
Hēricum regem alieniore animo à *Ca-
tharina*, & ambitionem ſuam ſanctiſ-
ſimæ fœminæ grauem ac moleſtam
eſſe intelligeret, ratus conſilium hoc
ſuum & ſibi vtile, & Regi non ingra-
tum, & Reginæ odioſum, & *Carolo*
moleſtiſſimum fore, ſi matertera eius
à regio thalamo penitus diſiunxiſſet:
Ioannem Longlandū Lincolnienſem Epiſ- *Prima ſchiſmatis initia.*
copum, qui *Henrico* regi erat à confeſ-
ſionibus, ad ſe vocat, ei narrat, quantæ *Anno Do. 1526.*
ſibi curæ ſit æterna regis ſalus. Nam

nec ſileri poſſe quòd tanti ſit momenti, nec alteri pri⁹ aperiri debere, quàm ei viro qui omnia ſecreta regis optimè nouerit. Quid multis? demum ait, Matrimonium Regis cum *Catharina* parum ſibi firmum videri, & cur id ſentiat, multas obtendit rationes. *Longlandus* hominem ſincerè loqui arbitratus, nec auſus tanto viro contradicere, ſciens etiam hanc rem ingratam regi accidere non poſſe, id tantum reſpondit, par eſſe, vt rex tantæ rei, non ab alio prius, quàm ab ipſo *Volſæo* admoneatur. Hoc in ſe *Volſæus* recipit: quem, ſimul ac rex in eum ſermonem veniſſe audiuit, *Caue (inquit) ne rem ſemel iudicatam, iterum in controuerſiam voces.* Triduo autem poſt, *Longlandus* à *Volſæo* ad regem ductus, id ſaltem petit, vt ſua M.tas rem cognoſci & examinari permittat. Cum rex non abnueret, *Volſæus* intulit, ſpectatæ formæ ac

Progreſſio inchoatæ rei.

nobi

nobililitatis fœminam in Gallia eſſe, *Margaritam* Chriſtianiſſ.^mi^ regis ſororem, quæ duci *Alinſoniæ* aliquando nupta fuerat, hanc regio thalamo in primis conuenire. De hoc (ait Rex) agemus poſtea. Nunc ſilentium ante omnia neceſſarium eſt, ne res immaturè patefacta, honorem noſtrum aliquo pacto læſiſſe videatur. Ipſe enim ſciebat quam potiſſimùm fœminam, repudiata ſemel *Catharina*, ducturus eſſet. *Silentium.*

Cùm ergò ſilentium ſinguli promiſiſſent, rex in hanc de ſuo repudio quæſtionem totus incumbens, cum certis theologis ea ſcripturæ ſacræ loca quæ ad rem facere videbantur, maximè, quæ in Leuitico & Deuteronomio ſcribuntur, ſtudioſiſſimè perlegit & contulit: diligenter etiam *Iulij ſecundi* literas diſcuſſit, quæ ipſius cum *Catharina* matrimonium confirma- *Collatio.* *Leuit. 18.* *Deut. 25.*

 bant

Tempus deliberandi. bant. Vbi autem in hoc genere quæſtionis examinando, integrum ferè annum clàm inſumpſiſſet, nec aut in ſacris literis, quod eum iuuare, aut in Pontificis deplomate, quod iuſtè reprehendi poſſet, quicquàm reperiſſet, cùm præterea, ſi quid in Papæ literis ambiguum ante videbatur, id per nouas literas, *Ferdinandi* regis opera poſtea impetratas, clarius expoſitum, & planius expreſſum vidiſſet, viſum eſt & regi, & cæteris quos in conſilium *Deſperatio.* adhibuerat, nihil ampliùs in ea re tentandum eſſe. Atque ita ſane eueniſſet, niſi quòd, partim *Volſæus* illum quieſcere non patiebatur, partim animus Regis *Catharinæ* pertęſus, *Annæ Bolenæ* potiundæ cupidus, & vtramque ob cauſam diuortij auidus, minimo quolibet momento, in nouã ſemper ſpem atque opinionem inclinabat.

Noua occaſio. Accidit eo tempore, vt ex Francia

le

legati adeſſent, qui *Mariam* Vvalliæ principem duci *Aurelianenſi* nuptum dari peterent. In ijs erat *Epiſcopus Tarbienſis.* Rex igitur *Henricus Volſæo* auctor fuit, vt *Volſæus*, non quidem regis nomine, ſed tanquàm partis Gallicanæ fideliſſimus amicus, huic Epiſcopo controuerſiam de Regis matrimonio nuper exortam inſinuaret, diceretque, ſi fortè illud matrimonium quo iam *Henricus* tenebatur, diſſolui poſſet, ſpem certam eſſe, regem *Henricum* regis Galliarum ſororem in coniugem aſſumpturum. Fecit *Volſæus* quod imperatum eſt, addiditque, talem eſſe hanc cauſam, quæ ab Anglo quopiam tentari primùm, & proponi non deberet: quem enim ſubditum poſſe inuidiam tantam ſuſtinere, vt regis ſui matrimonium accuſet, aut in dubiũ vocet? æquum eſſe, vt ipſe *Tarbienſis*, tanquàm & ſui Regis cauſam

Dolus malus.

agens, & commune vtriuſque regni bonum prouehere cupiens, hoc oneris in ſe ſuſciperet.

Prima diuortij patefactio.

Viſa eſt *Tarbienſi* honeſta oratio. Re igitur cum ſuis collegis communicata, in ſenatu regis Angliæ, ipſo rege *Henrico* pręſente, dixit, Non minùs inter Anglos quàm Gallos conſtare, nihil vtrique regno magis expetendum, quàm pacem. Et hactenus quidem actū eſſe de nuptijs inter ducem *Aurelianenſem* & sereniſſimam Vvallię principem *Mariam*, ob cõmune hoc pacis bonum, ineundis, quas magnū vtrique genti commodum allaturas non dubitet. Sed aliam ſubeſſe viam huic negotio expediēdo infinitis partibus oportuniorem, ſi eam ſibi liceat proponere. Et cur (inquit) non liceat, cùm non ſolùm apud chriſtianos, verum etiam apud optimos & prudentiſſimos viros agatur, qui omnia pri-

Tarbienſis Epiſcopi oratio.

uata

uata publico bono poſtponenda iudicant? Quãto enim vtilius futurum, vt viri quàm pueri, vt ſummi regnorum gubernatores, quàm inferiores aliqui principes, denique vt ipſę regię perſonæ, quàm regum liberi, has inter ſe nuptias contrahant? Ac noſtra quidem ex parte, ſatis conſtat Chriſtianiſſimi Regis ſororem *Alenſoniæ* ducíſſam & viro maturam eſſe, & nihil aliud quàm talem maritum expectare, qui generis ipſius regium ſplendorẽ potius illuſtret, quàm obſcuret. Iam ſi etiam in Anglia vir quidam primarius, imò primus omnium vxore careat, cur has regias perſonas ad ingentem vtriuſque regni vtilitatem, nuptiarum fœdere cõiungendas, non curamus? Tua, tua ſerenitas, *Henrice* rex potentiſſime, quem honoris cauſa nomino, ſi non quod apparet, ſed quod verum eſt, ſpectetur, à nuptia-

rum vinculo non meo tantum, ſed penè omnium doctiſſimorum hominũ iudicio libera eſt & ſoluta. Quãquàm enim *Catharina* tùm nobiliſſima, tùm ſanctiſſima fœmina exiſtat, tamen cùm fratris tui vxor prius fuerit, ſatis admirari non poſſum, quo iure vxorem fratris tui, quam tibi habere iuxta Euangelium non licet, habeas & retineas? Equidem non dubito Anglos, qui tuo imperio ſubſunt, hoc idem Euangelium colere, quod nos colim⁹, & propterea idem etiam nobiſcum ſentire, licet id palàm profiteri non audeant, donec tua Serenitas liberam in hac cauſa eis fecerit dicendi poteſtatem. Nam exteræ nationes liberius de his nuptijs ſemper locutæ ſunt, vehementer etiam dolẽtes, regiam adoleſcentiam tuam ab aliorum quibus fidebat conſilijs in hanc fraudem eſſe inductam. Nunc ſi verum eſt, nemi-

Mar. 6.

nem

nem poſſe fratris ſui vxorem ſibi in vxorem ſumere, habet tua Serenitas modum longé optimum, quo & ſe ab his quibus iam implicatur nuptijs quàm primũ exuat, & Chriſtianiſſimi regis ſorore in locũ *Catharinæ* aſſumpta, pacẽ inter hæc nobiliſſima regna firmam atque adeò perpetuam ſtabiliat. Ac de his quidem rebus tua prudentia maturius cogitabit, mihi ſatis ſit, rem non minus vtilem quàm honeſtam, Chriſtiana libertate in medium protuliſſe. *Concluſio.*

Henricus hanc rem velut nouam & hactenus inauditam admirari ſe atque etiam ægrè ferre ſimulãs, tamen cùm ad honorem atque adeò ſalutẽ ipſius æternam ſpectaret, amplius deliberãdum cenſuit. *Tarbienſis* verò vt rei tam lætæ inſperatum nũcium Chriſtianiſſimo regi primus apportaret, in Galliam aduolauit. *Diſſimulatio Regis.*

Populi Anglicani ſtudia. Populus autem Anglicanus vbi hoc audiuiſſet, ſtatim & Galliarum legatos maledictis, & regis propoſitum omni vituperatione inſectatus eſt. Nemo enim dubitabat quin de regis cõſilio hæc res excogitata & propoſita fuiſſet.

An. D. 1527. Hoc ipſo tempore *Burbonius* Princeps (quanquàm ſua morte eam perfidiam luerat) vrbem Romá occupaſſe, diripuiſſe, incẽdiſſe, ſacra omnia prophanaſſe, ipſumque Pontificem *Clementem ſeptimum* obſidere, imò & captiuum tenere dicebatur. *Volſæus*, hac *Alia occaſio.* arrepta occaſione, regem *Henricum* ad auxilium Pontifici ferẽdum ſtimulat: nec aliter poſſe illum facere, quàm vt *Defenſor fidei.* defenſorem fidei ſeſe exhibeat, cùm nuper eum titulum (ob librum contra *Lutheri* hæreſes conſcriptum) ſibi & poſteris ſuis à Sede Apoſtòlica donatum accepiſſet. Quid quòd hac vn

re Papam in æternum ſibi deuinciret? quem ob eam rem in cauſa diuortij ſui non modò propitium iudicem, verùm etiam diligentem patronum habiturus eſſet, imò & Franciæ Regem, ac præſertim liberos eius perpetuò ſibi demeriturus, quos in Cæſaris poteſtate conſtitutos, hac ratione in libertatem aſſerere poſſet.

His verbis rex adductus eſt, vt Cardinalem in Gallias cum octoginta aureorum millibus & collegis duobus mitteret. Ac præter mãdata generalia quæ tribus legatis ex æquo dabantur, ſolus *Volſæus* mãdata quædam occulta ſeorſim accepit, de *Catharinæ* diuortio procurando, de matrimonio cum *Alinſoniæ* Duciſſa contrahendo, & de filijs Chriſtianiſſimi Regis ex Cæſaris manu eruendis. Ibat *Volſæus* regia põpa lætus & triumphãs, cùm ecce, dum *Caleti* agit, nouas ab *Henrico* literas ac- *Legatio Volſæi*

cipit

Mandatorũ reuocatio ex parte.

cipit, vt ne vllum de nouo matrimonio cum regis Galliarũ ſorore ineundo verbum faceret, ſed tantum de cæteris articulis. Iam enim rex omnino ſtatuerat, ſi *Catharinam* reijcere poſſet, *Annam Bolenam* in locum eius aſſumere. Indignari *Volſeus*, qui diuortiũ *Catharinæ* non ob aliud magis vrſerat, quàm vt regem Chriſtianiſſimũ per nouas illas nuptias totum ſibi obſtringeret atque obligaret. Non ignorabat quidem *Volſæus Henricum* miſerè amare *Annam Bolenam*, atque adeò deperire: ſed illam putabat concubinæ tantum, non etiam vxoris loco futuram, non ſecus ac eiuſdem *Annæ* primùm mater, deindè et ſoror concubinarum loco iamdiù regi fuerant, abſque vlla ſpe vxoris regiæ dignitatem conſequendi.

Annæ Bolenæ mater.

Erat *Anna Bolena*, vxoris *Thomæ Boleni*, equitis aurati, filia: vxoris dico.

Nam

Nam ipſius *Thomæ Boleni* filia eſſe non poterat, propterea quòd illo in Francia legatum agente, & biennium ibi commorante, *Anna Bolena* interim domi concepta eſt & nata. Cùm enim rex *Henricus Thomæ Boleni* vxorem adamaret, vt ea liberius frueretur, virum ſub ſpecie honoris, in Franciam ablegauit. Interim *Anna Bolena* domi concipitur, & naſcitur. *Thomas* autem *Bolenus* poſt biennium è Francia rediens, cùm vxorem ſuam peperiſſe filiam vidiſſet, vlciſcendi huius adulterij cupidus, vxorem apud Archiepiſcopi *Cantuarienſis* delegatos iudices in ius vocatã, repudiare in animo habuit. Vxor huius rei certiorem reddit *Henricum* regem. Is *Marchionem Dorceſtriæ* ad *Thomam Bolenum* mittit cum ijs mandatis, vt abſtineret a lite, condonaret vxori, eamq́ue iterum in gratiam reciperet. *Bolenus* quanquàm a regis ira

Hæc narrã-tur a Gulielmo Raſtallo iudice, in vita Thomæ Mori.

ſibi

ſibi timendum videret, tamen prius mandatis eius non paruit, quàm ab vxore audiſſet, ipſam à rege ſolicitatã fuiſſe, nec *Annam Bolenam* alterius quàm regis *Henrici* filiam eſſe: proinde in genua procumbens, rogabat vide in genua procumbens, rogabat virum, vt ſibi parceret, de cætero ſe fidelem ei coniugẽ futuram: quod ipſum cum *Marchio Dorceſtriæ*, alijque viri primarij, tàm ſuo, quàm regis nomine peterent, *Thomas* vxori conciliatus, *Annam Bolenam* filiæ loco educat. Iam prius *Thomas Bolenus* aliam filiam ex cõiuge ſua genuerat, cui nomen *Mariæ* imponebatur. In hanc rex dum ad matrem ibat, oculos coniecerat, eandemq́ue poſt *Thomæ Boleni* reditum, in aulam ſuam, imò & in adulterinum thalamum traduxerat. Cùm autem *Henrici* regis domus ex perditiſſimo genere hominum cõſtaret, cuiuſmodi erant aleatores, adulteri, lenones, aſ-

Annæ Bolenæ pater.

Maria Bolena.

Comites Regij.

aſſentatores, periuri, blaſphemi, rapaces, atque adeò hęretici: inter hos inſignis quidam nepos extitit *Franciſcus Brianus*, eques auratus, ex gente & ſtirpe *Bolenorum*. Ab illo rex quodam tempore quæſiuit, quale peccatum videretur matrem primùm, deindè filiã cognoſcere. Cui *Brianus*, omninò (inquit) tale, ô Rex, quale gallinam primùm, deindè pullum eius gallinaceũ comedere. Quod verbum cùm rex magno riſu accepiſſet, ad *Brianum* dixiſſe fertur: *Næ, tu meritò meus es inferni Vicarius*. *Brianus* enim iam prius ob impietatem notiſſimã vocabatur, *Inferni vicarius*, poſt hoc autem, & *Regius inferni vicarius*. Rex igitur cum & matrẽ prius, & poſtea filiam *Mariam Bolenam* pro concubina tenuiſſet, demum ad alteram quoq; filiam *Annam Bolenam* animum adijcere cœpit. *Brianus.* *Vicarius inferni.*

Fuit *Anna Bolena* proceriore corpo-

ris

Habitus corporis. Annæ Bolenæ. ris ſtatura, capillo nigro, facie oblõga, colore ſubflauo, quaſi iſtericiæ morbo laboraret, cui dẽs vnus in ſuperiore gingiuo paululùm prominebat, in dextera manu ſextus agnaſcebatur digitus, ſub mento etiam ſuccreſcebat turgidum neſcio quid, cuius deformitatis tegendæ cauſa, tàm ipſa, quàm ad illius imitationem, reliquæ regiæ ancillæ, colli & pectoris ſuperiora, quæ ante nuda geſtabant, operire cœperunt. reliqua corporis proportio pulchrior videbatur, maxima venuſtas in labijs, in facetijs, in ſaltãdi, & fidibus ludendi peritia, denique in veſtitu, quem, quotidiè & nouum excogitauit, & elegantiſſimum geſſit, omnium aulicorum in ea re exemplar & ſpeculum. *Habitus mentis.* Quòd verò ad mẽtis imaginem attinebat, plena fuit ſuperbiæ, ambitionis, inuidiæ, luxuriæ. Cùm quindecim eſſet annorũ, ab eo qui *Thoma*

Bo

Boleno à poculis, atque etiã ab altero, qui eidem à ſacello fuit, ſeſe deflorari paſſa, mox in Gallias mittitur, vbi regio ſumptu, non longè à *Briero*, apud nobilem quendã virum educata, paulò poſt ad palatium regis Galliarum ſe contulit. Ibi tam impudicè vixit, vt vulgo à Gallis appellaretur *Hacnea*, ſeu *Equa anglicana*. Cùm autem & in regis Galliarum familiaritatem aſcita eſſet, cœpta eſt vocari *Mula Regia*. Hæreſi etiam *Lutheranæ* addicta erat, vt ne religio à vita diſcreparet. Nec tamẽ à ſolennibus Miſſarũ Catholico ritu peractis abſtinebat, quia regis cõſuetudo, & ambitionis inſtitutæ ratio id ab illa extorquebat. In Angliam verò cum reuertiſſet, atque in familiam regiam cooptata eſſet, facilè didicit, & quàm tæderet regem antiquæ vxoris, & quid *Volſæus* moliretur, & quantoperè *Henricus* tùm ipſam deperiret,

Educatio.

Sleidanus lib. 9.

C tùm

tùm alias concubinas ſubinde mutaret. Nam pręter exempla externa, tùm matrem ſuam prius, tùm deindè ſororem viderat ex illa præcipua regis gratia excidiſſe. Quid ergò & ipſi paulò poſt ſperãdum, niſi ab initio ſibi ipſa conſuleret? Quod conſilij cùm cœpiſſet, quantò magis rex eius conſuetudinem expetijt, tantò vehementiùs preces regias illa repulit, ſanctè dictitans, nemini ſe virginitatis florẽ, præterquàm viro ſuo dedicaturam. Colloqui, colludere, ſimul etiam cum Rege ſaltare, nunquàm à ſua modeſtia alienum iudicauit: tantùm à concubitu abhorrere ſe finxit. Quibus artib⁹ ita Regem ineſcabat, vt iam ei magis magiſque fixum & conſtitutum eſſet, repudiata *Catharina*, tam ſanctam virginem in vxorem accipere. Is rumor cùm in Galliam perlatus fuiſſet, paſſim dictitabãt Regem Angliæ ductu-rum

Aſtutia.

ſermones Gallorũ.

rum eſſe *mulam* Regis Galliarum.

Agebat etiam tũc in Gallijs *Thomas Bolenus*, qui pater *Annæ* putabatur, eo miſſus à rege vna cũ nobiliſſimo equite *Antonio Bruno*, ad certa Regis negotia expedienda. Is ergò vbi audiſſet *Hẽricum* perditè amare *Annam Bolenã*, atque adeò velle eam in regni conſortem aſſumere, inconſulto Rege, præter legatorum morem, citato curſu in Angliam venit, id Regi ſuggeſturus, quòd niſi tẽpore aperiret, poſtea per alios reuelatum ipſi *Boleno* periculum creare poſſet. Occurrit autem *Boleno Henricus Noreſius*, qui *Henrico* Regi erat à cubiculis. Hunc *Bolenus* rogat, vt inopinatum eius aduentum apud Regem excuſet, ſimulque ſecretam ei audientiam impetret. Introductus ad Regem *Bolenus*, rem ab initio repetit, dum ipſe in Francia olim degeret, natam vxori ſuæ *Annam Bolenam*: ac ſe

[T]homæ Bo[l]eni con[f]eſsio.

quidem voluiſſe vxorem ea de cauſa repudiare, niſi & Rex interceſſiſſet, & vxor apertè faſſa eſſet, *Annam Bolenam* eſſe filiam Regis. Tace, ô ſtolide (inquit Rex) centum alij ex æquo tuam vxorem compreſſerũt. Cuiuſcúnque illorũ ſit filia, certè quidem erit vxor mea. Tu ad legationem tuam reuertere, nec verbum cuiquam de hac re feceris. Hæc ſubridens Rex cùm dixiſſet, è loco diſceſſit, *Thoma Boleno* adhuc in genua prouoluto.

Vt autem minus homines mirarentur quæ cauſa tam ſubiti aduentus *Thomæ Boleni* extitiſſet, diſſeminatus eſt ſermo, eum ad Regem attuliſſe depictam Duciſſæ *Alinſoniæ* imaginem. Poſtquàm verò *Thomas Bolenus* animaduertit Regem omnino decreuiſſe *Annam Bolenam* matrimonio ſibi copulare, tàm ipſe quàm vxor ipſius omnem curam, laborem, cogitationem

in

in *Anna* Bol*ena* inſtituenda poſuerũt, vt,ne quo errore à tanta ſpe deciderẽt. Contra verò qui erant in toto Angliæ regno viri graues,pudici,bonæ famæ, ac Deum timentes, maiorem in modum & à diuortio *Catharinæ*, & ab his nouis *Annæ* nuptijs abhorrebant. Prę-ter cæteros,qui ex Regio ſenatu erant, ſui officij putarũt eſſe, vt Regem tanti erroris admonerent. Et quoniam laïci de iure diuino iudicium ſuum interponere noluerunt, viſum eſt illis non niſi de *Annæ* Bol*enæ* vel turpi vita, vel certè peſſima fama agendum eſſe. Ac ne ſolis vulgi ſermonibus duci viderentur, ipſi putarunt in rem totam inquirẽdum. Eminebat inter Palatinos inſignis quidã aulicus *Thomas Viatus*, qui veritus,ne,ſi fortè Rex aliundè impudiciſſima *Annæ* Bol*enæ* inſtituta didiciſſet, ipſius, qui malè ſibi conſcius erat, vita in diſcrimen veniret,iamq́ue

Senatus Regij ſtudia.

Thomas Viatus.

intelligeret ſenatum Regis hoc ipſum agere, ad eum vltrò venit, ac ſe confeſſus eſt cum *Anna Bolena* rem habuiſſe, nihil minus cogitantem, quàm Regem velle ipſam thori ſociam facere.

Senatus ita inſtructus, vbi apud Regem præfatus eſſet officij ſui eſſe, non tãtùm vitæ, ſed etiam honori & famæ Regis conſulere, ſubiunxit, *Annam Bolenam* magnis infamiæ maculis atque adeò apertis criminibus implicatam teneri, minimè vt ipſius Maieſtatem deceret illam in vxorem accipere: ac ſtatim quid *Viatus* vltrò cõfeſſus eſſet, in medium protulit. Rex cùm pauliſper tacuiſſet, tandem reſpondit: nihil ſe dubitare quin magna ipſius obſeruantia & amore adducti eſſent, vt iſta nunciarent, ſe tamen certò credere, omnia illa eſſe à nebulonibus cõficta, atque adeò iuratò affirmare audere

[C]æcus amor.

dere, *Annam* Bolenam eſſe caſtiſſimam virginem. *Thomas Viatus* ægrè ferens ſuo verbo fidem non eſſe habitam, quibuſdam ex ſenatu dixit, Si hoc Regi videretur, ſe curaturum, vt Rex ipſe ex ſecreto quopiam loco videret *Annam* in amplexus ipſius ruentem. Valdè enim amabat *Anna Thomam Viatũ.* Quam rem cùm *Carolus* Brãdonus Suffolciæ dux Regi expoſuiſſet, *Viatus* (inquit Rex) audacem & ſuſpitioſum lenonem ſe oſtendit: ſibi autem non placere talia ſpectacula. Quid multis? Rex *Annæ* totam rem narrat, *Viatum* comitatu ſuo abdicat. Quæ tamen res poſt detectum *Annæ Bolenæ* adulteriũ & inceſtum, *Viato* ſaluti fuit, qui aliàs vnà cum cæteris mœchis neci datus fuiſſet.

Volſæum iam ex Gallijs reuerſum Rex monet, vt cauſam repudij, quàntũ poteſt apud Pontificem prouehat, tar- *Volſæi reditus.*

dius verò agentem durius aliquantò excipit. Si enim repudianda eſſet *Catharina*, quòd *Volſæo* videbatur, cur perindè ſibi non licere ciuem, ac peregrinam, in matrimonium accipere? *Volſæus*, cui iam ab incepto reſilire integrum non erat, quanquàm ingenti dolore corriperetur, tamen rem diſſimulat, operam ſuam promittit, tàm Regem quàm *Annam Bolenam* ad Eboracenſe palatium inuitatos epulo ſplendidiſſimo excipit.

Varia hominũ ſtudia. Iam cauſa diuortij per omnium ora ferebatur. Iam oẽs qui non niſi ex nouis rebus creſcere ſe poſſe animaduertebant, cũ ad ſummos honores aditũ ſibi per huius diuortij ſpeciẽ fieri viderent, id omni ratione prouehebant. Contrà verò, quos ſolus amor veritatis ad fidem confitendam impulit, illi quidem Reginæ ab hominibus iam planè deſertæ, æquiſſimã cauſam tueba

bantur. Libri paſſim conſcribuntur, *Libri.*
alij pro *Catharinæ* matrimonio, alij
cõtra illud. Qui autem *Catharinæ* matrimonium oppugnabant, eorum liber *Henrico* oblatus, cùm apud Cardinalem *Volſæum* præſentibus multis Epiſcopis lectus eſſet, nihil aut pro veritate clariùs, aut in Regem duriùs dicere pleriq́; Epiſcoporum auſi ſunt, quàm, ex ijs quæ illic in medium proferebantur, iuſtè poſſe Regem de matrimonio ſuo cum *Catharina* iam diu inito, ſcrupulum aliquem concipere. Non erat tàm hebes Rex, quin diuortij ſui cauſam (cui non ferè alij quàm impij atque indocti fauebãt, optimus autẽ & doctiſſimus quiſque maximè aduerſabatur) vehemẽter laborare atque afflictam eſſe intelligeret. Vocat *Thomas Morus.* ergò ad ſe *Thomam Morum*, cuius & ingenium eſſe maximũ, & doctrinam excellentem, & integritatem ſummã
pro

probè ſciebat. eum interrogat, quid ei de matrimonio *Catharinæ* videretur? *Morus* erat tunc quidem ex regio ſenatu, nondũ autem totius regni Cancellarius. Is ingenuè reſpondit, Regis diuortium ſibi nullo modo probari. Ægrè hoc reſponſum tulit *Henricus*, ſed tamen ne quid intentatum relinqueret, tùm maxima illi munera, ſi Regiæ volũtati ſuam accommodaret, promiſit, tùm præcepit, vt cum Doctore *Foxio* Regij collegij apud *Cantabrigiam* moderatore, de ea re conferret. Hic enim *Foxius* in diuortio prouehendo facilè primas inter omnes tulit. At poſt collationẽ, cùm *Morus* adeò non mutaſſet animum, vt iam multò liberiùs Regem hortaretur, ne vxorem ſuam repudiaret, Rex nunquàm deinceps cum illo de ea cauſa locutus eſt, cuius tamen opera in cæteris negotijs conficiendis maximè

Foxius.

om

omniũ vtebatur. Dicebat verò apud ſuos, pluris ſe facturum ſi *Thomam Morum* ad ſuas partes attrahere poſſet, quàm ſi pręterea dimidiam regni partem ſuo inſtituto aſſentientem haberet.

Illud his diebus perbellè accidit, vt *Maria Bolena* maior natu ſoror, cùm videret *Annam Bolenam* ſibi prçlatam, ſeque non ſolum iam à Rege, verùm etiam à ſorore contemptam, ad Sereniſſimam Reginam accederet, eamq; iuberet bono animo eſſe. Quanquàm enim Rex tanto ſuæ ſororis deſiderio flagraret, tamen fieri nunquàm poſſe, vt eam vxoris loco duceret. Cuius enim fœminæ ſororem (ait *Maria Bolena*) quis cognouerit, eam ipſam fœminam in vxorem accipi leges Eccleſiæ vetant. Quòd autem me (inquit) Rex cognouerit, neque ipſe negabit, & ipſa ego id coràm affirmabo, quoàd vi

Marię Bolenę in Sororem inuidia.

viuam. Iam ſi ſororem meam non duxerit, neque tuam Serenitatem repudiabit. Sereniſſima Regina cùm gratias egiſſet, omnia ſe, quæ facienda aut etiam denuncianda viderentur, de aduocatorum conſilio facturam dixit. *Henricus* verò, nõ tàm Eccleſiaſticarum legum, quàm *Caroli* Cęſaris metu reprimebatur, quòd probè ſciret, nec illum æquo animo laturum materteræ ſuæ repudium, & ſuos ſubditos indignè laturos, ſi relicta *Burgundicæ* domus antiqua ſocietate, quacum omnes iamdiu quæſtuoſa vtrinque cõmercia exercuerant, cum Gallis noua & dubia fœdera inirẽtur. Vidit præterea virtutes *Catharinæ* omnium bonorum animos in amorem ipſius & admirationem conuertiſſe: *Annam* contra, pro meretrice paſſim haberi, *Volſæum*, cui totius regni ſui adminiſtrationem commiſiſſet, iam non

Henrici heſitatio.

ıon amplius diuortij cauſam, vt antè
ſolebat, vrgere: denique, omniũ quæ
ıgeret Deo reddendam eſſe in vltimo
lie rationem. Quæ cogitationes ita il-
um nocte ac die fatigabant, vt incer-
:us conſilij, expers ſomni, dubius ami-
:orum, certus hoſtium, addo, & con-
ſcientiæ ſuæ teſtimonio cõdemnatus,
nſuauem ſibi vitam degere videretur.
ſed cũ *Annæ Bolenæ* amplexibus, pre-
:erquàm ſi eã pro vxore haberet, frui
penitus nõ poſſet, audiret autẽ a non-
ıullis illegitimum eſſe quod cum *Ca-*
tharina inierat matrimonium, ſciret
verò, ſe tàm bene meritũ de Papa *Cle-*
mente, vt certò ſperaret, illum omnia
facturum, quæ ab eo poſtulaſſet, &
per authoritatẽ eius tàm vicinos prin-
cipes, quàm ſubditos ſuos placatum
iri: à concupiſcentia ſua victus, obfir-
matiſſimo animo decreuit, *Catharinã*
repudiare, *Annam* ducere, Cæſarem,

Spes Henrici.

cui

cui & Galli, & Veneti aduerſabantur, contēnere. Et certè ſi non is eſſet papa Romanus, quem ob *Petri* ſedem quã tenet, ipſius Chriſti potentiſſimæ preces in fide confirmaſſent, liquidò apparebat omnia facturum *Clementem*, quæ Rex ipſe optaſſet.

Lucæ 22.

Fluctuatio Volſæi. Dum Rex ita eſſet affectus, etiam *Volſæus* non diſſimili vexatus morbo, huc illucq́ue rapiebatur, modò gaudens, Imperatorem ab *Henrico* negligi: modò *Annam Bolenam* ad ſummã dignitatem euehi dolens: modò timens, ne Rex, ipſo contempto, alios curandi ſui diuortij modos quæreret, modò ſperans, regis animum ab *Anna Bolena* tandem auocari, & ad nuptias cum Chriſtianiſſimi regis ſorore contrahendas adduci poſſe. Vtcũq́ue id euenturum erat, ipſe a dominandi libidine ſuperatus, omnẽ ſibi ipſi vim attulit, vt Regis expectationi ſatiſfaceret.

ıceret. De vtriuſque igitur ſententia *Stephani Gardineri legatio ad Papã.*
:atuitur, *Stephanum Gardinerum* iuriſ-
onſultiſſimum virum, qui prius in fa-
ıilia *Volſæi* verſatus, nuper cœperat à
ecretis Regi eſſe, ad Papam vnà cùm
'rancíſco Briano mittẽdum. Hi vt gra-
iores Pontifici eſſent; in itinere cum
Jenetis, *Henrici* Regis nomine, ege-
unt, vt *Rauennam* redderẽt Sedi Apo-
tolicæ, quòd tamen *Veneti* facere tũc
ecuſarunt. Indè ad vrbem Veterem,
bi Papa erat, accedentes, poſtquàm
e libertate ei reddita gratulati eſſent,
ıæc duo capita propoſuerunt, priùs,
t ſua Sanctitas ad fœdus illud recens, *Legationis capita.*
uod inter Anglum & Gallum percu-
icbatur, ſeipſam adiungere dignare-
ur: poſterius, vt matrimoniũ *Henrici*
um *Catharina*, fœmina quidem opti-
na & nobiliſſima, ſed tamen quondã
ermani fratris ſui coniuge præter le-
em naturæ (vt aiebant) contractum,

au

authoritate ſua irritũ declararet. Nam in ea re obreptum *Iulio ſecundo* fuiſſe: cui contra ius diuinũ diſpenſandi nullam fuiſſe poteſtatem. Qui ſcrupulus quanquàm domi Epiſcoporum Angliæ iudicio ab animo Regis eximi potuiſſet, tamẽ, vt ne qua ſuſpicio Cęſari oboriretur, tanquàm in ſolius Regis gratiam Epiſcopi Anglicani hoc feciſſent, maluiſſe Regem hanc cauſã ad ſummũ totius Eccleſiæ tribunal referre. Poſſe verò ſuam Sanctitatem huic morbo facilimã adhibere medicinam, propterea quòd ea ſit domina *Catharinæ* ſanctitas, tale auſterioris vitæ ſtudium, vt poſtquàm mutuo conſenſu diuortium fuerit interpoſitum illa non difficulter ſit in monaſterium aliquod ſeſe abditura. Iudices verò huius negocij quos dari poſſe meliores, quàm lectiſſimos Cardinales *Campegium* & *Volſæum*, quorum alter in

Perterrefactio Papæ.

Mendacium.

Iudices petiti.

Ai

Anglia degens, cauſam optimè perſpectam habeat, alter ſub *Leone decimo* in Angliam cùm poteſtate Legati miſſus, res Anglorum non penitus ignoret?

Papa vbi gratias & Regi, & ipſis egiſſet, & cur in Gallicum fœdus intrandum ſibi non putaret, ratione red didiſſet, quòd ad cauſam diuortij attinebat, eos cum certis Cardinalibus & theologis de ea re agere voluit, profeſſus, ſi hoc quod Rex petebat, legitimè fieri poſſe cōſtaret, ſe non modò idipſum libēter facturum, ſed etiam ſeriò ſibi gratulaturum quòd occaſio eſſet oblata tanto Principi gratias referendi, qui, & libro doctiſſimo pro ſeptem Eccleſiæ Sacramentis conſcripto, de tota Eccleſia optimè eſſet meritus, & præterea Sedem Apoſtolicam nuper propugnaſſet, maximeque omnium, ſuam ipſius perſonam ex manibus ho-

Reſpōſum papæ.

Prima cauſæ delegatio.

ſtium ereptam & vindicatam perpetuò ſibi deuinxiſſet.

Delegatorum Cardinalium ſententia. Cardinales & theologi rationibus atque argumentis Legatorum perſpectis, vno conſenſu reſponderunt: Matrimonium *Henrici* cum *Catharina* ratum & firmum eſſe, nec vllo diuino iure prohiberi. *Leuit.* 18. Nam quicquid in Leuitico, de turpitudine vxoris fratris nõ reuelanda, legatur, id neceſſariò ita interpretandum, vt, ne repugnet ei legi *Deut.* 25. quod poſtea in Deuteronomio præcipit ſuperſtiti fratri, vt fratris abſque liberis defuncti vxorem ducat. Aut enim has leges pulchrè conſentire, & poſteriorem nihil aliud quàm prioris exceptionem quandã eſſe: aut ſi contrariæ eſſent, non priorem poſteriori, ſed poſteriorẽ quę in Deuteronomio extat, derogaſſe priori quæ in Leuitico traditur. Quod verò verbum *Ioãnis Baptiſtæ* laudaſſent, quo dixit ad *Herodem*:

dem: Non licet tibi habere vxorē fra- *Marci 6.*
tris tui, *Ioannem* tunc egiſſe de tali *He-*
rodis fratre, qui & viueret, & *Itureæ* ac
Traconitidis Tetrarcham ageret, & filiā
ex ſe genuiſſet: cùm *Arthurus Henrici* *Lucæ 2.*
frater nec iam viueret, nec prolem ex
ſe reliquiſſet. In cauſa igitur tàm per-
ſpicua iudices dandos non eſſe, maxi-
mè in Anglia, vbi omnia in poteſtate
Regis futura ſint, & præſertim tales,
qui ob multa beneficia de Regis *Hen-*
rici manibus accepta, maiorem in mo-
dum ei ſint obſtricti.

Cùm hoc reſponſum doctori *Ste-* *Replicatio legatorū.*
phano ſignificatum eſſet, ad Papam re-
uerſus, dixit, primùm alijs theologis
in vrbe aliud videri, deindè ſi matri-
monium *Henrici* iure diuino interdi-
ctum nō fuiſſet, tamen Regem oſten-
ſurum, ipſius *Iulij* diſpenſationem mi-
nimè fuiſſe canonicam, aut legitimā.
Illud ſe maximè omniū mirari, quòd

iudices qui priuatis non negarentur, tanto & tàm bene merito Regi dandos non eſſe dicatur. Benignius reſponſum ſe à ſua ſanctitate expectare.

Papæ interlocutio. Faciam (inquit Pontifex) Regis cauſa quicquid iure mihi facere licebit. Cæterum agitur iam non de cauſa humani iuris, verũ de matrimonio fideliũ, quod, cum ſit ſacramẽtum à Chriſto inſtitutum, nihil in eo nobis innouare licet: & agitur de matrimonio diſſoluendo, quod à Deo coniunctum homo non ſeparat: *Matth.19.* & agitur de tali matrimonio diſſoluendo, quod authoritate deceſſoris mei contractum, viginti annorum cohabitatione munitum, etiam prolis fructu ſit corroboratum. quid? nonne agitur etiam de honore tàm *Catharinæ* principis, quã *Caroli* Cæſaris? Et quis præſtabit, ne hoc diuortium magni alicuius belli cauſam prębeat? Mei autem officij eſt

videre, ne quid turbarum, quibus obſtare queam, in Eccleſia Dei oriatur. *Clemens* vbi hec dixiſſet, iterum Regis cauſam alijs Cardinalibus & theolo- *ſecunda* gis cognoſcendam cõmiſit. Ibi quan- *cauſæ de* quàm nonnulli dicerent æquius hanc *legatio.* litem Romæ, vbi omnibus ex æquo ius dicebatur, quàm in Anglia, vbi regis arbitratu omnia fierent, decidendam eſſe: tamen alij, negotia Eccleſia- *Politicæ* ſtica politicis rationibus interpolan- *rationes.* tes, multis verbis queſti ſunt de hæreſibus nuper in Germania obortis, deq́; cęterorum principum, in propugnanda fide, nimia tepiditate: quare cum 1 *Henrico* fidei Catholicæ acerrimo defenſore clementius agendum, præſertim cum dicatur, ipſam Reginam in 2 monaſterium ingredi paratam eſſe. Et 3 ſanè illud videri duriſſimum, vt, ne iudices quidem ij dentur, quos tantus Rex petit, cùm potius, dum lis apud

eos agitatur, ſperandum ſit, Regis ani-
4 mum, ſi qua in re nunc ſit deprauati-
or, ad officium paulatim reuocatũ iri.
5 Saltem quid obſtare, quò minus pe-
6 riculum fiat? Semper enim Papæ inte-
grum fore, vt cauſam ad ſe reuocet.

Obreptum papæ.

Hæc autem poſterior ſententia valuit apud *Clemẽtẽ*, partim gratię *Henrici* nimium dantem, partim nihil omninò ſuſpicatum, quòd falſa eſsent illa omnia quæ de *Catharinæ* vel aſsenſu, vel monaſtica vita obtenderentur. Dati ſunt ergò iudices, *Laurẽtius Campegius*, & *Thomas Volſæus*, preſbyteri & epiſcopi cardinales. Regina vero licet de his qui ad Vrbem mittebantur legatis, certior facta non eſſet, tamen ſimulac tale quid ſuſpectũ habere cœpit, tùm à Pontifice per literas petijt, ne qua legatio in Angliam de hoc diuortio cognitura mitteretur (nã hoc nihil eſse aliud quàm regẽ in ſua cau-

ſa

ſa iudicem facere) tùm Imperatorem tàm de *Volſæi* ſuggeſtione, quàm de Regis inſtituto certiorem fecit, ſummis precibus contendens,ne materteram ſuam deſereret, cui omnes iſtæ inimicitiæ ob ſolius Cæſaris odiũ ſuſtinendæ ſint. Queſtus eſt apud Pontificem Cęſaris legatus tàm de nuncijs à Rege Angliæ in vrbem, inſcia Regina, cuius tamen cauſa hæc præcipuè erat, clanculum miſſis, quàm de iudicibus à Pontifice datis, antequàm adhuc quid Sereniſſima Regina pro ſe allatura eſſet,audiuiſſet. Quæ ſcandala hinc oritura, cùm Cęſar materterę ſuę cauſam contra iniurias *Henrici* propugnauerit? Quem ſtatum rerum in ipſo Angliæ regno expectandum,quando peſſimi quique regiam libidinem fouentes, omnibus honorum gradibus præficientur, ſoli autem boni & fideles viri, ob ſolius Dei timorẽ cauſam

Cæſaris legati oratio.

Reginæ propugnantes, omni honoris gradu deturbati fuerint?

Anno Do. 1527. Pœnitētia Papę. Pontifex cùm intellexiſſet ſuggeſtionem regis falſam fuiſſe, quatuor nuncios celerrimo curſu, diuerſis itineribus ad *Campegium* miſit, per literas ei mandans, primùm vt in itinere quàm tardiſſimè progrediatur, deindè cùm in Angliam venerit, omnem operam ad Regem cum Regina conciliandum interponat. Sin hoc obtineri non poterit, Saltem ne vllam pro diuortio ſententiam abſque nouo & expreſſo ipſius Pontificis mandato ferat. Hoc (inquit) ſummum & maximũ ſit mandatũ. Alijs verò literis *Viterbio* datis, planè ſignificat, ſi de ſua tantùm perſona ageretur, ſe omnia pericula in regis *Henrici* gratiam ſubiturum: ſed nunc illius voluntati abſque iniuſtitia, & publico ſcandalo ſatisfieri non poſſe.

Campegius nonis Octobris *Londinum* ingreſſus, & à *Volſæo* ad Regem deductus, omnia ſtudia & officia, Pō-tificis Cardinalium, Cleri, ac Populi Romani nomine, *Henrico* regi tanquàm liberatori vrbis detulit. Cui, Regis nomine, cùm *Foxius* reſpondiſſet, Rex & duo Cardinales remotis arbitris, de ſuis rebus multùm & diu collocuti ſunt. Aduentus *Campegij* fuit vniuerſis regni ordinibus longè ingratiſſimus, quòd paſſim dicerent eum acceſſiſſe, vt Regem à ſanctiſſima vxore ſua diſiungeret. Præcipuè autem, Regina in luctu & lachrymis nocte dieque egit. Quam cùm per occultos nuncios conſolari *Campegius* niteretur, eandémque, vt religionem aliquam ſponte ſuſciperet, vitæ ſaltem tuendæ cauſa, hortatus eſſet, illa intrepidè reſpondit, ſibi conſtitutum eſſe, matrimonium ſuum quod

Campegij in Angliã appulſio, An. Do. 1528.

Reginæ mœror.

Ec

Eccleſia Romana legitimum ſemel iudicaſſet, conſtantiſſimè tueri; nec illum recipere iudicem, qui per aperta mendacia potiùs à Rege extortus, quàm à Pontifice miſſus fuiſſet. His verbis intellectis, *Campegius* ad Pontificem ſcribit, tùm quid animi Reginæ ſit, tùm quantoperè inſtet Rex: vt cauſa abſoluatur, itemq́ue, collegá ſuum *Volſæum*, qui prior ſit in ordine iudicum ſcriptus, totum ad matrimonium ſeparandum eſſe intentū: quare Sanctitatem ſuam debere primo quoque tempore, quid ei faciendum cenſeat, præſcribere. Diſſimulante autem Pontifice, nec aliud quàm dilationes quærente, ad ſex ferè menſes, hoc eſt, à nonis Octobris, vſque ad quintum calendas Iunij, à cauſæ cognitione ceſſatum eſt. Rex autem videns populũ indignari, quòd potiũdæ meretriculæ cauſa, vxorem tàm illu

Campegij literę ad papam.

Anno Do. 1528.

illuſtrem repudiare conaretur: ſexto idus Nouembris principes ac plebem conuocans, iuratò affirmat, ſe non alicuius fœminæ amore captum, ſed ſolo conſcientię ſcrupulo adductum, vt hanc litem intenderet. Nam quid ſua coniuge ſanctius, quid nobilius eſſe? nec ſibi aliud in ea diſplicere, quã quòd fratris ſui vxor prius fuiſſet. Qui eum iurantem audiebant, impudentiam viri ſatis admirari non poterant. Tot enim ſtupra & adulteria quæ paſſim committebat, facilè clamabant, eum non tam religiosè pium eſſe, vt ſcrupulis conſcientiæ ſuæ multùm torqueretur. *Iuramentũ Regis.*

Campegius Regi ſuaſit, vt hanc cauſam non inimica litigatione decidi, ſed mutua gratia componi pateretur. Cùm Regi conſilium placuiſſet, de illius voluntate accedunt Cardinales ad Reginam, acturi cum illa, vt aliquẽ *Legati accedunt ad Reginam.*

reli

religionis habitũ ſuſciperet. Sed vix iã prefati erãt ſe à Põtifice miſſos vt cognoſcerent vtrũ ipſius cũ Rege matrimoniũ eſſet validũ nec ne? cùm illa *Reſpõſum Reginę.* orationẽ ipſorum interpellans, Rem (inquit) actam agitis, & actam non ſolùm in ſenatu duorum regum prudentiſſimorum, ſed & in Romano conſiſtorio, itémque à Papa *Iulio* trãſactam, viginti annorũ cohabitatione firmatam, fructu prolis ſtabilitã, orbis Chriſtiani gratulatione & iudicio corroboratam. Sed hanc ærumnam meam tibi vni (*Volſæe*) acceptam fero, quam tu odio tanto proſequeris, vel quòd ego ambitionem tuam & libidinem æquo animo ferre nunquàm potuerim, vel quòd Cæſar nepos meus tibi Papatum deferendum non curauerit. Cùm verò illam & nimio dolore commotam, & mox in lachrimas reſolutam conſpicerent, ab

vlte

vlteriore colloquio tunc ſibi temperandum putarunt, cætera per nuncios confecturi.

Henricum, feſta natalitia ludis, epulis, & ſpectaculis, ad quæ Cardinales inuitabantur, ſplendidè tranſigentẽ, & *Annam Bolenam* toto populo aſpectante, in maximis delitijs habentem, *Volſæus* admonuit, vt ſaltem honoris ſui memor, interim dum lis ageretur, illam pateretur apud patrem ſuum educari. Vix tandem conceſſit Rex, vt ſaltẽ per ſolemnes Quadrageſimę dies à conſpectu ſuo abeſſet. Quibus tranſactis, Rex *Thomam Bolenum* quẽ iam Baronem & dominũ *Rupe-fortis* creauerat, iubet *Annam* ſecretò ad comitatum ſuum reducere: ſimúlque Rex ipſe literas amoris plenas ad eam ſcribens, humaniſſimè ad ſe inuitat. Cæterum illa negat ſe ad illum, qui eam ſemel tàm indignè ablegarit, reditu

Anna ablegatur.

Anna reuocatur.

dituram, nec vllo modo mater potuit filiæ perſuadere, vt ad regem ſe conferret. Sed cùm *Thomas Bolenus* principis indignationem mortis nuncium eſſe dictitans, monuiſſet eam, vt niſi & ſeipſam, & domum *Bolenorum* vniuerſam perdere in animo haberet, quàmprimùm accederet: Veniam (inquit *Anna*) ſed vbi ſemel hominem intra vngues meos concluſero, eum vt meritus eſt, tractabo. Tunc Rex vt iratam placaret, multò magnificẽtius quàm vnquàm ante, nulla ſui nominis aut honoris habita ratione excipit.

Diploma Iulij Papæ oppugnatur. In cauſa verò diuortij ſui, cùm animaduerteret omnes theologos & iuris pontificij profeſſores in eo conueniſſe, quòd abſque *Iulij* Pontifici venia, qui leges Eccleſiaſticas relaxabat, matrimonium *Henrici* cum *Catharina* nullo modo ratũ fuiſset: omni

nes neruos in *Iulÿ* diſpenſatione infir-
mãda intẽdit. *Stephano* igitur *Gardine-*
ro & *Frãciſco Briano* qui Romę agebãt,
mandatum eſt ante omnia, ne vlli pe-
cuniæ parcerent, ſed ingentia munera
ijs Cardinalibus & theologis quorũ
opera illis vſui eſſe poſset, vltrò offer- *Mandato-*
rent. Rex verò per legatos à Pontifice *rũ Capita.*
petijt primùm, vt *Iulÿ* papæ diſpen- 1.
ſationem pronunciaret adulterinam,
& ipſo iure nullam: deindè vt pote- 2.
ſtatem faceret, quò *Maria Henrici* & *Iam Hen-*
Catharinæ filia cum duce *Richmundiæ* *ricus fra-*
eiuſdem *Henrici* filio notho, ſucceſ- *trem et ſo-*
ſionis Regiæ ſtabiliendę cauſa, matri- *rorem ma-*
monio coniungeretur. Illud verò ter- *trimonio copulare vellet.*
tium non Legatorum ore, ſed ſua ma-
nu conſcriptum & conſignatum Rex
adiunxit, vt quanquàm ipſe *Henricus* 3.
Mariam Bolenam cognouiſſet, ex eoq́;
legibus Eccleſiæ prohiberetur *Annã*
Bolenam eiuſdem *Mariæ* ſororem vte-

ri

rinam in coniugem aſſumere: tamen ſua Sanctitas, quæ leges eccleſiaſticas moderatur & relaxat, gratiam ei huius rei, authoritate Apoſtolica faceret. Quod ita conſcriptum & petitum fuiſſe, non *Caietanus* modò inſinuat, verùm etiam Cardinalis *Polus* conſtanter affirmat, addítque, *Henricum* ita demum hoc vltimum impetraſſe, ſi antè conſtitiſſet, *Iulium* Pontificem non habuiſſe ius, priore illa in cauſa (hoc eſt in nuptijs fratriæ) diſpenſandi. Hæc *Polus*. De primo autem poſtulato ea ratio inibatur, vt legati Regis peterent *Iulij* decretum, in quo matrimonium *Catharinæ* cum *Henrico* ratum habuerat, circunduci & abrogari. Quæ res vt ritè atque ordine tractari poſſet, *Clemens* dixit, ſe acturum cum Imperatore, vt authenticũ illud *Iulij* decretũ quod apud Cæſarem extabat, aut in vrbem Romam

Polus libro 3. pro defẽſione vnionis eccleſiaſticæ.

aut

aut certè in Angliam ad Legatos ſuos tranſmitteretur. Inſtabant Legati Regis, vt niſi *Carolus* intra duos menſes proximè ſecuturos decretum *Iulij* exhiberet, ſua Sanctitas illud pronunciaret irritum ac nullum. De qua petitione cùm Cardinales *de monte*, & *quatuor Coronatorum*, epiſcopus *Simoneta*, & theologi quidam, ex mandato Pontificis cognouiſſent: viſa eſt omnibus iniquiſſima, tàm ob temporis præſcripti breuitatem, quàm ob inuſitatum edicti modum. Itaque Pontifex interlocutus eſt, ſe hac de re ad Cæſarem ſcripturum, à quo non putabat ſe plus minis & ſummo iure, quàm ſolo æquitatis nomine obtenturum. Contrà verò Legati dicebant, nihil ſibi curæ eſſe vt Breue Apoſtolicum exhiberetur, niſi ad conſtitutum diem id fieret.

Petitio Legatorum Henrici.

Interlocutio papæ.

Cùm autem hæc res magnam Pon-

E tifici

1. *April.* *An* 1528. tifici moleſtiam afferret, per literas cum Legato ſuo *Campegio* expoſtulat, quòd eiuſmodi mandata Romã perferri paſſus ſit, quæ in Anglia præcidi oportuiſſet, nec ſpẽ vllam de reb⁹ eiuſmodi quæ cõcedi nunquàm poſſent, à Pontifice impetrãdis fieri. In earum literarum extremo queſtus eſt (qui Papæ fuerat à ſecretis) *Ioannes Baptiſta Sanga*, Legatos Regis, præ orationis vehementia, magnum malum Sedi Apoſtolicæ minatos, niſi Rex voti ſui compos fieret. quaſi verò (ait) ſua Sanctitas ab officio recedere debuerit, etiamſi totum orbem lucratura eſſet: aut quaſi minarum iſtiuſmodi executio non primùm illis ipſis qui minantur, plurimum detrimenti ſit allatura ſi rex videlicet, ob explendã libidinẽ ſuam, vt domi, ſuæ vxori, ſic foris, Sedi Apoſtolicæ, hoc eſt, radici & matrici eccleſiæ Chriſtianæ, libellum repudi

Minæ Legatorum Henrici.

dij daturus eſſet. Atque hinc quidem certiſſimò conſtat Legatos eò vſque Regis animum exploratum habuiſſe, vt potius fidem vnà cum vxore abijcere vellet, quàm *Annæ* amplexibus priuari. *Nota.*

Quapropter cùm *Henricus* ex Legatorum ſuorum literis intellexiſſet Papam nihil eorũ quæ peteret, abſq; conditionibus adiunctis conceſſiſſe: timeret verò, ne inter chriſtianos principes, generalis quædam pax (qua de re *Cameraci* tunc diſceptabatur) componeretur, qua fieret, vt & Papa illi minùs deberet, & Imperator maiorẽ potentiam acquireret; & Galliarum Rex, filijs receptis, *Henrici* ope minus indigeret, atque ita vndique deſertus, nec veterem vxorem repudiare, nec *Annam* ducere, ſaluis rebus ſuis poſſet: re prius cum *Volſæo* & aduocatis communicata, *Campegium* renitẽtem, *Colloquiũ Cameracenſe.*

ſeque, ob decretum *Iulij* nondum co-ram exhibitum, iuſtiſſimè excuſantem, quin & à Pontifice abſque nouis mandatis, de cauſa illa vlterius cognoſcere prohibitum: tamen minis, blanditijs, muneribus, importunitate eò adegit, vt cùm de vita etiam ſua, niſi Regis volũtati ſatisfaceret, in dubium veniret, tandem, vnà cum *Volſæo*, *Londini*, quinto calendas Iunias, in cœnaculo fratrum ordinis *D. Dominici*, tribunal conſcenderet. Mandatis igitur Papę ante omnia recitatis, nominatim euocant primùm, regem *Henricum*, cuius vice duo procuratores aderant: deindè Reginam; quæ ipſa in medium prodiens, cùm proteſtata eſſet, ſe in illos tanquã iudices ſuos non aſſentire, ad Papam prouocauit. Sed cùm appellationem legati non admitterent, niſi Regina ſcripto quodam Apoſtolico doceret, mandata ipſorum eſſe reuocat

An: Do. 1529.

Legati de cauſa cognoſcunt.

cata, proximo die quo in iudicio conſeſſum eſt, Regina iterum affuit, ac tùm quidem, propoſita ſolenni exceptione, rationes cur ad Põtificem prouocaret, has expreſſit. Primùm, quòd locus iudicij parum æquus videretur. Nam ſe in Hiſpanijs natam, ibi eſſe peregrinam: *Henricum* qui huius litis auctor ſit, eundem eſſe totius Angliæ regem. Deindè, perſonas iudicum non ſolum Regi deuinctas, verùm & ſubiectas eſſe, *Volſæum*, ob *Vintonienſem* & *Eboracẽſem* epiſcopatus ac multas Abbatias: *Campegium*, ob *Sariſburienſis* eccleſiæ ex dono Regis adeptũ epiſcopatum. Poſtremò, ſanctiſſimè iurat, ſe non niſi timore iuſtiſſimo adduci, vt horum iudicio hoc in loco & hac in cauſa ſtare recuſet. Quanquàm verò iudices in Regis gratiam nollent appellationem *Catharinæ* recipere, tamen cùm ſententiam repudij non ferrent

Appellatio Reginæ.

1

2

3

rent, nihil quòd Regi gratum eſſet, facere videbãtur. Itaque *Henricus* ipſe in iudicio ſeipſum ſiſtẽs palàm dixit, non odio Reginæ, ſed ſcrupulo conſcientię, & doctiſſimorum hominum iudicijs ſe impulſum, vt, quanquàm domi haberet Cardinalem Eboracenſem de latere Legatum, cui ſoli poteſtas ad litem hanc decidendam delegari potuiſſet, tamen declinandæ inuidiæ cauſa, hos iudices à Pontifice Romano, ſummo Eccleſiæ capite, impetraret, quorum ſententiæ quæcunque illa futura eſſet, ſe acquieturum conteſtabatur.

Henrici in iudicio oratio.

Poſtquàm Rex perorauerat, Regina vrgebat, vt appellatio quam interpoſuiſſet, iudicibus probaretur. Illis negantibus, cùm ad læuam ſubſediſſet, de loco ſuo ſurgens, Regem qui ad dexteram ſub conopæo conſidebat, adiuit, genibuſq́; flexis ab illo

Reginæ ſupplicatio.

ſup

ſupplex precata eſt, vt quoniam in ſuo regno ageret, ipſa verò peregrina eſſet, liberam ei poteſtatem faceret, Romæ, apud communem omnium Chriſtianorum patrem atque etiam iudicem ipſi Regi probatum, litem iſtam perſequendi. Aſſurgens Rex, & benigniſſimis oculis eam intuitus, hanc ſe illi poteſtatem facere dixit: populo interim qui vultum vtriuſque coniugis, & geſtum ſpectabat, minimè ſibi à lachrymis temperante. Diſcedit ergò Regina ex loco iudicij. Cui, cùm ſtatim eſſet nunciatum, ipſam à Rege & iudicibus reuocari, Parebo (inquit) marito meo, non item iudicibus. Sed cùm à procuratoribus ſuis admoneretur, ſi verba interpoſitæ appellationis, ſua in iudicium reuerſione oppugnaret, eam rem detrimentum cauſæ ipſius allaturam: hac propoſita Regis

nuncio excuſatione, ad *Baynardi* arcem, vndè illuc venerat, reuerſa: toti conſilio ſuo dixit. Hodiè primùm, ne cauſæ meæ nocerem, dño meo Regi non parui: ſed cùm proximè eum videro, flexis genibus, hanc culpam deprecabor. O coniugem meliore marito dignam: niſi quòd, hoc perſecutionis genere, Deo viſum erat immarceſſibilem gloriæ coronam *Catharinæ* præparare.

Humilitas Reginæ.

Henricus verò qui tantùm ne inurbanus videretur, ad temporis momentum precibus Reginæ aſſenſerat, eveſtigiò Legatos ad ſententiam ferendam *Iuliique* Papæ decretum abrogandum omnibus modis premebat. Exemplum igitur Pontificiæ diſpenſationis cùm in iudicio exhibitum eſſet, Regis procuratores ex multis capitibus contendebant, id ſatis firmũ ad ſtatuendas *Henrici* & *Catharinæ* nuptias

Iulij diploma impetitur.

ptias

ptias non fuiſſe.

Primùm, quòd in eo *Iulij* decreto de nuptijs quidem, non item de ſponſalibus contrahendis, mentio haberetur: cùm tamen, & principes ſponſalia primùm contraxerint, & in cauſa quæ à iure Canonico aliena fuerit, extenſio nulla ſit admittenda. 1.

Deindè, quòd impubes *Henrici* ætas commemorata in decreto non fuiſſet, cùm is non niſi duodecim annorum tunc eſset. 2.

Tùm autem, quòd *Henricus* iam factus pubes, proteſtatus eſset, ſe nolle *Catharinam* ducere. 3.

Prætereà, quòd cùm hæ nuptiæ ob pacis bonum inter *Ferdinandum* atque *Elizabetham* Hiſpaniæ, & *Henricum ſeptimum* Angliæ, reges, retinendum, permitterentur: eaque diſpenſationis Pontificiæ finalis cauſa fuerit, tamen nec impubes *Henricus octauus* de bono 4.

no pacis cogitaſset: nec *Elizabetha* & *Henricus ſeptimus* tunc vixiſsent, cùm nuptię celebrabantur.

5. Quid quòd *Catharinæ* & impuberis *Henrici* nomine, preces Pontifici offerebantur, cùm tamen iſtorum Principum nulla interceſſiſſent mandata, quorum vi parentes eorum, hoc pro illis iure agerent. Falſam verò narrationem totum id quod petitur, vitiare.

6. Poſtremò, cùm iſtæ nuptiæ duplici obſtaculo impedirentur, vno affinitatis, quod ex carnali copula *Catharinæ* & *Arthuri* oriebatur: altero iuſtitiæ publicæ honeſtatis, quod ex ſolo earum nuptiarum contractu, etiamſi nulla copula ſubſecuta eſſet, promanauit: in *Iulij* autem decreto ſolùm affinitatis impedimentum relaxaretur, de impedimento autem iuſtitiæ publicę honeſtatis ablato, nulla

fieret

ieret mentio: hinc aiebant effici, vt hoc poſteriùs impedimentum non ablatum, has *Henrici* & *Catharinæ* nuptias faceret illegitimas, & ipſo iure nullas. Hæc illi.

Reſponſũ procuratorum Reginę pro diplomate Iulij.

Quamquàm autem Regina nihil ſibi negocij volebat cum illis iudicibus eſſe: tamen procuratores ipſius, vt ne iure aut æquitate deſtituti putarentur, omnibus aduerſariorum argumentis quàm primum̃ reſponderunt. Dicebant igitur, ſublato ſemel per *Iulij* papæ authoritatem, eccleſiaſticæ legis impedimento: effectum quoq; omnem, ex illo profectum, eadem opera ſublatum fuiſſe: vt iam ipſis Principibus ex ęquo licuerit, tàm ſpõſalia, quàm matrimonium, velut iure communi contrahere. Vbi enim quicquam ob grauem aliquam cauſam permittitur, omnia ſine quibus ad illud perueniri non poteſt, ſimul

Ad primam partem primę obiectionis.

mul permiſſa intelligũtur: ne alioqui nihil ageretur. Impuberẽ verò *Henricũ* non potuiſſe adhuc aliud quàm ſponſalia inire. Quid quòd poſt matrimoniũ, Pontificis venia ritè contractum, ſtultè dubitari aſſerebant, vtrũ licuerit Principibus ſponſalia contrahere nec ne? Cùm enim ſponſalia, quæ matrimonium ſubſecuturũ ſpõdent, nec ad matrimonij conſtitutionem neceſſariò requirantur: & tamen ſemel adhibita, eidem non aduerſentur, ſed maximè omnium ſubſeruiant, partim conceſſo matrimonio, etiam ſponſalia intelliguntur conceſſa, & ideò valebant: partim etiamſi non valuiſſent, nocere tamen ſubſecuto poſtea ſolemni matrimonio nũquàm poſſent, cùm & hoc ſine illis per ſe conſtet, & quòd ſuperuacaneè adijcitur, nunquam id, quod ſuo iure ſubſiſtit, viciare debeat. Neque hanc

Sponſalia.

l. vnica. Cod. de rei vxor: act.

hanc cauſam à iure Canonico alienã fuiſſe, quin potius adeò plauſibilem, vt ſi Canonis auctor de illa cogitaſſet, omnem operam daturus fuiſſet, vt tanto bono publico, nuptiæ inter fratrem ſuperſtitem & defuncti vxorem inirentur: & tamen, in qualibet odioſa cauſa, permiſſo matrimonio, ſponſalia, quòd nihil aliud ſint, quàm inchoatum quoddam matrimonium non intelligerentur prohibita. *Ad ſecundam partem primę obiectionis.*

Ad rem verò non attinuiſſe, vt impuberis *Henrici* ætas deſcriberetur, propterea quòd ea ſola cuiuſq; rei aut perſonæ qualitas neceſſariò exprimẽda eſſet, quæ iuri obſiſteret, & cuius mentionem fieri manifeſta iuris ratio poſtularet. Ea fuit in hac cauſa, non impuberis ætas, quam ad effectum à natura pendentem ſupplere Pontifex non poterat, ſed affinitatis conditio, *Ad ſecundam obiectionẽ.*

quę nuptijs obſtabat, & in diplomate expreſſa fuit.

Adde his, quòd in cauſa matrimonij, in quo nihil aliud ad pubertatem neceſſarium eſt, quàm vt coïre cum fœmina quis poſſit, certum non eſt illum eſſe impuberē, qui ſit duodecim annorum. *Hieronymus* enim ait, *Salomonem* & *Achaz*, ætatis vndecimo ac duodecimo anno, filios genuiſſe. Imò etiam inter priuatos prætermiſſa duodecim annorum ætas, decretum Papæ non vitiaſſet, quia tàm exigua & leuis qualitas expreſſa, nũquàm Põtificem à maiore aliquo bono prouehendo retardaſſet, quantò minus putandum quòd inter potẽtiſſimos principes, Papa, qui pacis conſeruatorē ſe prędicat, tàm ingens bonũ publicę pacis pluriũ regnorum, ob hoc ſolũ impediturũ eſſet, quòd *Henricus* non niſi duodecim annorum haberetur? Principibus enim

Ad Vitalem epiſt. 132.

1. Reg. 8.

:nim, quos Deus ipſe legibus huma-
ıis videtur ſoluiſſe, maiora quædã me
itò à Pontificibus indulgeri ſolent.

Proteſtationem verò ıam puberis *Henrici*, de qua *Catharinam* certiorem ıunquam reddidit, nihil omnino *Catharinæ* obfuiſſe: quanquàm, cùm nuptiæ ſolennes poſtea ſubſecutę, priorem proteſtationem quamlibet ſolẽnem, irritam reddidiſſent, perquàm ridiculè nunc, poſt nuptias contractas, obtendi quòd *Henricus* ſemel dixiſſet, ſe nolle *Catharinam* ducere. Dixit, at duxit tamen. Potiùs facto publico, quàm verbo priuato credendum eſſe, pręſertim, cum factum hoc, & poſterius fuerit, & in ſacramentum Chriſti tranſierit, & tot annorum cohabitatione, & nobiliſſimo prolis pignore, ſtabilitum fuerit & confirmatum? *Ad tertiã obiectionem.*

Nam quòd putarent impuberem adhuc *Henricũ* de bono pacis minimè *Ad quartæ obiectionis primã partẽ.*

cogitaſſe, cur eum, qui ob duodecim annorũ ætatem, pubertati proximus, & doli capax erat, quinimò qui grauium etiam criminum reus eſſe poterat, ſolius virtutis, & ſancti deſiderij capacem negarent? Potuit, commiſſo etiam homicidio, mereri æternã mortem, & non potuit optare bonum publicum, aut ea quæ ad æternam vitam ſpectant? Hanc abſurdam & irreligioſam opinionem boni mores condemnant, ſanctę leges reijciunt, pij iudices non admittunt, etiamſi quis illam ſe testibus atque inſtrumentis probaturum affirmaret. Præterea, ſi filius bonum pacis non optauit, at pater, in cuius poteſtate erat, id pro illo, & ad illius vtilitatem fecit, ſicut & pro illo credidit, cùm adhuc infanti ſacramentum fidei conferendum curaret. Nec in his nuptijs permittendis, Pontifex priuatas *Elizabethæ* Hiſpaniarum Re-

Ad ſecundam partem.

gina

ginæ, atque *Henrici ſeptimi* perſonas, ſed publica officia, & regiam conditionem ſpectauit, quæ vnà cum illis non eſt mortua, ſed ad hęredes eorum *Henricum octauum* & *Catharinam* vnà cum regnandi iure in Anglia pertranſiuit. Nam bonum pacis nō certarum perſonarum, ſed populi totius bonũ eſt. Populus autem & ciuitas non moritur. Plus dicimus: Satis eſt, quòd *Henricus* & *Elizabetha* impetrati priuilegij tempore vixerant, cùm illa quæ ex gratia conceduntur, ſtatim atque ſunt conceſſa, vim ſuam & perfectionem ex ſola cōcedentis voluntate cōſequantur. Vt interim nec illud omittamus, Catholicum Regem *Ferdinandum*, cōtracti matrimonij huius tempore, adhuc ſuperſtitem fuiſſe.

Quòd verò filij parentibus non mandauerint, vt hanc illis coniugij veniam impetrarent: nihil referre. Quã- *Ad quintæ obiectionis primam partem.*

 quam

quàm enim Pontifex eum qui prece alterius nomine affert, niſi de mãdato docuerit, repellere, ſi vult, poteſt, tamen ſi non repulerit, verùm id quod petitur in cauſa plauſibili & gratioſa conceſſerit: valet quod agitur, nec amplius quæretur, à quo ſunt preces porrectæ, ſed tantum, an reſcriptum ſit impetratũ? quod multò magis in parentibus locum habet, cùm pro filijs aliquid impetrant. Ipſa enim natura lex docet, parentes filijs theſaurizare debere, maximeque omnium, in Regibus hoc eodẽ iure ac more vtimur, qui multa ſuis liberis priuilegia per ſuos Legatos impetrare ſolent. Ne fuiſſe falſam narrationem quę his verbis concepta eſt, *Oblatæ nobis nuper pro parte veſtra petitionis ſeries cõtinebat, &* Pro parte enim *Henrici octaui & Catharinæ* preces verè offerebantur, ſicut narratio ipſa refert, cùm ad eorum vti

Ad ſecundã quintæ obiectionis partem.

lit

litatem id totú quod petebatur, conſtet relatum eſſe. Nec vnquam videri poſſe parentes, quibus ipſe Deus filios commendauit, filiorum mandato in ijs quæ ad rem eorú ſpectant, caruiſſe, cùm ipſa filiorum ratio & natura perpetuo quòdam gemitu & clamore parentibus mandet, vt ipſis, omni qua poſſunt ratione, conſulant. *Qui enim ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* *1. Tim. 5.*

Veniamus iam ad illud vltimum caput, in quo vim maximam aduerſarij ſitam eſſe arbitrantur. In precibus Pontifici oblatis hæc verba continebantur: *Dudum inter dominam Catharinam & principem Arthurum Henrici fratrem, matrimonium per verba de præſenti fuiſſe contractum*: Nonne his verbis ſatis expreſsè proponitur iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, *Ad ſextã obiectionem.*

quod ex ſolo nuptiarum contractu oriebatur? In ijſdẽ verò precibus mox ſequitur, *Illud matrimonium carnali copula forſitan fuiſſe conſummatum*. Nonne hinc etiam affinitatis impedimentum elicitur, ſi fortè carnalis copula interceſſiſſet? Propterea enim adiectum eſt illud *forſitan*, vt in omnem euentum matrimonio conſuleretur, etiam ſi carnalis copula, quæ reuera non interceſſit, caſu quopiam interceſſiſſet. Cùm ergò Papa ex re narrata intellexerit, duas ad ſummum res obſtitiſſe, quo minus *Catharina Henrico* nuberet, vnam, quòd ea fœmina prius *Arthuro Henrici* fratri nupta fuiſſet: alteram, quòd ab eodem *Arthuro* forſitan fuiſſet cognita: idémque Pontifex tota re intellecta, non modo affinitatis in toto genere, ſed huius ipſius affinitatis impedimentum, (quod inter *Henricum* & *Catharinam* ex nup-

tijs

tijs *Catharinæ* cum *Arthuro* prius contractis & copula forſitan ſubſecuta cõſummatis, interuenerat) auctoritate ſua ſuſtulerit, nonne eo ipſo iuſtitiæ etiam publicæ honeſtatis impedimẽtum, quod copulam carnalem præcedit, multò magis ſuſtulit? Nam ſi *Henrico* regi permittitur, vt fratris vxorem etiamſi carnali copula fuiſſet cognita, tamen ducat: nonne multò magis eam ducere permittitur, ſi nupta ſolùm, & non etiam cognita fuit? Hactenus Reginæ procuratores.

Poſtquàm verò carnalis copulæ mentio facta ſemel eſſet, Regis procuratores nonnullas leues coniecturas in medium proferebant, quibus docere conabantur carnalem copulã inter *Arthurum* & *Catharinam* verè & abſque *forſitan* interceſſiſſe: verbi gratia, quòd nuper ex ephebis ambo exceſſiſſent: quòd ab epulis & delitijs ad

Argumẽta pro carnali copula.

1

2

thorum coniugalem ſumma noctē
3 deducti eſſent: quòd mutuò inter ſe
4 amarēt: quòd legitimis nuptijs coniū-
5 cti eſſent: deniq; quòd *Arthurus* manè
poſtridiè potum flagitaret, idque (vt
aiebant) quoniam diceret ſe illa no-
cte in calida Hiſpaniarum regione
peregrinatum fuiſſe.

Cōtra carnalem copulam.

At Reginę aduocati has leuiſſimas
coniecturas multis & firmiſſimis ar-
gumentis confutabant, primū quòd
1 *Henricus ſeptimus* curauerat, vt matro-
na grauiſſima in eodem cum ſponſis
thalamo adeſſet, quæ ob *Arthuri* mor-
bum & infirmam valetudinem, carne
cōiungi prohiberet. Deindè quòd Se-
2 reniſſima Regina, quę omnium op-
timè rem nouerat, apud notarium
quendam publicum, cui nomen erat
Ioanni Tolcarno, præſentibus multis E-
piſcopis ac alijs teſtibus, iurato aſſe-
ruiſſet, ſe, poſt obitum *Arthuri* princi-
pis

pis, manſiſſe virginem: tùm etiam, 5
quòd cum D. *Catharina* palàm in iudicio, preſenti *Henrico* regi, dixiſſet, ipſum ſcire, quòd is eàm virginẽ cognouiſſet: Rex nunquàm id negaſſet, atque ideò dum in re tanti præiudicij tacuiſſet, ei quod opponebatur aſſentiri preſumẽdus eſſet. Et hęc quidem illi dicebant, ſed nos etiam aliud inſigne teſtimonium adiungamus ex
eo libro *Cardinalis Poli*, quem regi *Hẽ-* 4
rico adhuc viuenti ſcripſit & inſcripſit, in quo ait, ipſum *Henricum octauum*, nihil tunc minus quàm de repudio cogitantem, *Carolo quinto* Imperatori vltrò faſſum eſſe, quòd *Catharinam* adhuc virginem cognouiſſet. Hæc *Polus*.

Polus lib. 3. pro defenſione vnionis.

confeſsio Henrici.

Rurſus cùm Regis aduocati literas *Adriani Cardinalis* qui Pontificis quæſtor in Anglia quondam fuerat, recitaſſent, in quibus dixerat ſe ex Papa

Iulio audiſſe, cùm diceret, ſibi non videri quòd in matrimonio *Henrici* & *Catharinæ* diſpenſationem poſſet interponere.

Ex altera parte procuratores Reginę in mediũ protulerunt ipſius *Iulij* papæ literas ad *Henricum ſeptimũ*, de hoc ſermone, ad eiuſdem *Henrici* rogatum conſcriptas, in quibus hęc verba erãt;

Verba Iulij papæ.

De diſpenſatione matrimoniali nunquàm negauimus, nec ſuſpicionem prębuimus, quò minus eam facere vellemus, vt aliqui minus verè dixerunt, ſed reſpondimus nos expectare in illa concedenda tempus magis accommodatum, vt conſultius & maturius fieret, cum huius ſanctæ Sedis & vtriuſque partis honore. Hęc *Iulius*.

Aduocati Catharinæ.

Erant autem Sereniſſimę Reginę aduocati totius Anglię viri optimi & doctiſſimi. Primùm *Gulielmus Varamus* Cantuarienſis Archiepiſcopus

De

Deindè quinque Reuerẽdiſſimi Epiſcopi *Cuthbertus Tonſtallus* tunc Londinẽſis, poſtea verò Dunelmenſis: *Nicolaus Veſtus* Elyẽſis, *Ioannes Clericus* Bathonẽſis, *Ioannes Fisherus* Roffẽſis, *Henricus Stãdicius* Aſaphẽſis. Quibus epiſcopis adiungebantur alij Theologi quatuor, *Abelus, Fetherſtonus Pouellus,* & *Ridlayus.*

His ergò rebus quę ad iuris Eccleſiaſtici controuerſias pertinebant, ita conſtitutis: *Ioannes Fisherus* Roffenſis epiſcopus, non Anglicani tantùm regni, ſed & orbis Chriſtiani lumen, exemplar ſanctitatis, populi ſal, Eccleſiæ Doctor, in medium prodijt, & librum pro defenſione matrimonij Regis & *Catharinæ* doctiſſimè ſcriptũ, Legatis exhibuit, grauiſſima oratione illos admonens ne in ſcirpo nodum quęrerent, neue aut ſcripturarũ manifeſtam veritatem, aut leges Eccle-

Ioannis Epiſ. Roffenſis oratio ad iudices.

cleſiaſticas iã ſatis in hac cauſa perſpe
ctas euerti permitterẽt: quin imò iterũ
atq; iterum cogitarent quãta mala ex
hoc diuortio ſecutura viderẽtur, vide-
licet, *Hẽrici* regis & *Caroli* Cęſaris odia,
Principum qui eorum partibus adhę-
rerent factiones, bella non tantùm
externa, ſed & ciuilia, quodque om-
nium eſt grauiſſimũ, diſſenſiones in
cauſa fidei, ſchiſmata, hęreſes & ſectæ
infinitę. Ego (inquit) pro eo ac in
iſta re laboris & induſtriæ plurimũ co
locaui, affirmare auſim, idq; non ſolũ
hoc in libro teſtimonijs & ſcripturarũ
Locutus eſt & fecit. & ſanctorum Patrum clarè docui, ſed
etiam mei ſanguinis profuſione teſti-
ficari paratus ſum, nullam eſſe in ter-
ris poteſtatem, quæ hoc matrimoniũ
à Deo ipſo coniunctum diſſoluere
poſſit aut diſiungere. Hoc vbi *Ioan-
nes Roffenſis* fama doctrinæ illuſtris
ſanctitate vitæ conſpicuus, Epiſcopal
di

dignitate honorandus, ipſaq́ue cani-
tie venerabilis palàm dixiſſet, quatuor
vtriuſque legis doctores librum à ſe
conſcriptum obtulerunt in quo ma-
trimonium *Henrici* & *Catharinæ* ſe- *Libri pro Catharina.*
cundum leges Eccleſiaſticas ritè con-
tractum eſſe planum faciebant. Mox
tres libri, ſinguli à ſingulis Epiſcopis
compoſiti, coràm exhibiti ſunt, quo-
rum auctores fuerunt *Clericus* Batho-
nenſis Epiſcopus, *Cuthbertus Tonſtal-*
lus Londinenſis, (qui tunc legatione
pro Rege vnà cum *Thoma Moro Ca-*
meraci fungebatur) & *Veſtus* Elyenſis.
Hos Epiſcopos ſecuti ſunt quatuor
Theologi, *Abelus*, *Pouellus*, *Fetherſtonus*
& *Rydlayus*, qui affirmabant ſe Dei &
veritatis amore adductos, nihil aliud
pro matrimonio *Catharinæ* ſcripſiſſe,
quàm quòd ſecũdum ſcientiam ipſis
datam ſciebant Euangelio & ſcriptu-
ris ſacris conſentaneum eſſe, id quod
li

liquidò appareret, ſi libros ipſorum (ſicuti eos non dubitabant facturos) legere dignarentur. *Rydlayus* autem vir catholicus & pius, atque ab omni aſſentatione alieniſſimus, palàm queſtus eſt de Legatorũ iniquitate, quòd iuſiurandum calumniæ, ſolis Reginæ procuratoribus & aduocatis detuliſſent, nihil eos aut dicturos aut ſcripturos, aut in hoc genere facturos, quod non & diuinis & eccleſiaſticis legibus conſentaneum eſſet. Quod ſi (inquit) Regis procuratores & aduocati eadem iuſiurandi religione cõſtricti fuiſſent, iam cauſa eſſet acta, nec vel aduerſarii veritatẽ à nobis ſtare negaſſent. Imo ſe quamlibet pœnam ſubiturum, niſi qui Regias partes tuebantur, ad Reginam ſtatim tranſirẽt, ſi hoc illis iuſiurandum imponeretur. Tacuerũt omnes qui erant ex parte Regis, ac verbi *Ridlayi* ſilẽtio ſuo cõfirmare viſi ſunt.

Iniquitas iudicũ.

Vo

Volſæus libertatem dicendi, qua v-
us eſt *Ridlayus*, indigniſſimè tulit. Tã
s verò quã *Cardinalis Campegius* quẽ-
dmodũ in cauſa progrederẽtur, non
idebant: adeò cuncta iam erant clara
& conteſtata pro *D. Catharinæ* matri-
nonio. Rex tamen more ſuo vrge-
bat, vt ad ſententiam ſecundum ſe fe-
endam feſtinarent. *Campegius* verò cũ
ullam excuſationem ſuam Regi pro-
batam eſſe animaduerteret, nec tamen
contra tam claras probationes, contra
certiſſimam Papæ voluntatẽ, contra
uſtiſſimam Reginæ appellationem
uderet ſecundum Regem pronun- *Campegij*
ciare, tandem audacter liberéque di- *excuſatio.*
xit, multis ſe annis in rebus agẽdis ver-
ſatũ, multis annis vnum ex duodecim
iudicibus qui cauſas in Rota Romana
cognoſcunt, extitiſſe, nec vnquàm in
cauſa etiam mediocri (nedum tanta
& tam graui) tantam feſtinationem
adhi

adhibitam vidiſſe: quin moris eſſe v
cùm ad locũ ſententiæ deuentũ fuerit
triginta toti dies ad teſtimoniorũ au
ctoritates & momenta examinãda va
cui cõcedantur. Nunc autẽ vix totid
præterijſſe, à quo primũ die, cauſa Re
gis palã publiceq́; inchoata ſit. Et qua
lis cauſa? quanti põderis & momenti
quãtę offenſionis & ſcandali? niſi fort
ſacramẽti legitimi ſubita diruptio, ma
trimonij per vigĩti annos corroborat
repentina diſſolutio, prolis generoſa
atque adeò Regiæ miſeranda illegiti
matio, potentiſſimi Monarchæ irri
tata maieſtas, Chriſtiani populi diuul
ſa concordia, auctoritatis Pontificia
contẽpta diſpenſatio, parui cuipiã põ
deris aut leuis momenti eſſe videatur
Sibi quidem conſtitutũ eſſe in re tan
graui, lento potius & ſecuro, quã præ
propero & præcipiti gradu incedere
Hæc vbi *Campegius* dixiſſet, ſubito
muta

Carolũ 5. intellexit.

mutatos omnium vultus vidiſſes: alij eius libera oratione delectabantur, alij contra qui ex rebus nouis creſcere optabant vehementer dolebant, alij cùm tacitè apud ſe lætarentur, tamen ore tenus dolorem ſimulabãt, ex quibus erat *Volſæus Cardinalis*, qui licet idem quòd *Campegius* ſentire putaretur, nihil tamen perindè vrgebat ac ſententię ferendę accelerationem.

Rex cùm videret *Campegium* à re iudicanda tam alienum, vt nouas dilationes quotidiè interponeret, iudiciumque pręter omnium ſpem penè ad finem menſis Iulij extraxiſſet, ac cùm quidem Romani moris eſſe diceret, vt à iudicijs exercendis vſque ad menſem Octobris abſtineretur, *Brandonum* & *Hauardum* Duces hunc *Norfolciæ*, illum *Suffolciæ*, ad Legatos miſit, qui magno principum virorũ comitatu deducti, cùm tertio calẽdas Augu- Hæc erat vis nõ ius.

Auguſti ad iudices pro tribunali ſe
dentes veniſſent, tàm Regis quàm ſu
nomine ab eis magnoperè contende
bant, ne conſcientiam Regis diutiu
implicatam tenerent, ſed tandem ali
quandò rem totam deciderent ac de
finirent. Hìc autẽ *Volſæus* licet prior
loco ſediſſet, conticuit. magno enin
timore concutiebatur. *Campegius* ver
per eam fidem, qua Deo atque Eccle
ſiæ Romanæ obſtrictus erat, conteſt
batur, moris eſſe Romanę curiæ, cuiu
ipſe membrum eſſet, vt à fine menſ
Iulij vſque ad quartum nonas Octo
bris nullum exerceretur iudicium. Si
contra factum fuiſſet, quicquid in e
genere tentaretur, nullius roboris on
nino futurũ. Quòd ſi Rẽx illum dier
pro ſua patientia expectaret, nihil
dubitare, quin omnia ex eius voto ſu
ceſſura eſſent. Inſtare iterum duces,
eo ipſo die, aut ad ſummum poſtrid

ſe

ſentẽtia ferretur. Iterum *Campegius* cũ reſpondiſſet nullo modo id ſibi facere licere, *Carolus Brãdonus Suffolciæ* dux menſam quæ proponebatur magno ictu concutiens, Per ſacram (inquit) miſſam, nemo vnquam Legatorum aut Cardinalium quicquam boni ad Angliam apportauit. Quod ille quidem vel œſtro quopiam percitus vel fœdiſſimo adulandi Regi ſtudio ductus, dixit: quàm ſeuerè autem Deus horum ducum ſuperbiam ac adulationem per eundem regem & filios ſuos, maximeq́; per prolem eam quæ ex eo quod ipſi tantopere expetebant nouo coniugio orta eſt, vltus ſit: ea mala teſtantur, quæ ipſis ipſorumq́ue familijs poſtea acciderunt. *Rabies Brãdoni.*

Duces ex iudicio diſcedentes, vt ipſi omnibus iracundiæ flammis vrebantur, ſic & Regem à libidine ſua iamdiu imbuſtum, nouis etiam furoris & in-

ſaniæ facibus incenderunt. Papa inte-
rim iuſtiſſimã Reginę appellationem
Papa cauſam ad ſe reuocat. ratam habens, palàm *Volſæo* & *Cam-
pegio* interdixit ne amplius huic nego-
tio ſe immiſcerent: cauſam verò totã
Paulo Capiſuccho ſacri palatij apoſtolici
cauſarum auditori & Decano cogno-
ſcendam, ipſique Pontifici demũ re-
ferendam & explicandam commiſit:
quem iuſſit tàm Regi quàm Reginæ
diem certum prçſcribere, quo cauſam
apud ipſum per legitimos procurato-
res ſuos dicerent. Quæ Pontificis con
ſtitutio non Romæ tantum, ſed etiam
Brugis & Tornaci ac in alijs vicini
Flandriæ eccleſijs promulgata, imò &
in Angliam ad Sereniſſimã Reginam
trãſmiſſa eſt, vt per eius operam Reg
& Legatis patefieret.

Regina illuſtrem Senatorẽ & tàm
ingenio ac doctrina quàm pietate c
Thomas Morus. lebrem *Thomam Morum* ad Regem
leg

legauit, qui diceret, Papam legatorum mandata ſuſtuliſſe, ipſumque Regem & Reginam ad cauſam in Rota ipſius per procuratores ſuos dicendã euocaſſe, id ſe Regi ſignificare, vt ſciret, vtrum hanc rem ipſi per viatorem aut eiuſmodi publicum pręconem nunciari vellet nec ne. Rex quanquã ingẽti dolore afficiebatur, tamen cùm nihil aliud adhuc ſatis, deliberatum haberet, cætera diſſimulans, *Thomæ Moro* reſpondit, iamdudum conſtare ſibi de his rebus, nolle autem, vt ſuę perſonę fiat denunciatio, non recuſare tamen quo minùs Legatis de more obnuncietur. Locum verò iudicij, tam quàm vtrique parti communẽ, vehementer ſibi placere, daturumque ſe operam, vt cauſa Romę decidatur. Hęc quidem Rex dicebat: ſperabat verò, ſe per nouos nuncios apud Papam breui effecturum, vt Legatorum *Hypocriſis.*

mandata renouarentur, atque ea de
cauſa, minùs iniquo animo id quod
agebatur tunc tulit. Hinc factũ eſt vt
plures ex Reginę procuratoribus ex
Regijs verò vnus, vnà cũ duobus no-
tarijs ad Legatos qui duodecimo à
Londino lapide ſimul ruſticabantur
ſeſe conferrent, & hanc rem totam
Legatis exponerent: quo tempore is
quem Rex miſerat palàm teſtatus eſt
hanc Regis voluntatem eſſe, vt in An
glia iàm deinceps nihil in hac cauſa
fieret, Romæ autem omnia expedi
rentur. Paruerunt Legati Pontifici
decreto, iamq́ue in ſpem venerãt Re
gem quoque ſaniora capturum conſi
lia, cùm ecce, *Campegius* per literas
Pontificis ad Vrbem omni cum feſt
natione reuocatur. Tunc primùm
Rex omni ſpe rei ex animi ſententia
conficiendæ excidens, ſupra quàm d
ci poteſt, excanduit, omnemq́ue cu

Cãpegius reuocatur.

pa

pam in *Volſæum* huius diuortij primū
auctorem meritò conferens, ſe malè
illi velle non obſcuris indicijs decla-
rauit. Quod cùm multi ex principi-
bus viris (qui *Volſæo Cardinali* omnia
pro eo ac ipſe voluit adminiſtranti
iamdiu inuidebāt) intellexiſſent, col-
atis conſilijs, multa criminū capita in
llū collegerunt, eaq́ue ſuis chirogra-
phis obſignata Regi tradiderunt. Rex *Anno Do.*
eam rem ſibi iucundam eſſe teſtatus, 1528.
antiſper tamen diſſimulauit, donec
Campegius è regno diſceſſiſſet, quod
ad ſeptimū idus Septembris accidit.
Cuius etiam diſcedētis ſarcinas excu-
i iuſſit, non alia magis de cauſa, quàm
ut exploraret ſi quid fortè literarum
Volſæi deprehendere potuiſſet, nullas
autem deprehendit. At *Volſæus*, qui
nihil eorum quæ contra ipſum inten-
abantur, ſciebat, ad Regem iam pro-
pè *S. Albanum* in villa quadam agen-

tem accedens, multa cum illo ac Senatu eius, de iudicio quod Romæ ſuſcipiendum erat, contulit. *Stephanus* autem *Gardinerus*, qui Regi erat à ſecretis, cùm tunc ibidem adeſſet, ſeque videret in ſuſpitionem vocari, tanquàm Regi huius diuortij auctor fuiſſet, palàm *Volſæum* rogauit, vt veritatis conteſtandæ cauſa, dignaretur coram Rege ac Senatu ipſius planum facere, qui fuiſſent huius diuortij primi authores. Nunquàm (inquit *Volſæus*) negabo me ſolum fuiſſe. Cuius rei adeò me non pœnitet, vt ſi ea iam ante inchoata non eſſet, nunc primùm inchoandam iudicarem. Quod quidem poſterius *Volſæi* verbum auribus regijs datum eſſe, nemo ignorabat. Licet enim prima diuortij cauſa vere fuerat, tamen cùm videret Regem ad *Annam Bolenam* animum adiicere pœnituit hominem ſui conſilij à quo

Volſæi confeſſio & adulatio.

nunc

nunc reſilire integrum ei non fuit, qui gloriam hominum magis quàm Dei dilexerat. Rex autem eo tempore ſiluit. At cùm *Volſæus* poſt *Campegij* diſceſſum ad regium comitatum reuerſus, ad colloquium illius non admitteretur, tunc demum ſenſit infenſum ſibi eſſe Regem. Nec ita multo poſt, iuſſu Regis à *Thoma* Duce *Norfolciæ* apprehenſus, cogitur ſe abdicare primùm Cancellariæ magiſtratu, (quem ſtatim Rex inſigni viro *Thomæ Moro* contulit) deindè Vintonienſi Epiſcopatu, (quem *Stephanus Gardinerus* ex dono regis accepit) tùm autē palatio Eboracenſi quod rex ipſe inſtructum vt erat, ornatumque inuaſit, denique pené omnibus bonis exutus, primùm relagatur in villam *Aſherienſem*, mox in Eboracenſem eccleſiā cui pręerat, dimittitur. *Volſæus ſpoliatur.*

Quis iam non putaſſet Regem ab

improbo illo incœpto ſuo deſinere voluiſſe? Nunc autē obſtupeſcite cœli ſuper hoc. Ob quod peccatū *Henricus Volſæum* tàm ſeuerè punit, in eodem ipſe pertinaciſſimè progreditur.

Rom. 2. Propter quòd inexcuſabilis es ô Rex. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas. Scimus enim quoniam iudicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt.

Rex ergò partim certos viros ad Papā *Clementem* mittit, qui cauſam diuortij ſui Romæ ſuſtineāt (inter quos erat *Thomas Cranmerus*, qui poſtea factus eſt Cantuariēſis antiſtes) partim per totum Galliæ regnum theologos & iuriſconſultos conquirit, qui matrimonium ipſius cū *Catharina* conſtare non poſſe, obſignatis tabulis affirment: vt ſi fortè ſummus Pontifex (quòd iam planè apparebat) ſententiam contra *Henricum* ferret, tamen fu-

Nouū fuci faciēdi genus.

cat

cata quædam academicæ authoritatis ſpecies ad tenebras hominũ oculis offundendas non deeſſet. Quod enim pauciſſimi quidam, & ij non doctiſſimi homunciones regijs pecunijs magna ex parte corrupti in varijs Academijs cenſere viſi eſſent, id Rex erat, ſub ipſarum Vniuerſitatum nomine diuulgaturus, tanquàm tot doctiſſimorum virorum tanta collegia ab ipſius partibus intrepidè ſtetiſſent. Cõmiſſa eſt huius rei cura primùm *Reginaldo Polo* Anglo, in quo viro nobiliſſimi generis ſplendor cum probitate morum & doctrinæ præſtantia certabat: deindè *Gulielmo Langeo* Gallo. Sed cũ *Polus* in re tàm turpi operam nullam interponeret, *Langeus*, cui charior erat pecunia regia, quàm propria fama, quos potuit leguleios & theologaſtros in ſuas partes magno precio adduxit. Aderat tunc Pariſijs *Petrus Fer-*

dinan

dinandus Braſilienſis epiſcopus, qui (ad tractatum *Aluari Gomeſii* de coniugio regis Angliæ cũ relicta fratris ſui, præfationẽ aſcribens) ait, ſe oculatũ fuiſſe teſtẽ eius largitionis, quę *Hẽrici* nomine tunc Pariſijs facta eſt. Nonnulli ex theologis (inquit) adulterantes verbum Dei, & ambientes fauorem hominum, corrupti muneribus & largitione Angelorum (quæ moneta eſt Anglis familiaris) inciderunt in laqueum Diaboli, & fauerunt partibus Regis contra ſui animi ſententiã. neque vereor tàm apertè hæc proferre, quando teſtis huius rei ſum oculatus. Hæc ille.

Largitio Henrici.

Angeli, alias, Angeloti.

Id quoque ſimili largitione fruſtra pertentatũ fuiſſe in academia Colonienſi commemorat Petrus Leidẽſis, qui propterea ſicut illius vniuerſitatis theologos ſummoperè de ſpretis regijs pecunijs laudat: ſic aliorum quo-

Petr. Blomeuenna in ep. dedicator. commenta. D. Dionisii Carth. in 3. lib. ſent.

ſtur

:undam gymnaſiorum turpiſſimam ıdulationem non tacet. Ita enim ſcri- ɔit. Et nullus vnquàm caſus potuit ⁊eſtram labefactare innocentiam, au- ctoritatem deprimere, conſtantiam uperare. Sic nuper cùm Rex quidam nagnus & potens, magno auri pon- do ſperaſſet à vobis quam petebat ſen entiam emere, ſpreto auro, repulſus, ſenſit inexpugnabilem animorũ ve- ſtrorum conſtantiam. Pudet referre]uid interim ab alijs aliquot per frau- lem & pretium vniuerſitatibus im- ›etrauerit: quanquàm fruſtrà vobis ıon accedentibus, neque in eandem adentibus ſententiam, tanta eſt ve- tra auctoritas, talis veſter eſt candor, ıle iudicium veſtrũ &c. Quid, quòd *Crocus* quidam ſimili apud alias gen- es largitione Regis nomine vſus di- itur adeò vt peſtis hæc non modò arıſienſem, Aurelianenſem, Andega-

uen

cademi i quidã orrupti. uenſem, Toloſanam, Bituricenſem, verùm etiam Pataitienſem & Bononienſem Academias peruaderet. *Cardinalis Polus* qui hæc omnia & optimè cognouit, & grauiſſimè deplorat ſcribit ſe ſatis admirari amentiam Regis nunquàm potuiſſe, quòd tantam pecuniæ vim effunderet, vt infamiæ notam ſibi ipſi inureret, hoc eſt, vt per annos viginti nuptias inceſtuoſas coluiſſe exiſtimaretur. Omitto cęteros, qui de his rebus queſti ſunt: etiã *Sleidanus* qui *Annam Bolenam* quòd hæreſi Lutheranæ fauiſſet, maximè laudat, tamen ſcribit *Henricum* illud diuortiũ approbari curaſſe non ſine largitionis opinione. Quid, quòd ne in ſuo quidem regno *Henricus* potuit liberas & gratuitas theologorum ſubſcriptiones impetrare? Nam vt de *Cantabrigia* nihil dicam, in qua plures aliquanto Regi fauebant, ſatis conſtat *Oxonien*

e vnione ib. 3.

leidan. iſt. lib. 9.

ienſis Academiæ publicum ſigillum communi doctiſſimorum hominum ſuffragio ſæpius negatum, vix tandē partim vi ereptum, partim clam ſubreptum fuiſſe. Homines enim ad ſummum octo clàm conuenerunt, effractíſque ſacri loci foribus (in quo moris erat cauſas communes decerni, & inſtrumenta publica obſignari) literis in quibus Regis diuortium propugnabatur, publicum Academiæ ſigillum affixerunt: idq́ue dicebant ſe in totius Academię gratiam feciſſe, ne Rex, ſi nemo eius animo ſatisfeciſſet, florentiſſimam ſtudiorum omnis generis Vniuerſitatem iratus euertiſſet. *Oxonia Regi refragata eſt.*

Pro matrimonio *Henrici* & *Catharinæ* ſcripſeruunt apud Anglos plurimi per vniuerſum regnum. De quibus autem ego audiui, *Ioannes Roffenſis* epiſcopus, *Reginaldus Polus* Cardinalis *Qui ſcripſerint pro Catharina.*

nalis, *Ioannes Holimannus* Briſtolienſis
epiſcopus, *Abelus* preſbyter, & ij ſep
tem iuriſconſulti, quorum antea men
tio facta eſt: apud Hiſpanos veró, *Frã*
ciſcus Royas, *Alphonſus Verueſius*, *Al*
phonſus de Caſtro, & *Sepulueda*: apud Lu
ſitanos *Aluarus Gomeſius*: apud Ger
manos *Cocleus*, apud Belgas *Ludouicu*
a Schora, apud Celtas, paucis quidem
ſed tamen iudicium ſuum interpoſue
runt de ea cauſa, *Eguinarus Baro*, *Fran*
ciſci Duarenus & *Connanus*, apud Italo
Cardinalis *Caietanus*, & alijs in loci
alij multi doctiſſimi viri. Fertur eti
per manus multorũ epiſtola quædam
Philippi Melancthonis, in qua Regi ſua
det, vt retenta vxore legitima *Catha*
rina, *Annam Bolenam* concubinæ tan
tum loco habeat. Rex verò ipſe, &
illuſtres aliquot Angli ad Pontificem
literas dant, in quibus petunt, vt cùm
regni plurimum interſit, maſculũ reg
n

ıi hæredem extare,ſaltem hac de cau-
ā litem maturé abſoluendam curaret,
quò integrum Regi fieret aliam vxo-
em accipere. Pontifex reſpondit ſe
officio ſatisfacturum, ſed in manu ſua
ıon eſſe, vt maſculum ex quacunque
œmina generandum promitteret.

Vt autem Rex rei ſuæ melius con-
ſuleret, terrorem aliquem Pontifici
Romano inijciendum putauit. Itaq; An.D. 1529.
nenſe Septembri palã edixit, ne quis
ſuorum ſubditorum, ſiue is Anglus
ſeu Hybernus eſſet, quicquam in Ro-
mana Curia deinceps peteret aut pro-
curaret. Idem cùm audiret *Volſæum*
Cardinalem etiam Eboraci ſplendidè
ıgere,epulis vacare, ſolemniq; pom-
pa vti,ac mitram ſuam gemmis orna-
tam a rege repetere: hoc non feren-
dum iudicans, iubet hominẽ ab *Hen-*
rico Northumbriæ Comite primùm
n cuſtodiam includi, deindè Londi-
num

Volſæi mors. Anno Do. 1529. num adduci. At is in itinere ipſo ad *Leiceiſtriæ* oppidũ quarto Decembris è vita migrauit. Sermones diſſipati sũt, eum ſua ſponte venenum ſumpſiſſe. Illud verò conſtat, cùm tanquã reus *Vox pænitentis.* læſæ maieſtatis regiæ apprehenderetur, eum dixiſſe, Vtinam nihilo magis leſę maieſtatis diuinæ reus eſſem. Nũc autem dum nulli rei magis incubu quàm vt Regi penitus inſeruirem, & in Deum peccaui, & Regis gratiã non obtinui. Ac *Volſæus* quidem digna ſuę præteritę aſſentationis & ſuperbiæ mercedem in hoc mundo accepit, id que (vt ſperamus) ne in æternum pu niretur.

Cùm verò *Henricus* multis Dei pr claris donis anteà præditus, gratia Deo nõ ageret, ſed in cogitationibu ſuis euaneſceret, *Annam Bolenam* æter næ ſaluti ſuæ, atque adeò ipſi Deo an teponeret, ne, qui ęternam merceder

co

contempſiſſet, hac ſaltem corrupti-bili priuaretur, Deus ei permiſit, vt ſuę libidini quam pro Deo iam cole-bat, ſatisfaceret. Itaque *Guilielmum Va-ramum* excellentem virum, qui fuerat Archiepiſcopus Cantuariēſis, & ſum-mo ſtudio Reginæ partes adiuuerat, e vita illis ipſis diebus euocauit. Tunc Rex tanti honoris locum ſibi perire nolens, omninò decreuit nemini eum prçterquàm tali viro dare, qui ſuæ li-bidini ſummis viribus obſequeretur. Nihil autem fuit in toto Angliæ re-gno cum *Reginaldo Polo* conferendū. Huic igitur primùm Rex Archiepiſ-copalem prærogatiuam obtulit, ſi ta-men diſertis verbis antè ſponderet, ſe diuortium Regis omni ſtudio proue-cturum. Quam turpem conditionem adiectam vbi *Polus* audiuit, meritò re-cuſauit in peſtilentiæ cathedra ſedere. Hoc vbi *Thomas Bolenus* qui putaba-

Henricus à Deo derelinquitur.

Mors Varami.

Polus Cardina. Archiepiſcopatum reſpuit.

tur *Annæ Bolenæ* pater, accepiſſet: iã-
dudum (inquit) ô Rex domi meę ha-
beo presbyterum quendam doctum,
grauem, & modeſtum, cuius fides a-
bundè tuæ M[ti.] probata eſt, in ea quã
apud Pontificẽ geſſit legatione. Hic
mihi à ſacello iam diu fuit, eundém-
que noui erga diuortium hoc tàm ſin
ceiè affectum eſſe, vt ſi tua Maieſtas
eum creauerit Archiepiſcopũ, in me
recepturus ſim, factũrum illum quic-
quid à ſubdito quopiam expeti au
etiam deſyderari queat. Placuit con
ditio, maximè, quòd *Anna Bolena* in
eandem ſententiam Regi ſupplicaſ-
Crãmerus fit Archiepiſcopus. ſet. *Cranmerus* ergò fit ea condition
Archiepiſcopus, vt etiamſi Romanu
Pontifex ſecundum Regis & *Catha-
rinæ* matrimonium ſententiam ferret
ille tamen ex aduerſo pronũtiaret, *Ca-
tharinam* neceſſariò eſſe repudiãdam.

Cùm autem Rex communioni S

d

lis Apoſtolicæ nondūm renunciaſ-
ſet, ex eoque *Crāmerus* neceſſariò de-
beret à Pontifice Romano ſuæ digni-
tatis confirmationem petere: omnem
porrò aditum ad ſolemnem vnctio-
nem capiēdam ſibi videret interſcep-
tum, niſi ex canonū decretis, Roma-
næ Cathedræ communionem ſe per-
petuò ſecuturū iuratus affirmaret: eam
verò mentem Regis perſpiceret, vt po
tiùs Pontificis Romani communio-
nem reiecturus eſſet, quàm *Annæ Bo-
nnæ* coniugio cariturus: ita ſe geſſit
homo vafer, vt duobus Dominis etiā
contraria præcipientibus, per ſummā
ſimulationem inſeruire conaretur. Et
quia Regem ſui ſimillimum ex ani-
mo amabat, Pontificem verò dunta-
xat timebat, in regis gratiam volun-
tarium & præmeditatum periurium
homo impius elegit, vt eò grauius
poſteà Pontificem nihil tale cogi-

cogitantem vulneraret. Tabellionem Cranmerus accerſit, ei denuntiat ſe iuratò quidem promiſſurum Pontifici Romano canonicam & conſuetam obedientiam. Sed priuſquàm id agat, velle ac iubere, vt Tabellio per publica inſtrumenta conteſtetur id inuitum ſe facere, nec quicquàm minus in animo eius eſſe, quàm vt in Regis detrimentum Pontifici Romano fidem ſeruet. Hac præfatione ædita ſigilliſque ac teſtibus (ne fortè perfidia eius apud regem in dubium veniret) munita, ſolemne iuſiurandum Pontifici Romano more maiorũ exhibet, ſimúlque Archiepiſcopatus poſſeſſionem inuadit. Quibus rebus ita ſe probauit Regi, vt planè dignum patella operculum fuiſſe dicas. Ac nimirum erant qui ab *Henrico* multis poſt annis audierunt, cùm diceret vnum eſſe *Cranmerum* Cantuarienſem

Præmeditatũ Cranmeri periurium.

Aſſentatio Cranmeri.

pr

præſulem, qui nulla vnquam in re ipſius voluntati defuiſſet.

Dum autem iſta quæ ad Epiſcopatum Cantuarienſem ſpectabant, expedirentur, *Henricus* vt tanquam robuſtus venator, primogenitos regni cælorum filios, hoc eſt, Chriſti miniſtros, omnemque Domini præcipuam ſortem ſuo imperio ſubiugaret, inaudita quadam tyrannide litem vniuerſo clero intendendam curauit, qua ob Legatorũ Pontificis Romani, externam (vt tunc cœptum eſt dici) poteſtatem, contra placitum regis agnitam & propugnatam, clericorum totius regni bona in commiſſum cecidiſſe, fiſcoque regis obnoxia eſſe pronuntiabantur. Cuius iniquiſſimi oneris terrore Clerus omnis depreſſus, atque ad terram vſq; deiectus (nam omnibus omninò bonis ac fortunis, quin & libertate omni priuandus, & perpe- *Lis clero indicta.*

tuis carceribus iam tunc addicendus erat) cùm quid vltrà ſperaret, non haberet, victas manus dedit, herbã porrexit, conculcari ſe tanquàm infatuatum ſalem permiſit. Indicto igitur conſeſſu publico, penè omnes omnium ordinũ clerici vna voce Regi ſupplicarunt, vt cùm aureorum ad quadringenta millia ei obtuliſſent, reliquam eis pœnam remittere & condonare dignaretur, idq́; pro ſumma illa poteſtate, quam in regno ſuo, eum ſolum tam in clerum quam in reliquum populũ habere iam primùm fatebantur. *E*x qua dicendi formula, primam occaſionem ſumptam aiunt, vt Rex *Supremum caput Eccleſiæ Anglicanæ* ſeipſum habere ac nominare inciperet. Iam enim paſſim iactabatur in ore peſſimi cuiuſque, nihil Romano Pontifici cum regno Angliæ negotij eſſe niſi ſi Regi videretur aliquid ei poteſt

Sal infatuatus.

Mulcta cleri.

Anno Do. 1531.

Vnde ſupremi capitis titulus.

ſtatis in eo regno cõcedere, nam alioqui omnem animam debere poteſtati regiæ ſubditam eſſe, nec ſolùm in ciuilibus, verum iam quoque in ſpiritalibus cauſis. Et hęc quidem omnia excogitata, ſuſcepta & diſſeminata ſunt, vt ne Rex abſque authoritate legitima vxorem repudiaſſe putaretur. Iamq́ue nihil aliud ad nuptias cùm *Anna Bolena* contrahendas deerat, præter publicam ſententiam diuortij, quam Rex cùm à Pontifice Romano ſperare non poſſet, à *Cranmero* ſuo, breui pronunciandã certò ſciens, *Annam Bolenam* ipſis Calendis Septẽbribus *Penbruchi* Marchioniſſam conſtituit, ne, parum nobilem perſonam duxiſſe videretur. Ad decimum verò & octauum diem Calendas Decembris proximè ſequentis, Rex longioris moræ impatiens, (quanquàm omnia nec dum ritè diſpoſita eſſet,) omnino cõſtituit cum *Anno Do 1532.*

 An

Anna Bolena occultas nuptias contrahere: nuptias quidem, quòd aliàs illa ſui corporis poteſtatem Regi facere nollet: occultas verò, quòd non dum à *Catharina* per aliquã vllius omnino iudicis ſententiam ſeparatus eſſet. *Rolandus* ergò tunc Presbyter (quem poſtea Rex in Epiſcopum Lichefeldienſem cooptauit) accerſitur, ac rem diuinam Catholico & Romano ritu facere iubetur. Ei Rex narrat, ſentẽtiam Romæ iam tandem ſecundùm ſe pronuntiatam eſſe, factamque ſibi eſſe poteſtatem nouam vxorem ducendi. *Rolandus* reges non ſolere mentiri arbitratus, primùm ſiluit, mox religione tactus, ſpero (inquit) Maieſtatem tuam habere diploma Pontificium. Annuente Rege, vertit ſe ad altare: cùm ecce, adhuc dubius & timens ne quid illicitum committeret, omninò (inquit) ſacri canones poſtulant, noſtra

Occultæ cũ Anna Bolena nuptiæ.

Mendacium.

ſtraque valdè intereſt, vt literæ Pontificis palàm legantur & promulgẽtur. Tùm Rex, habere quidem ſe literas affirmat, ſed recluſas eſſe in ſecretiore loco, nec ab alio præterquàm à ſe afferri poſſe: parum autem decere, vt eo tempore (nec enim adhuc illuxerat) ſolus prodiret. Acquieſcit *Rolandus*, atque ita completis ceremonijs, *Henrico* ſecundam vxorem tradit, prima non ſolùm adhuc viuente, ſed etiam per nullam omninò auctoritatem in ullo hactenus iudicio Eccleſiaſtico vel ſpecie tenus interpoſitam, repudiata.

Impedimentũ verò, cuius obtẽtu *Hẽricus Catharinã* repudiabat, tũ in illã nõ omninò, tum in *Annã Bolenã* certiſſimò cadere, idẽ ipſe *Henricus* exploratè ſciebat. Nam eo ſtatu rerum poſito qui tunc erat, certum eſt, non niſi duplex impedimentum interuenire potuiſſe, cur *Henricus Catharinam* non du

o mirabile Dei iudicium.

ducerer. Alterum eſſe poterat affinitatis, ſi *Arthurus Henrici* frater, *Catharinam* cognouiſſet: alterum fuit, iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum. Illud non interueniſſe Rex *Henricus* probè ſciebat. Nam *Carolo Cæſari* faſſus eſt, ſe *Catharinam* adhuc virginem cognouiſſe, idque ipſum & *Catharina* ſanctè ſemper iurabat, & res ipſa verum fuiſſe conteſtata eſt, cũ & *Henricus ſeptimus* grauem matronã in eodem lecto appoſuerit, vt ne *Arthurus Catharinam* cognoſceret: & tanta fuerit in recente adhuc *Arthuri* pubertate, eiuſdem infirmitas & inualetudo, vt etiamſi maximè conatus eſſet *Catharinam* cognoſcere, tamen vna caro facti non fuiſſent. Vbi autem carnalis copula non interuenit, affinitas nulla contrahitur. Et quamquã contracta fuiſſet: tamen per authoritatem clauium regni cęlorum, id impedi

pedimentum ob maius publicæ pacis bonum ritè atque ordine ſublatum extitiſſet. Quamquàm enim *Henricus* malè aſſeruit Pontificem non potuiſſe id impedimẽti auferre, tamen cùm lex Moſaïca quæ mortem & damnationem miniſtrauit, quęque euacuata eſt, non ſolùm diſpenſandi, ſed etiam præcipiendi facultatem habuerit, vt ſuperſtes frater, ſui fratris abſque liberis defuncti vxorem duceret: quantò magis fatendum eſt, quòd claues Eccleſiæ Chriſti, quæ ſpiritum & iuſtitiam adminiſtrant, quæque non euacuantur per aliud aliquod teſtamentum, ſed manent vſque ad conſummationem ſæculi, poteſtate firma & ſtabili non carent permittendi Chriſtiano, vt ob publicum Eccleſiæ bonum, fratris ſui defuncti vxorem ducat? Impedimentum igitur affinitatis nec vllum inter *Henricum* & *Catharinam* fuit,

2. Cor. 3.
Deut. 25.
2. Cor. 3.
Math. 28.
Math. 16.

&

& quamquàm aliquod extitiſſet, per claues Petri rectè ſublatum erat.

Iam verò iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimẽtum, quod ſolum reſtat; cùm (vt inter omnes conſtitit) non diuini aut naturalis, ſed tantùm Eccleſiaſtici iuris fuerit, ne *Henricus* quidem aut aduocati eius negabãt poteſtatem
Math.16. clauium Petri ſatis virium ad illud auferendum habuiſſe. Cùm igitur nec affinitas vlla fuerit, & impedimẽtum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, per *Iulij* Pontificis diploma idoneè ablatum conſtaret, nihil iam obſtabat, quominus *Catharinam* Rex *Henricus* & ducere poſſet, & retinere deberet. Nam ſi
Leuit. 18. quis ipſum Dei prçceptum obſtare dicat, quod fratris vxorem duci prohibet, quamquàm expedita ſit reſponſio, idem ius diuinum nominatim il-
Deut. 25. lam exceptionẽ addidiſſe, *præterquàm ſi frater abſque liberis defunctus eſſet*, (vt in-

n noſtra cauſa contigit) tamen illud tiam prætermitti non debet, quòd erba diuini iuris in eodem ipſo loco, alem rationem & præmittunt,& vbique adiungunt, quæ totam *Henrici* auſam labefactat. Sic enim legimus: *Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui nõ ccedet, vt reuelet turpitudinẽ eius.* Et poſt pauca: *Turpitudinẽ vxoris fratris tui non euelabis, quia turpitudo fratris tui eſt.* Leuit. 19.

Vxor enim fratris non ob aliud prohibetur duci, quàm quòd per copulã carnalem affinis alteri fratri iam priùs facta ſit. Quæ enim fit vna caro cum fratre meo, ex ea re tam propinqua ſanguinis mihi fit, quam frater meus eſt, qui mihi proximus ſanguinis eſt, n primo nuptiarum gradu. Quamquàm igitur concederemus & Deum eo in loco non tantũ de illicito coïtu, ſed etiam propriè de nuptijs agere (quod multis ſecus videtur) & per Leuit. 18.

vxo

vxorem fratris, nõ ſolum viuentis fratris (vt quibuſdam ex ſanctis patribus viſum eſt) verum etiam defuncti fratris vxorem intelligi, & præterea legem illam nõ ceremonialem eſſe, ſed iuris naturalis concluſiones quaſdam explicare: tamen cùm ratio legis non ſemel expreſſa fuerit, sẽperq; sãguinis proximitatem vrgeat, quę vel per cognationẽ vel per carnalẽ copulã (vnde paritur affinitas) acquiritur: nulla verò aut cognatio, aut affinitas inter *Henricum* & *Catharinã* contracta fuerit, quia frater *Henrici* eam non cognouit, vtique efficitur, vt diuinum ius non prohibeat *Catharinam Henrico* nubere.

Auguſt. in Leuit.

At contra certiſſimum eſt inter *Henricum* & *Annam Bolenam* verum affinitatis impedimentum interueniſſe, idque ipſum Regem non ignoraſſe eo quòd Papæ *Clementi ſeptimo* per literas ſuas confeſſus ſit ſe *Mariam Bolenam*

nam, *Annæ* ſororem cognouiſſe. Ex ua carnali copula *Henricus* toti fami- æ *Bolenorum* factus eſt affinis ſeu pro- imus ſanguinis. Nam vt *Paulus* ait, 1. *Cor.* 6. Qui adhæret meretrici, vnum corpus um ea efficitur. Cùm igitur *Maria* *olena* fuerit proxima ſanguinis *Annæ* n primo gradu, nempe vterina eius oror, *Henricus* qui fuit vnum corpus um *Maria*, factus eſt etiam proxi- nus ſanguinis in primo gradu fratri- us & ſororibus *Mariæ*, nimirũ, *An- æ Bolenæ*. Quid ergò eſt, quòd is qui antas turbas excitauit, vt à *Catharina* anquàm ab affine ſua, cùm verè affi- is non eſſet, diſiungeretur, nunc non imet ad affinem ſuam accedere? & ui negabat Pontificis claues poſſe acere vt *Catharinam* retineret, nunc, ſi- e vllarum clauium authoritate, imò, ontra illarum authoritatem, *Annam* ffinem ſuam ducit? fruſtrà ô Rex cõ-

tra

tra ſtimulum calcitraſti. Deus hypo-
criſim tuam detexit, & adulterinum
cor tuum toti mundo reuelauit.

Quid verò quòd idem rex *Henricu*
etiam matrem *Annæ Bolenæ* priùs co-
gnouerat, vt antè explicuimus? Ex qua
ſanè copula tale affinitatis genus inter
Henricum & *Annam* interceſſit, quali
eſt conſanguinitas inter parentes & li-
beros. At pater filiam ſuam ducere
in æternum prohibetur, quia inter aſ-
cendentes & deſcendentes nullę vn-
quàm nuptiæ permittuntur, propter
ea quòd in nuptijs eſt ſumma æquali-
Gen. 2. tas & paritas (vndè Eua ex latere Ada-
Exod. 20. mi ſumpta eſt) cùm interim liberi
parentes honorare debeant, ſeque il-
lis tanto inferiores agnoſcere, vt nun-
quàm ſint referendo: & ideò nec il-
lis quidem exæquari poſſunt. Itaque
Henricus *Annam Bolenam*, eius mulie-
ris quam ſemel cognouerat filiam, du-
cer

ere, res longè difficilioris diſpenſationis fuit: propterea quòd ipſum afinitatis genus, ipſam nuptiarum eſſen iam propiùs attingere videtur, quàm t in eo diſpenſari quodammodò deeat: maximè ſi concubitus matris t multis manifeſtus. Quare cùm *Hen icus* contra naturæ quodammodò leem, poſt matrem *Annæ Bolenæ* cogitam, auſus ſit filiam in vxorem ſuã ſſumere, quàm impudenter obtenit, ſe non auſum eſſe *Catharinam* reinere, ne in Deum peccaret? quàm npudenter etiam prætexuit, ſe crediiſſe, quòd Pontifex authoritatem on habuit *Catharinæ* nuptias permitndi. *Hypocriſis Henrici.*

Sed adhuc pergamus. Conſtat ex s quæ diximus, non obſcura indicia pſi *Henrico* reuelata eſſe, quòd *Ann Bolena* eſſet ipſiuſmet *Henrici* filia, tamen eam duxit? Is videlicet, qui

timuit ſui fratris abſque liberis defun-
cti vxorem à fratre ſuo minimè cog-
nitam, retinere. Incredibilis quidem
audacia, inaudita hypocriſis, non fe-
renda libido. Sed tamen vnius homi-
nis propria fuit audacia, hypocriſi
propria, & libido propria. Nec tanto-
perè mirandum eſt, ſi aut homo pec-
cet, aut cùm in profundum venerit
contemnat. Illud eſt mirandum, illu-
ſtupendum, ſi hominum infinita m-
lia non ſuam, ſed alienā libidinem &
hypocriſim, non tantum ęquo anim-
ferant, ſed etiam ſuſpiciant, lauden-
colant, & ita colant, vt ſupra hoc fu-
damentum, fidem, ſpem, ſalutém
ſuam exædificent. Omnes enim An-
glicani proteſtantes, Lutherani, Zui-
gliani, Caluiniſtæ, Puritani, & Lib-
tini has inceſtuoſas *Henrici* & *An-*
Bolenæ nuptias adorant, velut fonte-
Euangelij ſui, matrem eccleſiæ ſi-

Res ſtupenda.

originem fidei ſuæ. Vix dum tres anni ſunt, quòd Caluiniſta quidam Anglicanus, Londini duos libros tùm *Elizabethæ* Principi, aſtante Pſeudo-Epiſcopo Cãtuarienſi *MatthæoParkero*, exhibuit, tùm apud *Ioannem Dayum* typis mandauit, quibus tamen nomen ſuum minimè aſcripſit, in quorum poſteriore de *Henrici* & *Annæ* matrimonio agens hæc habet verba. O verè beatę, & non ſine ſummo numine conciliatæ nuptiæ, cæleſtiſq; partus ac progenies, quibus patria à ſeruitute & caligine pluſquàm Ægyptiaca erepta atque liberata, & ad verum Chriſti cultum reſtituta eſt. Hæc ille.

Anno Do. 1573.

Cap. 11.

Proteſtantis cuiuſdam verba.

Nemo iam miretur aut *Caianos* olim fuiſſe, qui homicidam *Cain* adorarent velut ex potenti virtute procreatum: aut *Ophitas*, qui (vt *Tertulianus* ait) magnificarent ſerpentem qui pri-

De præſcription.

I ij mos

mos parentes in Paradyſo decepit velut authorem ſcientiæ boni & mali. Nam quid tandem olim factum credi non poteſt, cùm hodiè videamus tot milliones hęreticorum nuptias Patris & filię adorare? Iſti liberationem ſuam ex ſeruitute pluſquàm Ægyptiaca his nuptijs acceptam ferunt: iſti verum Chriſti cultum per has nuptias reſtitutum gloriantur. Verum quidem eſt, per has nuptias aditum vobis patefactum eſſe ad omnem hæreſim, omnémque nequitiam. Sed ó immenſam Dei bonitatē. Qui, quòd hæreſes veſtras non alio modo quàm per tàm inceſtuoſas nuptias in lucem exire voluit, eo ipſo declarauit illas tenebrarum filias eſſe, nec aliter quàm per opera tenebrarum procreari potuiſſe. Oportuit filiam cum patre, ſororem cum fratre commiſceri (nam & hoc *Annam Bolenam* perpetraſ-

m

mox conſtabit) vt pulcher ille partus gigneretur, qui non modò Carthuſianos patres & alios Eunuchos ob regnum cælorum ſeipſos ex conſilio & adhortatione Chriſti caſtrantes, ex omnibus ſuis finibus eijceret, indignóſque vita & luce communi affirmaret: ſed etiam Chriſti Eccleſiam diceret, non eam eſſe, quæ populos fideles in omnibus gentibus iuxta prædictionem Chriſti docet ac baptizat, verùm aliam neſcio quam, in penetralibus domorum, & ſpeluncis ſyluarum latentem, lucifugam, ſterilem, ignotam, expertem ſacerdotij & ſacrificij, expertem vnius paſtoris, qui oues Chriſti per vniuerſum mundum diffuſas, in vnum Chriſti ouile congreget, expertem denique omnium promiſſionum Dei, quas vtique ille fecit ciuitati in monte ædificatæ, quæ non poteſt abſcondi, filijs diei & non

Math. 20

Math. 28.

Proteſtantium ſynagoga.

Math. 5.

Ioan. 21. noctis, ouibus Petri, piſcibúſque intra Petri ſagenam concluſis, & non ij qui ex ouili eius exirent, aut rete illius rumperent.

Sed iam pergamus in eo quod inſtituimus. Pontifex Romanus, cauſa *Hērici* & *Catharinæ*, accuratiſſimè cognita, illos a Deo legitimè coniuncto
Math. 19. fuiſſe, nec ab homine ſeperari poſſe pronunciauit. cuius ſententiæ hæc eſt formula.

CLEMENS PAPA, VII.

CVM pendente lite coram nobis dilecto filio Paulo Capiſuccho capellano noſtro, ac ſacri Palatii Apoſtolici cauſarum auditori, & Decano, à nobis in Conſiſtorio Reuerendiſs. commiſſa inter chariſſimos in Chriſto filios noſtros Catharinam & Henricum octauum Angliæ Reges, de & ſuper validitate m

trimonij inter eos contracti. Præfatus Henricus dictam Catharinam eiecerit, & de facto cum quadam Anna matrimonium cõtraxerit, contra mandata & decreta tàm inhibitionis quàm in literis in forma breuis etiam de conſilio fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium emanatis contentas & cõtenta, temerè & de facto attẽptando. Idcirco nos de illius poteſtatis quã Chriſtus Rex regum nobis licet immeritis in perſona beati Petri conceſſit plenitudine, in throno iuſtitiæ pro tribunali ſedentes, & ſolum Deum præ oculis habentes, per hanc noſtram ſententiam, quam ex noſtro mero officio, ac de venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſiſtorialiter coram nobis congregatorum conſilio ferimus, eiectionẽ & ſpoliationem dictæ Catharinæ reginæ à quaſi poſſeſſione iuris coniugalis, & reginalis dignitatis, in qua, tempore huiuſmodi motæ litis erat & matrimonium inter prædictum Henricum regem & Annam præ-

dictam contractum, cùm prædicta omnia notoria & manifeſta ſint, pro vt ita eſſe declaramus, nulla, iniuſta & attemptata fuiſſe & eſſe, ac nullitatis, iniuſtitiæ, attemptatorúmque vitio ſubiacuiſſe & ſubiacere, prolémque ſuſceptam ſeu ſuſcipiendam illegitimam fuiſſe & eſſe, præfatámque Catharinam Reginam ad ſuum priſtinum ſtatum & quaſi poſſeſſionem iuris Coniugalis & Reginalis dignitatis reſtitui & reponi debere, dictúmque Regem dictam Annam à cohabitatione ſua & quaſi poſſeſſione iuris Coniugalis & Reginalis eijcere & amouere debere in his ſcriptis pronuntiamus, decernimus & declaramus, reſtituimus & reponimus, eijcimus & amouemus. Eademque noſtra ſententia & ex conſilio & mero officio noſtro prædicto, præfatum Henricum regem maioris excommunicationis & alias cenſuras & pœnas in dictis literis contentas ob earum non paricionem & contemptu damnabiliter incurriſſe & incidiſſe ac a-

Elizabetha quæ nunc regnat.

Henricus excõmunicatur.

on

omnibus Chriſtifidelibus euitandum fuiſſe & eſſe, declaramus & mandamus. Et nihilominus volentes cum eodem Henrico Rege nomine pij patris benignè & clementer agere, cenſurarum prædictarum declarationem vſque & per totũ menſem Septembris proximè futurũ, ad hoc, vt ſententiæ & mãdatis noſtris prædictis commodiùs parere poſſit, ſuſpendimus. Et ſi infra dictum tempus parere diſtulerit, ac dictam Catharinam in priſtinum ſtatum quo tempore litis motæ erat, non reſtituerit, præfatámque Annam à ſua cohabitatione & quaſi poſſeſſione iuris Coniugalis & Reginalis non abiecerit, & dicta attemptata cum effectu non purgauerit, ex nunc, pro vt ex tunc, præſenti declarationi locum eſſe volumus & decernimus.

Ita pronuntiamus.

Henricus iſtam ſententiam non aliter quàm ſi facta ipſi fuiſſet iniuria, interpretatus, doloris ſui vlciſcendi cau-

ſa

ſa curauit, vt iuſiurandum quod Clerus Anglicanus Pontifici Romano hactenus præſtiterat, in publicis regni comitijs irritum redderetur, ſeque ipſum (vt quondam *Iulianus* apoſtata) Pontificem maximum creans, nouā iuriſiurandi præſcripſit formulam, in qua Clerus & populus ipſum eccleſiæ Anglicanæ atque Hibernicæ ſummū in terris proximè ſub Chriſto caput iuratò cōfiteretur. Ac iſto quidē modo *Henricus* tàm ſe quàm ſuos diuiſit ac ſeparauit ab eccleſiæ Romanæ ſocietate & cōmunione, in qua iam inde à temporibus *Ioſephi ab Aramathia* omnes illi Reges & populi vixerant qui Catholicam Chriſti fidem in ijs Inſulis, pro ſua quique ætate, ſequebantur. Et ij quidem fuerunt Hiberni, Angli, Normanni, Dani, omniumque antiquiſſimi Britanni.

[Sc]hiſma [p]roclama[t]um.

Scimus omnes ô Rex, quàm flo-

re-

rentem & glorioſam Eccleſiam, à duobus præcipuis Apoſtolis *Petro* & *Paulo* fundatã, à ducentis & triginta *Petri* ſucceſſoribus auctam & continuatam, ab omnium Catholicorum nationum Epiſcopis, Regibus, & populis agnitam & obſeruatam, omniũ hæreſum & hæreticorum impia dogmata fugientem & damnantem, innumeris patribus & Doctoribus refertam, infinitis Dei operibus planè admirandis illuſtratam deſerueris, & reliqueris. Sed dic nobis per ſupremam poteſtatem tuam, quò ibas cùm ex Romana eccleſia exibas? Nam ſi Chriſtianus permanere volebas, ſine aliqua Eccleſia eſſe non poteras. Diſceſſit quidem & *Paulus* Apoſtolus à Iudæis, & *Dionyſius* ab Areopago ſuo, & *Iuſtinus* martyr à Philoſophis, & *Auguſtinus* à Manichæis, & ij omnes à gentium erroribus. Sed tamen vnuſquiſ

Eccleſiæ Romanę ſplendor.

Act. 9.

Act. 17.

quiſque eorum antequàm à ſocietat
ſua diſcederet, prius aliam vidit ſocie
tatem ſeipſo antiquiorem, ad quam
Act. 9. ſe conferret. Ibat *Paulus* ad *Ananiam*
Act. 17. & alios in Damaſco fideles, *Dionyſiu*
ad *Paulum* & eius comites, *Iuſtinus* ad
Eccleſiam Chriſti quæ erat in Paleſti
na, *Auguſtinus* ad *Ambroſium* Medio
lanenſem, & Eccleſiã Catholicam. Sed
tu *Henrice* cùm Romanam Eccleſiam
desereres, ad quam aliam ibas? Vtrum
ad Græcam? nihil minus. nec enim
negaſti Spiritum ſanctum à filio pro
cedere. An ad Æthiopicam Eccleſiã
at neque teipſum circuncidiſti. An ad
Armeniorum? At neque originale
peccatum, neque ſalutem omnium
ante Chriſti paſſionem (id quod ill
fecerunt) pernegaſti. An ſaltem ad
Vuiclefum, *Lutherum*, *Zuinglium*, au
Caluinum ibas? Imò ſi quos huius erro
ris viros in tuo regno reperiſti, eos fe
r

Hoc idem à quouis Archihæretico ſi petatur, neceſſario ſeipſum prodet.

o, flammáque perſequebaris. Quò
gitur ibas cùm ex Romana Eccleſia
xibas? Quò inquam niſi ad teipſum?
rgonè tu es Chriſtus? Nam ſolius *Math. 17.*
hriſti eſt, authoritate ſua Eccleſiam *Hunc audite.*
hriſtianam inſtituere & congrega-
e. Is autem dixit ad *Petrum*, *Tu es* *Math. 16.*
Petrus, *& ſuper hanc petram ædificabo*
Eccleſiam meã. Quam obſecro *meam*,
iſi Chriſtianam? Chriſtus ergò nos
nittit ad *Petrum*, Vicarium vtique
uum, & tu nos abducis à *Petro*, &
d te vocas? Ergò Antichriſtus es tu:
icut ſcriptum eſt, *Videte ne quis vos*
educat, *multi enim venient in nomi-*
e meo dicentes, *Ego ſum Chriſtus*, *Math. 24.*
& multos ſeducent. Quid eſt veni-
e in Chriſti nomine, aut dicere,
Ego ſum Chriſtus, niſi abſque ſignis
Apoſtolatus, abſque miſſione legi- *Ioan. 20.*
itima & ordinaria, caput Eccleſiæ
eipſum conſtituere, tanquàm Chri-
ſti

ſti oues ipſius curæ primùm ac potiſſimùm commiſſæ eſſent? Ergonè perierat Eccleſia de mundo, perierant prędictiones & promiſſiones Chriſti, antequàm *Henricus* cum filia ſua concumbens, ex illo inceſtu nouam Chriſto Eccleſiam generaret? Si non perierat Eccleſia Chriſti, certè antiquior te fuit. Si & antiquior te fuit, nec tamen Eccleſia Romana fuit: debebas cùm ex Eccleſia Romana diſcederes, ad illam aliam tuo bruto iudicio veriorẽ, te conferre: debebas illi te adunare, vel per Sacramentum aliquod, vel ſaltem per nudam manus impoſitionẽ, vt indè ſciremus, quam ſocietatem ſequereris, & quam fidem teneres. At nunc tu ipſe, tuis conſtitutus es ſupremum caput eccleſiæ: cùm nec infimus quidem pes illius eſſes.

His ita conſtitutis, iam opportuni tempus aduenerat, in quo *Cranmeru*

Cai

Cantuarienſis Antiſtes, iuſiurandum quòd Pontifici Romano præſtiterat, eligione, profanorum comitiorum uthoritate ſolutus, liberè poſſet etiã ontra Romani Pontificis præſcripum, diuortij ſententiam inter *Henicum* & *Catharinam* pronũciare. Is igiur ex *Henrici* arbitrio certos Epiſcoos, Procuratores, Aduocatos, & abelliones vnà ſecum ducens, ad paum *Dumſtablenſem* ſe contulit, qui roximè abeſt à Regia villa *Amptilen-ſ*, in qua degebat Sereniſſima Regina, quàm ſæpius in ius vocatã vbi per quindecim dies fruſtrà expectaſſet, ad ententiam diuortij ferendam ſe præparat, cùm prius Regem velut à diuortio aliquantulum abhorrentem *Hypocriſis.* ita enim vt faceret inter ipſos conuenerat) admonuiſſet ne fratris defuncti xorẽ contra leges Euangelij diutiùs etineret: ni obediret, ſe quamuis inui

uitum, tamen pro miniſterio quo
in Eccleſia Dei gerebat, compelli, v
cenſuris eccleſiaſticis in Regem age
ret. Mira dicendi libertas in ſubdito
Adulatio. inquiebant adulatores regij. Iam ver
videmus quantùm inter Papiſticam
religionem, & ſincerum Dei Euan-
gelium interſit. Hic Epiſcopus niſ
ex Deo eſſet, Regem ipſum officij ſu
tàm audacter non admoneret. O di
beatum qui cæleſtem lucem primu
ad nos attulit. Hæc illi. Porrò *Tho-
mas Cranmerus* ex domo *Annæ Bolenæ*
ad ſolius actoris arbitrium ea lege de
lectus iudex, vt ſententiam pro diuor
tio ferret, nec audita quidem alter
Sententia Cranmeri. parte, audacter pronunciauit, & ne
ceſſitatem iure Diuino impoſitã Re
gi eſſe, vt *Catharinam* repudiet, & li
bertatem conceſſam, vt alteram du
cat. Cæterùm *Henricus* qui & iudicem
& ſententiam in manu ſua habebat

quic

uid futurũ eſſet probè ſciẽs, iàm antè
: duxerat *Annam Bolenam*, & cogno-
erat, licet ſolennem nuptiarum põ-
am in ipſam Dominicæ reſurrectio-
is vigiliam reiéciſſet. *Anna* igitur pri- *Nuptię in vigilia paſchatis.*
e Idus Aprilis (qui dies ſepulto Do-
ino ſacer eo anno fuit) publicè de-
ıcta, & poſtridiè calendas Iunij pro-
mè ſequentis regio diademate co-
nata, ſeptimo idus Septembris eiuſ-
m anni, filiam *Elizabetham Henrico*
perit, quinto vtique menſe, poſt
lennem nuptiarum celebrationem:
eceſſè vt fuerit, eam priùs cognitam
Henrico eſſe, quàm res diuulgare-
r.

Baptizata iam apud Grenuicũ *Eli-
zbetha*, Rex poſtulat, vt omnes Epiſ-
opi & clerici, omnes optimates, quin
iam omnes omninò Angli qui ſal-
m plena pubertate eſſent, in verba
lizabethæ iurent, velut quæ ſola pro-

K xima

xima & legitima regni Angliæ hæres foret. *Mariam* verò *Catharinæ* filiam velut ex matrimonio illegitimo natã, omni ſucceſſionis iure priuat. Quam iuriſiurandi formulam cùm *Ioanne Fiſher* Epiſcopus Roffenſis, & *Thoma Morus* (qui Regẽ in omnia vitia præcipitem ferri videns, paulò ante ſummo Cãcellarij magiſtratu ſeipſum abdicauerat) ſuſcipere nollent, in cuſtodiam coniecti ſunt. Cùm *Thomas Morus* ad arcem Londinenſem duceretur in ipſa porta cuſtos carceris aderat, veſtem extimam & ſupremam ſibi donandam ex more poſtulãs: cui Morus (vt erat ingenij facetiſſimi) pileum ſtatim tradidit. At cuſtos non hunc (inquit) dico, ſed togam qua indueris. Imò (inquit *Morus*) ſuperior veſtis eſt pileus, qui ſupremã corporis partem tegit. Adeò in ipſius carceris foribus quas plerique tantopere extimeſcunt

dem eſt isher Anglicè, quod piſcator Latine.

perſecutio.

-ir ſanctus tanquàm in cõuiuio luſit. Dicebat verò totum mũdũ, in quem homines ex Paradiſo eiecti ob peccatum deturbãtur, nihil eſſe aliud quàm carcerem, vnde omnes ad cauſam dicendam ſuis ſinguli diebus euocarentur. Quòd ſuus carcer aliorum Principum carcere minor fuiſſet, hoc ſe acceptum Deo ferre: nam ex malis minimum eſſe eligendum. His ſanctis cogitationibus beatum illud ingenium ſe recreabat. *Mundus Moro carcer.*

Celebre erat his diebus *Annæ Barnæ* monialis nomen. Hæc aſſerebat *Henricum* non amplius iam eſſe Regem, eò quòd ex Deo non regnaret. *Mariam* verò *Catharinæ* filiam, quæ tunc minùs legitimè nata habebatur, ad regni gubernacula ſuo iure ſeſſurã eſſe: ob quæ verba in ius vocata, & in publicis regni comitijs vnà cum duobus *D. Benedicti*, duobus etiã *D. Fran-* *Anno Do. 1532.* *Perſecutio.*

ciſci monachis, (qui omnes eam ſpiritu Dei afflatam credebāt) capitis condemnata, vltimū ſupplicium ſubiuit. Quam fœminam cùm inter cæteros *Thomas Morus* diligēter examinaſſet, nullo indicio deprehendere potuit eā fanatico ſpiritu (quod in eius inuidiā tunc ſpargebatur) agitatā fuiſſe. Conſtat quidem illas res quas tunc cùm
Iſa. 41. nihil minus quàm futuræ putabātur futuras prædixit, ſuo tempore poſtea eueniſſe. *Maria* enim quæ tunc *Elizabethæ* poſtponebatur, ante *Elizabetham* poſteà iure ſuo regnauit.

Cùm autem nulli ex vniuerſo Clero liberius diuortio Regis ſe opponerēt quàm Fratres Minores qui de obſeruantia vulgò dicuntur, illi autem *D. Catharinæ* matrimonium tàm in diſputationibus publicis, quàm in concionibus ſacris acerrimè tuerentur, quorum in hoc genere princip
erat

erant duo Reuerendi Patres, *Elſtonus* & *Paytous*, ob hanc rem totus fratrum obſeruãtium ordo in tanto apud Regem odio fuit, vt tertio idus Auguſti fratres iſti ex omnibus ordinis ſui monaſterijs pellerentur. *Elſtono* autẽ Rex minatus dicitur, ſe illum in profundiſſimas aquas, niſi de cętero taceret proiecturum. At ille nunquàm (inquit) dubitaui quin tàm celeriter ad Deum aqua perueniatur ac terra. Iuſſus autẽ ex Anglia quàm primùm excedere, in Germaniã inferiorem ſe contulit, vbi vſque ad *Mariam* Reginam vixit, quo tempore in ſui ordinis monaſterio apud Grẽuicum in pace obdormiuit.

Perſecutio.

Confeſſores.

Eſton.

Henricus verò vt grauiorem adhuc vindictam de Pontifice Romano ſumeret, in menſe Nouembri comitijs publicis indictis, omnem deinceps in Anglos & Hibernos iuriſdictionem ac poteſtatem Pontifici Romano ad-

Anno Do. 1534.

perſecutio. emit, quam ſi quis deinceps ei detu
liſſet, perduellionis reus fieret. Quin
imò ipſum *Papæ* vocabulum perſecu
tus, edixit, vt decæterò nullûs Pon
Papa. tificum Romanorum vocaretur *Pa*
pa, ſed tantùm *Epiſcopus Romanus*. An
glicanę verò eccleſiæ Summum ca
put ſolus Rex haberetur, cuius etian
præcipuè eſſet, authoritate pleniſſi
ma, errores, hæreſes, abuſus omnes i
Anglicana eccleſia emendare. Illi on
nium ſacerdotiorum integri prouen
tus primi cuiuſque anni quo quis be
neficium aliquod ſortitus eſſet, ſolue
rentur: illi omnium eccleſiaſticarun
dignitatũ decimæ redderentur. Qu
legem Rex tanta ſæuitia executio
mandauit, vt capitis damnaretur,
cuius in libro vel ſolum nomen *Pa*
pæ non deletum extaret. Per Calen
daria, per indices, per ſcripta patrum
per totum ius canonicum, per Scho
la

laſticos Doctores, *Papæ* vocabulum lituris vndique obducebatur. Imò in fronte operum *D. Cipriani*, *Ambroſij*, *Hieronymi*, *Auguſtini*, *Leonis*, *Gregorij*, *Proſperi*, ac aliorum Eccleſiæ luminũ, ſinguli ſcribere coacti ſunt, Si quid in eis operibus ineſſet, quod Pontificis Romani Primatum tueretur aut confirmaret, ſe illi verbo, ſententiæ, rationi, iam nunc renunciare, nec tanti criminis reos vnquam eſſe velle. Epiſcopi plerique, & alij antiſtites, quorũ erat principijs tanti mali obſiſtere, paulùlum tempori cedendum putabant, donec aut Rex mentem mutaret, aut Princeps aliquis catholicus religioni Chriſtianæ opem ferret. Sed fruſtrà ſanè oculos in Cæſarem, aut hominem quempiã coniectos habebant, cùm in Deum & proximum ipſi tàm grauiter peccaſſent. Non defuerunt tamen reliquię ſanctę, quę genua

Abrenuntiatur Papæ.

curuare ante Baal prorſus recuſarent.
Anno Do. 1534. Tertio enim calendas Maij, quinq; ſanctiſſimi viri glorioſũ pro Christo certamen inierunt. Quorũ tres quidẽ fuerunt diuerſorum ordinis Carthuſiani monaſteriorum Priores. *Ioannes Houghton* Prior Londinenſis, itemq́; *Robertus Laurentius*, & *Auguſtinus Vuebſter*, Priores, alter Beualenſis, & alter Examenſis, qui quòd profanum *Henrici* Primatum quem in eccleſiam ſibi arrogabat, nollent agnoſcere, martyrij palmam aſſecuti ſunt. *Martyres quinque.* Auxit beatum numerum *Reginaldus* Brigitenſis monachus, ex Abbatia *Sion* Theologus inſignis, qui vt ſæpe antea populum diſertiſſimis concionibus, ſic tũc exemplo & patientia ſua erudiuit. Is vbi condemnatum ſe ad mortem audiuit, Credo (inquit) videre bona Domini in terra viuentium. Idem ad ſupplicium productus, populum hortabatur

batur, vt pro Serenitate regis preces aſſiduas ad Deum funderent, ne, qui *Salomonem* initio regni ſui ſapientia & pietate ad viuũ expreſſerat, vnà cum illo in fine vitæ per mulieres ſeductus degeneraret. Quinto demum loco *Ioannes Haylus* preſbyter idem ſupernæ vocationis brauium quia legitimè certaſſet, accepit. Hæ fuerunt primitię martyrũm poſt *Henrici octaui* nouum ſchiſma.

Ad decimum verò quartum diem Calendas Iulias, alij tres Carthuſiani, *Vmfridus Midelmor, Gulielmus Exmeus,* & *Sebaſtianus Nudegat* cùm priùs per dies quatuordecim cõtinuos erecti ſtare coacti eſſent, iniectis ad collum, ad brachia, ad crura, circulis ferreis, ita vt ob nullam omninò cauſam loco vnquàm dimouerentur, illuſtre fidei teſtimonium dederunt. Tàm enim illi tres quàm *Gulielmus Horne* vi *Anno Do 1534.* *Martyres quatuor.*

mineis

mineis cratibus iniecti, & per plateas Londinenſes vſque ad vltimi ſupplicii locum pertracti, poſtquàm laqueo ad breue tempus ſuſpẽſi fuiſſent, mox viui demittebantur. Tùm autem carnifex pudendis præciſis & flãmæ traditis, pectus & præcordia gladio aperuit, viſceráque euulſa, in propoſitũ ignẽ coniecit, demũ capite abſciſſo, reliquũ corpus in quatuor partes diſſecauit, illáſq; partes elixas varijs in locis populo ſpectandas ſuſpendit. Cùm

Martyres duo.

Ioanne autem *Roceſtrio* & *Iacobo Valuero* (ipſis quoque Carthuſianis) tàm gratiosè diſpenſatum eſt, vt ſimplici ſuſpendio ad cęlum commigrarent. Iam ſiue tyrannum ipſum tantæ cędis in oculis ciuium factę, ſeu etiam tantæ cladis à ſolis Carthuſianis acceptæ pudebat, alios nouem Carthuſianos maluit fœtore carceris enecari, quàm vt publicum de ipſo triumphum agerent

rent. Ij autem erant *Ioannes Berus*, *Thomas Grenuay*, *Ioannes Dauis*, *Gulielmus Grenuod*, *Thomas Scriuan*, *Robertus Salteus*, *Gualterus Perſon* & *Thomas Redingenſis*. Ac de Carthuſianis hactenus, Quanquàm enim non omnes eodem die vitam finierint, tamẽ quos eadem fides & religio coniunxit, viſum eſt oratione mea non debere ſeparari. *Martyres nouem.*

Adhuc in cuſtodia tenebatur *Ioannes Roffenſis*, & *Thomas Morus*, totius Angliæ duo ſplẽdidiſſima lumina, in quos omnium oculi coniecti, menteſque erectæ fuerunt. Non latuit hoc *Henricum*, tantoque magis cupiebat eos ad ſuas partes allicere, ac præcipuè *Thomam Morũ*, qui quòd laïcus eſſet, laïcis (quos Rex & amabat & timebat magis) gratioſior fuit, maximè quòd talem laïcum Anglia nunquam peperiſſet. Natus fuit Lõdini honeſtiſſimo loco, græcè ac latinè excellenter do- *Thomas Morus.*

ctus

ctus, in republica per annos penè quadraginta verſatus, legatione honorifica perfunctus, ſummis honoribus ſumma cum laude potitus, nec vnquã tamen cùm duas ordine vxores duxiſſet, pluresque liberos genuiſſet, de augenda re familiari ſolicitus fuit, adeò vt ad patrimonium ſuum à maioribus acceptum, ne centum quidem aureorum annuos cenſus adiecerit. Ad hũc virum *Henricus* cùm multos ex optimatibus ſuis fruſtrà legaſſet, incertus animi quid magis ſibi expediret, vtrũ vt viuere pateretur tàm illuſtrem ſui adulterij hoſtem, an ob extinctum orbis Chriſtiani tàm clarum lumen tantam infamiæ notam ſubiret, tandem cõſtituit *Roffenſem* Epiſcopum (quem iam Cardinalium collegio aſcriptum acceperat, & cuius cõſtantiam ne ſperabat quidem aliquãdò frangi poſſe) è medio prius tollere, periculum facturu

Roffenſis Cardinalis.

turus an *Morum* fortè poſtea de ſen-
entia poſſet deducere. Ad decimum
gitur Calendas Iulias *Ioannes Fiſher*
piſcopus Roffenſis, quo nihil aut do
tius aut ſanctius Anglia protulit, pe-
è iam decrepitæ ætatis (cui nunquàm
erſuaderi potuit, vt tenuem Epiſco-
atum quem ex Dei vocatione pri-
nùm acceperat, alio quopiam locu-
letiore qui ſæpius offerebatur, com-
nutaret) ad iudicium primò, deindè
uòd *Henrici* Primatũ eccleſiaſticum
ollet confiteri, ad mortem produci-
ur, qui ſimul ac ſcenam in qua glo-
oſum certamen cõſummaturus erat
onſpexerat, abiecto ſenectutis bacu-
o: Eia (inquit) pedes, officium facite,
arum itineris iam reſtat. Conſtitutus
utem in loco martyrij, ſubleuatis in
ælum oculis, *Te Deum* (inquit) *lau-* *Mors Roffenſis.*
amus, te Dominum confitemur. Quem
ymnum vbi totum abſoluiſſet, cer-
uices

uices gladio ſubiecit, animã Deo red-
didit, iuſtitię coronam accepit. Caput
haſtili affixum, & in ponte Lõdinenſ
omnium oculis expoſitum, quò diu-
tius ibi ſuſpenſum manebat, eò magi
floruiſſe, ac venerabilius factum eſſ
dicitur, ob quam cauſam loco amo
tum traditur.

De illo die quo *Roffenſis* ad morten
ducebatur, *Morus* (quod tamen Re
vetauerat) certior factus, cùm vehe
menter timeret, ne fortè ipſe martyri
corona excideret, ad Deum cõuerſus
Confiteor (inquit) tibi domine, quò
tantam gloriam non ſum meritus, n
ſum ego iuſtus & ſanctus ſicut *Roffen
ſis* tuus, quem de vniuerſo regno iſt
tibi ſecundum cor tuum elegiſti. Se
tamẽ ſi fieri poteſt, particeps fiam, do
mine, calicis tui. Hæc & alia his ſimili
cùm lachrymans diceret, nec vult
(quem alioqui placidiſſimũ habebat
dol

olorem diſſimulare iam poſſet, pu-
abant illum filij huius ſeculi mortem
mere, & ideò vt Regi obediret, ad-
uci poſſe. Venerunt ad eum hac de
auſa multi principes viri, ſed cùm ni-
il proficerent, ad poſtremum vxori *Aloyſia*
lloyſiæ mandatum eſt negotium, vt *vxor Mo-*
iro ſuaderet, ne illam, ne liberos, ne *ri.*
atriam & vitam, qua diu adhuc frui
oſſet, pro derelictis haberet. Cùm er-
ò vxor *Mori* hæc apud eum occine-
et: Et quàm diu *Aloyſia* mea (inquit
Morus) potero hac vita frui? Tum il-
, totis viginti annis mi vir, ſi Deus
oluerit. Vis ergò (ait *Morus*) vt æter- *Sapiēter.*
itatem viginti annis cõmutem? Næ
imperita es mercatrix, mea vxor.
Iam ſi annorum viginti millia dice-
es, aliquid tu quidem diceres, ſed ta-
nen ad æternitatem quid eſſent?

Itaque cùm *Morus* de ſententia di-
noueri non poſſet, ablati ſunt ei om-
nes

nes libri, tanquam inſtrumenta quæ illum ab amore ſeculi abductũ, æternæ vitæ deſiderio inflãmabant. Tunc feneſtris perpetuò clauſis, nihil aliud quàm Deo & ſanctis meditationibus vacabat. Porrò cùm carceris cuſtos ab eo quæreret, quid ita in tenebris ſederet, quid (inquit) facerem? nonne ſublatis mercibus, claudẽda eſt officina? Merces ſuas dixit libros ſuos, ac verè quidem officinam in carcere aperuit *Morus*, in qua propoſuit omnia ſua vænalia, vt pretij loco cælum acciperet. Scripſit in carcere duos libros, vnum idiomate Anglicano, quem inſcripſit, *Solatium in perturbatione*, alterū *latinè, de paſſione Christi*. Cumque ad illa Euangelij verba perueniſſet, *Et iniecerunt manus in Ieſum*, in ipſum quoque iniectæ ſunt manus, nec vltra ei licuit quicquàm addere. In iudicio autem interrogatus, quid ei de publica lege

Facetè.

Libri in carcere ſcripti.

videretur, in qua omnis poteſtas Pontifici Romano abrogata, & ſumma eccleſiæ gubernatio Regi cōceſſa eſſet, (quæ lex poſt *Mori* apprehēſionem conſtituta erat) reſpondit ſe neſcire an vlla eſſet eiuſmodi lex. Iudice ſubinferente, At nos tibi denũtiamus talem extare legem, & eam ſuffragijs omniũ eſſe comprobatam, quid ergò tibi de illa videtur? Si me, inquit *Morus*, pro ciue habuiſſetis, ego vobis de veſtra lege atteſtantibus crediſſē. Nunc autem ſeparaſtis me à republica veſtra, & in carcerem non modò tanquàm peregrinum, ſed & tanquàm hoſtem reclusiſtis. Me igitur huic reipublicæ mortuum, quomodò nunc tanquàm eius membrum, de reipublicæ veſtræ legibus interrogatis? Iratus iudex, iam inquit, diſſentire à lege te video, cùm taceas. Si taceo, inquit *Morus*, hoc vobis ac legi veſtræ in lucrum deputabi-

Grauiter.

Acute.

tur. Nam qui tacet conſentire videtur. Ergonè inquit iudex, aſſentiris legi? Quomodò, inquit, id facerẽ, cùm nemo aſſentiatur ei quod ignorat? Deſtinato autem conſilio in hunc modum reſpondit *Morus*, vt neque fidem negaret, neque mortis periculo ſeſe offerret. Quanquàm enim eſſet martyrij cupientiſſimus, tamen certò ſcien hoc eſſe donũ Dei, dubitans verò (v ſæpè dictitabat) vtrum Deus hac eur gratia donaturus eſſet nec ne, eam re pondẽdi moderationem quam nur expoſui tenuit.

Conſilium Mori.

Porrò cùm iudex ad duodecim v ros quorum eſt de capite omniũ co gnoſcere ac interloqui, cauſam *M ri* detuliſſet, illi eum dixerunt reu eſſe mortis. Tunc *Morus* vocatio ſuæ certior & ſecurior, liberè aperu quid ei de lege illa videretur. Ego (quit) per Dei gratiam ſemper Cath

li

licus, nec vnquàm à Pontificis Romani communione diſcedens, audi- ueram aliquandò Pontificis Romani poteſtatem legitimam quidem & laudabilem, ſed tamen humani iuris, non diuinæ præſcriptionis fuiſſe. Itaque cùm viderem ſtatum huius regni eò erri, vt neceſſariò inueſtigandum eſ- et qua ex origine Pontificis Romani poteſtas dimanaret, toto ſeptẽnio hu- us rei diligentiſſimę indagationi me edidi, & deprehendi poteſtatem Ro- nani Pontificis quam vos temerè (vt ihil dicam grauius) abrogaſtis, non nodò legitimam, laudabilem & ne- eſſariam, verùm etiam Diuini iuris z præſcriptionis eſſe. Hæc mea eſt entẽtia, hęc fides, in qua per Dei gra- ã moriar. Vix hæc dixerat, cũ om- es magna voce conclamarunt, pro- itorem & perduellem eſſe *Morum.* euertenti à iudicio filia eius *Marga-*

Morus r. tionem f. dei ſuę reddit.

Primatus Papæ diuini iuris.

argari-
Mori fi-
a.

rita quam vnicè dilexerat, quam Græ-
cè ac Latinè docuerat, cui ex carcere
multas literas dederat, in itinere oc-
currit, vt vltimũ vale patri ſuo diceret.
Subſtitit pater, nec filiæ oſculum ne-
gauit, quin & benedictionem imper-
tijt. Affuit *Margaritæ, Ioannis Harriſi*
(qui *Thomæ Moro* à ſecretis fuerat)
vxor. Illa cùm *Morum* filia iam oſcu-
lata diſceſſurum timeret, nec ei ſpa-
cium valedicendi relictum iri, ſubitò
rapuit ad ſe *Thomæ Mori* caput, quod
iam filiæ humero eminebat, & do-
minum ſuum magno deſyderio pa-
làm oſculata eſt, cui *Morus*, Inurba-
nè (inquit) ſed tamen peramantè
factum.

Martyriũ Mori.

Pridiè nonas Iulias ad locum ſup-
plicij productus, cũ ad imas ſcalas pe-
ueniſſet, nec facilem aſcenſum videre,
vnũ ex ijs qui in ſcena conſtiterant, ap-
pellans, Da ſodes (inquit) manum,
aſc

ıſcendam : nam ad deſcenſum quod ıttinet, me mihi relinquas licet. Cùm ɔreces abſoluiſſet, populúmque te-ſtem quòd in fide Catholica morere-:ur, inuocaſſet, ac pſalmum *Miſerere nei Deus*, percurriſſet, acceſſit ad eum :arnifex, & venia de more petita, ca-ɔut iuſtitiæ, veritatis, & virtutis am-ɔutauit, ingemiſcente Anglia vniuer-ſà, & non tàm Chriſti martyrem,]uàm ſeipſam capite truncatam arbi-rante. Eius diei ſummo mane filia *Mori Margarita* peragrabat ſanctiſſi-nas eccleſias : & eleemoſynas paupe-ibus plena manu diſtribuebat, iámq; ɔmnibus elargitis, cùm in templo]uodam orationi vacaret, Heu mihi ıit ad ancillam (oblita ſum ſyndonis]ua patris corpus inuoluatur. Audie-ıt *Roffenſis* Epiſcopi cadauer, ſine reſbyteris, ſine cruce, ſine lumine, ıne linteis proiectum fuiſſe in humũ,

nec affuiſſe qui ſanctum martyrẽ ſe-
peliret. Neque verò quiſquam ei hoc
officium præſtare audebat, quòd ob
Henrici tyrannidem ſibi omnes time
rent. Quod, ne patri quoque ſuo ac-
cideret, *Margarita* cauebat. Conſu-
luit ei ancilla vt de proximo acciperet
linteum. Quomodò (inquit) id fa-
ciam, cùm nihil pecuniæ reliqui ha-
beam? Credent tibi, ait ancilla. quam-
quàm (inquit *Margarita*) longè
domo abſim, nec his hominibus no-
ta exiſtam, tamen periculum faciam:
acceſſit ad vicinam tabernam, poſtu-
lauit quantùm ſufficere credidit, de
precio conuenit. Tùm *Margarita* v-
lut quærendæ pecuniæ cauſa, manum
in peram miſit, eo animo, vt diceret
prȩter ſpem ſibi eueniſſe, quò minus
adeſſent pecuniæ: ſed ſi crederetur ſi-
bi, ſe quàm primùm id quod conue-
nerat redditurum. Ecce autem, cùm

ertò ei cõſtaret nihil omninò paulò nte reliquum fuiſſe, tamen iam in era iuſtum ſyndonis preciũ reperit, *Miraculum.* ec vno teruntio plus minúſve, quàm o tempore ex pacto perſolui oporebat. Miraculo confirmata, linteum ccepit, patris cadauer inuoluit, &, uia fœminam ac præſertim filiam, emo ab officio pio repulerat, Chriſti nartyrem honeſtè ſepeliuit.

Sequente menſe Octobris, *Henrius* tãquàm Summũ caput eccleſiæ, vo uit ſacra monaſteria viſitare. *Leum* *Viſitatio Monaſteriorum.* gitur quendam iuris ciuilis profeſſoem; ac neque ſacris ordinibus initiaum, ad inquirendum in monachorũ & ſacrarum virginum vitam ac mores niſit. Cuius viſitationis hę fuerunt leges, vt qui minor viginti quatuor annis fuiſſet, è monaſterio exire, & ad ſeculum reuerti cogeretur: qui verò maior eſſet, non cogeretur quidem ſed

tamẽ exire ſi vellet, impunè poſſet. Exeuntibus autẽ, loco religioſi habitus, togã ſacerdotalem & aureos ferè octo Abbas daret: virgines verò ſacræ vt ſecularium fœminarum more veſtirentur. Deniq; omnes omniũ ordinũ viri ac mulieres pretioſiſſima quęq; eccleſiarũ ornamenta & ſanctorũ reliquias regis quæſtoribus traderẽt. *Leus* ergò iſte vt cõmiſſum ſibi officiũ rectè obiret, virgines ſacras ad inceſtũ ſolicitabat, nec de alia re libentiùs vnquã aut inquirebat aut loquebatur, quàm de ſtupro aut rebus venereis. Ea verò mẽte viſitatio hæc inſtituta eſt, vt Rex omnẽ euertendi Monaſteria, quorũ bonis inhiabat, occaſionem captarẽt. Itaq; pridie Nonas Februarij, criminibus Religioſorũ partim detectis, partim cõfictis, obtinuit in publicis regni comitijs vt minora quęq; monaſteri quorũ annui cenſus non niſi ad ſeptin

Cui bono? aut Caſſius.

Anno Do. 1535.

ge

gentos ferè aureos ęſtimabãtur, libidini ſuę dederẽtur. Octauo idus Ianuarij eodem anno Sereniſſima *Catharina* ex hac vita ad villam *Cimbalton* deceſſit, & in Burgo *S. Petri* ſepulta eſt. De lecto autem in quo decubuit, Regi ſcripſit in hanc ſententiam. Mi Domine Rex *Henrice*, appropinquante iam mortis meę hora, charitas qua te proſequor, facit, vt admoneam te ſalutis animæ tuæ, quam cunctis huius mũdi rebus anteferre debes. Ego tibi condono, precórque vt condonet tibi Deus. Commendo tibi filiam noſtram communem, ancillas tres & miniſtros omnes, vt illæ nuptui commodè tradantur: his autem præter id quod iàm debetur, etiam vnius anni ſtipendium integrum velut cumulus accedat. Acceptis *Catharinæ* literis, Rex temperare ſibi à lachrymis non potuit. Cæterùm *Anna Bolena Catharinæ* fu

An. Do. 1535.

Catharinæ epiſtola.

funebrem diem, non atri ſed flaui coloris veſtibus induta celebrauit. Cu: cùm nonnulli de æmula è medio ſublata gratularentur, Imò (inquit *Anna*) doleo, non quidem quòd mortua ſit: ſed quòd tam honeſto mortis gener(obierit. Quãtus liuor, quem nec mor: *Catharinæ* ſuſtulit? Fit autem ſæpè v: cùm maximè ſecuri videmur, tun(ſummis inuoluamur periculis. *Ann*(iam videbatur omni metu alicuiu: æmulæ ſoluta. Sed ecce, qui iuſtus e: Deus, eueſtigiò aliam illi ſuſcitaui: æmulam, multò grauiorem quàm *Ca-tharina* vnquàm fuerat. Rex enim cœ pit & *Annæ Bolenæ* tædio, & alteriu: puellæ amore affici. Venerat tempu: quo *Anna* iterum pareret, peperit au-tem informem quandam carnis mo-lem, ac præterea nihil. Rex omnin(videre volens quid *Anna* peperiſſet, e(de cauſa in cubiculum eius mox à pa:

Aborſus Annæ.

t

u intrabat. Illa & de aborſu dolens, & de Regis amore in aliam tranſlato ndignans, Ecce (inquit ad Regem) oſt illum diem quo meretricē illam *anam* tuis genibus inſidentem conſpexi, quàm pulchrè vterus meus officio functus eſt? Bono animo ſis meū corculum (inquit Rex) non erit poſthac cur de me queraris. Et exibat quidem mœſtus: *Anna* verò vbi *Henricum* nec hactenus vidiſſet maſculum ex ſe generaſſe, nec iam deinceps generaturum ſperaret, conſtituit experiri, an alia quapiam via, quæ Regis vxor iam eſſet, etiam Regis mater effici poſſet. Putabat autem adulterij ſui crimen eò magis occultādum, ſi potius cum fratre ſuo *Georgio Boleno*, quàm cum alio quopiam rem haberet. Quin etiam volebat ſuperbiſſima & ſui ipſius amori deditiſſima mulier, de genere & ſanguine *Bolenorum* ex vtraque parte

Inceſtus Annę Bolenæ.

eſſe

eſſe, qui regnum in Anglia occuparet Sed cùm neque ex illo ſcelerato inceſtu, quod maximè cupiebat, aſſecuta eſſet, cœpit animum ſuum ad vagam libidinẽ eouſque applicare, vt præter *Noreſium*, *Veſtonum*, & *Bruertonum* homines non ignobiles, etiam *Marcum* quendam muſicum ſuum, in regium thorum pelliceret.

Quæ tàm effuſa libido cùm Rege diu latere non poſſet, tamen ſe nihil ſcire ſimulauit vſque ad calendas Maias. Illo die cũ Rex Grenuici ludicris quibuſdam ſpectaculis intereſſet, atque *Annam Bolenam* vidiſſet è feneſtra ſudarium quoddã demiſiſſe, quo vnus ex ipſius amaſijs faciem ſudore oppletam extergeret, è theatro ſtatim prorũpens ad Vueſtmonaſterium ſex tantùm comitibus aſſumptis ſe cõtulit. Poſtridiè verò *Anna* in carcerem ducta, & ab ipſo *Thoma Boleno*, qui pa-

te

er ipſius putabatur, inter iudices ex
uſſu Regis conſidente, adulterij & in-
ceſtus condemnata, decimo quarto
calendas Iunias capite feritur, cùm nõ
otis quinque menſibus pòſt *Cathari-
næ* mortem, titulo Reginæ potita eſ-
ſet. Cuius rei dolore etiam *Thomas
Bolenus* è vita non multò poſt migra-
uit. Poſtridiè verò quàm *Annæ Bole-
næ* ceruices amputatæ ſunt Rex *Ianam
Seimeram* in vxorem accepit, quam
priùs, etiam viuente *Anna*, & adama-
uerat, & ipſi prætulerat: vt non minùs
mira quàm iuſta ſint iudicia Dei, red-
dentis vnicuique ſecundũ opera ſua.
Sicut enim *Anna Catharinam* ſupplan-
tauerat, ſic & *Iana* ſupplantauit *An-
nam*.

Vndecimo autem Calendas Iunias,
frater *Annæ Bolenæ Georgius* Domi-
nus de Rupeforti, *Henricus Noreſius*,
Guliemus Bruerton, *Franciſcus Veſtus*, &
Mar

Marcus muſicus, ob adulteriũ, quoc cum *Anna Bolena* commiſerant, ſecur publicè percuſſi ſunt.

Sexto idus Iunias Rex comitia publica, itemq́ue Synodum epiſcopalem indixit. In vtroque concilio, de fide & religione cùm diu multumq́ diſputatũ eſſet, tàm Rege quàm Epiſcopis operam omnem interponentibus, ne ſchiſma quod inchoauerant in hæreſim Lutheranam aut Caluiniſticam tranſiret, tandem liber quidam editus eſt authoritate publica, cũ ha inſcriptione, *Articuli per Serenitatem Regiam conſtituti*, quorum primus, in Euchariſtiæ ſacramento tranſubſtantiationem credendam: ſecũdus, vnam ſpeciem ſacramenti Euchariſtiæ ad ſalutem ſufficere: tertius, cœlibatum ſacerdotum omninò retinendũ: quartus, votorum caſtitatis & viduitati neceſſariam eſſe perſolutionem: quin

Summa, ſex Articulorum.

tus

is, non modò Miſſarum celebratio-
em iuri Diuino conſentaneam, verũ
: Miſſas priuatas fieri, bonum & ne-
eſſarium eſſe: denique ſextus, auricu-
rem confeſſionem in Eccleſia neceſ-
riò conſeruandam aſſerebat. Qui
ecus doceret in illum tanquàm hæ-
eticum ſupplicia cõſtituenda, Regis
erenitas vtriuſq; ſenatorij ordinis, &
lebis in comitijs adunatæ conſenſu
ecreuit. Hic ergò ſtatus religionis in
Anglia tũc fuit, tùm à Catholica fide
lienus, ob primatum & vnitatem Ca
hedrę *Petri* deſertam, àc euerſa om-
ium ordinum Monaſteria: tùm à
Vuicleſiſtarum, Lutheranorum, Zuin
glianorum, & Caluiniſtarum cętu ob
rticulos iam propoſitos, longè alie-
iſſimus. Cæterùm tàm Nobilitas an-
tiqua (ſolis aſſentatoribus qui Aulam
comitabantur, exceptis) quàm plebs
Anglicana cùm non ſolùm ab omni

hæ

hæreſi abhorreret, ſed etiam penè to ta eſſet Catholica, parum putauit i peſſima nõ incidere, niſi & optiman Catholicæ fidei conditionem retine ret. Itaque cùm viderent per ſpecien ſuperſtitionis tollendæ, re vera nihi aliud agi, quàm vt ſacra vaſa, Cruce argẽteæ, calices qui ſanguinem Chri ſti portant, cæteraq́ue ornamenta e templis Dei ſubducerentur, primùn

Arma pro fide ſumpta.

Lincolnienſis populus, deindè Noı thumbria, Cumbria, Dunelmenſis & Eboracenſis ager arma ſumpſit, ade vt quinquaginta virorũ millia & am plius in aciem prodirent. Inſignia h rum erant, *quinque vulnera Seruatoris, c lix cum hoſtia, & nomen Ieſu in medio ex preſſum*, quibus rebus demonſtrabar ſe ob conſeruãdam fidem Chriſti be lum gerere. Aduerſus quos cum D

Anno Do. 1536.

ces *Norfolciæ* ac *Suffolciæ*, Marchio *E onienſis* alijq́ue Regis miniſtri ſe opp

ſuiſſe:

uiſſent, in ipſo die prælij obtentum
ſt, vt ad colloquiũ vtrinque venire-
ur, in quo *Henricus* (quòd malè ſibi
meret) Catholicis populis promiſit,
omnia illa de quibus illi quereban-
ur, emendaturum, nec eum tumultũ
uiquam detrimẽto poſtea futurum.
Quæ omnia cùm non edicto ſolum,
d & publicis tabulis confirmaſſet,
men per ſpeciem noui tumultus, nõ
uidem ab ijſdem Optimatibus, ve-
um à *Nicolao Muſgrauio* & *Thoma Gil-*
o poſteà concitati, etiam illi quos
ex ante ſecuros fecerat, vltimũ ſup-
licium ſubire coacti ſunt: Barones
nprimis duo, *Darcius* & *Huſsius*, *Perſecutio.*
quites verò aurati, *Robertus Conſtabi-*
l, *Thomas Percius*, *Franciſcus Bigot*, *Ste-*
phanus Hamelton, *Ioannes Bulmar*, *Guli-*
nus Lomleïus, & *Nicolaus Tempeſtus*,
bbates duo, *Ieruiẽſis* & *Riuerius*, & qui
nniũ caput extitit *Robertus Aſchius*.

M Sexto

Edouardus natus. Sexto autem idus Octobris natus eſt *Henrico* ex *Iana Seimera* filius quem vocauit *Edouardum.* Sed cùm mater ęgrè pareret, Rex interrogatus cui ma gis conſultum vellet, vtrum vxori an filio, reſpondit filio, quòd alias vxores perfacilè reperturus eſſet. *Iana* igitur ex dolore partus paulò poſt mortua, Vindiſoriæ ſepulta eſt.

Foreſtus Martyr. Vndecimo calendas Iunias Reuerendus pater *Foreſtus* ordinis *B. Franciſci*, eò quòd Eccleſiaſticum Regis *An. 1536.* Primatum oppugnaret, in furcas duabus catenis ad brachia colligatis attollitur, ſuppoſitoque ad pedes eius igne crudeliſſimè torretur.

Iam ab aliquot annis *Cromuellus* in *Crōuellus.* Regis gratiam ſe inſinuauerat, quòd homo eſſet ad illius libidinem compoſitus. Is hæreſi Zuingliana infectus omnia ferè illa ſuggeſſit Regi, quæ ad ſacra diripienda pertinebant. Itaque

cù

ùm videret imagines quaſdam Sanctorum, itémque monumēta martyrum in honore apud plebem Chriſtianam eſſe, ipſe verò timeret, ne amici Dei nimis magno honore afficerentur, auctor fuit, vt omnes illæ Sanctorum imagines quas Deus (velut olim Piſcinam Bethſaidæ quæ ab Angelo Dei commota, eum qui prior in illam diſcendiſſet, à quacunque infirmitate ſanabat) præcipuis quibuſdam miraculis populo ſuo cōmendauerat, vnà cum memorijs martyrum auro & argento refertis è medio tollerētur, qui cum ſe idola abominari fingeret, manifeſtū ſacrilegium perpetrauit. Nam ſicut olim *Iacob* cùm Dei viſionem in ſomnis vidiſſet, euigilans, lapidem quem capiti ſuo ſuppoſuerat, erexit in titulum, fundens oleum deſuper, locumque appellans Bethel, hoc eſt, domum Dei, ac voto facto reuerſus poſtea

Ioan. 5. *Rom. 2.* *Gen. 28.*

ſteà, decimas Deo illic obtulit, & mul
Reg. 10. tis poſtea ſeculis viri timentes Deum
in Bethel, hoc eſt, ad locum à *Iacob* Pa
triarcha dedicatum aſcenderunt, por-
tantes ſecum hœdos vt ſacrificarēt ib
domino: ſic & populus Chriſtianu
in Anglia ad certa loca ſacra (in qui
bus B. Virginis aliæque Sanctorum
ſtatuæ fuerant erectæ, & operibus De
mirandis, honorabiles demonſtratæ
orationis ergô aſcendebat, cuiuſmoc
tunc erant *Vvalſinghamum, Ipſuicus, V*
gornia, Vilſedonum, Cantuaria, & ali
eiuſmodi, quæ omnia *Cromuellus* di
iecit & deformauit, vt opibus quas il
fideles obtulerant, potiretur: nec i
tantùm, ſed etiam à decimo ſexto ca
Anno Do. lendas Decēbris initio facto, reliqu
1538. omnia monaſteria deturbauit & d
Omnium ruit. Tam egregiè Rex fidem quar
Monaſte- Eboracenſibus populis cum arma ſi
riorum e- merent de ſacris non diripiendis d
uerſio.

deran

lerat, liberauit.

Ad decimum calendas Decembris *Lambertus* quidã Zuinglianus in campo fabrorum Londini combuſtus eſt. s ab Archiepiſcopo Cãtuarienſi *Thoma Cranmero* condemnatus, prouocauit ad *Hẽricum* Regem. Cuius cauſam ùm Rex ipſe, publica diſputatione um eo inſtituta, cognouiſſet, hominemq́ue iterum cõdemnaſſet, ſententia mortis in eum per *Cromuellum* Regis in ſpiritalibus vicarium (qui & ipſe fuit Zuinglianus, quânquàm id diſſimularet) palàm recitabatur. *Hypocriſis Crõuelli.*

Octauo idus Iulias Vicarius rector aroeciæ Vandſuorti, & preſbyter qui um iuuabat, & famulus qui miniſtrabat, itémque monachus quidem ognomento *Mayrus*, & ad decimũ ctauum calendas Decembris eodem nno, *Hugo Feringdonus* Redingenſis, *Ricardus Vitingus* Glaſconienſis; & ip- *Martyres nouem.*

ſis calẽdis *Ioannes Becus* Colceſtrenſis, omnes ordinis *S. Benedicti* Abbates, itemq́; duo presbyteri *Ruggus*, & *Onio*, ob negatam *Henrici* pontificiam poteſtatẽ, matyrij coronam adepti ſunt.

ſæuitum in cęlites. Ac ne in illos tantùm qui agerent in terris ſæuire, in cælites autem nihil audere putaretur, *S. Thomam Beckettum* Cantuarienſem Archiepiſcopum, ab annis trecentis catalogo Sanctorum in cælo aſcriptum, atque infinitis miraculis illuſtratum, cauſam in terris dicere poſt tot ſecula coëgit, ipſumq́ perduellionis condemnatum, inter Diuos ampliùs cenſeri vetuit. Imó in comitijs publicis ſanciuit, vt capitale crimen eſſet, ſi quis aut diem commemorationis eius ſacrum celebraret, aut in ſacris precibus mentionem eius faceret, aut omninò eum appellaret Sanctum, nomenve ipſius in Calendario ſanctorum non deletum rema

nanere permitteret. Flagitium autem quod hic ſanctiſſimus martyr cõmiſerat ob quod adeò ſeuerè puniretur, nullum aliud fuit, quàm, quòd monumentum ipſius tantis opibus ac theſauris refertum erat, vt occaſionem quæri oportuerit vndè expilaretur. Qui enim Regius quæſtor tunc erat, confeſſus eſt, tantam auri, argenti, ac lapidum precioſorum & ſacrarum veſtium vim ex vno illo *D. Thomæ* monumento ablatam eſſe, quanta viginti ſex currus onerauerat, vt ex eo conijcere liceat quàm innumerabiles theſauros ex cæteris Sanctorum monumentis, atque adeò ex templis, & monaſterijs omnibus idem Rex corraſerit. Porrò cùm hic ſanctus Dei martyr, ſub cuius nomine tutelari multa Deo templa erecta fuerant, hoc modo exauctoratus eſſet, in Hibernia, cuiuſdam parœciæ ciues cùm ſui tem-

S. Thom peccatũ.

Quantos theſauros ex ſacris locis Rex corraſit.

pli Patronum audirent è Sanctorum numero & ordine motum: quære bant ab Epiſcopo ſuo, quem iàm ex Sanctis Patronum ſibi adoptarent Reſpondit ille, vt *Petrum* aut *Paulum* aut quemlibet alium in *D. Thomæ* loci ſubſtituerent. Et quid (ait quidam eorum) ſi Rex illum quoque de cælo deturbarit? Ergò (inquit alter ex vicinis) Sanctiſſimæ Trinitati templum noſtrum dedicemus. Nam ſi quis poterit locum ſuum ſeruare, id vtique faciet ſanctiſſima Trinitas. Atque ita quidem fecerunt.

Anno Do. 1539. *Anna Cleuenſis.* *Anna* verò *Gulielmi Cleuiæ* Duci ſoror, ex pacto cum certis Germania Principibus anteà inito, nupſit *Henrico*. Putabant Principes omnia ſatis tuto loco fore, ſi Rex eam ducturum ſe promiſiſſet: non addiderant verò, vt etiam retenturum ſponderet, duxit ergò, quinimò ſeduxit, cùm per co

m

nitiorum interpoſitam authoritatem
)enè ſtatim illam repudiauerit, *Ca-*
harina Hauarda in eius locum ſurro-
;ata. Sed cùm *Henrico* nuptiarum cau-
à multùm moleſtiæ attuliſſet, atque
deò reformãda videretur, placuit ca-
tiſſimo & vigilantiſſimo eccleſię pa-
tori legem perpetuam ſtabilire, qua
n poſterum ſciretur quæ cui ritè nup-
a eſſet. Indictis igitur comitijs, re
nultùm diuq́ue diſceptata, omnium
)rdinum ſuffragijs decretum & ſupre-
ni capitis vltima ſententia compro-
)atum eſt, ſi quæ perſonæ in Leuitico
ion prohibitæ, ſolo conſenſu, per
erba de præſenti, nuptias, nulla car-
iali copula ſubſecuta, contraxerint,
æq́ue ambæ ſeu altera earum poſteà
iuptijs cum altera perſona in Leuiti- *Lex nuptiarum.*
o non prohibita contractis, has po-
teriores nuptias etiam carnali copula
onſummauerint, vt illarum perſona-
rum

rum nuptiæ poſteriores quas carnali copula firmaſſet, non priores quas ſolus conſenſus ſtatuiſſet, ratæ & ſtabiles haberentur, vtque nemo in foro aut in iudicio audiretur, qui pro nũptijs prioribus ſolo conſenſu abſque carnali copula initis, contra poſteriores carnali copula conſummatas verbũ facere auderet. Itaque cùm olim iuris gentium fuiſſet regula: Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit: iàm deinceps ſchiſmatici regis noua regula cœpit eſſe: Nuptias non conſenſus, ſed concubitus facit. Cuius legis tãtoperè poſteà puduit ipſos Proteſtantes, vt mortuo *Henrico*, eam ipſ reuocauerint, & irritam fecerint.

Perſecutio. In menſe Maio *Sampſon* Ciceſtrenſis Epiſcopus & doctor *Vilſonus* in vincula coniecti ſunt, quòd certos homines qui eccleſiaſticum Regis Primatum reprehendebant, opibus ſui

ref

efeciſſent & recreaſſent: ob eandem-
ue cauſam *Ricardus Farmer* ditiſſi-
nus mercator bonis omnibus exutus
ſt, idque ex *Cromuelli* conſilio ita
omparatum fuiſſe, nemo ignorabat,
ui tanquàm alteri *Volſæo* rerum om-
ium adminiſtratio cōmiſſa iàm fuit.
rat quidam eques auratus *Ioannes Ne*
llus, vir Catholicus & ciuibus ſuis
harus: Hunc *Cromuellus* & ob fidem
: ob gratiam qua *Neuellus* apud po-
ulum valebat, odio habens, Regi vt
ıſpectum detulit, eundémque alea
um Rege ludentem (ſicut priùs cum
.ege conuenerat) ad cœnam inuitat,
cœna in carcerem abduci iubet, dè
ırcere gladio feriendum curat. Inſi-
ias etiam clariſſimo & maximè Ca-
ıolico Baroni *Dacrio* Aquilonari
ruxit. Sed quia quo die *Dacrius* ex
inculis cauſam dixit, *Cromuellus* po-
agra impeditus adeſſe non poterat,
Da

Dacrius vt erat innocens facilè abſol uebatur. Is verò tametſi non ignora ret, quàm infeſtum ſibi *Cromuellũ* ha beret, tamen tempori ſeruiendum ra tus, domum illius adit, gratias agit quòd ipſius benignitate factum eſſet vt cauſa ſua ex æquo & bono decide retur. Ibi *Cromuellus*, gratias (inquit age tibiæ meæ, quæ niſi me impediiſ ſet, ſecundũ demerita tua tibi eueniſ ſet. Homo ferus & barbarus ne diſſi mulare quidem potuit immanitatem ſuam. De cæterò autem cauendũ iudi cans ne præda iterum ex vnguibus er peretur, author *Henrico* fuit eiuſmod legis, vt ſi quis etiam abſens atque in dicta cauſa, læſæ maieſtatis damnare tur, non minus ritè damnatus habere tur, quàm ſi per duodecim-uirale iudi ciũ (quod in Anglia ſolemne in pri mis habetur) cõdemnatus fuiſſet. Sed hîc operæprecium eſt iuſtiſſimũ De

Barbara Cromuelli immanitas.

Lex cromuelli.

iud

ıdicium ob oculos proponere, qui ıalum conſilium in cōſultoris caput onuertit.

Cùm *Saxoniæ* Dux & *Haſſiæ* Co-ıes, vnà cum alijs aliquot Germaniæ rincipibus arma in Cæſarem ſump-ıri, *Smalcaldicum fœdus* inter ſe per uſſiſſent, ab *Henrico* Angliæ rege im-etrarunt vt eidem fœderi ſubſcribe-et. Quod cùm Cæſar intellexiſſet, cũ *Ienrico* egit, vt ne amplius id fœdus ıeretur, aut confirmaret. Promiſit *Ienricus* ſe facturum quod Cæſar po-tulabat. Porrò cùm Germaniæ Prin-ipes iterum Regi ſupplices fierent, vt lem fœdus cum eis renouaret, *Hen-icus* quidem noluit fidem Cæſari da-ım violare. At *Cromuellus* Germanis ropter ſocietatem hæreſis ex animo ddictus, qui etiam ſciret *Henricum* ſi-ı a Cæſare timere, & non moleſtè la-ırum, ſi Cęſar bello Germanico deti-nere

Smalcaldicum fœdus.

neretur, arbitratus illum magis no
audere quàm non velle Germanic
fœderi ſubſcribere, inconſulto Reg
illius tamen nomine fœderi ſubſcrip
ſit. Vbi autem Cæſar de hac re cu
Henrico expoſtulaſſet, *Henricus* ver
negaret ſuum nomẽ in renouato fœ
dere haberi; *Carolus* verò fœderis ex
emplum ad Regem mitteret: Re
perſpecta re, *Cromuello* indignatus
morte eum cenſuit mulctandum. Se
cùm Germaniæ Principibus diſplice
re nollet, aliam criminis ſpeciem i
illum excogitauit. Vnde mirabi
prorſus iudicio Dei factum eſt, v
Mors Crōmuelli. *Cromuellus* omnium mortalium pr
mus, ſecundum legem quam ipſe d
xerat, abſens atque indicta cauſa tà
hæreſis quàm perduellionis ſeptim
Idus Iulias condemnatus, vigeſim
poſt die ſecuri feriretur. Nec tame
ex ea re perſecutio in Catholicos i
ſt

ituta ceſſauit.

Nam tertio calendas Auguſti ſex ri ad mortem ducti ſunt, quorum es Catholici, & alij tres erant hęre-ci. Factum eſt autem cùm bini & ni cratibus vimineis iniecti per pla-as traherentur, vt ſinguli Catho-ci cum ſingulis hæreticis in eadem ate coniungerentur, quæ crudeli-s ipſam mortem ſuperare videba-ır. Catholici erant *Thomas Abel*, *douardus Pouuel*, & *Ricardus Fether-n*, Theologi omnes, qui vt *D. Ca-arinæ* partes in cauſa diuortij tueban-ır, ſic nunc quòd eccleſiaſticum *Hen-ci* Primatum non agnoſcerent, illu-rem martyrij coronam acceperunt. res autem hęretici fuerunt *Robertus arnes*, *Thomas Gerard*, & *Gulielmus lieronymus* preſbyteri, quos ob hæ-eſim Zuinglianam Rex in campo fa-trûm comburi iuſſit. *Martyres tres.*

Quar

Martyres quinque. Quarto nonas Auguſti Prior cœ-nobij Dancaſtriæ, monachi tres, & laïcus cognomento *Philpottus*, quòd nollent Eccleſiaſticum terreni Regis primatum iuratò confiteri, excluſi terris, ad cæleſtem æterni Regis gloriam tranſmiſſi ſunt. Eodem anno *Anno Do. 1540.* ad quintum calẽdas Iunias *Margarita* clariſſima Sariſburię Comitiſſa *Reginaldi Poli* Cardinalis mater, (*Georgi Edouardi* quarti Angliæ Regis germano fratre nata) nobilis ſurculus Eboracenſis familiæ à Plantageneta deſcen-*Martyriũ matris cardinalis Poli.* dentis, glorioſam necem Tyrãni iuſſu pertulit. Cui nihil aliud crimini dabatur, quàm, quòd literas officij plenas Cardinali *Polo*, à tali filio talis mater inſcio Rege accepiſſet, quódque ſacram imaginem quinque vulnerum Chriſti ferret in pectore, id quod Rex interpretabatur ob amorem Eboracenſium, qui ſub illis inſignibus pro Chri-

ſti

i fide arma cœperant. Sed re vera
ùm non poſſet filium quem tanto-
ere ob conſcriptam vnitatis eccleſia-
ticæ defenſionem perſequebatur, in
iam poteſtatem redigere, matrē pro
lio immolauit.

Anno Domini quadrageſimo pri- *Anno Do.*
no, ſupra milleſimum & quingente- 1541.
mum, habita ſunt Ratiſbonæ Impe-
j comitia. Rex *Henricus* iam non
liorum modo ſed & ſuæ ipſius im-
ietatis ſecundùm ſeculum pertæſus,
d Ratiſbonenſia comitia miſit *Hen-
icum Cneuettum* equitem auratum, &
tephanum Gardinerum Vintonienſem
piſcopum, inſignis doctrinæ & in-
enij admirabilis virum, partim vt
uam in fidei negotio moderationem
ertis Germaniæ Principibus proba-
et, qui eum in nouo Euangelio aſſe-
tando tarditatis accuſabāt, præcipuè
erò, vt, cùm videret ſe neque Catho-

licis neque Proteſtantibus, proptere
quòd cum neutris plenè communica
ret, gratum eſſe: iam deinceps ratio
nem quandam cum Cęſare iniret, qu
Pontifici Romano recõciliatus, perfe
ctã Catholicæ fidei regulã, qua nihi
verius, nihil certius eſſe animaduerti
abſque vlla ſimulatione ſequeretur. E
huc quidẽ adegit illum vis cõſcientię
quam veteres non immeritò adæqua
runt mille teſtibus. Cęterùm quoni
volebat Rex ſaluo ſuę maieſtatis ho
nore, hoc eſt, abſque publica tàm co
teſtati criminis confeſſione, abſqu
pœnitentiæ actione, abſque rerun
ab eccleſijs Chriſti ablatarum reſtitu
tione, in vnitatem catholicam recip
hoc autem & Canones vetarent, ne
ſaluti ęternę ipſius expediret, iſta om
nis cogitatio ad nihilum recidit, qu
gloriam hominum magis quàm D
adamauit.

Reconci-liatio ab Henrico tentata.

Que

Quemadmodum verò ipſe Rex neque Deo neque primę vxori fidē ſeruauit, ſic etiam vxores ipſius fidem viro ſuo in matrimonio datam violarunt. Ecce enim *Catharina Hauarda* quam nōdum biennio toto vxorem habuerat, adulterij cōuicta, cum mœchis ſuis *Thoma Culpepero* & *Franciſco Dirrhamo* neci datur. Cumque illi nō ſolùm poſt regias nuptias verùm & antea *Catharinam Hauardam* cognouiſſe dicerentur, ne quid ſimile in poſterum contingat, lex fertur, vt ſi qua mulier pro virgine à Rege habita, & ita in matrimonium accepta, nec verè virgo eſſet, nec ſtuprum ſuū Regi patefeciſſet, velut lęſæ maieſtatis rea pœnas daret: Cæterùm ne Rex turpiter iterùm in virgine cooptanda erraret, *Catharinam Parram* viduam, Baroni *Latimero* priùs nuptam in ſextam vxorem accepit, hoc ſolo beatā,

Henrici vxores adulteræ.

Lex noua.

 quòd

quòd Rex priùs è vita ſublatus eſt, qu
ex aula ipſam (id quod in animo ha-
buiſſe dicitur) ob hæreſis crimen ſu-
ſtuliſſet.

Anno Do. 1543. Martyres quatuor. Initio autem menſis Martij *Ger-
manus Gardinerus*, qui *Stephano* Vin-
tonienſi Epiſcopo à ſecretis fuit, &
Larchus Chelſenſis parochus, item
Ioannes Irlandus preſbyter, qui *Thom*
Moro a ſacello fuerat, & paulò po
Aſhbeus, martyrio affecti ſunt, quo
Regis Primatum in rebus eccleſiaſti-
cis locum habere negaſſent.

Hoc anno argenteus nummus q
ſolebat in Anglia purgatiſſimus ext
re, ab *Henrico* in æreum conuerti cœ-
tus eſt, non ſine manifeſta Dei vinc
cta in ſacrilegia & rapinas regias co-
Sacrilegij pœna. ſtituta & expetita. Cùm enim tot
tanti monaſteriorũ in Anglia theſa-
ri eſſent, vt eorum vel decima pars e
am auariſſimi regis mentem exple

otuiſſet: tamen *Henricus* cùm theſau-
os vbique omnes, cùm cruces argen-
eas, aureas, omniaque ſacra vaſa, cũ
ltarium ornamenta, cùm omnem ſu-
ellectilẽ penè mille monaſteriorũ,
ùm omnia prædia, fundos, fructus,
ıra, & actiones in ſuam poteſtatem
edegiſſet, cùm præterea decimas &
nnatas omnium beneficiorum, per
niuerſam Angliam exigeret, & adeò
ùm ipſum plumbum, ligna atq; lapi-
es monaſteriorum vbique venderet,
x eoq; debuiſſet in ęternũ omnia ci-
ibus ſuis tributa & vectigalia remi-
ſſe (id quod ſe facturũ ſimulabat, vt
ues eò libentius in monaſterijs euer-
endis ipſius libidini aſſenſum præbe-
ent) imò cùm debuerit quocunque
hriſtiani orbis rege, argento pręfer-
m & auro ditior extitiſſe: tamen a-
eò in contrarium ea res ex Dei iuſtiſ-
ma voluntate ceſſit; vt multò paupe-

alè par-, peius reunt.

rior intra paucos annos poſt expilati onem iſtam fuerit, quàm vnquàm an te aut ipſe aut maiores eius fuerunt Quin ille ſolus plura tributa & ve ctigalia ciuibus ſuis impoſuit, quàn omnes ſimul Reges per quingento ante annos fecerant. Cumque ſtanti bus adhuc monaſterijs, vulgò Pſeu doeuangelici iactitarent, neminem i Anglia pauperem deinceps fore, ſi ſe mel clauſtra ſacra dirumperentur, & theſauri quibus Abbates incubaren prædiaque & agri quibus pauci ian monachi alerentur, in manus plurium deuenirent, adeò nihil eorum reip extitit, vt pro ſingulis qui antea oſti tim victum quæritabant, nunc vigi ti ad minimum non modo idem vit genus ſequantur, ſed etiam quod m ſerimè quæritant, interdum vix inu niãt. Quid, quod cũ pecunia numer ta ex tam puro argẽto eatenus conſt

gc ita eſ- e depre- n- dũtur ex act. Regum Angliæ.

tiſſ

iſſet, vt non niſi vndecima ferè pars x cupro & ſtanno adderetur, idque noderandi & cõmiſcendi cauſa, quò acilius charecterem impreſſum ſuſiperet: poſt illum diem per gradus quoſdam ab *Henrico* inchoatos, eò res lemũ redacta eſt, vt tandem vix duæ rgenti vnciæ cum vndecim cupri & tanni commixtæ reperirentur. *Pecunia adulterata.*

Vt autem res melius intelligatur, ciendum eſt, *Henricum octauum* anno egni ſui trigeſimo ſexto, cùm in Gallias ad obſidendam *Boloniam* expeditionem ſuſciperet, tàm auri quam argenti pretium auxiſſe, & argenti quidem vnciam quatuor ſolidis Anglicanis, hoc eſt, ferè octo regalibus Hiſpanicis, æſtimaſſe. Cùm verò partim per tributa indicta, partim per fęudorum annuos cenſus, partim per eorum quæ in portus inuehuntur vectigalia, partim per commiſſa & cadu-

ca, quantam maximam potuit pecu-
niæ ſummam in ſuas manus redegiſ-
ſet, tùm deindè nouam cudit mone
tam, multo minus puram & ſinceram
adeò vt cùm adhuc minus adulterin
eſſet, tamen quarta parte ab illa priori
bonitate deficeret, quæ poſtea mult
deprauatior facta eſt. Iam verò v
priorem monetam probatam de ſin
gulorum manibus quoad poterat au
ferret, & in ſuas transferret, plus ali
quantò in ſingulas vncias quàm vul
gò eam æſtimaſſent, ei daturum ſe ob
Dolus & fraus. tulit, qui eam ad ærariũ argenteámv
officinam attuliſſet. Soluit autem no
modò magiſtratibus, miniſtris, mi
litibus, ſed etiam illis ipſis qui veter
monetam ei vendebant, noua illa mi
nus proba moneta. Qua fraude effe
cit, vt à ſingulis, quibuſcum ei pecu
niarium negotium erat, non decimũ
non quintum, ſed quartũ quemlibe

d

denarium velut tributi nomine caperet. Cumque hic dolus bene ei ſuccedere videretur, magis & magis pecuniam ſemper commiſcuit & corrupit, donec impleſſet menſurã dierum ſuorum. Porrò Spiritus ſanctus in ſacra ſcriptura pręmonuit, eos qui hoc modo aliena bona expilant, nunquàm poſſe fideles Chriſti miniſtros eſſe. Nam & Chriſtus ait, *Qui iniquus eſt in modico*, hoc eſt, in diſpenſandis huius ſeculi bonis, *& in maiori*, hoc eſt, in ſpiritualibus diſpẽſandis *iniquus eſt*. Et *Iſaias* exclamat, *Argentũ tuũ verſum eſt in ſcoriã, Principes tui infideles, ſocij furum*. Atque hæc *Henrici* fraus etiam ad ſolos ſchiſmatis ſui hæredes pertranſijt, vt poſtea declarabimus. *Lucæ* 16. *Iſaiæ* 1.

Vbi autem integrum ferè biennium in bello Gallis & Scotis inferendo abſumpſiſſet (in quo *Boloniam* obſedit & deditione accepit) octauo *Anno Do* 1544.

ca

Anno Do. calendas Decembris comitia indixit
1545. quorum aſſenſu in ptocotrophia &
xenodochia, in ſtudioſorum colle
gia, denique in ſacras oblationes qua
fideles defuncti ſalutis animę ſuæ cau
ſa Deo feciſſent, ſummam poteſtat
accepit, vt quoad viueret, de his om
nibus rebus quod videretur ſtatueret
Nihil autem ſtatuit quod mors eum
occupaſſet.

Iàm *Henricus* appropinquante mor
tis ſuæ hora, videns qua cupiditate, ve
quo potiùs furore vinculum vnitati
eccleſiaſticę diſſoluiſſet, cum Epiſco
pis nonnullis priuatim agere cœpit
de ratione qua iterum Sedi Apoſtoli
cæ ac per eam reliquis gentibus Chri
ſtianis conciliari poſſet. Verùm hî
Rom. 11. videre licet ſeueritatem Dei in eos qu
aut prudentes ceciderunt, aut in pec
catis ſuis altè obdormierũt. Præterit
enim *Henrici* crudelitas fecit, vt nem

ian

.m illi fidele conſilium dare, nemo
ıi pectoris ſenſa patefacere, nemo
eritatem aperire auderet. Sciebant
nim multos neci datos, cùm priùs
ıt illi, aut *Cromuello*, etiam iuſſi, libe-
è quòd ſentiebant loquerentur. Ita-
ue nunc quoque vnus ex Epiſcopis
trùm inſidiæ ipſi ſtruerentur incer-
ıs, reſpondit: Regem omnibus viris
ıpientiorem eſſe, illum Diuino con-
ilio Pontificis Romani Primatū ab-
licaſſe, nec iàm habere quòd timere
lebeat, cùm publica regni lege iudi-
ium confirmatum ſit. *Stephanus* autē
Gardinerus Vintonienſis Epiſcopus
eorſim Regi ſuaſiſſe dicitur, vt ſi fieri
oſſet ordinibus regni conuocatis, rē
anti ponderis cum illis communica-
et. Sin ad eam rem ſpacium tempo-
is nō daretur, ſaltem animi ſui ſenten-
iam ſcripto proderet, ibiq; conſcien-
iæ ſuæ teſtimoniū exponeret. Deum
ſolo

ſolo cordis voto cõtentum eſſe, quan
do res propter aliquod neceſſariun
impedimentum expediri non poſſet
Sed cùm is ſemel diſceſſiſſet, adera
mox ingens paraſytorum turba, qu
veriti ne ſi obedientia Pontifici Ro
mano redderetur, ipſi bonis eccleſiaſt
cis exciderent, Regi omninò perſua
debant, ne ſcrupulum talem in ani
mum irrepere pateretur. Et facilè qui
dem à bono propoſito reuocatur, qu
non eſt in charitate fundatus & radi
catus. Ad nihil igitur aliud valuit *Hen
rici* cum Epiſcopis de reſtituenda vni
tate eccleſiæ oratio, quàm vt ſe hacte
nus renitente conſcientia diuiſum al
eccleſia Romana fuiſſe, & ideò dũ ag
nitam veritatem oppugnaret, in Spir
tum ſanctum peccaſſe patefaceret.

Studia Henrici. Vt autem ingenium, ſtudia & mo
res *Henrici* paucis perſtringamus,
bonis literis nunquàm alienus fuit
im

nò liberalium artium Doctores fo-
it, & quibuſdam Profeſſoribus au-
it ſtipendia. Epiſcopos (prętervnum
ranmerum Cantuarienſem, qui ad
oc factus eſt, vt in diuortio confi-
iendo illius libidini ſubſeruiret) &
octos nominauit & minimè malos:
deò vt plerique eorum poſtea tàm
Edouardo quàm *Elizabetha* regnante,
b catholicę fidei confeſſionem car-
eres & vincula ſubiuerint. Sacramen-
um Euchariſtiæ ſummo ſemper in
onore habuit. Itaque cùm paulò an-
e mortem ſub vnica ſpecie (quòd
emper obſeruauit) communicatu-
us, de cathedra in qua ſedebat, aſſur-
geret, vt genibus in terram defixis, Sal-
atoris noſtri corpus adoraret: Zuin-
gliani autem qui aſtabant, dicerent,
poſſe maieſtatem ſuam in hac imbe-
cilli valetudine ſedentem in cathe-
dra Euchariſtiam percipere, illis reſ-
pon

Adorabat Euchariſtiam. pondit, ſi me non modò vſque ad te
ram deijcerem, ſed & ſub ipſam terr
ſubmitterem, ne ſic quidem ſatis ho
noris huic ſanctiſſimo Sacrament
mihi viderer delaturus. Denique nu
la in re à fide Catholica diſceſſit, pra
terquàm libidinis & luxuriæ cauſa. P
nitus enim è carne ſua victus & ſup
ratus, ob repudium *Catharinæ* no
permiſſum: Pontificiam poteſtate
abiecit, Monaſteria etiam euertit, pa
tim quòd monachi & religioſi fratr
maximè omnium repudio eius adue
ſabantur, partim quòd bonis eccleſi
ſticis inhiabat, quò ſuppeteret vnd
ſumptus effuſiores in epulas, meretr
ces, & inſanas ſubſtructiones facere
Nec ingenij acumen, nec iudicij gr
uitas ei deerat, ſi quandò alicuius n
gocij ſeriæ inueſtigationi ſeipſum d
diſſet, maximè horis matutinis. Na
Ebrietas. in prandio vt inebriaretur ſępiſſimè

ɔntigit:id quod lenones,adulatores, que hæretici,(quibus aulam atque iam cubiculum eius *Anna Bolena*,& iæ tàm vxores quàm concubinæ releuerant) cùm animaduertiſſent, niil ei præterquàm pomeridiano temɔre aut ſuggerebant in aliorum periciem, aut in ſuam rem commendaant. Et alij quidem obſeruabant mo- *Paraſyti.* ıenta in quibus aluum copioſiùs exnerauerat, quòd tunc hilarior ſolito ſſet: alij dum alea luderetur, ſpontè amnum & fraudem ab illo inferri ſii patiebantur, vt cùm viderent illum b victoriam omnibus lætitijs perfuım,illi viciſſim ſe omnia ſua iàm peridiſſe ſubinferentes, vel innocentis licuius bona, vel plumbum quo moaſterium aliquod tegeretur, vel aliuius eccleſiæ campanas, vel ſimile uippiam maximi pretij emendicaent. Alius etiam ob porcellum egregiè

giè aſſatũ (quo genere cibi libentiſſi-
mè veſcebatur) alius ob ſellã regiã lon-
giùs ab igne opportunè remotã, aliu
deniq; quòd in luſu aleæ modeſtiùs
ac facetiùs gereret, non beneficio ſo-
lùm ſed etiam honore auctus dicitu
Mariam Catharinæ filiam hono
ſuo reſtituit, vt videlicet *Edouardo* fili
in adminiſtrando regno proxim
ſuccederet, atque *Elizabethæ* præferr
tur. vndè certiſſimò conſtat eum *C*
tharinam repudiaſſe mala mente ac
de, tantùm libidinis cauſa, vt *Ann*
Aristocratia. *Bolena* potiretur. Teſtamento conſt
tuit impuberi filio ſedecim tutores
curatores pari poteſtate, velut ariſt
cratiam regno admiſcens. *Thoma*
Norfolciæ Ducem, vnum ex ijs qui l
gatos Apoſtolicos parũ reueriti ſur
ſed alioqui virum catholicum, pau
ante mortem perpetuis carceribus a
dixit, filium autem eius Comite

S

urriæ; ſecuri percuſſit, magis ab hæ-
eticis deceptus, qui viros catholicos
medio auferendos curarunt, quàm
uòd illi in *Henricum* deliquiſſe puta-
entur. Ex pulcherrima corporis cō-
itutione per ventris inſatiabilem cu-
um & expletionem eò deformitatis
xcreuit, vt vix per oſtia ingredi, nul-
s autem ſcalas poſſet conſcendere,
d in cathedra conſtitutus machinis
uibuſdā in ſuperiora ædiū attrahere-
ır, Imò nihil ſanguinis toto corpore *Abdomē.*
m reliquum fuiſſe, verùm omnia in
nguedinem exuberaſſe dicebatur.
e inſtante mortis articulo admoni-
ıs, pateram vini albi popoſcit, atq; *Deſpera-*
l vnum ex ſuis conuerſus, Omnia (in- *tio.*
uit) perdidimus.

Regnauit annis triginta ſeptem,
enſibus nouem, diebus ſex, quorū
rè viginti annos in pace catholica,
uatuor ſequentes in maxima lite &

O flu

fluctuatione, quatuordecim poſtre-
mos in aperto ſchiſmate trāſegit. Ci
tres eius liberi omnes ordine regnaſ
ſent, tamen nullus eorum memori
patris aliquo monumēto cohoneſta
uit. *Maria* quidem cupiebat id facere
niſi quod religione impediebatur, n
Catholica, ſchiſmatici nomen poſte
ris commendaret. *Edouardus* autem &
Elizabetha quibus *Henrici* defectio &
ſchiſma probatum fuit, omnem ſen
ſum humanitatis in hoc officij gener
prætermittendo, exuiſſe viderentu
niſi quòd manifeſta Dei vindicta eſt
vt, qui tot *S*anctorum cineres diſſipa
uit, & tanta martyrum ſepulchra dir
puit, ipſe omni honore ſepulchri ca
reat.

DE SCHISMATE HENRICIANO DEFENSO ET AVCTO PER TVtores Edouardi *Regis adhuc pueri, & quomodo in apertiſſimam hæreſim* Cal*uini deſierit:*

Pars ſecunda.

POſtquàm Deus vidit Anglos in eam cogitationem incumbere, vt viſibilem Eccleſiæ ubernationem à *Petri* ſucceſſore, cui *Ioan.* 21.
ım dominus commendauerat, abla-
ım, ſeculi Principibus tradituri eſſent, 1.
lementiſſimè prouidit, vt nec alij pri-
ıùm quàm *Henrico*, non minus Lu-
ıeranorum & Caluiniſtarum, quàm
Catholicorum perſecutori, nouus hic
ınglicanæ Eccleſiæ Primatus obue-

niret, nec huic ipſi alia quàm turpiſſima & planè deteſtabili occaſione obueniret. Neque enim Deus permiſit vt *Henricus* alia ratione aut via caput Eccleſiæ Anglicanæ fieret, quàm ſ prius ſanctiſſimam vxorem ſuam *Catharinam* repudiaret, *Annamque Bolenam* in primo & pluſquàm primo gradu affinem, imò fortaſſis & filiam ſuam, viuentis *Catharinæ* loco duceret.

Porrò cùm poſt tanta *Henrici* flagitia, Angli eundem eccleſiæ Primati adhuc etiam ſeculi Regibus deber contẽderent, iterum bonus Deus ma
2. litiam illorum, rerum ipſarum vi & pondere cohibiturus, benigniſſim prouidit, ne alius Rex cui nuper inſtitutus iſte Primatus ſecunda vice deferri poſſet, Anglis obtingeret, quàm puer, qui neque ſeipſum per natura nedum tot Preſbyteros & Epiſcopo

qu

quibus in ijs quæ Dei ſunt, etiam in ſummo gradu præficiebatur, nouerat gubernare..

At cùm ne ſic quidem Anglicani Proteſtantes errorem ſuum corrigerent, Deus in ſua bonitate progrediẽs, 3.
tertiò prouidit, ne alius huic puero ſuccederet, qui Summũ caput eccleſię Anglicanę dici poſſet, quàm fœmina, quã neq; in eccleſia cũ authoritate loqui poſſe, nedũ Eccleſię ſummã gubernatricem dici debere, iam ante ex *Pauli* Apoſtoli verbis didicerãt. Illi au- 1. Cor. 14
tẽ nec iſta quidẽ Dei miſericordia emẽdati, ſecundum duritiam ſuam & im- Gen. 3,
penitens cor, theſaurizant ſibi iram in die irę, & reuelationis iuſti iudicij Dei.

Quis nunc aut Dei ſapientiam & bonitatem ſatis admiretur? aut hominum inſipientiam & malitiam ſatis deploret? Qua enim ratione Deus bonitatem & ſapientiam ſuam magis

magíſque commendat, dum Angli-
canis proteſtantibus nullam peccan-
di occaſionem niſi primo turpiſſimã
deindè turpiſſima turpiorem, ac de-
mùm ſupra quàm dici poteſt execra-
bilem relinquit, eadem ipſa ration
proteſtantes magis magíſque in ma
lo progredientes, gradatim ſuas ini
quitates complent. Primùm enim
Petri ſucceſſore ad *Neronis* ventun
eſt ſucceſſorem, à Pontifice ad Re
gem, à preſbytero ad laïcum, & qua
lem laïcum? Deindè inter laïcos ven
tum eſt a viro ad puerum, de cuiu
actis nunc mihi dicendũ erit: a puer
autem venietur ad fœminam, de qu
etiam pauca paulò poſt dicentur.

QVAM primùm ergò ijs qu
rerum potiebantur, viſum e
Henrici octaui mortem (al
quot diebus vt putatur, occultatam
pr

promulgare, ſtatim *Edouardus* Henrici ex *Iana Seymera* filius, nonum ætatis annum agens, Rex Angliæ & Hyberniæ pronuntiatur: nec id ſolum, ſed etiam qui ſub tutoribus inſtar ſerui *Gal. 4.* adhuc egit, & capite alio egebat, fit Summum eccleſiæ Anglicanæ, & Hibernicæ in terris caput, proximè ſecundùm Chriſtũ ipſum, perindè quaſi Chriſtus qui per Prophetam ſuum *Væ illi terræ* denuntiauit, *cuius Rex puer eſſet*, *Eccleſ. 4* tamen dilectam Eccleſiam ſuam puero ac penè infanti regendam & *Epheſ. 5.* moderandã, idque in ſummo gradu, cõmiſiſſet. Sed ita Deo placuit rebus ipſis patefacere quàm iniuſtè *Henricus Octauus* eum ſibi titulum primus mortalium arrogaſſet, quem etſi abſurdiſſimè à ſeipſo ſuſceptum, tamen multò abſurdius ad hæredem ſuum impuberem tranſmiſſurus eſſet.

Poſt regis autem noui promulga- *An. 1546.*

tionem, cùm nihil prius putaretur fa ciendum, quàm vt vltima nuper de functi Regis voluntas executioni mã daretur: admirabili iuſtitia Dei factũ eſt, ne quid prius fieret, quàm vt vltima *Henrici* voluntas in irritum deduceretur. Qui enim tàm infinitas aliorum voluntates etiam pietatis cauſa nitentes, euerſis Monaſterijs, Eccleſijs, Altaribus, quæ illi ad inuocandum Dei nomen ſanctè erexerant, impiè violaſſet: quomodò pateretur Deus vt eius vltima voluntas vel ad vnius horæ momentum, ab ijs quibus maximè fidebat, obſeruaretur? Conſtituerat *Henricus* impuberi filio ſuo iàm nonum ętatis annum agẽti, ſexdecim gubernatores ęquali poteſtate, vt ſi vnus quiſpiam ex Optimatibus regnũ inuadere, aut filio iniuriam facere conaretur, non deeſſent qui tenerem eius ætatem propugnarent

Iuſtitia Dei.

narent. Ex his tutoribus cùm non pauci eſſent Catholici, eamq́; ob cauſam, ad Eccleſiæ Catholicæ vnitatem totius regni ſtatum reuocare cuperent, præſertim quòd ea etiam mente *Henricum* & aliàs, & maximè iàm moriturum fuiſſe cognouerant: alij ſcientes multò plus præſentis commodi & lucri per eccleſiarum direptionem, quàm per rerum ablatarum reſtitutionem, acquiri, non ſolùm ab ea ſententia diſſenſerunt, verùm etiam vlteriùs in ſchiſmate progrediendum iudicarunt. Ecce igitur *Edouardus Seymerus*, *Edouardi* regis auunculus, tunc *Hertfordiæ* Comes, ſed paulò poſt factus *Somerſeti* Dux, neglecto *Henrici* teſtamẽto, alijs cohortãtibus, alijs cõniuentibus, alijs ne contradicere audeẽt metu perterritis, & penè ſolo *Thoma Vritheſleo* quem *Henricus* ſummũ regni Cancellarium moriens reliquerat

Edouardus Seymer.

rat, palàm ſe opponēte, ſeipsū creaui ſolū & vnicum Regis tutorem regni que protectorem. Nec dubitari pote- *Ierem. 23.* rat, quin hic vir à nullo miſſus, verùm *Ioan. 10.* à ſeipſo veniens, officio ſuo egregi ſcilicet functurus eſſet. Is ergò ſecun dùm ſectam caluiniſta, nihil anti quius habuit, quàm vt degenerem il lam & mutilam religionis forman ab *Henrico* præſcriptam, tamen mu tò adhuc magis pollüeret & contami naret. *Henricus* enim Monaſteria qui dem omnia deiecit, locupletiſſima sā ctorum martyrum Mauſolæa diri puit, nonnullas præterea diuorun ſtatuas, & imagines, quas Deus mi raculis illuſtraſſet, deturbauit: ſed ta men in ciuitatibus, in oppidis, in col legijs, in pagis eccleſias infinitas à ma ioribus conſtitutas, vbique ſartas te ctas præſtitit, omniáque illis orna menta, cruces, imagines, vaſa, veſti ment

Nō omnia deiecit Henricus.

nenta, ſalua & integra conſeruauit. ſacramenta ſeptem in honore ſemper habuit, denique hęreſes penè omnes, præter illam quæ Romani Pontificis Primatum & Monaſticas religiones oppugnabat, cohibuit & repreſſit. Cæterùm nouus hic *Edouardi* Protector & cætus ei adhærens, primùm per vniuerſum Angliæ regnum ven- *Apoc. 7.* tos cohibuit, ne flarent ſuper terram, indicto videlicet Epiſcopis & *Ablatum* Paſtoribus eccleſiarum omnium ſi- *Dei verbum.* lentio, vt cùm nemo eſſet qui paruulis petentibus panem frangeret, deinceps Lutheranorum & Caluiniſtarum, quibus ſolis concionari permiſſum eſt, mortifera venena tantò auidiùs à famelicis populis haurirentur.

Deindè Chriſti Saluatoris, Deipa- *Ablatæ* ræ Virginis, Apoſtolorum & Pro- *ſanctorũ* phetarum omnes omninò imagines *imagines.*

tàm

tàm pictas quàm fabrefactas partim deleuit, partim combuſſit, eo ipſo de- clarans cui bellum indiceret, & contra quem veniret. In locum verò deiectæ crucis Chriſti, ſurrogarunt Regis An- gliæ inſignia, nempè tres leopardos & tria lilia, hinc ſerpentis, inde canis pedibus expanſis ſuſtentata, quod per indè erat ac ſi dixiſſent, ſe nòn Chri- ſtum cuius imaginem contumelioſe deiecerant, ſed Regem terrenũ, cuius inſignia eodem loco erexerant, colere & adorare.

Hæreticus Rex, Proteſtantiũ chriſtus.

Nec his malis contenti Caluiniſtæ tremendum etiam corporis & ſangui- nis Domini ſacrificium quod à Cate- chumenorum prima, & fidelium ſe- quente dimiſſione, Miſſarum nomen iam olim acceperat, in publicis comi- tijs abrogarunt. Nec enim per aliam ſpeciem diripi poterant calices, argen- teæ pixides & cruces, vrceoli & alia

Ablatum Euchariſtiæ ſacrificium.

cra vaſa, cãdelabra argentea & ænea, cræ veſtes auro intertextæ, vexilla rica, cereorum, olei, & aliorum omium quę cultui diuino dedicabantur retium, denique ipſi fundi & agri ad as res ſuſtentandas donati non poteınt alio prætextu ferè auferri, & in riuatorum profanos vſus conuerti.

Quarto autem loco ſancitum eſt, vt ucharistiæ vtraque ſpecies cuilibet e myſterijs participanti neceſſariò aderetur.

Quinto loco decreuerunt, vt ſacra fficia recitarentur in vulgari lingua. *Ablata ſacra lingua.* ı quo decreto illud perridiculè eueit, vt cùm omnia in Eccleſijs Anglię legerentur, eo videlicet prętextu ne opulus quid in rebus diuinis ageretur, ignoraret, ſed *Amen* reſpondere *1. Cor. 14.* oſſet: interim neque Vvallorum, neue Cornubienſium, neque Hiberorum populus penè quicquam eo-

rum

rum quæ recitabãtur intelligeret, pro
pterea quod iſtarum gentium lingu
longè eſt ab Anglorum idiomate di
uerſa: Cùm tamen ſi latinè officia per
acta eſſent, ſaltem paſtores qui latin
ſciebant, multa illis, quę in officijs di
cerentur, interpretaturi fuiſſent. Nan
proprius vulgarium linguarum locu
in concionibus potiſſimum cernitur
quo iure ſemper vſa eſt Eccleſia. Nun
autem dum in Vvallia, Cornubia &
Hibernia, preces Anglicè fundeban
tur, factum eſt, vt minus quod obten
debatur per linguam vulgarem, quàn
per latinam efficeretur.

Primi ritus Caluiniſtarum. Adminiſtrandæ autem Euchariſti
ritus in illis primis regni comitijs pr
ſcripti parum à Catholicorum *Miſſ*
diſtabant: Vt videlicet, populus no
putaret quicquam ſibi ablatum, ſed
quæ latinè prius legebantur, tantun
in vulgarem linguã crederet eſſe tran

lat

ta. Itaque Canon Miſſarum penè to-
s ab initio ad verbum tranſcriptus
it. Signa etiam benedictæ crucis
tenta ſunt, illa, inquam, quæ manu
ntùm Sacerdotis expreſſa erant. Cę-
rùm nō omnes Proteſtantes eodem
iritu agebantur. Qui enim nihil niſi
oes Eccleſiaſticas quęrebant, parum
rabāt ſi crucis imagines in aëre ſolo
ſignarētur. Qui verò nō poterāt fer-
, vt vel ita ſaltē mortis Chriſti figu-
& imago in honore aut vſu aliquo
beretur, breui poſtea obtinuerunt
ſublatis eiuſmodi ceremonijs, totó-
ue canone remoto, noua liturgiæ *ſecundi*
rma proponeretur. Quæ Proteſtā- *Caluini-*
um inconſtantia multùm retardauit *ſtarum ri-*
dem populum, ne eorum doctrinę *tus.*
ſentiretur. Dicebat enim: videamus
riùs quò euadent, vbi conſiſtent,
quieſcent.

Proponebantur etiam in publicis

co

comitijs (tanquàm in ſynodo qua
piam Epiſcoporum) cauſæ ſpiritales
quæ ad eccleſiaſticum ius conſtituen
dum pertinerent. Inter cætera verò d
matrimonio quodam ita definitur
conſtat. Opifex quidam fuit cui no
men *Mattheo Barro.* Cuius vxor (e
qua etiam liberos genuerat) lauaba
olim familię Cromuellanę lineas ve
ſtes, in qua tum degebat *Radulphus Sa*
dlerus non obſcuri nominis vir. *Mat*
theus autem iſte, neſcio qua de cauſ
in tranſmarinas regiones ſe contuli
niſi quòd quidam exiſtimabant ei ſu
pectam fuiſſe vxoris ſuæ caſtitatem
& ideò eum abijſſe, ne videre coge
retur, quòd neque ferre poterat nequ
emendare. Cùm ergò annis aliquo
abfuiſſet, vxor ipſius audiens virum
fuiſſe mortuum, nupſit *Radulpho Sad*
lero equiti aurato. Tandem *Mattheus*
in patriam reuerſus, vbi reperit vxo
rem

Adhuc iſte viuit in gratia & honore apud Elizabethã.

em ſuam alteri nuptam, cœpit illam epetere. Ex altera verò parte *Sadlerus* qui liberos etiam ex ea genuerat, non atiebatur illam à ſe diuelli. Res ad ummum tribunal, id eſt, ad publica egni comitia tàm ſub *Henrico* quàm ub *Edouardo* regibus defertur. Ibi decernitur mulierem iſtam quæ primū *Matthæo*, deindè *Sadlero* nupta, ex vtroque liberos cõceperat, nõ *Matthæi* prioris mariti, ſed *Sadleri* vxorem deincepshabendam eſſe. Potentior quippè fuit ditiórque *Sadlerus*: & ideò contra Euangelij veritatem, prioris viri adhuc viuentis vxor ſecundo marito adiudicata eſt, vt non minùs nouæ matrimoniorum, quàm ſacrorum ritum leges inſtituerentur.

Caluiniſtarū lex de matrimonio.

Interim Catholici Angli & præ-ſertim doctiores, qui ſchiſma *Henri-* *octaui* ſaltem poſt mortem eius re-dimendum ſperabant, vbi adeò id

non euenire perſpicerent, vt poti
in multò peſtilentiorem hæreſim er
peret, partim ſeipſos accuſarunt, quò
primis initijs fortiùs non obſtitiſſen
partim mœrore ac ſqualore confect
miſerimam vitam traducebant. Q
enim legerat apud ſanctum *Ioanne*
Chryſoſtomum, contra paganos Diu
nitatem Chriſti propugnantem, v
terem & antiquam patriæ ſuæ fide
ob hoc ipſum commendatam, quò
altaria iàm olim in Britannis erect
Chriſto fuiſſent (ſunt etiam, inqu
Chryſoſtomus, in Britannicis inſul
extra hoc mare ſitis, fundatæ eccleſi
& erecta altaria) cùm illi iàm po
mille & penè ducentos annos eade
altaria non à paganis, verùm ab ijs q
ſeipſos vocant Chriſtianos, dirui
euerti conſpexiſſent: quo animo p
eſt eos hoc ſpectaſſe? quas fudiſſe l
chrymas? quos gemitus edidiſſe? Na

Chryſoſt. in Homil. quòd Chriſtus ſit Deus.

ſi altaria Chriſti olim fuerunt Chriſtianæ fidei ſigna : vtique eorundem altarium deiectio iam ſignum eſt perfidiæ Antichriſtianæ. *Nota.*

Iam in omnibus officinis & tabernis, in popinis & fornicibus, de fide inibatur diſputatio, ſacram ſcripturã (vt *Hieronymus* olim quæſtus eſt) garula anus, delirus ſenex, ſophiſta verboſus, vniuerſi deniq; prçſumebant, lacerabant, docebant antequàm diſcerent. Alij philoſophabantur inter mulierculas, alij diſcebant à fœminis, quod viros docerent. Prçcipuè autem Apocalypſis, quæ tot habet ſacramenta quot verba, in omnium ore verſabatur. Indè Proteſtantes ſua dogmata confirmabant, indè ad ſenſum ſuum incongrua aptabant teſtimonia, magna id audacia ediſſerentes alijs, quod ipſi non intelligebant. Nec ad aliud quicquàm tùm (vt in ſectarum ma- *Epiſt. 103 tom. 3.*

 ximè

ximè initijs fieri ſolet) vacabant An
gli, quàm vt aliquid noui dicerent au
audirent. His autem nouitatibus vt
cunque ſe oppoſuerũt *Stephanus* Vin
tonienſis, *Edmundus Bonnerus* Lond
nenſis, *Cuthbertus Tonſtallus* Dune
menſis, *Nicolaus Hethus* Vigornien
ſis, & *Daius* Ciceſtrenſis, omnes Epi
copi venerabiles. Contrà verò ab hæ
reſis parte ſtabant *Cranmerus* Cantu
rienſis Archiepiſcopus, de *Annæ B*
lenæ domo ad Archiepiſcopatum
priùs diximus, aſſumptus, & illi om
nes qui ab *Edouardo* Rege in Epiſco
pos cooptabantur, videlicet, *Rydle*
Londinenſis, *Hoperus* Gloceſtrenſ
Poynettus Vintonienſis ſuperintēde
tes. Alij mediam tenebant viam (q
tamen in Dei cultu nulla eſt) optant
quidem, vt Catholica fides vincere
ſed hæreſim etiam ſequentes, ne a
quid propter Chriſtum perdidiſſe
dere

...olumnæ *...atholicæ.*

derentur.

Atque hactenus quidem *Cranmerus* iſte, Henricianum, hoc eſt, *Henrici* Regis ſectatorem ſe geſſerat, vtpotè qui neque latum vnguem ab *Henrici* præſcripto vnquàm recedere in vlla re audebat. Sacrificio Miſſæ interfuit quotidiè dum regnabat *Henricus*, ſtatis etiam diebus id ipſe peragebat. Vnum illud moleſtiſſimè illum habebat, quod meretricem ſuam non poterat palàm vxoris loco liberè habere, quia id *Henricus* prohibuerat, ſed partim domi eam occultare, partim cùm foras prodiret, ciſta incluſam ſecum vnà circũferre cogebatur. Idem verò vbi mortuus eſt *Henricus*, deſijt Henricianus eſſe, & factus eſt totus Lutheranus, cùm tamen ſciret *Henricum*, *Luthero* vehementiſſimè aduerſatum. Is igitur Catechiſmum *Edouardo* dedicatum in lucem edidit, ac prælo man- — *Crãmeri Henricianus.* — *Crãmerus Lutheranus.*

dauit, in quo docuit quemlibet Chriſtianum qui Euchariſtiam reciperet, ſiue ſub pane, ſeu in pane, ſeu cum pane, certè quidem in os ſuum recipere ipſum Chriſti verum corpus & ſanguinem. At vix pauci menſes præterierant, cùm miſer intellexit Regis *Edouardi* Protectorem *Somerſeti* Ducem, non Lutheranũ ſed Caluiniſtam eſſe. Quid faceret? Catechiſmũ recudit, vocem mutat, ex Henriciano & Lutherano fit Caluiniſta. Senſerant hoc multi ex Proteſtantibus, & propterea non *Cranmero*, ſed potius *Hugoni Latimero* petulantis oris hæretico primas in Euangelio prædicando tribuerunt, quem paſſim vocabant, Apoſtolum Anglorũ, tanquàm is primus Anglis verùm Dei Euangelium annuntiaſſet. Ignorabant verò illi, & ipſum *Latimerum* ab initio non Caluiniſtam, ſed Lutheranum fuiſſe. Etenim

Crãmerus caluiniſta.

Latimerus.

La

Latimerus palàm in academia Oxonienſi fatebatur ſe penę vſque ad vltimam ſenectutem Lutheranum fuiſſe, nec factum Caluiniſtam alterius magis opera quàm *Thomæ Cranmeri*, & id non niſi paucis annis ante mortem ſuam.

Erat *Edouardo* Somerſetenſi Duci & regis protectori germanùs frater *Thomas Seymerus*, mari & claſſi regiæ pręfectus. Is *Catharinam Parram Henrici* regis vltimam vxorem poſt *Henrici* mortem duxerat. Facta eſt igitur contentio maxima inter *Catharinam Parram* & Protectoris vxorem, quæ cui præiret. Iſta contentio non quieuit in fœminis, verùm & ad viros tranſiit. Cumque ęmulatio quotidiè creſceret, nec Protectoris vxor virũ quieſcere pateretur, eò tandem peruentum eſt, vt Protectorem (qui licet regem regeret, tamen ab vxore ſua regebatur

Thomas Seymer.

tur) oporteret germanum fratrem ſuum è medio tollere, quo nihil ſuę libidini deinceps impedimento eſſet. Porrò cùm nihil occurreret in *Thoma Seymero* morte dignum, prçter hęreſim, quam Protector in crimen fratri ſuo vertere non poterat (ipſe author eiuſdem hęreſis) neceſsè erat fingere aliquid. Facilè tanquàm à *Iezabele* crimen excogitatum eſt. At quomodò promulgabitur? Itum eſt ad hunc nouũ Apoſtolũ Anglorum *Hugonem Latimerum*. Egit cum eo Protector, vt fratrem ſuum in concione ad populum velut perduellem traduceret. *Hugo Latimerus*, cuius Apoſtolatus in mentiendo conſtitit, non recuſauit officium. Prodijt in roſtra, narrauit *Thomam Seymerum* neſcio quas inſidias in maieſtatem regiam moliri, proindè meritum eſſe mortem. Non acclamauit pòpulus, vt ſolebat

Latimeri Apoſtolatus.

Iam

am enim puduit ipſum Apoſtoli ſui
quem videbat calumniam innocenti
truxiſſe. *Thomas* verò *Seymerus* per-
luellionis damnatus, decimo tertio *Anno Do.*
alendas Aprilis ſecuri percuſſus eſt. 1548.

In defenſionem fidei Catholicę
is diebus multi etiam ſcripſerunt in-
ignia opuſcula, Doctor *Perinus*, qui
uerat de ordine *S. Dominici*, *D. Smi-
hæus* ſacræ Theologiæ in Oxonienſi
cademia regius profeſſor: & cæteris
mnibus ingenioſior, *Stephanus* Vin- *Stephan.*
onienſis Epiſcopus. Is autem cùm ad *Vintoni-
enſis.*
um certę homiliæ vulgari lingua cō-
criptæ perferrentur, in quibus de iu-
ificatione ſolius fidei malè ac impiè
ocebatur, ſtatim oppoſuit ſe, illáſ-
ue homilias dixit hæreticam doctri-
am continere, nec vllo modo plebi
hriſtianæ prælegendas eſſe. Quod
ùm non ſolùm in priuatis ſermoni-
us diceret, ſed etiam è ſuggeſtu do-

ceret

ceret, nec tantùm in articulo iuſti
cationis, verùm & in alijs permulti
præcipuè autem in cauſa Euchariſti
Anno Do. hæreſim tàm *Lutheri* quã *Caluini* ace
547. rimè tàm verbo quàm ſcriptis oppu
gnaret, in vincula pridiè calendas Au
guſti coniectus eſt.

Anno Do. Anno autem ſequente circa feſtu
1548. *D. Ioannis Baptiſtæ* populus Cornubi
ſis & Deuonienſis moleſtiſſimè fe
rens filios ſuos non auito & patric
ſed nouo & inaudito more baptizar
ac Miſſæ ſacrificium prorſus aufer
ri, altariàque non Iouis aut Dianæ
ſed omnipotentis Dei & vnius me
Arma pro diatoris Ieſu Chriſti, paſſim dirui a
fide ſum- ſubuerti: vno conſenſu arma pro fid
pta. ſumpſit, Exoniã obſedit, equites qu
ex Cleuia in ipſos euocabantur, ſagit
tarũ nimbo repulit, in quorum onu
ſtos currus ſiue ab inuitis, ſeu ex pro
poſito relictos, dum nonnulli teme
r

è ſolutis ordinibus incurrunt, ijdem
quites reuerſi eos fugarunt & deleue-
unt. Atque ita hoc bellum abſolutū
ſt, nullo ſanè alio fructu, quàm quòd
redendū ſit aliquos eorum ſuas ani-
nas ab hæreſi liberaſſe. Nam vt fra-
tes è ſeruitute diaboli eriperent, non
lis eſt datum. Alij etiam multi popu-
per vniuerſum Angliæ regnum, prę-
ipuè autem in Norfolcia, ob agros
vt aiebant) à locupletioribus iniuſtè
oſſeſſos atque ad plebis iniuriam cir-
umſeptos, arma ſumpſerunt, multa
Nobilium roboraria euulſis palis pro-
alarunt, multorum ſepes diſiecerunt,
oſſas impleuerunt, piſcinas emiſerūt,
eruos, damas, cuniculos intercepe-
unt, denique nonnullos bonis, alios
tiam vita priuarunt. Deus his exem-
lis admonitos voluit regni Princi-
es, quòd impiè ſeipſos à Pontificum
& patrū ſuorū obedientia diuiſiſſent.
Qui

Qui enim ſuo capiti ſubeſſe iniuſt
recuſat: meritò nec à ſuis ſubditis,tan
quàm ipſorum caput agnoſcitur. Se
cùm Optimates nihil horum intell
gerent, Deus etiam externos illis ho
ſtes ſuſcitauit.

Galli enim his tumultibus ad ſuum
commodum vſuri, eodem tempor
inuaſerunt pręſidia quædam & arce
oppido Bonoliẽſi, quod adhuc Angl
tenebãt, adiacentes. Quam occaſion
Protectoris adminiſtrationem repre
Ioannes Dudleius. hendendi *Ioannes Dudleïus* primùm
Varuicenſis comes, deindè Northum
briæ dux arripiens, ex aliorum Opti
matum conſenſu, edictis publicis ac
cuſauit Protectorem ob rempublic
Protector ſupplãtatus. malè geſtam. Protector vnà cũ Rege
ad arcẽ Vindiſoriã præſidij cauſa cõ
fugit. Sed cùm videret paucos ad ſe,
omnes verò Principes ad Varuicẽſem
tranſire, vltrò ſe dedidit, & in cuſto-
diam

liam traditus eſt pridiè idus Octo-
bris, ex qua tamen poſteà octauo idus *Anno Do* 1548.
Februarij eductus fuit, pace inter ip- *Anno Do.*
ſum & comitem Varuicenſem conci- 1549.
liata, quę diu non durauit, licet ſep-
timo calendas Maias Bolonię oppidũ,
vndè ſpecies inimicitiarum orta erat,
tàm Protectoris, quàm comitis Var-
uicenſis conſenſu, Gallis redditum eſ-
ſet. Vt autem *Dudleius* Ducem So-
merſeti certiùs in poteſtatẽ ſuam re-
digeret, principibus quibuſdam viris
quos Catholicos eſſe intellexit, ſpem
certam feciſſe dicitur, ſi fidelem ei
operam in deturbando Protectore
nauarent, illo ſemel de gradu ſummi
honoris deiecto, ſe curaturum, vt hę-
reſi abdicata, fides Catholica in inte-
grum reſtitueretur. Nec erat cur
Dudleij verbo diffidendum putarent.
Nam & tanta illum potentia eſſe co-
gnouerant, vt poſſet hoc præſtare: &
præ

præterea ſciebant eum ab hæreſi qu
dem omni abhorrere, & vel nulli ad
modum, vel ſoli catholicæ fidei add
ctum eſſe. Itaque interpoſuerunt om
nem ſuam authoritatem, vt Protect
rem in ordinem atque adeò in carc
rem redigerent. Sed cùm Varuicēſe
datæ fidei poſteà commonefaceren
is toruo vultu reſpondit, ſi vitam dil
gerent de catholica fide reſtituend
nullum amplius verbum faceren
Hoc tàm graue nonnullis eorum v
debatur, vt Varuicenſem non pro fo
difrago tantùm, ſed etiam pro tyran
no haberent. Atque adeò Protecto
potiùs, qui tamen clementioris inge
nij eſſet, adhærendum ſibi iudicabā
Itaque cùm *Thomas Arundellus* equ
auratus, vir potens & Catholicus a
Protectorem iàm è carcere dimiſſu
perſonatus ſe contuliſſet, *Dudleius*
expiſcatus *Arundellum* non ita mul

Dudleius fœdifragus.

Hic fuit pater iſti' Comitis Leceſtrenſis qui hodiè tantas mouit in mundo turbas.

Thomas Arundellus.

ɔſt vita priuandum curauit, qui ıortuus eſt in pace Catholica.

Quarto autem idus Maias *Ioanna utchera* mulier quædam ex Cantio ‹titit, quæ prȩter Caluinianam hære- m quam ſecuta eſt, negauit vnà cum *'alentino*, Chriſtũ ex *Maria* virgine ırnem ſumpſiſſe, quem dicebat per lam non niſi velut per canalem tran- jſſe. At cum videret doctrinam ſuam aluiniſtis nõ probari, addebat: Olim uoque creditum ab illis fuiſſe, quod hriſti caro in Euchariſtia ſub ſpecie ɪanis & vini contineretur, & *Annam Aſcuam* quæ id negabat, pro hȩretica uper habitam, & flammis publicè aditam fuiſſe, nec ſe dubitare, quin vt unc Caluiniſtæ ipſi credunt quod *Anna* tunc docuit, ſic breui etiam edituri ſint, quod ipſa iam doceret. ombuſta verò eſt in campo fabrûm ondini.

Ioanna Buchera, Anabapti ſta combu ſta.

Supe

Monachorum et Sacerdotum coniugia. Superintendentes interim & pr
ſbyteri tàm Lutherani quàm Caluir
ſtæ, licet quidam eorum monachi
ſent, alij autem catholico ritu con
crati fuiſſent, atque idcirco votum
ſtitatis ipſa vi ordinis ſuſcepti, ſecu
dum Occidentalis eccleſiæ antiqui
ſimam & notiſſimam cõſuetudine
emiſiſſent: tamẽ abiecto pudore on
ni, vxores paſſim ducere cœperun
Sed cùm viderent filios ſuos non leg
timos, verùm nothos & adulterin
haberi, ad prophanã ciuilium com
tiorum poteſtatem confugerunt, a
illis petentes, vt filios ipſorum legit
Anno Do. 1550. mos facerent. Comitia decreuerun
vt nulla humana lex obſtaret, quò m
nùs Preſbyterorum filij poſthac ha
berentur legitimi: nam de diuina no
erant adeò ſolliciti, cùm in ea ſi qui
contrarium inſtituto videretur, poſſe
aliqua bella interpretatione illudi.

Cùn

Cùm autem Proteſtantes viderent ninorem eſſe miniſtrorum & Supernntendentium ſuorum vel doctrinam rel authoritatem, quàm vt catholicis loctoribus pares haberi poſſent, hinc *Bucerum*, natione Germanum, profeſione ordinis S. *Dominici* monachũ, ndè *Petrum Martyrem*, natione Floentinum, educatione Canonicum . *Auguſtini*, habitatione Argentoatenſem (nam illuc ex Italia fugerat) ropoſito ampliore ſtipendio, in Angliam euocarunt. *Bucerum*, Cantabrigiæ, *Petrum Martyrem*, Oxonij, cahedræ Theologicę pręfecerunt. Verque cùm in Angliam primùm veiſſet, Lutheranus habebatur. Atque n ea opinione *Bucerus* perpetuò manit. *Petrum Martyrem* verò idem quoque ab initio ſenſiſſe, ſua ipſius oratio lanum fecit. De Euchariſtia enim iſputans, dum illi Zuinglianorũ ar-

Martinus Bucerus.

Petrus Martyr.

Q gu

gumento reſponderet, quo dicun
Chriſtus reipſa eſt in cælo, & ideò n
re ipſa in ſacramento, dixit nodu
eſſe diaboli. Verùm poſtea videns e
qui ſummæ rerũ in Anglia præeran
Caluiniſtas eſſe, ad *Caluinum* tranſi
Vtcunque illud fuerit, cùm Oxor
prælegeret, ac ſæpiſſimè ad redden
ſuæ doctrinæ rationem ab alijs etia
multis, potiſſimũ verò a *Ricardo Sm*
thæo Theologiæ Doctore, qui eand
Cathedram prius tenuerat, prouoca
retur, nunquàm in diſputationem de
cendere auſus eſt, donec & *Ricardu*
Coxum ex aula regia hæreticum ho
minem totius diſputationis modera
torem nactus eſſet, & *Ricardum Sm*
thæum virum doctiſſimum atque ace
rimum diſputatorem ab Oxonio re
legatum vidiſſet. Quibus ita compa
ratis: de Euchariſtia inſtituitur diſpu
tatio, hinc *Petro Martyre Caluini* ha

Petrus Martyr fit Caluiniſta.

Diſputatio.

ſim ſuſtinente, indè *Treſſamo* & *Chedſeo* doctoribus Catholicis ean- em oppugnantibus.

In qua diſputatione cùm triduo ver- ti eſſent, *Coxus* qui diſputationibus ræerat, videns *Petrum Martyrem* ultò grauius premi, quàm ſperaue- it, & exſibilationibus manuúm- ue ac pedum ſtrepitu è cathedra pe- è exploſum, cùm & ipſe Caluini- a eſſet, ſe Londinum auocari dixit, ec iam poſſe diutius huic exercitio acare. *Petrum* verò *Martyrem* tan- uàm victorem miris laudibus extu- t, cęteros, vt pacem colerent, admo- uit, diſputationẽ ſoluit. Poſtea *Petrus Martyr* diſputationem ſuam ſed ma- fide, vt ſolent hęretici, ædidit. Certè Oxonienſis Academiæ iudicio bis vi- tus fuit, primùm quia recuſauit cum octiſſimo viro Doctore *Smithæo* diſ- utationem inire, deindè, quia eorum

Excuſatio hæretici iam victi.

quibuſcum diſputauit, argumentis n
potuit ſatisfacere: ſimilis fuit eius di
putationis, quam Theologi Canta
brigienſes cum *Bucero* habuerunt, ex
tus.

Nec tantùm in iſtis Academijs, ve
rùm & alijs multis in locis inſtitue
bantur quędam publicæ de Euchari
ſtiæ tàm ſacrificio quàm ſacrament
diſputationes: maximè inter *Hoperum*
Superintendentem Glocceſtrenſem
& excellentem Theologiæ Doctorē
dominū *Fecnamum*: atque etiam inte
Harleium ſuperintendentem Herefo
denſem, & catholicum preſbyterun
Henricum Ioliffum, quæ diſputatio c
ad *Stephani* Vintonienſis manus per
ueniſſet, is in carcere conſtitutus
Harlei friuolas obiectiones ſoli
dè ſtatim refellit. Collegerat etian
Petrus Martyr non paucas contr
Euchariſtiam calumnias: & in vnun

Diſputa-tiones.

ea

ꝛas libellum redegerat: quas omnes *Stephanus* paucis diebus ita confutarauit, vt ea confutatio in lucem poſtea ſub *Marci Conſtantij* nomine exierit, ne verus auctor eo tempore proditus, n multò grauiorem carceris ærumnã conicctus fuiſſet. Eodem etiam pertinet Doctoris *Lãgdalli* doctus libellus, quo *Ridlei* contra Euchariſtiam cauillationes diſſoluit. Quid dicam de grauiſſimorum preſbyterorum *Criſpini* & *Mormanni* tàm cõcionibus, quàm ſcriptis, imò etiam vinculis? de *Henrici Coli* tùm eximijs concionibus, tùm diutino carcere ob fidem Cath^cam^ patientiſſimè tolerato? De *Thomæ Vatſoni* antequàm Epiſcopus Lincolinienſis fieret, & collegæ ipſius Doctoris *Setoni* conſtantia, & perpeſſionibus? Tempus me deficeret, ſi omnes enumerarem, qui ob catholicam fidem illis diebus ex eccleſijs aut collegijs

Marcus Conſtantius.

Confeſſores.

ſuis eiecti, grauiora etiam carceru
ac vinculorum tormenta ſubiuerin
In exiliũ abierat *Ioannes Storæus* vtriu
que iuris Doctor, quòd in comiti
publicis de fide tractans, tandem au
Eccl. 10. ſus eſſet cum *Salomone* dicere, *Væ ti*
terra, cuius Rex puer eſt.

Erat in Anglia Italus quidam fac
lè omnium mercatorum princep
non ſolùm ob magnitudinẽ opum
ſed multò magis ob fidei & integrit
Antonius Bõuiſius. tis laudem, *Antonius Bonuiſius.*
Thomam Morum ſemper & colens
admirans, cùm fidei Catholicæ rel
quias in Anglia extingui videret, i
Louanienſem Academiam domic
lium tranſtulit, non ſanè vt ibi merca
turæ terrenæ, ſed cæleſti vacaret. Era
enim is proximus fidei portus, qu
Angli ob fidem eiecti ſe recipere po
terant. Collegit ergò ad ſe, & foui
eos qui ob fidem exulabant, in pr
m

nis doctorem artis medicæ *Ioannem Clementem* vnà cũ vxore: *Ioannem Stoæum*, & præcipuum totius Angliæ lunen *Nicolaum Harpsfildum*, qui poſtea egnante *Elizabetha* diuturnos carceres perpeſſus eſt. Itemq́ue *Ioannem Boxollum* excellẽtis doctrinę ac probiatis virum: denique *Gulielmum Raſtellum* iuriſconſultum vnà cum vxoe ſua, quę Louanij tunc è vita migrauit. Exulantes ob fidem.

Romæ autem floruit *Reginaldus Polus* Cardinalis, Anglię ſpes, Eccleſię Romanę decus, orbis Chriſtiani umen. Is cùm ad *Henricum* regẽ quatuor doctiſſimos libros pro vnionis ecclesiaſticę defẽſione ſcripſiſſet, nec fructum ex ea re ſperatum conſecutus eſſet, quintum librum addidit, quem & ad *Edouardum* Anglię regem inſcripſit, nihil eorum prętermittens, quę ad ſalutem Anglię procurandam Polus.

putabat pertinere. Imò cũ poſt *Pau*
tertij mortẽ, qui eũ creauerat Cardina
lẽ, tantũ non duas votorũ partes ad ſa
cerdotalis honoris ſummũ gradũ aſc
dendũ ſuffragãtes ſibi cognouiſſet, a
ſine controuerſia ſi cupidum ſe illiu
dignitatis declaraſſet, ſtatim Pontife
creat⁹ eſſet, nõ ob aliud magis eo faſt
gio caruit, quàm vt ſimul nõ expetit
sũmę pręfecturę abũdãtius meritũ a
ſequeretur, ſimul ad vnitatẽ Catholi
Exules ob fidem. cam, patrię dulciſſimę, ore ac man
bus uis apportandam conſeruaretu
Vixit etiã Romę *Ricardus Patæus* V
gornienſis Epiſcopus, *Thomas Goldue*
lus, qui nunc eſt Aſſaphẽſis Epiſcopu
Mauricius Clenocus, poſtea quoqu
electus Bangorienſis Epiſcopus.

Miraculum. Sub fine autẽ quarti anni quo regn
uit *Edouardus*, ad decimũ ſextũ calen
das Ianuarias Tameſis fluuius intr
nouẽ horas ter fluxit & refluxit pręte

on

mnẽ conſuetudinem, idq́; miraculo atũ, & ad iniuſtã *Stephani* Vintonienis Epiſcopi vexationẽ relatũ eſt, maxinè, quòd, in eo ipſo tẽporis pũcto illa nſolita ęſtuatio euenit, quo *Gardinerus* de fide causã dicturus in flumine vehebatur. Quod quãquàm ita eſſet, amẽ poſt vnũ atq; alterum menſem *Gardinerus* ob catholicę fidei cauſam, vbiq; acerrimè propugnatã, Epiſcopa u priuatus eſt, Caluiniſta quodã cui nomen *Poyneto*, ex Roffẽſi Eccleſia in eius locum tranſlato. His ita conſtitutis, anno quinto *Edouardi*, ſeptimo idus Iulij, quarta pars argenteæ pecuniæ per vniuerſum Angliæ regnum, & quadrageſimo poſtea die, alia quarta pars omnibus & ſingulis adempta eſt, propterea quòd quilibet argẽteus as ad ſemiſſem, quilibet ſolidus & denarius, ad mediam prioris pretij æſtimationem publico edicto redigebatur

An. 5. Edouardi.

pecuniæ pretium minutũ.

tur

tur. Quapropter qui centum min
hodiè in pecunia numerata habeba
intra dies quadraginta, ex illis centi
perdidit minas quinquaginta, etiam
neque naufragium feciſſet, neque a
hoſtibus aut latronibus ſpoliatus, ne
que ab alio quopiam deceptus eſſe
Tale tributum à ſeculo non eſt indi
ctum, vt quilibet abſque vlla excep
tione dimidiam partem totius argen
ti ſui numerati perſoluere cogeretur
Et vulgus quidem non putauit ſe plu
parte dimidia perſoluere, cùm interim
re vera totum vſque ad minimum te-
runcium atque adeò plus toto perſol-
ueret. Quod vt accuratè intelligatur,
tota mente repetere oportet, quod
Henricus octauus poſt inchoatum iam
ſchiſma, pecuniam argenteam probæ
monetæ in ſcoriá primus vertit. Porrò
qui ſchiſma *Henrici* auxerunt, etiam
de bonitate monetæ quotidiè aliquid
de

letraxerunt, donec aſſem ferè ad ſex-antem, hoc eſt, ad vncias duas rede-giſſent. Ecce autem cùm vilior & ma-gis adulterina pecunia nullo modo udi poſſet, cùm quod pro aſſe popu-o exoluiſſent, iterum ad æſtimatio-iem aſſis à populo recipi quacunque x cauſa oportuiſſet, ſubitò iubent quod pro aſſe exoluerant, pro ſemiſſe eddi. Addo etiam quòd certa pecu-iiæ genera ad aſſem à Rege expenſa, ro quadrante atque adeò ſextante ite-um recepta ſunt. Nunc qui hæc om-iia genera fraudum contulerit, facilè leprehēdet, vniuerſis Angliȩ ciuibus niuerſam ipſorum pecuniam argen-eam intra paucos annos nòn ſemel iblatam fuiſſe, & ereptam. Accedit odem, quòd concuſſiones etiam nō erendȩ paſſim à potentioribus com-nittebantur, dum illi ſoli prȩuidentes ecuniȩ decrementum & diminutio-nem

Furtum Caluiniſtarum.

nem futuram, (vtpote cuius rei a
thores ipſi forent) prius & æs alienu
creditoribus ſoluerent, & miniſtris ſ
pendia numerarent, & prędia coëm
rent, ea pecunia hodiè numerata, q
poſtridiè minus quarta parte valit
ram præſciebant. Hæc omnia ma
Deus ex infinita clementia ſua perm
ſit, vt populus hac ſaltem ratione in
telligeret, quàm iniqui diſpenſator
gratię Dei & donorum cęleſtium e
ſent; qui nec vrbana quidem negot
ſincerè adminiſtrarent. Veritas enin
Lucę 16. ait, *Qui in modico iniquus eſt, & in maio*
iniquus eſt. Si ergo in iniquo mãmon
fideles non fuiſtis, quod verum eſ
quis credet vobis? Itaque veritas Euã
gelij hęc eſt, eos qui populum in i
quæ ſeculi fuerunt, tàm iniquè frau
darunt, nullo modo potuiſſe veros &
fideles myſteriorum Dei cenſores ex
ſtere. Et tamen ijdem illi erant qui ſa
cri

cis omnibus præerant, mirandum vt non ſit, ſi hæreſim pro fide Catholica populo miniſtrarunt.

Eodem anno ſudatorius quidam morbus Angliam peruaſit, qui in vna rbe Londinenſi intra dies ſeptem ctingentos homines vita priuauit, multis hominum millibus per vniuerſs regiones ſuffocatis. Vintonienſis item collegij ſecundus ſcholæ præfectus cognomento *Furdus*, cùm totus ludi adoleſcentem primarium nomine *Ioliſſum* hęreſi Caluiniana infeciſſet, atque is adoleſcens reliquam puerorum & adoleſcētum turbam in iam opinionem ex magna parte traxiſſet: Deus eundem *Ioliſſum* & alios aliquot partim cognatione, partim familiaritate *Ioliſſo* cõiunctiſſimos, primùm ſudore hoc peſtifero, deindè per *Ioannis Viti* ſanctiſſimi viri prędicationem, pœnitentia ſalutari, mox *Ioliſſus.*

autem

autem et morte afficiens:alios omn
qui penè ducenti erant, partim ad C
tholicam ſidem conuertit, partim i
eadem ita confirmauit, vt ipſi etiar
poſtea,Diuini huius operis tota ratic
ne expoſita & declarata, multos alic
ab hęreſi Caluiniana ad vnitatem E
cleſiæ Catholicæ reuocarint.

Poyneti Caluiniſtę adulterium.

Poynetus autem qui locum Epiſc
pi Vintonienſis occupabat, parùr
putans vxorem ducere, cùm tame
haberi vellet Epiſcopus, etiam lanic
nis cuiuſdam adhuc viuentis vxorer
abſtulit, eáque illi publicis regni leg
bus euicta & marito reſtituta eſt. It
que cùm poſtea quidam ex Optima
tibus ad *Stephanum* partim ioco par
tim ironicè dixiſſet, Fortaſſis tu ſpé
ras Epiſcopatum tuum tibi aliquand
reſtitutum iri, Cur (inquit *Gardine*
rus) minus expectem meum Epi
copatum, quàm lanio ſuam recep

xorem? Idem enim homo fuit, qui
: *Gardineri* Epiſcopatum & lanionis
oniugem inuaſerat.

Fuit & alter pſeudopropheta, *Hop-* *Hopperus, Caluiniſta.*
rus, qui ob hypocriſim non minùs
uàm hęreſim malè audiens, cùm ad-
uc priuatus Catholicos Epiſcopos
aduceret, quòd nimium lautè age-
ent, nimíſque magnis opibus abun-
arent, idem factus Superintendens
ita enim caluiniſtæ eos latinè vocāt,
uos noſtri maiores Græca voce Epiſ-
opos nominarunt) duos ſimul vſur-
auit Epiſcopatus, Gloceſtrenſem &
'igornienſem.

Milo etiam *Couerdalus* diu in Ger- *Anno Do. 1551.*
nania verſatus, tàm corporis ex im-
odico vini vſu, quàm ſpiritus ebrie-
atem ex nimio hæreſum amore in
ngliam retulit. Is audiens Acade-
niam Oxonienſem Catholicæ fidei
ehementer addictam eſſe, nec liben-
ter

ter ad hæreſim deficere: magna ſibi
ſeipſo pollicens, & plurimorum ſed
Couerdali Caluiniſtę inſana contio. ctionem animo concipiens, Oxon
venit, in ſuggeſtum conſcendit, m
gna fit expectatio: de cauſa omniu
maxima, hoc eſt, de Sacramento E
chariſtiæ ait ſe dicturum. Itaque an
omnia præfatus eſt meritò ſibi fide
in hac potiſſimum controuerſia adh
bendam eſſe, propterea quòd cùm v
diſſet Catholicos tranſubſtantiati
nem credere, Lutheranos veri corp
ris Chriſti impanationē docere, Zui
glium verò eiuſdem corporis typu
& figuram, at Caluinum efficaciā pr
terea & energiam ponere: ipſe *Coue
dalus* neglecta omni authoritate h
mana, omníque animi perturbatio
depoſita, nulli omninò parti addictu
veritatem, non ex humana tradition
ſed ex ſolis ſcripturis Diuinis, per t
tos quatuordecim annos ſeriò inc

gaſ

aſſet. Hæc ille magno conatu cùm
iceret, ſibi ſapere, alijs delirare, do-
tioribus verò etiam inſanire videba- 1. Cor. 2.
ır. *Cùm enim animalis homo non percipiat*
i quæ ſunt Spiritus Dei, ſed vnica Ieſu Heb. 11.
Chriſti fides argumentum ſit rerum Rom. 10.
on apparentium, fides verò ſit ex au-
itu, auditus per verbum Chriſti, non
ectum duntaxat, ſed palàm prædi-
atum quod in omnem terram exiuit:
rofectò qui fatetur ſe de myſterio
eleberrimo, quod in quotidiano fi-
lelium vſu, in oculis, in manibus, in
re omium verſetur: fidem Catholicā
n domo Dei prædicatam & recep-
am abieciſſe, ac per annos quatuor-
lecim, certa fide in eo myſterio ca-
uiſſe, ac propterea infidelem & in-
redulum tanto ſpacio perſeueraſſe:
ıonne inſano ſimilis eſt, ſi ob hoc ip-
um quòd infidelis fuit, fidem ſuo ver-
o haberi poſtulat? *Paulus* quidem

Tim. 3. ait ſcripturas poſſe inſtruere homin
ad ſalutem, ſed quomodo? per fiden
(inquit) quæ eſt in Chriſto. Nan
Ian. 5. alioqui etiam Iudæi putabant ſe in
ſcripturis vitam habere. Sed quia fid
Chriſti carebant, menſa eorum qu
de ſcripturis paſci videbantur, fact
eſt illis in laqueum. Imò hæc veriſſi
ma cauſa eſt, cur nullus hæreticus po
ſit ſacras ſcripturas intelligere. Dun
enim quærit in ſcripturis quid creda
neque fidem habet, quam quęrit, n
que ſine fide ſcripturas intelligit. It
fit, vt ſeipſum & eos qui illum audiú
ſubuertat.

Itaque cùm Catholici Doctore
& paſtores hęc dicerent, atque alic
admonerent: Academia Oxonienſ
in fide Catholica tantùm profecit,
iàm non deeſſent etiã qui Regis *Ed*
uardi eccleſiaſticum Primatum verb
& ſcripto palàm oppugnarent. Qu
moc

nodò enim poſſe puerum paruulum, *Gal. 4.*
qui nihil differt à ſeruo, qui ſenſibus
& iudicio paruulus ſit, qui tutore in *1. Cor. 14*
ciuilibus negocijs indigeat, Angli-
canæ eccleſiæ Summum caput & gu-
bernatorem exiſtere? Chriſtum com-
miſiſſe Eccleſiam paſcendam & regẽ- *Math. 18, & 28.*
dam non pueris, ſed viris, nec qui-
buſlibet viris, ſed ijs qui rectè noſſent
exhortari in doctrina ſana, & eos qui
contra dicunt arguere. Ex his qui
hæc ſentirent, fuerunt in primis duo, *Qui inhũc vſque diem multa patitur ꝑ religione catholica.*
vnus penè omnium literarum rudis
Gilbertus Leuerus, qui maluit in carce-
rem duci, quàm in pueri Primatum
iurare, alter ætate iuuenis, ſed con-
ſtantia ſenex, *Ricardus Britannus* non
tantùm dixit ſolùm Pontificem Ro-
manum, vtpotè *D. Petri* ſucceſſorem
totius eccleſię caput ſummum & in
eo gradu ſolum Chriſti Vicarium eſ-
ſe: verùm etiam fidem ſuam ſcriptu-

rarum & antiquorum Patrum teſti-
monijs roborata iudici exhibuit. E
ille quidem propter Chriſtū vinctu
aſſeruabatur.

Edouardus autem *Seymerus* Prote-
Anno Do. 551. ctor & Caluiniſtarū anteſignanus, qu
fratrem ſuum prius neci dederat, iàn
iterum vnà cum vxore in cuſtodiam
traditur, ob cædē *Ioannis Dudleij* olim
comitis Varuicenſis tunc Ducis Nor
thumbriæ tentatam, non item factā.
Tradunt enim *Somerſeti* Ducem qu
probè ſciret, iàmque ante in cuſtodia
coniectus re ipſa ſenſerat, Varuicēſem
Comitem ſummis ipſum odijs proſe
qui, de aliorum conſilio in eam ſen-
tentiam adductū, vt Varuicenſem oc-
cidendum ſtatueret, eoque animo ad
Varuicenſis domum, ſub ſpecie illum
viſitandi acceſſiſſe, cumque hoſtem
in lecto deprehendiſſet, ac propte
amicitiæ reconciliandę nomen, intro-
ductu

ductus in cubiculum eius eſſet, occultaque thorace muniretur, quin & amicos clam armatos, qui eum comitabantur, in vicino cubiculo haberet: tamen cùm ad rem ventum erat, nudum & in lecto decumbentem ferire auſum non eſſe, verùm re infecta diſcedentem, ab aliquo ex ſuis proditũ, poſtea neci datum eſſe, quòd lege lata conſtitutum fuiſſet, qui ſolùm cõſilium, aliquem ex regio ſenatu occidendi cępiſſe deprchenderetur, etiã ſi nihil amplius tentaſſet, homicidij pœnas luiturum. *Pro'ectoꝛ ſecuri pe cuſſus.*

Poſtquàm *Seymerum* Protectorem qui regem ipſum gubernabat, etiam inuito (vt aiebant) Rege *Dudleïus* è medio ſuſtuliſſet: facilè inter omnes conſtitit, *Seymerum* qui tàm puſilli animi exiſteret, nunquàm ſuo ingenio aut induſtria ſummum illũ honoris locum fuiſſe conſecutum,

Dudleij aſtutia & ambitio.

ſed potiùs à *Dudleio* aſtutè euectum
eſſe, qui abiectum hominis ſpiritum
opibus potiùs cumulandis, quàm ho-
nori ſtabiliẽdo addictum videns, co-
gitabat ſe illius nomine ad omnia ſu
conſilia conficienda facilè abuſurum
& poſtea ipſum pro libito ſuo con-
culcaturum. Expediebat enim *Dudle-
io*, qui mortis *Henrici* tempore, non
maximæ authoritatis erat, tùm vt e
alterius maiore authoritate illos è me-
dio tolleret, qui eius inſtitutum im-
pedituri videbantur, tùm vt eum ip-
ſum per quem cæteros perdidiſſet, nó
difficulter deturbare poſſet. Itaque
cùm *Edouardum Seymerum* regis auun-
culum ſuo inſtituto aptiſſimum vidiſ-
ſet, primùm omni quo potuit modo
illum euexit. Deindè eius opera *Tho-
mam Seymerum* ipſius fratrem magni
animi virum deiecit, tùm verò Duce
Suffolciæ, qui maximi nominis poſ

Pro

Protectorem erat, ſibi conciliato, Protectorem ipſum deturbauit. Demùm quaſi parum eſſet de mediocri genere ac domo ad nobiliſſimum Ducis nomen atque honorem aſpiraſſe, voluit etiam regium ſolium inuadere. Etenim cùm animaduerteret *Edouardum* regem ex tabe laborare, *Anno D 1552.* duas verò *Henrici* filias *Mariam* ex *Catharina*, *Elizabetham* ex *Anna Bolena* ſupereſſe perſpiceret, poſt illas verò ius regni ad *Franciſcã* Suffolciæ Duciſſã deriuari poſſe conſideret, (nam alterius *Mariæ* Scotorum reginæ paruã habebat rationem) *Edouardo* primùm perſuaſit, vt *Mariam* & *Elizabetham* exhæredaret, partim velut ex illegitimo matrimonio natas (quòd tamen de vtraque nullo modo cogitari poterat) partim velut nupturas alicui extraneo & peregrino, cui regnum Angliæ ſubijci nollet, poſtremò etiam,

ne dogma caluiniſticum, quod ſub ipſius infantia pullulaſſet, *Mariæ* opera extirparetur. Inſtitueret verò hæredem vnam ex filiabus Duciſſa Suffolcienſis, *Ianam* nomine. His ita conſtitutis, filium ſuum *Gilfordũ Dud-* 'nno Do. 553. *leïum* eidem *Ianæ* in menſe Maio deſ- pondet, hac ratione ſperans ſe ad gubernacula regni per nomen ac ſpeciē filij ſui peruenturum.

Ac Rex quidem *Edouardus* pridiè :ota Dei ıſtitiam. nonas Iulij ex hac vita migrauit, eo ipſo menſis die, quo pater eius *Thomam Morum* integritatis & iuſtitiæ caput, capite feriendum ante aliquot annos curauerat: vt omnes qui rectè rationes rerum inirent, facilè perſpicerent *Henricum* tanti viri cædem morte primogeniti ſui luiſſe, nec tamen expiaſſe, quia pœnitentiam de peccato ſuo ſecundum Deum non egit.

QV AR-

QVARTO die poſt *Edouardi* mortem, hoc eſt, ſexto idus Iulij, *Iana Franciſcæ* Suf-folcienſis Duciſſæ filia, *Mariæ* verò, quę *Henrici octaui* ſoror fuerat, neptis, palàm publicèque velut ex *Edouardi* regis teſtamento, regina promulgatur, populo interim vniuerſo, non vt moris eſt applaudente, ſed potiùs tacitè apud ſe gemente, & hoc ſcelus execrante. *Iana* verò cum marito ſuo *Gilfordo Dudleïo* in arcem Londinenſem, velut Regij throni occupandi cauſa nauigat, vbi etiam Optimates plerique, Ducis *Northumbriæ* vel metu vel dolo congregati, aderant. Is enim effecerat, vt penè omnes viri principes per vniuerſum Angliæ regnũ ſuo voto aſſentirentur & ſubſcriberent. Cũ autẽ illuſtris vir *Franciſcus Englefild* cõtra Dominã ſuam *Mariam*, de cuius familia erat, recuſaret ſubſcribere, publi-

De regno Mariæ & quomodo reſtituerit religionẽ catholicã per diuiones ſuas.

Franciſc Englefild.

cæ

cæ cuſtodiæ traditus eſt, nec mort
periculum euaſiſſet, ſi Dux *Northum-*
briæ victor fuiſſet reuerſus. *Maria* in-
terim *Henrici* & *Catharinæ* filia, cu
regnum hæreditario iure obuenerat
cùm in Suffolciam fugiſſet ad arcem
Framingenſem: ſtatim populus vndi-
que ad eam confluxit incredibili ſtu-
dio & alacritate. *Dudleïus Northūbriæ*
Dux delecto milite, in *Mariam* du-
cit. Sed cùm Senatores intelligeren
per vniuerſum Angliæ regnum non
plebem modò, ſed multos etiam ex
Primatibus *Mariæ* cauſam tueri, mili-
tes autem à *Dudleïo* paſſim dilabi, no-
no die poſtquàm *Iana* regnum occu-
pauerat, eandem illo priuant, *Maria*
in ſuum locum reſtituta. Poſtridiè
Dux *Northūbriæ* iàm à ſuis deſertus, ſe-
ipsū *Cantabrigiæ* dedidit, ac vigeſimo
& ſecundo die mēſis Auguſti proxi-
mè ſequentis, ſecuri percuſſus eſt, cū
priùs

[M]aria.

[D]udleii [m]ors & [p]œniten[t]ia.

prius hæreſi omni renunciaſſet, fidéque Catholicam ſincerè ex conſilio *Nicolai Hethi* tunc Vigornienſis, poſteà verò Eboracēſis Epiſcopi, fuiſſet amplexatus, quā ſemper pro ingenij ſui acumine & iudicij profunditate vidit & intellexit vnicam & veram eſſe fidem, niſi quòd ambitione excæcatus, cùm videret per fidei Catholicæ profeſſionem, prorſus nullam, per ſimulationem verò hæreſis, ſaltem aliquam ſpem regni obtinendi offerri: maluit ad regnum per hęreſim aſpirare, quàm in Catholica fide cuiquam ſubeſſe. Quando autem Deus poſt viginti ferè annorum ſchiſma, tàm admirabilem victoriā *Mariæ* Catholicæ Principi, contra vniuerſos penè totius regni Optimates, ſine vlla ſanguinis effuſione conceſſit, ſatis manifeſto miraculo Catholicæ fidei veritatem toti mundo commendauit. *Victoria Mariæ Catholicę.*

Maria igitur *Catharinæ* filia in v
bem & arcem Londinenſem triur
phantis more ingreſſa, mox Epiſc
pos, *Edmundum* Londinenſem, *Steph*
num Vintonienſem, *Cuthbertum* D
nelmenſem, alióſque omnes Catho
licos, qui ob fidem vincti aſſeruaba
tur, itemque *Thomam Norfolciæ* D
Mariæ geſta. cem, & *Gulielmum Deuoniæ* Comiten
& libertati & honori priſtino reſt
tuit: prophani primatus eccleſiaſti
titulum reſpuit: Apoſtolicæ ſedi qu
patris fratríſque ſui tempore etiam c
periculo vitæ conſtanter ſemper co
luit, antiquum ius & honorem redd
voluit: Cardinalem *Polum* reuocaui
Philippo imperatoris *Caroli quinti* filio
cùm ob alias grauiſſimas cauſas
tùm maximè vt potentiſſimi opt
míque Principis adiumento regnur
ad fidem & obedientiam Eccleſiæ re
ſtitueret, nupſit: *Viatum*, vt eas nup
ti

as regníque ab hæreſi reconciliatio-
em impediret, turbas in Cantio cien-
:m, ſua potiùs inſigni fide, quàm vl-
. militum manu deuicit: *Suffolciæ* Du-
:m qui bellum renouabat, cępit, &
;curi percuſſit: ſuppetias marito *S.*
uintinum oppugnanti, miſit: Caletũ
b eam cauſam ſuorũ vel incuria vel
roditione perdidit: *Cranmerum* Can-
ıarienſem Archiepiſcopum, qui ſen-
:ntiam diuortij in matrem eius *Ca-*
harinam iniquiſſimè tulerat, priùs læ-
e maieſtatis, tùm in publicis regni
omitijs, tùm ſua propria cõfeſſione
onuictum, deindè ſpe vitæ Catholi- *Cranmeri caluiniſtę inconſtantia & mors.*
um ſe fingentem, ac ſepties & decies
hirographo ſuo palinodiam ſe cane-
e atteſtantem, demùm in illa hypo-
riſi deprehenſum, ab Epiſcopis de
gradu omni eccleſiaſtico deiectum,
x brachio ſeculari traditum, com-
ouri Oxonij iuſſit.

In

In religione autem Catholica p
omnes ditiones ſuas reſtituenda qu
ta ſit vſa pietate, prudentia, conſtan
tia, quia ad ſanctiſſimæ fœminæ im
mortales laudes, & gentis peccatric
ac infœlicis tàm facilè poſteà ad vo
mitum redeuntis pudorem & caſt
gationem pertinet, ſilendum no
cenſeo.

Et facilè quidem ab initio impia
contra Catholicam fidem *Edouard*
fratris ſui nomine latas leges ordin
conſenſu abrogauit, exercitium reli
gionis hæreticæ prorſus ſuſtulit, ma
giſtros ſectarum abegit, antiquum
orandi & ſacrificandi morem per to
tam Angliam & Hiberniam reliquá
qué ſibi ſubiecta loca reſtituit, nam
hęc omnia in primis comitijs mo
effecit. Sed quia ad illam immanem
à Sedis Apoſtolicę & orbis terrarum
communione per *Henricum* patrem
inue

uectam ſeparationem reſarciẽdam, tionéſque ſuas ad veterem diſcipliam, obedientiam ac eccleſiæ ſubie-ionem in ſolidum reuocandas maore opus erat molimine & induſtria, ec id rectè tranſigi ſine ſummi Ponficis gratia & voluntate poſſe videatur: illuſtriſſimum *Reginaldum Pom* Cardinalem multis nominibus bi chariſſimum, primo quoque tẽore accerſendum curauit, quem & *ulius tertius* Pontifex libenter dimiſit tque ampliſſimis mandatis inſtrutum legatum de latere ſuo ad Reges c regnũ vniuerſum dedit. Iàm enim nteà appulerat in Angliã *Philippus*, uptiæque peractæ erant, & vtriuſque uthoritate regni reconciliatio ſumna ſedulitate agebatur. Ad diem igiur duodecimum Nouembris ordinum conuentu indicto Londini, *Pous* è Brabantia vbi aliquandiu ſubſti-

terat

terat vocatur, & vigeſimō tertio eiu
dē menſis in vrbem honorificentiſ
mè deducitur, quintóque poſt die v
nit in conſilium ſtatuū, quod parl
mentum ibi vocant, Regibuſque pr
ſentibus legationis ſuæ cauſam expo
nit, hortaturque vt ad eccleſiæ com
munionem redeant, ſanctiſſimóqu
Pontifici Principis Apoſtolorum ſu
ceſſori, debitam authoritatem reſt
tuant, qui ſummam velit ipſis impe
tire clementiam ac benignitatē: mo
net etiam, vt Deo gratias agant, q
talem ipſis Regem dederit atque R
ginam. In hanc ſententiam locutu
digreditur.

Ibi Vintonienſis Epiſcopus Ca
cellarius, illius oratione repetita, mu
tíſque verbis ad vnionem & conco
diam eos hortatus, permagnas De
gratias agendas eſſe dicit, qui pro ſu
immenſa miſericordia Propheta
e

is ex ipſorum ſemine ſuſcitarit, am-
liſſimum videlicet Cardinalem, qui
otus in ipſorum ſalutem incumbat.
oſtridiè, cùm orationem & poſtula-
a legati probaſſent ordines, concepta
uit petitionis formula qua Regi ſup-
licant atque Reginæ vt ad illum in-
ercedant, eius hęc erat ſententia: *Pœni-
re ſe vehementer ſchiſmatis, quòd obediē-
am ſedi Apoſtolicæ denegarint, & quòd
ecretis factis aduerſus illam aſſenſerint: in
ſterum verò ſe futuros in ipſius atque re-
inæ poteſtate, & facturos quicquid omni-
ò poſſint, vt eiuſmodi leges omnes atque
ecreta his comitijs abrogentur: maiorem
itur in modum orare, vt interueniant,
& efficiant, vt cenſuris abſoluti, in quas
ixta leges eccleſiaſticas per ſchiſma inci-
erant, in Eccleſiæ Chriſti gremiū rurſus
inquàm filij pœnitentes recipiantur, vt
einceps in Romanæ ſedis & Pontificum
bedientia ſeruire Deo poſſint, ad ipſius*

Anglia ſedi Apoſtolicę reconciliatur.

S no

nominis gloriam & ſuæ ſalutis incremen-tum.

Altera die, cùm iterum adeſſet Rex Regina, & Legatus, conſurgit Cancel-larius, & quid ſuper Legati poſtu-lato decreuerint ordines, clarè pro-nunciat: deindè ſupplicem petitio-nem ordinum, ſcripto comprehen-ſam & obſignatam Regi tradit atqu Reginæ, petens, vt accipiant. Hi, cùm aperüiſſent, Cancellario reddunt, v pronuncietur. Tùm ille rogat ab vni-uerſo cœtu (qui totum regnum repre-ſentat) nùm ratam habeant? illis affir-mantibus, Rex atque Regina conſur-gunt, eámque Legato tradunt. Is cùm legiſſet, diploma viciſſim ſuæ etiam legationis illis exhibet: mox illud r citatur, vt ipſos abſoluendi poteſta-tem ei factam à Pontifice, omnes in-telligerent. Pôſt orationem habet, quàm ſit grata Deo pœnitentia, qua tur

úmque de peccatore pœnitente gaudeant Angeli, demonſtrat: & multis in medium adductis exemplis, Deo gratias agit, qui mentem hanc emendationis cupidam ipſis inſpirauit. Eo facto, conſurgit: idem Rex & Regina faciunt, & in genua ſubſidunt. Ibi tùm ille Dei numen atque miſericordiam implorans, obteſtatur, vt populum benignè reſpiciat, & culpam ignoſcat: ſeque Legatum à Pontifice, Chriſti vicario dicens, vt illos abſoluat, de more benedicit toti multitudini, ſimúlque eam abſoluit. Ad ſacellum deindè ventum eſt: hîc Deo ſunt actæ gratię, ſymphonia cantorum, & feſtæ lętitiæ fuit editum ſignum, vti fieri conſueuit.

*S*ecundo verò Decembris *R*ex & Legatus cum omnibus penè totius Angliæ proceribus veniunt ad templum *S. Pauli*, vbi *Stephanus* Vinto-

nienſis Cancellarius regni, conſcen[illegible]
celeberrimo totius gentis ſuggeſtu
qui eſt ad crucem *S. Pauli*, poſt ſacr
hortationem edicit populo illius v[illegible]
bis, quanto ſtudio omnes ſtatus, to
tius regni nomine, ſe ſubmiſerin
Apoſtolicæ ſedis obedientiæ, quan
táque viciſſim pietate ab ill[mo.] Lega
to vice ſanctiſſimi D. N. ſint accept
& à prioribus peccatis & cenſuris ab
ſoluti. Et vt pro tanta gratia, Deo
ſummo Papę, & regibus pientiſſimi
gratias agant immortales, monet. E
non ita multò poſt regnum & reipu
blicę nomine miſſi ſunt Romam Le
gati, qui officium & obedientiam ſe
di Apoſtolicę pro toto regno ſpon
derent & pręſtarent. Sed grauior
erant *Henrici* ſcelera & ſacrilegia, ma
iórque iniquitas gentis huius, quàm
vt diu hac ſalute frueretur, aut tàm le
uiter expiarentur. Nã ecce tibi lectiſſ

na Regina cùm quinquennio & qua-
uor menſibus regnaſſet hanc vitam
ꝫterna cōmutauit,in hoc primùm in-
ſœlix, quòd cùm *Henrici octaui* fuiſſet
ilia, ob id ipſum nullam ſobolem ex
e relinquere poſſet: Deus enim *Hērici*
mpietatem & ſchiſma tàm ſeuerè pu-
ìitum voluit, vt quamquàm tres li-
eros reliquerit ſuperſtites, *Edouardū*,
Mariam, & *Elizabetham*: nullus eo-
um prolem ſuſcipere atque educare
oſſet. Secundò, multò etiam ſua opi-
ìione infœlicior quòd *Elizabetham*
ſtam,non modò æmulā ſuam illicita
& ter damnata copula prognatā, ſed
de fide quoque,quantūcunque tùm
liſſimulauerit, ſibi ſemper ſuſpectā,
& quam reipublicæ ac religioni pe-
tem futuram ſummè ſemper metue-
at, ſucceſſorem relinquere coacta fue-
it. Quomodo autem quove iure aut
itulo iſti regnum obuenerit paucis

commemorandum eſt. Sæpe quide
conata eſt *Maria* illam ab omni ſu
ceſſionis ſorte, vel propter hæreſi
vel propter crimen læſæ maieſtat
(multa enim contra ſororem & rem
publicam commiſerat) vel quod m
gis conſtabat propter impuriſſim
natalia, excludere. Nam ex *Clementis*
ſententia iuridica, prætenſum *Henri*
cum *Anna* matrimonium, & prol
ex illa concepta, expreſſò (vt ſupra cõ
memoratum eſt) definiuntur eſſe ill
gitima. Idémque *Henricus* poſtea
perturbatione factus liberior, in pu
blicis regni comitijs decerni curáui
omneſque ſibi ſubditos a iurament
quod *Annæ* vel eius ſoboli prius pra
ſtiterant abſolui iuſſit, porrò conteſt
tus in ſenatu ſuorum, *Annam* illam ne
fuiſſe ſed nec eſſe potuiſſe vxorer
ſuam, propter certam cauſam quar
dixit ſe Cãtuarienſi epiſcopo ſecret
in

nſinuaſſe.

Et licet anno 35. regni ſui, impetrata poteſtate ab ordinibus nominandi ſucceſſores ſuos, voluit etiam *Elizabetham* habere in ordine regnandi locum, quod & illorum comitiorum decreto approbari fecit, ex quo ſolo parlamentario edicto, & nullo natiuitatis iure iſta eſt poſtea adepta imperium, & ita in hunc diem tenet, tamen nec ab *Henrico* patre, nec a ſeipſa, vllo ſtatuum decreto natalia ipſius, aut matris cũ patre coniunctio, fuerũt unquam poſtea approbata aut facta legitima. Quin & ordines primo huius reginæ *Mariæ*, lege perpetua approbant coniugium *Henrici* cum *Catharina*, & prolem ex eo genitam omni diuino & humano iure legitimam eſſe declarant, omnia contraria acta, proceſſus, ſententias abrogantes, vt proindè alteræ cum *Anna Catharina*

adhuc ſuperſtite veræ nuptiæ no
fuerint, nec ex illis ſoboles legitima
aut Anglicani ſceptri ſecundum lege
municipales, quæ ſpurios non admit
tant, vel natura, vel vlla prerogatiu
capax eſſe poſſit: quod nec ab ipſa *Eli
zabetha* reſciſſum eſt hactenus. Qua
licet ius regnandi vendicet, regnúm
que ſibi deberi ab omnibus, in primi
ſuis comitijs agnoſci voluerit, tame
nuſquàm ius ſuum naturæ, ſed parla
mento prædicto aſcribit: hoc præte
eà varijs poſtea decretis cauēs ne quiſ
piam ſub pœna capitis affirmet, no
eſſe in poteſtate Principis & ſtatuum
poſitum, vt quem velint regem de
ſignent. De natalibus autem ſuis pro
bandis aut reformandis nullus ſermo
ſed altiſſimum vbique ſilentium.

Sed vt vndè digreſſi ſumus redea
mus: *Maria* quę probè cognouera
ex *Henrici* cũ *Anna Bolena* pluſquàm
adu

dulterino coniugio prolem, prorſus
ſſe imperio indignam, nunquàm illi
ẽnatuſconſulto ex quo *Elizabetha* re-
nandi ius & locum proximum prę-
endebat, animo acquieuit: ſed cùm
d ſola, ſine ſuorum optimatum po-
ulíque ſuffragijs abrogare non po-
uerat, aduertiſſétque eam fuiſſe mul-
orum iniquiſsimam ac pernicioſiſsi-
nam opinionem, vt non tantùm ille-
gitimum ſed & hęreticum regẽ, mo-
lo ciuem ac domeſticum, quàm pe-
egrinum ac externum quantumvis
egitimũ bonúmque mallent (cuius
prępoſteri iudicij humani & Anglia
ſępè & multę florentiſsimę prouincię
grauiſſimas Deo pœnas dederunt)
quod in tali cauſa optimũ factu reſta-
bat, prudentiſſimè fecit, vt inſtante
mortis ſuę hora, certos Principes viros
ad *Elizabetham* allegaret qui tùm alia
quędam, tùm inprimis hęc duo ab ea
pete

peterent: alterum vt mutuum quo à ſubditis ſuis *Maria* ſub fide regi reddendum ſumpſerat, inque publi cam rem conuerterat, *Elizabetha* red dendum curaret: alterum, vt catho licam religionem in Anglia iàm con ſtitutam & ſtabilitam ſubuerti au labefactari ne permitteret. *Elizabeth* (quę dum *Maria* regnabat, ſempe ſe catholicam finxerat, ac ni verè it eſſet vt tellus ipſi dehiſceret, coram ſenatoribus aliquot aliquando opta uerat) ſolita hypocriſi ſua, vtrúmque ſanctiſſimè promiſit, neutrum re uera prę̃ſtitit.

Mortua igitur ſanctiſſima fœmina *Maria*, quam deus in medio ſchiſmatis Anglicani, velut ſignum quoddam fidele, ad ingentem Catholicorum conſolationem erexerat, ne alioqui animis ſuis defatigati, & vltrà quã ferre poſſent, hęreſum onere depreſſi fuiſ-

uiſſent: quin & Cardinali *Polo*, poſt luodecim ferè horas, eodem ipſo lie, ex hac vita migrante, mox hora ſatanę & poteſtas tenebrarum Angliam vniuerſam occupauit.

DE SCHISMATE *RENOVATO PER ELIZABETHAM, EIVSque eccleſiaſtico regimine,*

SYNOPSIS.

PRIORIS hiſtoriæ author in annos etiam *Elizabethæ* aliquot proceſſerat, ſed quia ipſo iàm defuncto, ab alijs inſtituitur exactior de vita, moribus & regimine huius fœminæ commentarius, qui ſuo

ſuo tempore edetur: epitomen ta
tùm rerum ab ipſa contra Eccleſia
geſtarum ad tempus damus, vt ex iſ
vnguibus Leænam noſtram pleni
poſtea deſcribendam omnes agno
cant.

Cùm ergo Anglicani proteſtant
Eccleſię gubernationem quam Chı
1. Cor. 1. ſtus Apoſtolis eorúmqe ſucceſſo
bus, & inprimis cæterorum omniu
ſummóque Preſbytero ac Pontifi
Petro commiſerat, ad laïcos, pro ſi
gulis quibus præerant prouincijs, trã
ferri debere contenderent: Deus qu
iſtorum hæreſim rebus ipſis confuta
ret, fecit vt primùm non ad alium la
cum ea gubernatio in Anglia perue
niret, quàm ad impijſſimum tyran
num & ſacrilegum *Henricum*: Dein
dè vt ab illo ad puerum *Edouardum*
denique vt à puero ad fœminam *Eli
zabetham* deduceretur.

Her

Henricus non quidem fuit, ſed per 1. Cor. 1.
xum atque ætatem poterat fuiſſe
iuini verbi, quo potiſſimum Eccle-
a regitur, rerúmque ac legum ſacra-
ım, adminiſter. *Edouardus* nec fuit,
ec adhuc per ętatem poterat eſſe mi-
iſter verbi, quamquàm per ſexum
oterat. *Elizabetha* verò, ne per ſexum
uidem poterat verbum Dei, ſine 1. Cor. 14. 1. Tim. 2.
uo Eccleſia nullo pacto regitur, ad-
iniſtrare. Itaque eò res deducta eſt,
t Proteſtantes dicant illam obtinere
ımmum in eccleſia gubernāda gra-
um, quæ non modò nullum re vera
btinet (quòd etiam ei cum *Henrico*
ɛ Edouardo commune eſt) ſed nec po-
eſt quidem vnquàm obtinere, id
uod ſoli *Elizabethæ* propriè conue-
iit: quòd *D. Chryſoſtomus* hac inſigni
ententia notauit, cùm ait: *Quando de*
Eccleſiæ præfectura agitur, vniuerſa qui- Li. 2. de ſa- cerdotio.
lem muliebris natura functionis iſtius moli

ac

ac magnitudini cedat oportet. Cù
enim Eccleſia non minùs ex viris q
mulieribus conſiſtat, Deus autem m
1. Cor. 11. lierem tum ex viro, tum propter v
rum ab initio fecerit: vndè per nat
ræ legem vir caput mulieris dicitur, ſ
cut & Chriſtus caput viri, & Deus c
put Chriſti: quemadmodum null
vnquàm tempore euenire poteſt, v
vel Chriſtus Deum, vel vir quiſpia
Chriſtum regat: ſic neque fieri al
quando poterit, vt mulier in ijs qu
Dei & Chriſti ſunt, aut virum, a
Chriſti Eccleſiam in qua ſemper vi
ſunt, ritè atque ordine gubernet.

Diabolus quidem ſanctum D
ordinem perturbaturus, mulierem i
Gene. 3. ijs quæ Dei erant violandis ducem vi
ris conſtituit, ſacrorúmque magiſtr
ac præſidem ad totius humani gene
ris peſtem atque interitum fecit. Se
filius Dei, iudex & inſtaurator om
niun

um à Patre conſtitutus, iterum iuſ-
: mulierẽ in poteſtate viri eſſe, quod
s D. *Paulus* Apoſtolus tùm legem
ocat, tùm in rebus eccleſiaſticis lo- 1. Cor. 14.
um habere ſtatuit, dicens, *Non per-
ittitur mulieribus in eccleſiijs loqui, ſed
bditas eſſe, ſicut & lex dicit.* Si ergò lex
on Moſaïca, ſed Diuina in Paradyſo Gen. 3.
romulgata, iubet mulierem in eccle-
a ſubditam eſſe: quomodo eccleſiá
n qua ſubdita eſſe debet, gubernare
oteſt? Quin etiam Apoſtolus in per-
etuum eiuſdem ſubiectionis ſignũ 1. Cor. 11.
ræſcribit ſecundum naturæ legem,
e mulier oret aut prophetet niſi vela-
o capite: vt videlicet ceremoniæ ip-
ius ritu admoneatur, ſexum mulie-
rem in rerum ſacrarum adminiſtra-
ione nullam authoritatem interpo-
ere, ſed velatam ſemper in ijs quæ
Dei ſunt peragendis agere debere.
Alioqui (ait Apoſtolus) *Si non velatur*

mu-

mulier, tondeatur. Si verò turpe eſt mu
lieri tonderi aut decaluari, velet capu
ſuum, idq́ue ſi non propter viros (qu
ferè in eccleſijs adſunt) ſaltem pro
pter angelos, qui nunquàm abſunt
ſiue per Angelos intelligamus mini
ſtros Chriſti & diſpenſatores myſte
1. Cor. 14. Malac. 2. riorum eius (vt *D. Ambroſius* admo
net) ſeu beatos ſpiritus, qui ſempe
eccleſias velut Dei caſtra ornãt & cin
gunt.

At Proteſtantes docent mulierem
quæ ex viro & propter virum facta
Gen. 3. per ſolum diabolũ viro in rebus De
præponitur, per Chriſtum verò iteru
viro in ijs quę Dei ſunt ſubijcitur, quę
que propter Angelos potiſſimũ velar
iubetur: non ſolũ alijs viris qui ſunt in
Malac. 2. eccleſia, ſed etiam ipſis Angelis quo
rũ labia ſcientiã Dei cuſtodiunt, & ex
quorũ ore lex Dei requiritur, in ipſi
rebus eccleſiaſticis moderandis prę

pon

poni debere, idq́ue non in gradu infi-
mo, non in ſecũdis tertijſve, ſed planè
in ſummo gradu proximè ſecundum
Chriſtum ipſum. Quę vnquàm fuit *Blaſphemia.*
blaſphemia ſi hęc non eſt? Non ſine
cauſa Apoſtolus notauit fœminas
onuſtas peccatis, ab hęreticis prę alijs
decipi. Experiẽtia docet hũc ſexũ vbi
vehemẽs eſt in alterutram, præſertim
in peiorẽ partẽ, maioribus illecebris
ac violentia, quàm viros rem ſuã per-
ſequi, viróſque à fœminis in omni
genere pernicioſiſſimè facillimèque
ineſcari atque capi. *Hieronymus* etiam *Ep. ad Cteſiphontem contra Pelag.*
ex omni antiquitate probauit, ſingu-
las ferè hęreſes quarundam inprimis
illuſtrium mulierũ opera ac patroci-
nio propagatas, ipſarũq; aſſeclas tan-
tùm non pro deabus eas veneratos eſ-
ſe. Legimus *Pepuzianos* impuriſſimos *Aug. lib. de hæreſ. cap. 27.*
hæreticos tantùm tribuiſſe ſuæ ſectæ
mulieribus, vt earũ ſolùm in ſacramẽ-

torum rerúmque diuinarum admi-
niſtratione vſi ſint miniſterio: den
que hoc infœlix ſeculum, & iſtam ſ
ctam turpiſsimam habere *Athalia*
Machas, *Iezebelas*, *Herodiadas*, *Selene*
Constantias, *Eudoxias*, omnes viden

Sed tu *Elizabetha* ſupergreſſa e
vniuerſas, quę te Summam in his qu
ſunt ad Deum, etiam ſuper omnes Pö
tifices & Sacerdotes conſtituiſti, c
tuo ergò Primatu Eccleſiaſtico & re
gimine pauca annotabimus.

MORTVA ergò *Maria*, r
rum potita eſt *Elizabetha*
Henrici octaui ex ſuperindu
cta *Anna Bolena*, priore adhuc ſupe
ſtite, ſed repudiata vxore *Catharina*, a
tera filia. Quæ licet ſorore regnan
ſe catholicæ fidei in omnibus cultr
cem præbuerit, tamen verita (hu
enim illi metum iniecerant ſubdo
quidam hæretici, quos in conſiliu

aſc

ıſciuerat) ne de quo nata eſt matri- *cauſa mu-*
nonio ſummi Pontificis Eccleſiæque *tandæ re-*
udicio anteà damnato, de natalibus *ligionis.*
etiam ſuis, iuréque regnandi ex ſacris
canonibus aliqua oriretur dubitatio,
eccleſiaſticis legibus ſubeſſe detrecta-
ıit, & de mutanda religionis Eccle-
ſiaſticíque regiminis forma primo
quoque tempore cogitauit.

Animum in ea re ſuum ſtatim pa-
efecit cùm alijs multis modis, tùm
naximè quòd Catholicis conciona-
oribus mox ſilentium indixerit: hæ-
eticos in regnum, ex varijs vbi exula-
ıerant locis redire permiſerit: Epiſco-
póque cuidam coram ſe facturo ſa-
crum, iamque ad altare ſacris veſtibus
nduto pręceperit, non eleuare conſe- *Eboracen-*
cratam hoſtiam. Vndè factum eſt *ſis & reli-*
vt Archiepiſcopus Eboracenſis, cui *qui epiſco-*
cùm ex officio (defuncto priùs Car- *pi recuſãt*
dinale *Polo* Cantuarienſi primate) *Elizabe-*
thã con-
ſecrare.

T ij mu

munus ipſam in reginam inungen
& cõſecrandi obuenit, negauerit op
ram ſuam, negarent quoque cæte
Epiſcopi, præter vnum, eúmque p
nè vltimum, omnes.

Elizabethæ iuramentum de fidei Cath. defenſione.

Iuſiurandum tamen Chriſtian
regibus lege & more maiorum pra
ſcriptum de fidei Catholicę defenſio
ne, priuilegiorúmque ac libertatum
eccleſiaſticarum conſeruatione, n
fortè de regno minùs ritè ſibi adept
poſteà fieret quæſtio, ſuorum ſuaſi
qui regni cauſa quidvis ſimulandum
diſſimulandum, iurandum, peiuran
dum ſenſerant, in ſua inauguration
ſolenniter præſtitit: permiſit ſe quo

Linitur ſacro oleo.

que oleo liniri, ſed non ſine irriſion
& faſtidio, nam ſub papilionem pa
rumper pro more ad regales induen
das veſtes diuertens, nobilioribus cir
cumſtantibus ancillis dixiſſe fertur
Abite, ne fœtor huius olei vos offen

da

lat. Habebat anteà in familia quoſ-
dam homines vel nouæ vel nullius re-
igionis, in ijs erat *Gulielmus Cecilius* *Cecilius.*
Edouardo 6. à ſecretis, verſatilis inge-
nij, conſilij, conſcientiæ vir: qui fi-
dem catholicam pauló antè tàm arti-
ficiosè ſimulauit vt & Reginæ *Mariæ*
& Cardinali *Polo* operã ſuam ambitio-
ſiſſimè venditauerit, a quibus reiectus,
bat ad *Elizabetham*, cuius iam noui
principatus occaſione fore ſperabat
vt ad ſummos in republica honores,
præſertim ſi abrogata veteri religio-
ne, ſpretisque antiquę nobilitatis pro-
cerum ac præſulum conſilijs, ſibi ſuis-
que obtemperare vellet, eueheretur.
Illa infœlix, morem geſſit. Iſte hoc
modo ſe ſuoſque infinitis opibus au-
xit, regni rationes in hunc vſque diem
magis magiſque implicatas, vel poti-
us planè deſperatas reddidit, ſeque ip-
ſum & Dominam, patriamque ſuam

ex hac cupiditate inſeruit doloribu multis, vt quo ſe vertant non habe ant.

Paulò igitur poſt, iſtius maxim conſilio, conuocatis ordinibus ad par lamentum (vt vocant) cùm fœmin ſit, voluit communi decreto, eſſe, & vocari, *Suprema eccleſiæ regnorũ ſuorum etiam in cauſis ſpiritualibus, gubernatrix* omneſque exceptis proceribus laïcis vt id ſolenni iuramento profiteantur adiguntur. Caput enim Eccleſię, quia id Caluinus in Henrico patre ſuo nõ pro bauit, nõ videbatur appellãda. Form execrabilis ſacramenti eſt iſta. Ego A B. *Prorſus teſtificor & declaro in conſcien tia mea Reginam eſſe ſolam ſupremã guber natricem & iſtius regni Angliæ, & aliorũ omnium ſuæ Maieſtatis dominiorũ & re gionum, non minus in omnibus ſpirituali bus atque eccleſiaſticis rebus vel cauſis, quàm temporalibus: & quòd nemo externus prin cep.*

Forma iuramenti ſchiſmatici.

ceps, perſona, prælatus, ſtatus, vel potentatus aut facto aut iure habet aliquã iuriſdictionem, poteſtatem, ſuperioritatem, præeminentiam, vel authoritatem eccleſiaſticam aut ſpiritualem in hoc regno. Ideoque planè renuncio & repudio omnes externas iuriſdictiones, poteſtates, ſuperioritates atque authoritates.

Secundum hanc formam præter cæteros, tenentur nominatim, omnes Archiepiſcopi, epiſcopi, pręlati, totuſq; clerus iurare, qui facere recuſat, prima vice beneficia & bona eius omnia fiſco cedent, perpetuoſque carceres ſubibit. Altera vice qui recuſauerit, pœnam capitis perduellium more ſuſtinebit. In hac iuriſiurandi formula cùm ſecundùm prius comitiale decretum (*Capitis* appellationem indoctiores omiſſum viderent, pro ſimplicitate ſua, lætabantur non eouſque progreſſum eſſe, vt id ſexui fœmineo tri-

bueretur quod antea viris *Henrico* & *Edouardo* honeſtius concedi poſſe videbatur: ex eóque plurimi non modo Caluiniſtæ ſed aliquot etiam vtcunque Catholici putabant magis excuſabile, ſi hoc iuramentum præſtarent.

Fraus legiſlatorũ detegitur.

Alij acutius, fraudem an imperitiam dicam legiſlatorum, animaduertentes, *Caput* an *Gubernatricem Eccleſiæ* Reginam voces, nihil ad ſenſum prorſus intereſſe notarunt, cùm idẽ vtroque vocabulo omninò deſignetur, imò iuramenti formulã hanc, impietatẽ & vſurpationẽ eccleſiaſticę iuriſdictionis ſupremæ longè explicatius continere quàm nudũ *Capitis* nomẽ, quod prioribus duobus regibus tribuebatur: cùm hîc Reginam non minorem habere poteſtatem in res ſpirituales ac cauſas eccleſiaſticas quàm in ſui regni res terrenas confiteri & iurare oporte-

it, adeò quidem vt multi putarint eam poſſe ſibi ex hoc decreto omnẽ etiã in adminiſtrandis ſacramentis ſacerdotalem poteſtatẽ arrogare. Quẽ ſcrupulũ cùm videret Regina aliquos de præſtando iuramento cauſari, iuſſit in prima cleri viſitatione ſua, publicari quandam huius iuriſiurandi ſeu expoſitionem ſeu correctionem: nimirũ ſe non aliud hîc velle aut vindicare, quã quod prius patri fratrique, nomine *capitis Eccleſiæ* ab ordinibus conceſſum eſſet. Ita quod paulò ante turpe ac abſurdum videbatur fœminæ aſcribere vt dicatur, *Caput Eccleſiæ*, nunc mitius ac moderatius eſt, quàm hoc ipſum quod illius appellationis loco ſubſtitutũ eſt. Sic homines iſti politici cùm de rebus diuinis tractare præſumunt, oſtendunt ſe neſcire quid aut de quibus loquantur.

Schiſmaticum iuſiurãdum corrigitur.

Sed in quibus rebus hæc ſpiritualis ſeu

ſeu eccleſiaſtica poteſtas iſti fœmin
regibúſq; duobus prioribus conceſſ
maximè conſiſtat, ex ipſis legibus &
decretis parlamentarijs breuiter com
memorabimus, vt exteri qui rerum
noſtrarum vſum non habent, qui ſ
reipublicæ præſentis ſtatus facilè cer
nant.

Leges de poteſtate Regia in clerum. An.1.Elizabethæ.

In primis ita habet lex, *Omnia priu legia, præeminentiæ, prærogatiuæ, ſuperi ritates ſpirituales, quæ ab vlla poteſtate v homine eccleſiaſtico iure haberi aut exercer poſſunt, quoad viſitationem, correctionem ſeu reformationem cleri totius, ſeu quarum cunque perſonarum eccleſiaſticarum: ad co gnitionem etiam ac punitionem omnium er rorum, hæreſum, ſchiſmatum, abuſuum &c. Volumus in poſterum quòd Regio ſcep tro in perpetuum ſint annexa.*

Decernimúſque Reginam ſuóſque hære des ac in regali dignitate ſucceſſores, habe re habituróſque eſſe deinceps omnimodam

p

oteſtatem nominandi & ſubſtituẽdi quóſ-
unque voluerint, qui eorundem vice ac au-
horitate eandem iuriſdictionem eccleſiaſti-
um exerceant, pro beneplacito ſuo, perſo-
as viſitent, hæreſes, ſchimata, errores,
buſus caſtigent, aliudve quidvis iuris vel
oteſtatis exerceant, quod ab vllo vnquam
cleſiaſtico magiſtratu exerceri potuit aut
portuit.

Decernitur item, ne clerus ad ſynodum
llam, aliorum quàm regijs literis & man-
atis conueniat. Ne vllum canonem, le-
em, conſtitutionem, ſynodalem ſeu pro-
incialem, vel faciat vel exequatur ſine ex-
reſſo maieſtatis ſuæ conſenſu & licentia,
uiuſmodi canones faciendi, promulgandi
el exequendi ſub pœna carceris & mulctæ
ro Reginæ arbitrio imponendæ.

Decernitur ne quis exeat regnum ditio-
éſque ſuæ m.tis ad vllam viſitationem, cõ-
ilium, cõuentum aut congregationem, quæ
eligionis cauſa vſpiam fiet, ſed & talia om-
nia

nia, regia authoritate infra regnum fiant:

Item, ne epiſcopi vel ulli⁹ nominatione ve electione vel ulla authoritate alia quàm re gia creentur, neve iuriſdictionem, poteſtá témque epiſcopalem teneant aut exercean niſi ad beneplacitum Reginæ, nec aliter ni per ipſam, & à regali maieſtate deriuatan authoritatem.

Elizabetha ſpirituale iuriſdictionem etiã laicis delegat.

Non ſolùm autem Epiſcopos ſuo aut perſonas Eccleſiaſticas hac vica ria donat ſub ſe de omnibus rebu ac perſonis ſpiritualibus iuris di cendi, poteſtate: ſed ex laïcis quo volet etiam conſtituit commiſſario ſeu vicarios, qui omnimodam exer ceant ſpiritualem iuriſdictionem, a quos ſæpè ab ipſis Epiſcopis prouo catur.

Sed quomodo iſti atque ipſi eti Epiſcopi depẽdeant totum quoad iu riſdictionem poteſtatemque omnen ſpiritualem ex ipſorum formatis lite

teri

eris videre licet : vbi ipſos ordines onferri miraberis, non alia quàm regia authoritate. Sic enim ſecundum riores leges ſcribit aliquando princeps ad Archiepiſcoporum aliquem: *Quandoquidem* (inquit) *omnis iuriſdiendi authoritas iuriſdictióque omnimoda àm illa quæ eccleſiaſtica dicitur, quàm ſeularis, à regia poteſtate velut à ſupremo apite manat: ad promouendum igitur quoſunque infra diocœſim tuam ad ſacros ordies per præſentes ad noſtrum beneplacitum luraturas, tibi damus poteſtatem.* Archipiſcopus viciſſim ſcribens aut manlans aliquid clero ſuo, ſic ſcribit: *Nos* N. *permiſſione diuina Cantuar : Archiepiſcopus totius Angliæ primas per regiam naieſtatem ſufficienter & legitimè authoiſatus &c.* vel ſic, *regiæ m.*tis *vice & nonine quibus in hac parte fungimur, mandanus &c.*

Literæ prĩcipis ad Archiepiſcopum de ordinibus ſacris conferendis.

Archiepiſcopi literæ.

Horum abſurdiſſimorum decreto·

torum iampridem etiam ipſos prot
ſtantes puduit, legum ſuarum turp
tudinem apud rerum Anglicarũ im
peritos tegere ſunt conati, vt affirma
rent his legibus nihil aliud contine
quàm Regem ſeu Reginam eſſe no
minus Eccleſiaſticarum quàm laïca
ram perſonarum principem & dom
num, ſed iſtud malitiæ velamẽ ea qu
recitauimus facilè tollunt: cùm vide
mus his decretis non tantum dari
in rebus ciuilibus ſint omnibus ſubd
tis ſuis cuiuſcunque ordinis, ſuperio
res, ſed vt perſonis etiam Eccleſiaſtic
in ijs quæ ſunt ad Deum non minu
præſint quàm ciuili magiſtratui in re
bus ad pacem & politiam pertinent
bus. Quodque eſt magis abſurdum
hanc facultatem ſpiritualem aſſerun
eſſe partem regalis poteſtatis, eamqu
non nunc primùm his legibus dari
ſed vt ius antiquum coronæ Anglica

ε reddi & reſtitui: quaſi principes hnici ſine iſta poteſtate ſpirituali ve- reges nõ eſſent: aut catholici reges, ui vel nũc ſũt in alijs chriſtianis pro- incijs, vel in Anglia ante hoc ſchiſ- ıa fuerunt, dimidiati tantùm & non ıtegri abſolutíque principes eſſent: ıt Chriſtus non diſtinxiſſet ea quæ ınt Dei ab ijs quæ ſunt Cæſaris: vel ihil eſſe diſcriminis inter iura regalia : ſacerdotalia: inter eccleſiá quæ eſt ɔrpus Chriſti myſticum, & ciuilem ominum multitudinem, vel tandẽ ıter eos quos Spiritus ſanctus poſuit :gere eccleſiam Dei, & humanam reaturam, quæ ad huius vitæ com- ıoditatẽ & tranquillitatem, propriè ſt inſtituta. Sed hæc omittamus, &)eo permittamus, vt diſcernat causã Eccleſiæ ſuæ, & ponat principes iſtos icut *Oreb* & *Zeb* & *Zebee* & *Salmana*,]ui dixerunt, *Hæreditate poſſideamus*

ſan-

ſanctuarium Dei.

Elizabetha omnes Eccleſiaſticos prouentus & poſſeßiones propriis vſibus addicit.

Regina verò hac ſibi hæredibúſq; ſuis arrepta poteſtate, ſimúlque abrogata ſedis Apoſtolicæ authoritate, ſibi, vt in eis quæ ſunt ad Deum ſummæ miniſtræ, applicat omnium ſpiritualium prouentuum, perpetuas decimas, & primitias, id eſt, primi anni cuiúſq; beneficij adepti integros fructus, omnéſque religioſorum poſſeſſiones, ante ſacris vſibus à ſorore reſtitutas, ſibi repetit: vicarios & commiſſarios in ſpiritualibus conſtituit: ſigillum ad cauſas Eccleſiaſticas peculiare cudit: de puniendis hęreticis antiquas leges (quod ad rem valdè pertinebat) abrogat: nullum vult pro hęretico haberi, nec aliquam ſententiam ſeu opinionem pro hæreſi damnari, niſi ſecundum iudicium quatuor primorum generalium conciliorum, vel ſaltem alterius ſynodi quæ per ſcripturas de-

tota

tota cauſa rectè iudicauerit, vel quod caput eſt, in conuentu ſtatuum, id eſt, in parlamento, ita fuerit decretum. Poſtremò de fidei & religionis formula immutanda pro ſuo ſuorũq; arbitratu decernit: laicorũq; ſolùm ſuffragijs (omnibus ad vnum Epiſcopis, qui primi, ſententias in illis comitijs dicũt, & certè ſoli in cauſis fidei dicere deberent, reclamantibus, ac toto tùm Londini in Synodum Cantuarienſis Prouinciæ clero coacto, refragante) tremendum ſacrificium cum reliquo omni ſanctiſſimo ritu precandi, & ſacramenta adminiſtrandi, abolet: & noua ſacra, ceremonias, precéſque in lingua vulgari ad normam maximè Lutheranorum (hoc ſolo excepto, quod imagines ſacras ſuſtulerit) pręſcribit, licet fides *Caluini* magis tùm & deinceps ab iſtis legiſlatoribus eorúmque miniſtris & ſectatorib⁹ ſit approbata.

ſoli laici de fide decernunt.

Sed quia iſtud peculiare eſt fer
hoc tempore huic genti, vt non po
pularibus tumultibus, ſicut in Francia
Scotia, Belgica, cęteríſque locis factí
videmus, ſed principum mandato &
legum prætextu hæreſes ac ſectæ per-
ditionis introducātur, operæpretium
erit hoc loco annotaſſe, quomodò or-
dinum conſenſum, ad eam rem Re-
gina procurauerit, nam ſine ipſorum
ſuffragijs non potuit illa quicquam in
religione mutare.

*S*unt autem in iſtis comitijs Angli-
canis duæ curiæ: vna, optimatum &
patriciorum, id eſt, Epiſcoporum &
procerum laïcorū, & appellatur aula
ſeu conſeſſus ſuperior: altera, partim
hominum equeſtris ordinis, qui ſunt
prouinciarum Vicarij, partim decp-
rionum, qui nomine ciuitatum ac op
pidorum magis illuſtrium plebíſque
perſonam ſuſtinent, hæc vocatur do-
mu

nus inferior. Cũ ergò adhibita eſſet
pera, vt ex ſingulis ciuitatibus & pro-
incijs ij maximè cooptarentur in
ſtam ſecũdam comitiorum curiam,
qui nouis rebus in fide & religione
tuderent, facilè obtentũ eſt, vt quic-
quid Regina propoſuiſſet, in hac ſe-
unda curia comprobaretur. In prima
utem curia præter epiſcopos, omnes
doctiſſimos & cõſtantiſſimos cõfeſ-
ſores, quorum grauiſſimis ſententijs
& ſuaſionibus plurimi mouebantur,
onſidebant principes multi, ex priori
Mariæ temporibus inſtitutione ad-
huc Catholici, quos ſuppuduit poſt
communem fidei & obedientiæ
profeſſionem in illo ipſo loco ante
triennium tantùm, coram ſuæ Sancti-
tatis legato totius regni nomine fa-
ctam, tàm citò ad vnius fœminæ vo-
cem & voluntatem reſilire: aderant
quoque ij ipſi, qui non ita multò ante

regni reconciliandi cauſa legationem Romanam obierant, qui grauiſſimi oratione collegas ſuos admonuerunt ne à fide ac ſocietate omniũ gentium maiorumque ſuorum ſecundò ſe abduci ſinerent, neue vnquam cõmitterent, vt huius inconſtantiæ ac in rebus ad ſalutem pertinentibus leuitatis, æterno dedecore notarentur. Itaq; diu reſtitum eſt, & in hoc ſuperiori ſenatu tam difficulter eſt impetratum, vt niſi *Elizabetha* tacitã nuptiarũ ſuarum ſpem, vni ex optimatibus ſuis faciens, alteri in cauſa coniugij diſpenſationem, quam à Papa tàm expeditè habere non poterat, offerens: alijs aliter blanditijs, promiſſis ac muneribus gratificans, tàm eos quàm alios principes iſtis neceſſitudine coniunctos hoc aſtu in partes ſuas attraxiſſet, eueniti non potuiſſet catholica religio. Nã ne ſic quidem ſchiſmatica pars, catho-

Comiti Arũdelliæ.

Norfolciæ Duci.

lican

licam pluſquàm triũ ſuffragiorũ numero exceſſit. *Elizabetha* voto ſuo potita, procũ neglexit & turpiter ludificauit, ſéq; dixit virginem eſſe permanſurã, ac velle, vt in marmore ſub quo ſepulta iaceret, inſcriberetur: *Ibi ſitã eſſe Elizabethã quæ & tot annorũ Regina, & tota ætate ſua virgo extitiſſet*. Aliũ quoque ſummũ principẽ (Ducẽ videlicet Norfolcię) quẽ in partem ſuã blanditijs allexerat, varijs poſteà contumelijs continuò vexatum, tandem per calumniam accuſatũ, vita etiã priuauit. Quòd iuſto Dei iudicio multi factum interpretabantur: ſane matrona quædam Londinenſis pia inprimis & grauis, ad iſtum principem veniſſe ac liberè dixiſſe fertur: Quando (inquit) tua excellentia ſuffragium quod anteà dabat & debebat Eccleſiæ & Catholicæ fidei defenſioni, commendabat hæreticis & ad religionis de-

ſtructionem: nō meminit puto, quò
ſua illuſtriſſima familia & perſona pe
hæreticos penè extincta & perdita
per ſanctiſſimæ memoriæ reginam
Mariam fuerit reſtituta, atque i
hunc excelſum dignitatis gradum
quem nunc tenet, euecta: ſed quia ho
feciſti, & dilexiſti magis gloriam ho
minum quàm Dei, Deus te, reliquám
que nobilitatem antiquam huius pe
cati participem, puniet per iſtos no
uos homines & hęreticos. Sic illũ aff
ta eſt, & luctuoſus rerum euentus v
ra eſſe quę dixit comprobauit. Sed h
modis, quod voluit de mutanda rel
gione, & primatu ſuo eccleſiaſtic
ſtabiliendo, tandē aſſecuta eſt regin

Id verò in primis ipſam iuuit, quò
optimatibus cùm alia multa allegan
tibus, tùm maximè quòd ſalua co
ſcientia illud de ſuprema illius in re
bus eccleſiaſticis poteſtate iuſiura
dui

dum preſtare non potuerint: curauit, vt laïci principes omnes exciperētur, modò ſuis ſuffragijs epiſcopos ſaltem clericóſque, & alios nonnullos ad hoc ſacramentum lege compelli permitterent. Ita multi ex magnatibus hac cautione ſibi pulchrè proſpectum putantes, de Epiſcopis paſtoribúſque ſuis non ita multum curarunt, ſed iſtis irreligioſis legibus obnoxios reliquerunt. Ita fit, quando res diuinæ in humanis & prophanis tribunalibus tractantur, quibus Deus non promiſit ſpiritum veritatis, iudicij & iuſtitiæ. Memoriæ proditum eſt *Henricū octauū*, tùm, cùm ad monaſteriorum religioſorumque bona animum applicuiſſet, facilè effeciſſe quod voluit in comitijs per principes & prȩlatos ſeculares, qui ferè ſua parum intereſſe putabant quidquid de religioſis perſonis rebúſue monaſticis ſtatueretur,

princi... laici à ... ſchiſm... coiura... to exci... untur.

& ita deſerti religioſi ab alijs ordini bus, mox in prædã Tyranno dati ſunt. Poſtea verò, & in his maximè ſub *Elizabetha* comitijs, impetitis Epiſcopi ac clero vniuerſo, Deus permiſit, faciléque curatum eſt, vt identidem eccleſiaſtici à procerib⁹ magna ex parte de relicti fœminæ cupiditati, & ipſi ad prioris iniuriæ vindictam permitterẽtur, & religio omnis turpiſſimè proſtitueretur. Quam autem pœnam poſtea pependerint laïci ordines, partim iam vidimus, & poſteritas noſtra clariùs videbit & mirabitur.

Rebus ita ordinũ authoritate confectis, poſt certam diem, id eſt, feſtum *ſancti Ioannis Baptiſtæ*, anno 1559. Miſ- *An.* 1559. ſam facientibus aut audientibus aliúdue quodcunque officium Eccleſiaſticum ritu veteri procurantibus, ſacramentúmue aliquod Romano more adminiſtrantibus, grauis indicitu

mu

mulcta, nimirũ, vt qui in hanc legem prima vice committeret, vel ducentos aureos dependeret, vel ſex menſibus in vinculis ageret: ſecunda vice, quadringentos aureos aut vnius anni vincula exolueret: tertia demum vice, perpetuis carceribus addiceretur, omnibúſque bonis excideret. Quo factum eſt, vt ad præſcriptum diem ceſſarent ſacra publicè fieri per totum regnum.

Mulcta, Miſſã v[...] audient[...] bus, v[...] facienti[...] indicta.

Quia verò his impietatibus Epiſcopi (vt dictum eſt) conſentire noluerunt, nec iureiurando affirmare ſe in conſcientia credere ſolùm Reginam ſub Chriſto eſſe Anglicanæ Eccleſiæ ſupremã gubernatricem, præter vnũ, omnes ſunt paulò pòſt de gradu & dignitate ſua depoſiti, ac carceribus variiſque cuſtodijs commiſſi; vnde omnes hodiè longo miſeriarum tędio extincti ſunt. Quorum glorioſiſſimo-

rum

Nomina epiſcoporum, qui mortui ſunt in vinculis pro fidei Cath. confeßione.

rum cōfeſſorum nomina ad æternai
rei memoriam apponam. In prim
Nicolaus Eboracēſis Archiepiſcopu
paulò ante Angliç Cācellarius: deind
Edmundus Londinenſis Epiſcopus
Cuthbertus Dunelmenſis, *Ioannes* Vir
tonienſis, *Thomas* Lincolnienſis, *Thu*
lbeïus Elienſis, *Turbaruilus* Exonienſi
Burnus Bathonienſis, *Polus* Petrobu
genſis, *Baynus* Litchfildēſis, *Cuthbert*
Ceſtrenſis, *Oglethorpus* Carliolenſis
Thomas autē *Goulduellus* Aſſaphenſis
plenus pietate & dierum, 26. poſte
annos Romæ vixit, & non ita pride
fœliciſſimè ac ſanctiſſimè in domin
obijt. Quibus propter ſummam co
ſtantiam & vinculorum ſocietatem
Fecknamum occidentalis Monaſter
Abbatem adiungere licet, qui ho
tantum anno præclara confeſſion
perfunctus, fœliciter requieuit in Do
mino.

Horum inſignium paſtorum & prælatorum ſuorum exempla, ex clero melior pars imitata eſt, plurimis in primarijs Eccleſiæ dignitatibus conſtitutis, vel in cuſtodiam datis, vel extra patriam fugatis, hęreticis miniſtris ipſorum loca & honores inuadentibus: ſolùm verterunt etiam religioſi variorum ordinum plurimi: ac conuētus etiam vtriuſque ſexus integri tres: ſecuti ſunt quoque nobiles laïci vtriuſque ſexus permulti, etiam vſque ad carceres & bonorũm rapinam: vtriuſque etiam vniuerſitatis (duas enim Anglia academias *Oxonienſem* & *Cantabrigenſem* habet) flos ipſe in exteras regiones quaſi turbine delatus & diſperſus eſt. circiter autem trecenti omnium ordinum ab initio commigrarunt in varias Europæ partes, ſed maximè Belgicas vniuerſitates, vnde poſtea Anglicani agri deſerti magna ſemen *Exules ex omni hominum genere pro fide.*

men

mẽtis copioſiſſimáque meſſis extit[illegible]
futura tandem (vti ſperatur) ad toti[illegible]
nationis ſalutem.

Libri à Catholicis ſcripti.

Horum aliqui, vtiliſſimis tàm ſu[illegible] quàm latina lingua poſteà ſcriptis l[illegible] bris, varias catholicæ religionis part[illegible] fortiter contra hæreticos defender[illegible] & egregiè illuſtrarunt. In his ſu[illegible] præcipui, *Nicolaus Harpsfeldus*, qui eti[illegible] in carcere egregium opus cõtra Mag[illegible] deburgenſes, *Copi* nomine editum[illegible] multáque alia adornauit. *Thomas Ha[illegible] dingus*, *Nicolaus Saunderus*, & qui adhu[illegible] viuunt, *Gulielmus Alanus* & *Thom[illegible] Stapeltonus*, quorum opera innumer[illegible] animæ ſuorum deceptæ, ad gremiu[illegible] Eccleſiæ indies per Chriſti gratia[illegible] redire noſcuntur.

Habet Anglia (præter duas illa[illegible] quas nominauimus academias anti[illegible] quiſſimas, olimque maximarum ar[illegible] tium, ac præſertim S. Theologię ſtu[illegible]

di

dijs florentiſſimas, nunc vt temporibus ſectarum fit, nouorum oratorum & grãmaticorũ tantùm nutrices) quędam Londini gymnaſia ampliſſima, in quibus principum, nobilium ac ditiorum ferè hominum filij, ius Britannicum ac leges municipales addiſcunt: ex quibus ferè prodeunt ij, qui populo ius dicunt & rempublicam administrant: genus hominum in illa gente, ſi quod aliud, prudens, graue & honoratum. Hi ita deteſtabantur iſtam religionis mutationem, quã ſtatui periculoſiſſimam fore præſagiebant, vt propterea plurimi, illius fidei & antiquitatis amantiores, à cauſarum patrocinio, iure dicendo, & publicis muneribus, fuerint tum, & non ita multò poſt amoti: ijs ſuffectis, non qui erant hęretici (nam eius ordinis pauciſſimi ſemper fuerũt) ſed qui nouerant cedere Cęſari & tempori

ri, ac ſecundas partes dare Deo. Quò
in omnibus ordinibus fecerũt multi;
vnde maior ſemper quàm ab ipſis hę
reticis, reipublicæ pernicies.

Maior pars Angliæ catholicæ fidei addicta.

Diuiſa enim omni Anglia in tre
partes, ex tribus, vna non erat tum hę
retica, nec cupiebat aut probabat mu
tationem religionis, nedum poſteà
cùm ſectę perniciem eſſet experta
Nam prętер plurimos ex optimat
bus de quibus diximus, pars maio
inferioris nobilitatis erat planè ca
tholica, plebei quoque, qui agricu
turam per totum regnum exercer
(honeſtum & opulentũ in illa inſu
genus hominũ) nouitatem iſtam in
primis deteſtabantur, nec regni illi
prouincię alię, quàm quę ſunt prop
Londinum & aulam, nec ciuitat
ferè, niſi maritimę, atque in iſtis p
cęteris otio & delitijs affluentes, ad
leſcentes, bonorum decoctores, m

ꝛres onuſtę peccatis, cęteríque ſimi-
s farinę ſocij, vltrò hęreſim ample-
ıbantur. Hoc enim nobis pueris ob-
ruatum eſt, maximè in vniuerſita-
bus, quenq; eò eſſe in hęreſim à na-
ıra procliuiorẽ, quò eſſet prę cęteris,
ıagiſtris magis immorigerus, pa-
ntibus ac ſuperioribus inobediens,
ɔminis infidelis, aut de aliquo alio
raui peccato notatus. Præter iſtos
gò licet cæteri ferè eſſent corde ca-
ıolici, tamen putabant aliquouſque
ı exteriori vita, & obediendum legi-
us, & regiæ voluntati cedendum: &
quid in ea re peccetur, tribuendum
i, & non ſibi, qui iudicabant ſe vtcũ-
ue hac neceſſitate excuſari.

Qui ſunt ad hæreſim procliuiores.

Venerunt quoque in iſtam ſenten-
am ex inferiori clero preſbyteri &
arochi, eccleſiarúmque cathedra-
um vel collegiatarum Canonici nõ
auci, qui ex animo ſectam damna-

bant

bant, & aliquandiu etiam à faciend
iſtis nouis officijs propter conſcienti
abſtinebant, adeò quidem vt po
diem à lege præſcriptum, in quo ve
ſacra ceſſare, falſa iſta inchoare, opo
tuit, multa eſſent per totum regnu
ad aliquot menſes clauſa templa, cùr
preſbyteri veteres ſchiſmatica ſac
non lubenter facerent, & nouoru
miniſtrorũ non eſſet adhuc ſatis, q
tot locis inſeruirent.

Multa tẽpla per aliquot menſes in Anglia clauſa.

Sed cùm Regina paulò poſt, p
ſua ſcilicet omnium eccleſiarum ſoli
citudine, viſitationem cleri fecit, a
in curatos qui ritus parlamentarios i
parochijs ſuis ad diẽ à lege præſcrip
tum non obibant, inquiſiuit, met
amiſſionis bonorum & beneficior
multi faciunt: ac aliquibus non aſſen
tientibus, alios ſufficiunt ex noua cre
atione miniſtros, qui illo fungantu
munere, plebem etiam compellun

Viſitatio cleri per Reginã.

in ſingula capita, ſi feſtis diebus abeſſent ſecundum comitiorum edictũ, duodecim aſſium indicta mulcta, vt Eccleſias ſuas ſicut priùs, frequentent. Atque ita vel vi vel arte factum eſt, vt maxima catholicorum pars vſque eò hoſtibus paulatim cederent, vt ſchiſmaticorum eccleſias, conciones, communionem ac conuenticula aliquando publicè adire non recuſarent. Ita tamen vt interim Miſſas ſecretò domi per eoſdem ſæpe preſbyteros, qui adulterina ſacra in tẽplis publicè peragebant, aliquando per alios non ita ſchiſmate contaminatos, celebrari curarent, ſæpéque & menſæ domini, ac calicis dæmoniorum, hoc eſt, ſacroſanctę Euchariſtiæ, & cænæ Caluinicæ, vno eodémque die illo luctuoſo tempore participes fierent. Imò quod magis mirum ac miſerum erat, ſacerdos nonnunquam priùs rem

Mulcta.

presbyteri ſchiſmatici & Miſſã, & hæreticorũ cænam vno eodémque die peragunt.

ſacram domi faciens, deferebat pr
catholicis, quos ipſe id deſiderare co
gnouerat, hoſtias ſecundum forma
Facinus non imitandum. ab Eccleſia vſitatam conſecratas, qua
eodem tempore iiſdem diſpenſabat
quo panes hæreticorum ritu conſe
ctos, cæteris Catholicæ fidei minù
ſtudioſis, diſtribuebat. Atque hæ
Nota. mando literis, vt cæteræ nationes no
ſtro exẽplo edoctæ, & hæreſeos prin
cipia ac progreſſus videant, & temp
ſtiuè ſibi ab huiuſmodi peſtibus ca
ueant.

Interim Regina & ſui, ab initi
pręclarè ſecũ agi exiſtimarunt, quò
cùm tot eſſent antiquæ fidei in regn
cultores, pleróſque tamen ſcirent
ritus à ſe prę́ſcriptos publicè vel am
plexari, vel præſentia ſua vtcunqu
exteriùs approbare, licet interiu
aliam fidem de qua ipſi non adeò cu
rabant, aut certè ad tempus diſſimu
lar

landum cenſebant, colerent. Ac ne ſacerdotes quidẽ quoſdã ab illis adminiſtrandis abhorrere, gaudebant nõ mediocriter: timebant enim, ne contra exemplum & mandatum omnium Epiſcoporum ac prȩlatorum ſuorum, ac contra conſcientiam ſuam adduci non poſſent vt id facerent. Neque enim adhuc habebant pro triginta & amplius parochiarum millibus, nouos miniſtros, turpéque iudicabant maximam templorum partem ſubitò claudi, omnique ſacramentorum vſu deſtitui, & fortaſſe, quod eſt hæreticorum omnium proprium, maluerũt ab initio, ad faciliorem populi deceptionem, vti veris ſacerdotibus, quàm pſeudopreſbyteris ſuis. Atque ita quidem res iſtȩ in Anglia gerebantur, & paulò pòſt in illis etiam Hiberniæ locis, quæ *Elizabethæ* parent: vbi itidem hoc hæreſeos iugũ populis im- *Hiberni Catholici.*

poſuit, repugnante maximè conſcië-
tia, cùm illius gentis homines præ
multis ſint catholici.

Interea *eccleſiæ gubernatrix* animum
ad nouos Epiſcopos & ſuæ ſectæ cle-
Nouus creatur clerus. rum creandum adijcit. Nec tamen in
officijs aut ordinibus eccleſiaſticis di-
ſtribuendis, nec in ipſa regiminis ſu
forma quidquam ſecuta eſt Zuin-
gliorum aut Caluiniſtarum rationes
ac nec exactè quidem Lutheranorũ
quorum tamen non modò in exter-
nis ceremonijs, ſed in ratione cre-
dendi (propter quandam quam ſe fin-
gebat amare mediocritatem, & quia
catholica cùm paulò priùs haberetur
nolebat repentè videri peſſima) quàm
cæterorum ſectariorum ſimilior ha-
beri cupiebat. Ergò nec illud ſeditio-
Conſiſtorium ſum tribunal, quod *Conſiſtorium* vo-
cant ipſi, nec gradus aut functiones
Seniores. illas, *Seniorum*, *Miniſtrorum*, ac cęte-

re

terorum quidquam curauit: ſed vel animi proprij inductione, vel aliorum ſuaſione, iudicabat magis ad gloriam ſpiritualis prelature ſue, ac regni etiam temporalis ſplendorem, atque demum ad ſectæ etiam ſtabilitatem, vt clerus quem eſſet inſtituturus, ſecundùm veteris Eccleſiæ diſtinctionem conſiſteret ex Archiepiſcopis, Epiſcopis, Preſbyteris, Diaconis etiá: nam hoc gradu nullum admittunt inferiorem. Identidem vt in Cathedralibus ac collegiatis Eccleſijs eſſe pro more voluit, Prepoſitos, Decanos, Archidiaconos, Cancellarios, Canonicos, ac alios ſecundùm cuiuſque loci conſuetudinem. Atque hos omnes voluit antique dignitatis & honorum vocabulis, veteríſque cleri poſſeſſionibus, ac priuilegijs penè omnibus tàm in republica, quàm in Eccleſijs, frui. Imò dedit operam religio-

Gradus huius noui cleri.

ſa fœmina habere ſuę quoque fidei religioſos: egit enim cum glorioſiſſimo confeſſore Abbate Vveſtmonaſterij, vt monachos ſuos ex hac rerum mutatione abire non permitteret, ſed eos de ſua in conuentum benigna voluntate redderet certos & ſecuros: ſéque cupere vt maneant orétque pro ipſa, & ſacra faciant ſecundum ſuarum legum pręſcriptum. Sed boni viri non putabant ęquum eſſe, vt regulam *Benedicti* relinquerent, propter regulam *Caluini*. Et apud exteros, ac principum oratores, ſolet multùm gloriari, quòd clerum habeat in ſua ſecta honoratum, & non tantùm famelicos miniſtros, ſicut Geneuenſes, & alię huiuſmodi eccleſię non benè ordinatę: neque ita ſe exorbitare à cęterorum principum maiorúmque ſuorum fide, vt multi putant. Ad maiorem verò in hoc gene-

Elizabethę iactātia.

re fraudem faciendam, voluit aliquot annis proponi publicè in menſa, quá pro altari in ſacello erexerat, cereos duos, ſed eos nunquam accenſos, ac crucem etiam in medio argenteam vnam: ſæpe etiam dictitans (vt regni ſui Catholicis magis placeret, exteríſque faciliùs imponeret) ſe non tàm voluntate ſua, quàm ſubditorum importunitatè, vt religionem mutaret, fuiſſe coactam, ſed in ea re magna vſam fuiſſe moderatione. Sed vt ad rem redeamus: diſtribuit mox omnes dignitates & functiones eccleſiaſticas in ſuos Lutheranos, vel Caluiniſtas: ſed plures in hos, quàm in illos: venerant enim ad hanc prædam ex Sabaudia aliíſque locis, quò anteà profugerant, rapidiſſimè hi ipſi, qui paulò priùs ſecundùm *Caluinum* deteſtabantur iſtos ſuperbos & antichriſtianos in prelatis principatus ac domina-

Hypocriſis.

Mendacium.

tiones: ſéque in hac ſua bonorum ac honorum eccleſiaſticorum vſurpatione, magis impotenter, tyrannicè, auarè, inſolentérque gerunt, quàm vel à veris dominis fieri, vel à nobis antea cogitari potuiſſet, proindè iàm omiſſa fidei precum & regiminis formula, cui Geneuę aſſuefacti fuerant, quámque præceptoribus illic ſuis ſe in Eccleſias Anglicanas traducturos promiſerant, ſe nunc totos Reginali prælaturę ac præſcriptioni ſeruiliter ſubmittunt, quia hoc aucupium erat vberrimum. Sed vt offenſos ſocios beneficio placarent, procurant Caluiniſtis Gallis, Flandris, Vvallonibus, certas Londini Eccleſias, vbi ſeorſim orare, ſacra peragere, pro more quiſque ſuo caſtiſſimè & reformatiſſimè poſſunt. Inter quas poſtea Eccleſias & nouam hanc Anglorum ſynagogam, magna extitit digladiatio, adeò

Hæretici verſipelles.

Diſſenſiones hæreticorum.

adeò quidem, vt ex miniſtris Gallicanis nonnulli ſint poſtea coacti diſcedere, & ex illis contubernijs aliquot etiam ignibus traditi: nam ad eas mox Eccleſias ſub prætextu Caluiniſmi, ex varijs gentibus omnium ſectarum ac impuriſſimorum morum homines commigrarunt. *Comburũtur hæretici.*

Cæterùm Epiſcopatus ac alias prælaturas eccleſiaſticas auidè & ſine ſcrupulo captant iſti, etiam tùm cùm adhuc ſcirẽt veros Epiſcopos cum toto orbe cõmunicantes, ſupereſſe, nec vlla vel cauſa vel poteſtate legitima exauthoratos, certóque cognoſcerẽt tales Eccleſias, cathedras, ac officia nũquã fuiſſe ab alijs nec pro alijs, quàm Catholicis inſtituta, ſed ſic de iſtis ipſi cogitabant, quemadmodũ de regnis dixit ille, ea ſemper eſſe occupantium. Et regina quidem ita iſta per literas patentes conferebat, vt tamen oportuerit

tuerit eos quibus collata ſunt, à certi[s]
perſonis ac ritu etiam certo ſecundū
leges regni ordinari.

'orma or-
linandi
[n]oui cle-
i.

Henricus octauus, radix peccati, cùm
ab Eccleſia & ſede Apoſtolica regnū
ſuum diuiſiſſet, decreuit, ne quiſquā
electus in Epiſcopum bullas ponti-
ficias vel mandatum Apoſtolicum de
conſecratione requireret, ſed regium
tantùm diploma vt adferret, ſecun-
dum quod, à tribus Epiſcopis cum
conſenſu Metropolitæ ordinatus, iu-
bebatur lege comitiorum, facta ad
imitationem antiquorum canonum,
eſſe verus Epiſcopus, nec alio modo
ordinatum pro Epiſcopo agnoſci
oportere: ceremoniam autem & ſo-
lennem vnctionem more eccleſiaſti-
co adhuc in conſecratione illa adhi-
beri voluit, quam poſtea proficiens
in peius *Edouardus ſextus*, ſuſtulit, &
pro ea Caluinicas aliquot deprecatio-
nes

nes ſubſtituit, ſeruata tamen ſemper
priori de numero præſentium epiſco-
porum, qui manus ordinando impo-
nerent, lege. Has leges nouas ſuſtu-
lit regina *Maria*, iſta, in integrum
reſtituit ac renouauit, vt proindè opor-
tuerit hos Reginales prælatos ita quo-
que ordinari, vt conſentiente Metro-
politano, duo vel tres Epiſcopi aſſiſtāt
ipſiſque manus imponant: ſed hoc
perridiculè accidit, vt cùm iſti Super-
intēdentes creandi eſſent, nec à Catho-
licis Epiſcopis impetrare potuerint,
vt ipſis manus admouerent, nec inter
ſe, aut tres duóſue Epiſcopos, aut vl-
lum omninò ſuæ perfidiæ Metropo-
litanum, ab alijs Epiſcopis priùs ordi-
natum habebant, cuius vel manu vel
conſenſu conſecrari poſſent, nec etiā
ad vicinos Lutheranorum aut Calui-
niſtarum Eccleſias ſeſe contulerunt,
vt indè mutuas Epiſcoporū (qui for-
te

Reginales prælati.

te nec ibi erant) operas peterent. Inſta-
bant quidem multum apud quẽdam
Archiepiſcopum Hibernum, quem
tùm in carcere Londinenſi in vinculis
habebãt, vt illis in hac neceſſitate ſuc-
currat, ipſi & libertate & præmijs
præpoſitis, ſi vellet iſtorum ordina-
tioni præeſſe: ſed vir bonus nullo mo-
do adduci potuit, vt hæreticis ſacras
manus imponeret, vel alieno peccato
communicaret: ita omni legitima or-
dinatione deſtituti, cùm vulgo dice-
rentur, & ipſis legibus Anglicanis ve-
rè probarentur, nõ eſſe Epiſcopi, bra-
chium ſeculare inuocare coacti ſunt,
vt laïcalis magiſtratus confirmatio-
nem in futuris comitijs acciperent:
quorum authoritate ſi quid minùs ri-
tè & legaliter in priori inauguratione
Parlamẽtarij Epiſcopi. geſtum eſſet aut omiſſum, ipſis con-
donaretur, idque poſtquam epiſco-
pali officio & cathedra abſque vlla
epiſ

epiſcopali conſecratione aliquot annis functi eſſent. Hinc nomen illis impoſitum, vt parlamentarij Epiſcopi dicerentur.

Qualeſcunque autem aut quomodocunque facti ſunt iſti pſeudoepiſcopi, ex latrunculis vel leunculis euaſerunt leones & lupi rapidiſſimi, & didicerunt capere prædam, in clerum ac populum dominari, eóſque nouis inauditíſque modis diſpoliare. Et primùm quidem Regina habuit ſuam viſitationem eccleſiaſticam per totum regnum, ſecundam tenuit Metropolita in ſua quiſque prouincia, tertiam Epiſcopus cuiuſlibet loci, vbi ſeueriſſimè in omnes Catholicos quæſitum & animaduerſum eſt, vbi miræ inſtitutæ ſunt reformationes: inquiritur enim, ſi vſpiam adhuc Miſſæ fiant, ſi Sacramentum reſeruetur, ſi in vllis Eccleſijs noua officia non ce-

ſuperintẽdentes lupi.

Luporum iſtorũ reformationes.

le

lebrentur, ſi altaria non ſint fracta ac demolita, ſi chorus non ſit naui Eccleſiæ complanatus, ſi vſpiam in parietibus aut feneſtris, imaginum veſtigia appareant, quàm multos calices, pixides, cruces, &c. haberēt, cuiúſque materiæ eſſent: biblia Anglicè ab hęreticis falſiſſima verſione & impijs ānotationibus cōſpurcata, inſtitutiones *Caluini*, ac ſimiles farinæ libros cogūt populū emere, & in ſingulis tēplis legēdos proponi: denique inquirunt ſi parochi habeant donum caſtitatis, eóſque plurimum vrgent, vt vxores ne vrantur, tempeſtiuè accipiant.

Ex quib⁹ hominib⁹ nouus iſte clerus cōponitur.

Clerus enim in Anglia nouus factus, partim, ex apoſtatis noſtris partim ex hominibus merè laïcis (vt eſt valdè ſpiritualis) primo quoque tempore de nuptijs cogitabat, multúmque ſategit, vt coniugia Epiſcoporum, Canonicorum & cæterorum mi-

De nuptijs quā primū cogitant.

miniſtrorum legibus approbarentur, & ipſorum liberi legitimi declararentur, ſed obtineri non potuit, quia vel turpe videbatur miniſterio, vel reipublicæ pernicioſum: *Edouardus* quidem ſextus omnes canonicas & humanas prohibitiones circa clericorum aut etiam religioſorum connubia lege comitiali ſeu parlamentaria ſuſtulit, eam legem mox abrogauit *Maria*, nunc reſtituendam ac renouandam clamitant iſti, ſed non exaudiuntur: omnes tamen per totum ferè regnum quia de dono (vt loquuntur) nõ ſunt certi, non ſecundum leges, ſed ſecundum indulgentiam, vel (vt illi dicunt) ſecundum ſcripturas, ſed ad libidinem ſuam compoſitas, ineunt prima, ſecunda, vel etiam tertia coniugia, contra canones & morem, non ſolùm Latinorum, ſed etiam Græcorum, & prole ita abundant, vt ad illam ſuſtentandam *Miniſtri non habẽt donũ caſtitatis.*

opi

opibuſque augendã & populus ſupr modũ grauetur, & ipſi miſerè benefi cia ſua expilent. Quia autẽ in vxoribu eligẽdis fuerant ab initio ita vel negli gentes vel infœlices, vt fœminas no adeò honeſtæ famę, omnes ferè acce perint, multúmque ex ea re infirmio ribus ſectæ ſuæ ſcandalum, Catholi cis etiam riſum mouerint: præſcrip tum eſt illis Reginæ authoritate, v nullam in coniugium fœminam ad mitterent, ne Epiſcopi quidem, niſ prius certorum hominum iudicijs de honeſtate approbatam: ſed nec ho modo ſatis potuit eſſe cautum iſtorũ ſimul & honori & neceſſitati: ſine fœ minis enim plerique non magis eſſe poterant, (vt dicebãt) quàm carere ci bo, continentiæque iugum into lerabile ducebant. Qui autem iſtis darent filias ſuas, ne proteſtantes qui dem ferè inueniebantur, nedum Ca

Lex de eligẽdis vxorib⁹ presbyterorum.

tho

tholici: primùm, quia æſtimabant id eſſe per ſe infame, vt ſint vel dicantur vxores Preſbyterorum: Secundò, quia iuxta leges regni non ſunt adhuc vera, ſed adulterina coniugia, ac proinde proles illegitima. Tertiò, quia non accreſcit his vxoribus aut liberis ſuis ex maritorum loco aut honore in Republica, vlla dignitas aut ęſtimatio, quod eſt contra naturam veri matrimonij. Nō enim Archiepiſcopus, Epiſcopus, aliúſve prælatus ſi ſit cōiugatus, tribuit quicquam ex eo honoris vel præeminentiæ vxori ſuæ, non magis quàm ſi eſſet eius tantùm concubina. Hinc fit, vt nec Regina in aulam, nec principū vxores vllo modo admittant, ne Archiepiſcoporum quidem vocatas cōiuges, in conſortiū. ſed debent eas mariti domi continere pro vaſis tantùm libidinis aut neceſſitatis ſuæ. Quæ iſtis ergò conditionibus, vel ſummis præ-

Filij Preſbyterorū ſunt baſtardi, ſecundum hodiernas leges Anglicanas.

Presbyterorū vxores ab omnibus contemnūtur.

latis, cōiungerentur, cùm honeſtiores paucæ aut nullæ reperiebantur, quas poterant habere, acceptabant. Sed & alijs modis vtcunque iſtorum hominum cupiditati per magiſtratum ciuilem impoſitum eſt frȩnum. Nam & Collegiorum alumni, qui in Anglicanis Vniuerſitatibus admodum multi ſunt, otióque ac ſaturitate panis abundant, ac admodum prouecti ætate, cupiebant & ipſi habere vxores, ſed videbatur inconueniens, & id priuilegij Collegiorum tantùm Rectoribus cōceſſum eſt, cum hac tamē exceptione, vt coniuges ſeorſim plerunque extra Collegia conſtituant, rariúſque intromittant.

...itu nouorum iſtorũ clericorum. De apparatu etiam ac veſtitu iſtorum nouorũ Clericorum, cùm multi cuperent indifferenti & planè laïco habitu, tàm incedere paſſim in publico, quàm, ſacra in Eccleſia peragere (ne ol

olerent ſuperſtitionẽ) decernit tamen Regina, & ſeuerè mandat, vt in Eccleſijs dum cœnam ſuam Euchariſticam celebrant, cappa, dum reliquas preces faciunt, ſuperpellicio vtãtur: in publicum ne veniant ſine pileo & toga clericali: Epiſcopi etiam vt Rochetã geſtẽt. Et ſuper hac re magna inter fratres iſtos orta eſt quæſtio, nec acquieuerunt Reginæ iudicio, ſed miſerũt nuntios & literas ad confratres in *Gallia*, *Germania*, *Heluetia*, *&* *Sabaudia*, maximè ad *Theodorum Bezam*, & *Petrum Martyrem*, eorum ſententiam & conſilium requirentes, an nimirum, liceret iſtud ſeruitutis iugum, Chriſti iam pridem factis libertis ſubire: ſed quicquid iſti reſpondent, conſulũt, aut decernunt, Regina eos qui hanc ſubire legem recuſant, ordine & beneficijs priuat, cùm ad exteras Synagogas quantumcunque reformatas, ab Ec-

cleſiæ Anglicanę ſupremo capite non ſit prouocatio.

Iſta autem, multáque alia, ex moribus & cæremonijs antiquis, politicorum ſuorum ſuaſu contrà huius noui cleri voluntatem Regina retinuit, partim ad gloriam & ſplendorem externum iſtius nouæ ecclefiæ, partim vt ſuos & exteros in eam opinionem induceret, quòd non lõgè abeſſet, aut diſceſſerit à fide Catholica: in qua re ita ſe ſemper ſubdolè geſſit apud amatores, procos, cõfœderatos, ſeu domeſticos ſeu externos (quos plerunq; Catholicos eſſe nouerat) vt ipſis ſpẽ daret fore fortaſſis, vt ad maiorum fidẽ aliquãdo rediret: partĩ verò & maximè, quia videbat iſtos ſectę ſuę Miniſtros, ſub ſpecie vitandæ ſuperſtitionis, paulatim omnem in Eccleſia & republica, ordinem, decorem, ciuilitatem, ac ipſam etiam humanitatem exuturos,

Elizabethæ vafrities.

ſuam

ſuámque ipſorum fidem ac religionẽ barbara quadam feritate, niſi per Magiſtratum ciuilem aliqua adhiberetur moderatio, deſtructuros. Et certè fecit plurimum ad ſtabilitatem firmitatémque hęreſeos, quòd non permittebatur res, iſtius cleri libidini, quę iamdudum hac libertate euangelica, abijſſet in fumum, niſi fuiſſet hac humana politia, ita iamdiu & ſuſtentata, & frænata.

Diu ergò retinuit organa, cantum, crucem, candelas, cappas: & has quidem iſta de cauſa præcipuè, vt ſi fortè in aliquam ciuitatem negotij aut animi cauſa diuerteret (vt ſæpè fecit) obuiam illi procedat ſolenniter vniuerſus clerus his ſacris indutus veſtibus. Qua etiam ratione parcitum eſt campanis, nempè vt pertranſiens Eccleſiam aliquam, nolarum omnium ſonitu excipiatur, ſed inpri-

eſtũ Natiuitatis & Coronationis Elizabethæ celebrius omnibus vel Christi vel Sanctorũ feſtis.

mis, vt harum pulſu celebriora reddantur feſta Natiuitatis, & inaugurationis ſuæ: qui dies ſunt omnibus alijs Chriſti vel Sanctorum ſolennitatibus longè deuotiùs per vniuerſum regnũ obſeruati. Nam & feſtos dies Proteſtantes legum preſcripto vtcunque tenent eoſdem penè omnes, quos antiquitus celebrauit Eccleſia: iniquiores ſolùm in feſtũ ſanctiſſimi Sacramenti, & in D. virginem, cuius & Aſſumptionis, & Natiuitatis, & Conceptionis ſolennes dies prorſus abrogarunt: atque ad maiorem eiuſdem ſanctiſſimę Virginis contemptum, *Elizabethæ* huius natalem diem, ſolenniſſimè celebrant ſeptimo Septembris in ipſo profeſto beatiſſimę Deiparæ, cuius Natiuitatẽ atris literis & minuſculis, *Elizabethæ* verò maiuſculis & rubris in Calendario ſuo notant: quódque eſt auditu incredibilius, in ſummo vrbis

Inauditũ quiddã.

Lon-

Londinenſis templo (& neſcio an alibi) ad complementum diurni officij, quod olim terminabatur antiphona ad diuam virginem, hodie dicuntur decantari laudes Reginę *Elizabethæ.*

Ieiuniorum quoque ſtata olim tẽpora, coguntur Protestantes, vtcunque etiam nunc obſeruare, licet id valdè illibenter faciant, cùm cõtra ſcripturas & libertatem euangelicam talia præſcribi clamitent. At Regina vt earum conſcientijs in hac parte conſulat, publicè edicit in cuiuſlibet anni Quadrageſimæ initio, non religionis, pœnitentiæ, aut deuotionis gratia, ſed publicæ tantùm rei cauſa hoc ipſum mandari: nempe, vt frequentiore vſu piſcium, habeãt piſcatores (genus hominum in inſula frequens) vndè victum quæritant, abundéntque magis ad reliqua anni tempora carnes, & prę- ſertim in neceſſarium claſſis ſuæ com-

De ieiunio Angl.

meatum. Cuius maximè cauſa non contenta ſextæ feriæ & Sabbati abſtinentia ordinaria, inſtituit quoque Mercurianum, quod *Cecilianum* nunc ieiunium vulgus appellat, quòd putetur *Cecilij* eſſe inuentum. Atque licet hæc ieiunia publica contemnentibus mulcta non leuis indicatur: tamen pauciſſimi ſeruant, & minimè omniũ Epiſcopi, ac reliquus Reginæ clerus, quos multùm pudet ieiuniorum legibus ſubeſſe. Et Regina ipſa, cum Principibus ac alijs, vbi ſubeſt cauſa, ſuper his & ſimilibus decretis ſuis in ſcriptis facilè diſpenſat: diſpenſat etiam Archiepiſcopus Cantuarienſis aliquot numis intercedentibus.

[C]ecilianũ [ie]iuniũ.

Elizabetha diſpẽſat de ieiunio.

In ſumma, Regina pro ea quæ illi conceſſa eſt ſuprema poteſtate ſpirituali, non ſolùm in his quæ Proteſtãtes adiaphora, id eſt, indifferentia vocant, ſed in omni fide, cultu, & do-

ctrina

ctrina, quandam præſcribit iſti clero ſuo normam, nec vltra citráque quicquam audere debent: Epiſcopos ſuos ab officio fungendo cum vult, ſuſpēdit: dat facultatem concionandi, vel ſuo modo ordinatis, vel etiam merè laïcis, & pro arbitrio identidem, quibus vult aufert: & vt oſtendat in hoc munere meram ſuperioritatem ſuam, aliquando è ſolio regio alloquitur, & interrumpit coram ampliſſimo auditorio, eccleſiaſten ſuum his ferè verbis: *Domine Doctor, tu vagaris, & effutis multa impertinentia, recipe te ad textum, quem nobis exponendum ſuſcepiſti.* Atque ita domi adminiſtratur hoc tempore religio: nam de politia rebúſque ciuilibus, aut de Reginæ amoribus, quibúſque vel domeſticis, vel exteris ſui potiundi ſpem dederit: qui in cubiculo, qui in curia, qui in cõcilio pro vicibus dominentur: quàm in multos *Anglos*

preſcribi etiam normam in fide & cultu Clero

glos, Scotos Auſtriacos, Sueuos, Frācóſque Principes à primis regni ſui primordijs vſq; in hāc diē lactauerit, quomodo ſępè Ordinibus vnanimi conſenſu vt aliquem vel è ſuis vel exteris ad ſucceſſionem & ſecuritatem in matrimonium acciperet, flagitantibus, obiecto illis virginitatis ſuæ propoſito, vel ſatisfecerit, vel illuſerit: quantúmque & hoc genere caſtitatis, qua rempublicam perdidit, & hac eccleſiaſtica pręlatura, qua Eccleſiam deſtruxit, non tàm Catholicos, quàm ſuæ ſectę homines offendat: de his, inquam, rebus & ſimilibus quia alterius operis & inſtituti ſunt, nihil nunc dicemus.

Illud verò, quia ad cauſam quam tractamus, inprimis pertinet, taceri non debet, Reginam ac ſuos, conſtituta vtcunque in Anglia religione ac ſecta iſta, mox animo concepiſſe, fore, vt iſta rerum in Eccleſia & Republic-

blica mutatione, è ſubditis multi grauiter offenderentur: vt Papam habeant rigidiſſimum cenſorem: Imperatorem ac maximos Reges Chriſtianos auerſos: tandémque à toto orbe fide & communione diſtracti, nec à ſuis tuti, nec à vicinis diu viderentur ſibi ſecuri, ac ſuis proindè rationibus nullo modo bene conſultum iri, niſi in ſimilem calamitatem Prouincias adiunctas, maximè *Galliam*, *Scotiam*, *Flandriam*, quàm citiſſimè pertraherent, Catholicóſq; Principes omnes, ita rebus ac regnis ſuis ſeruandis intentos facerent, aliena curandi parum otij haberent.

Continuò ergò, vel palam ruptis, vel ſimulatoriè tantùm ſeruatis omnibus tàm veteribus quàm recentibus cum maximis orbis Chriſtiani Monarchis fœderibus, inierunt ad ſummum gentis noſtrę dedecus, & ſuam *Elizabetha fœdus iniijt cum omnium Regum rebellib⁹.*

æter

æternam infamiam, confœderatio-nes cum cunctorum Regum iſtorum rebellibus, patriæ ſuę proditoribus, orbíſque peſtibus: in *Scotia* contra ſereniſſimam Reginam *Mariam*, cum *Iacobo Spurio*, *Mortono* ac alijs: in *Gallia*, contra omnes tres fratres optimos ac Chriſtianiſſimos Reges, cum *Admirallio*, & ſimilibus ſceleratiſſimis tyrannis: in *Flandria*, cum flagello Dei perditiſſimo *Auraïco*, & huiuſmodi, contra potentiſſimum iuſtiſſimúmque *Philippum*, vt vno verbo omnia comprehendam, prętet immiſſum in iſtorum ditiones militem, depopulatos fines, interceptas vrbes, raptas pecunias, pyraticas denique depredationes immenſas, & vndique ad defectionem ſolicitatos ſubditos, iſtius barbarę religionis peſte, perdiderunt primùm totam vicinam *Scotiam*, eiúſque principem, in has quas nunc eam

pa-

pati cernimus, indigniſſimas miſerias adduxerunt: infecerunt innumeras in florentiſſimis *Gallijs* animas, Regéſque adhuc ætate immaturos, in extrema impulerunt pericula: corruperunt poſtremò *Belgiam* penè vniuerſam: omniúmque gentium ſeditioſis hęreticis ad commune Eccleſiæ incendium amplificandum, ſe ſocios, anteſignanos ac patronos dederunt, vt & aliorum Principum ac Prouinciarum infœlicitate eſſent ipſi domi fœlices, & hæreticę ſuæ infectionis tàm latè propagato veneno, diutius in ſua ſecta permanerent ſecuri.

Cũ hoc modo *Britãnia* tota periret, laboraret *Gallia*, ac nationes ſeptẽtrionales omnes periclitarentur: *Pius* 4. tanto malo conſuetũ Eccleſię remediũ allatur⁹, magno ſtudio ſępè anteà impeditum œcumenicum Conciliũ Tridentinum, omnium penè Chri-

ſtia

'ontifex 'uobus uncijs lizabé-ham ad-ionet & inglos ad ;enerale 'oncilium nuitat.

ſtianorum Principum conſenſu cogi curauit. Atque Nuncium interim ſuum, qui per inferiorem Germaniam, Angliam verſus progrederetur, mox miſit, vt *Elizabetham* erroris admoneret. Et ne propter odium Pontificis, ſe, regnúmque nobiliſſimũ perderet, ſuaderet. Ac ſi quidem eſſet, de quo ſibi propter incerta natalia ab Eccleſia vel Pontifice, quoad ius regnandi, metueret, ſedis Apoſtolicæ benignitate facilè transfigi poſſe diceret. Sed Nunciũ nec audire voluit, nec illi in inſulam traiectionem vllo modo permiſit.

Alterũ paulò poſt Pontifex quoque ne quid intentatum relinqueret, legauit, qui Reginam, vt ex ſuis ſaltem aliquos ad Concilium dirigeret, qui cũ Catholicis cõferrent, omni illis & ſecuritate, & diſputandi libertate promiſſa, hortaretur, ſed & ipſum ſuperbè re-

eiecit: &pſeudo-epiſcopi cõſcij imbecillitatis & ignorantiæ ſuæ, diligentiſſimè apud Reginam, ne ad Synodum ſuorum quiſquam mitteretur, inſtiterunt.

Scripſerunt quoque hoc tempore, ad *Elizabetham*, tùm alij Catholiciſſimi Reges, tùm maximè *Ferdinandus Cæſar*, quorũ hic inprimis amantiſſimis eam verbis admonuit, ne Principum omnium Chriſtianorum, ac maiorum etiam ſuorum in fide ac religione conſortium deſereret, ne ſuum, ac nouorum quorundam hominum non adeò multorum, nec doctorum iudicium, totius Eccleſię ſententię anteferret: aut ſi certum eſſet in illa, quã ſibi ſelegerat, ſecta perſiſtere velle, nec quidquam vel ſummi paſtoris ac generalis Concilij iudicio, vel ſociorum Regum Chriſtianorum exemplo, promoueri: id ſaltem pro natu-

Ferdinand. Imp. literæ ad Elizabethã.

ræ

ræ ſuę bonitate ac clementia ſibi concederet, ne quidquam in illos, doctrina ac pietate excellentes, Epiſcopos Catholicos, quos vinctos tenebat, grauiùs ſtatueret, ſed potiùs liberos redderet, cùm nec in Majeſtatem ſuã, nec in rempublicam commiſiſſent quidquam, ſed de auita omniúmque gentium fide & communione, in qua & nos (inquit Cæſar) ſumus, tantùm accuſentur. Denique obnixè etiam poſtulat, vt ipſis cęteríſque Catholicis aliquot in regno ſuo Eccleſias concederet, vbi ſacros conuentus, ac cæteros ritus Catholico modo peragerent. Sed nec hoc modo aliquid impetratum eſt, & res Anglicanę indies in peius labebantur.

Deliberatur de Elizabetha excõmunicanda.

In Concilio verò deliberatum eſt de *Elizabetha*, propter hanc intolerabilẽ contumaciam, hæretica declaranda, quæ erat iure ipſo excommunicata.

Sed

Sed ne id tùm fieret, idem *Cæſar* cuius filium illa in ſummam & certam ſpē coniugij ſui adduxerat, à Patribus impetrauit, futurum eſſe dicens, vt ſaltem per Catholicum maritum rationibus ſuis melius conſuleret. Sed & Procum illum ſicut cęteros fefellit, & fit indies obſtinatior, ac in Catholicos durior.

Atque hoc tempore Sereniſſima Scotorum Regina *Maria*, Anglorum hæreticorum fraudulentijs, ſuorumq; inaudita pietate vexata, incarcerata, exauthorata, marito orbata, deq; ipſius ſceleratiſſima nece in crimen per calumniam vocata, de fuga cogitans: cùm ad alios Chriſtianos Reges facilè traijcere potuiſſet, atque id vt faceret ab optimatibus quibuſdam rogaretur, tamen *Elizabethæ* Anglorũ Reginæ dulcibus literis, nuncijs, muneribus, in Angliam inuitata, præſidio etiã militum quo in regnũ reſtitueretur,

Reginæ Scotiæ in Angliam aductus. An. 1567.

Z pro

promiſſo, non adhuc ſatis edocta nullam fidem humanam ijs qui Chriſti fidem deſeruiſſent, habendã eſſe, contra ſuorum voluntatem in Angliam ad alios carceres aliámque militũ cuſtodiam ſe recepit. Traditur autẽ non ita multò poſt ingreſſum, Nobiliſſimo Comiti *Salopienſi* ſeruanda, apud quem, cùm propter conſtantem Catholicæ fidei confeſſionẽ, durius ſemper tractata eſt: tùm maximè poſtremis diebus, alijs cuſtodibus difficilioribus cõſignata, varijs & indignis modis agitata, ac calùmnijs indigniſſimis impetita, vitam parum vitalẽ ducit. Cui, cùm Princeps ſit, nec legibus Regibúſve Anglicanis obnoxia: tamen (quòd Principibus exteris, Regúmque omniũ Oratoribus permittitur) vt auito more Deum colat, Sacerdotémque habeat, qui ſacrum faciat, & ſacramenta adminiſtret, nullo modo
cor

conceditur. qua re magis quàm exilio aut carcere affligitur. vbi & illud permirũ ac planè barbarũ exiſtit, quod, Regina cùm ſit, & omnium mortalium *Elizabethæ*, ſanguine coniunctiſſima, atque ab illa in regnum ita vt commemorauimus, inuitata: nunquam tamen, licet id obnixiſſimè ſępè poſtulauerit, vel in colloquium, vel in conſpectum ipſius venire hijs decem & ſeptem annis ſit permiſſa. *Barbara Elizabethæ erga Scotię Reginam inhumanitas.*

Sed ad res noſtras veniamus. Non ergò ita multò poſt *Mariæ* aduentũ, multi ex nobilitate, hæreſeos ac ſtatus prę̨ſentis pertę̨ſi, prę̨ſertim in Septentrionalibus regni partibus, arma ad ſui contra hæreticos & homines nouos defenſionem, qui *Elizabetham* in iſtam adduxerunt inſaniam, ſumpſerunt. Quorum primi fuerunt antiqua nobilitate clariſſimi proceres, *Thomas Northũbriæ*, & *Carolus VVeſt-* *Catholici ſumũt arma pro religione in Anglia. An. 1569.*

merlandiæ Comites. Sed reliquis Catholicis propterea quòd adhuc per Papam non erat publicè contra Reginam lata excommunicationis ſententia, nec ab eius abſoluti viderentur obedientia, ſe non adiungentibus, facilè Regijs copijs in vicinam Scotiam fugati ſunt. Vbi poſteà *Northumbrius* proditus & venditus hoſtibus, in Angliam reductus (vita ſi vellet religionis ſententiam mutare oblata) claro martyrio *Eboraci* dies ſuos (eius, alteriúſque Comitis aſſeclis vndique ad ſupplicium conquiſitis) fœliciter in Domino finiuit.

Comitis Northumbriæ martyrium.

Dum iſta ita geruntur in Inſula, ex ſtudioſorum patria pulſorũ reliquijs, nõnnulli *Duaci* in Belgio ſub regimine D. *Gulielmi Alani*, iſtic tũ S. Theologiæ Profeſſoris regij, in diſciplinam collegialem (exiliũ, vitam, & ſtudia ipſorum protegẽte & fouente Hiſpania

Initium seminarij Belgica Anglorum. An. 1569.

niarum optimo maximo rege *Philippo*) coïerunt. Qui paulatim in numeroſum creuerunt collegium, quod primum bonorum maximè eleemoſynis, poſtea incredibili ſedis Apoſtolicę beneficētia ſuſtentatum, cùm plurimos peperit optimè inſtitutos Sacerdotes qui ad Catholicę fidei reſtitutionem in patriam certis temporibus mitterentur, tùm viciſſim ex patria ingenij excellentioris quoſque ad orthodoxam cappeſſendam aduenietes, recepit. Vndè paulò poſt magna animorum mutatio ac religionis in Anglia mira incremēta ſecuta ſunt. Factúmque eſt iſtud collegium ita hęreticis odioſum, vt à populo Belgico tumultuante, facilè *Duaco* eijci curarint. Sed poſtea Deo ita diſponente, & Chriſtianiſſimo Rege permittente, *Rhemos* conceſſit, vbi hodie fœliciter amplificatum varijs in Eccle-

Initium collegij Anglorũ Romæ. An. 1579.

ſiam ſtudijs ac officijs claret. Cui poſtea ad vberiores in patria fructus faciendos, ſanctiſſimę memorię Pontifex *Gregorius* 13. aliud inſigne collegium *Romæ* in antiquo Nationis noſtrę hoſpitali ampliſſimis donatũ reditibus, & patrum ſocietatis nominis Ieſu, regimini & inſtitutioni traditũ adiunxit. Quę duo Seminaria dederunt his annis ſupra trecentos in meſſem Anglicanam Preſbyteros, qui agrum ibi dominicum ſacro etiam ſanguine rigarunt.

In quo genere illud eſt planè ſtupendum, & non niſi digito Dei tribuendum, quòd hoc tempore, cùm ad ſacrum Preſbyterium ne in Catholicis quidem Prouincijs, niſi emolumenti & honoris cauſa à multis adeò feſtinetur, ab iſtis tamen (in quibus ſunt nobilium filij, & primogeniti non pauci) ſine omni ſpe pręmij, immo cũ diſpen

diſpendio hæreditatis paternæ, cum certa expectatione ignominiæ, periculi, & etiam mortis, tanta animi contentione deſideretur ac ſuſcipiatur, vt nullius damni aut dedecoris metu, nulla parentum aut carnalium amicorum diſſuaſione, à ſancto propoſito dimoueri queant.

Ac parua quidem illius *Duacenſis* Seminarij initia *Elizabethæ* Conſiliarij contẽpſerunt. Iudicabant enim (quod & ſæpè profeſſi ſunt) fore, vt ij ipſi qui in illo Collegio inſtituerentur, aut etiã Preſbyteri fierent, vel neceſſitatis vel emolumenti causâ, in patriam tandem redirent, beneficia acceptarent, Eccleſijſque Anglicanis ſecundum regni ſectam & leges inſeruirent. Aut ſi fortè quidam obſtinatiores id facere nollent, tamẽ nihil poſſe paucos pauperes ac extorres homines (hoc enim erat iudicium mundi) contra nouam

Initia ſeminariorum contempta à hæreticis

ſuam Eccleſiam tantæ Principis potẽtia, tot ſeueris legibus, tãta Miniſtrorum ſuorum diligentia, támque exactis vndique prçſidijs munitam atque ſuſtẽtatam promouêre. Sed cùm poſt non multos annos, animaduertiſſent paſſim ex Scholis, Gymnaſijs, & Academijs ſuis adoleſcẽtes plurimos, eoſque ingenij excellẽtioris ad Collegia tranſmarina traieciſſe, identidémque iſtinc in patriam continuò Sacerdotes remitti, qui verbo, ſcriptione, exẽplo, Sacramentorúmque ſecreta adminiſtratione, Catholicæ Eccleſiæ reconciliatione, & à ſchiſmate ac ſacrilegis hæreticorum officijs (quibus plerique tùm in Angliá, alioquin corde orthodoxi viri, metu legum ſe contaminauerant) auerterẽt, vidiſſentque ex hoc commercio ſpirituali, magnam infinitis animis Catholicæ fidei impreſſionem eſſe factã, iamque rura, vrbes,

Aca

Academias, Principũ ædes, ipſamque etiam Aulam plenã eſſe nouis Catholicis: tunc & ſe deceptos doluerunt, & ſæuis edictis, ac quibus poterãt alijs humanis conſilijs ac terroribus, huic operi, quod à Deo factum interpretamur, ſe oppoſuerunt.

Regebat, eo tempore quo primum illud Seminarium inſtitutum eſt, Catholicam Christi Eccleſiam, *Pius quintus*, alter planè *Phinees*, qui hęreticos, Turcas, reliquoſque infideles vtroque gladio, zelo ſummo Sacerdote digniſſimo, diligentiſſimè perſecutus eſt. Is primus quod ſciam, non ſolum illius Collegij alumnis, ſed alijs quoque doctiſſimis Sacerdotibus poteſtatẽ fecit eundi in Angliam, varijſque facultatibus ſpiritualibus ad tam pium opus promouendum neceſſarijs, per Breue ſuum Apoſtolicũ eos impartiuit, iuſſitque ad tollendum ſchiſma cæteris

Pij 5. põtificis acta in Elizabethã.

præ

præeſſe *Alanum*. Dumq́ue hæc fiunt, eodē fortitudinis ſpiritu quo ſanctiſſimum cōtra immaniſſimum Chriſti hoſtem Turcam fœdus confecerat, bellumq́ue glorioſiſſimū contra eundem cum Catholico Rege & alijs ſtatibus ſuſceperat, in *Elizabetham* excōmunicationis ac depoſitionis ſententiam in hanc verborum formulam tulit.

xcōmunicatio E-zabethæ er pium .1570.

S. D.

S. D. N. PII PAPÆ V. SENTENTIA DECLARATORIA CONTRA ELIZABETH prætenſam Angliæ Reginam, & ei adhęrentes hęreticos.

Qua etiam declarantur abſoluti omnes ſubditi à iuramento fidelitatis, & quocunque alio debito,

Et deinceps obedientes Anathemate illaqueantur.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

REGNANS *in excelſis, cui data eſt omnis in cælo, & in terra poteſtas, vnam ſanctam Catholicã & Apoſtolicam Eccleſiam, extra quam nulla eſt ſalus, vni ſoli in terris, videlicet Apoſtolorum Principi* Petro Petríque *ſucceſſori* Romano Pontifici, *in poteſta-*

tis

tis plenitudine tradidit gubernãdum. Hunc vnum ſuper omnes gentes, & omnia regna Principem conſtituit, qui euellat, deſtruat, diſſipet, diſperdat, plantet, & ædificet: vt fidelem populum mutuæ charitatis nexu cõſtrictum, in vnitate ſpiritus contineat, ſalúmque & incolumem ſuo exhibeat ſaluatori. Quo quidem in munere obeundo, nos ad prædictæ Eccleſiæ gubernacula Dei benignitate vocati, nullum laborẽ intermittimus, omni opera contendentes, vt ipſa vnitas, & Catholica religio (quam illius author ad probandam ſuorum fidem, & correctionem noſtram, tantis procellis conflictari permiſit) integra conſeruetur. Sed impiorum numerus tantùm potentia inualuit, vt nullus iam in orbe locus ſit relictus, quem illi peſſimis doctrinis corrumpere non tentarint: adnitente inter cæteros, Flagitiorum ſerua Elizabeth *prætenſa Angliæ Regina, ad quam veluti ad aſylum omnium infeſtiſſimi profugium inuenerunt.*

Hæc

Hæc eadem regno occupato, ſupremi Eccleſiæ capitis locum in omni Anglia, eiúſque præcipuam auctoritatem atque iuriſdictionem monſtroſè ſibi vſurpans, regnum ipſũ iam tum ad fidem Catholicam *& bonam frugem reductum, rurſus in miſerum exitium reuocauit. Vſu námque veræ religionis quam ab illius deſertore* Henrico octauo *olim euerſam, claræ memoriæ* Maria *Regina legitima, huius ſedis præſidio reparauerat, potenti manu inhibito, ſecutiſque & amplexis hæreticorum erroribus, regiũ concilium ex Anglica nobilitate confectum diremit: illúdque obſcuris hominibus hæreticis compleuit,* Catholicæ *fidei cultores oppreſſit, improbos concionatores, atque impietatum adminiſtros repoſuit. Miſſæ ſacrificium, Preces, Ieiunia, Ciborum delectum, Cælibatum, Ritúſque* Catholicos *aboleuit: Libros manifeſtam hæreſim continentes, toto regno proponi: impia myſteria, & inſtituta ad Caluini præſcriptum*

à

à ſe ſuſcepta, & obſeruata, etiam à ſubditis ſeruari mandauit: Epiſcopos Eccleſiarũ, Rectores, & alios Sacerdotes Catholicos, ſuis Eccleſijs, & beneficijs eijcere, ac de illis, & alijs rebus Eccleſiaſticis, in hæreticos homines diſponere, déque Eccleſiæ cauſis decernere auſa: Prælatis, clero, & populo, ne Romanam Eccleſiam agnoſcerent, néve eius præceptis, ſanctionibúſque Canonicis obtemperarent, interdixit: pleróſque in nefarias leges ſuas venire, & Romani Pontificis auctoritatem atque obedientiam abiurare, ſéque ſolam in temporalibus & ſpiritualibus dominam agnoſcere, iureiurando coëgit: pœnas & ſupplicia in eos, qui dicto non eſſent audientes, impoſuit, eaſdémque ab ijs, qui in vnitate fidei & prædicta obedientia perſeuerarunt, exegit: Catholicos Antiſtites, & Eccleſiarum rectores in vincula coniecit; vbi multi diuturno languore & triſtitia confecti, extremũ vitæ diem miſerè finierunt. Quæ omnia cũ

apud

apud omnes nationes perſpicua & notiora ſint, & grauiſſimo quamplurimorum teſtimonio ita cõprobata, vt nullus omninò locus excuſationis, defenſionis, aut tergiuerſationis relinquatur: Nos multiplicantibus alijs atque alijs ſuper alias impietatibus, & facinoribus, & præterea fidelium perſecutione, religioníſque afflictione, impulſu, & opera dictæ Elizabeth *quotidie magis ingraueſcente: quoniam illius animum ita obfirmatum atque induratum intelligimus, vt non modò pias Catholicorum Principum de ſanitate, & conuerſione preces, monitionéſque contempſerit, ſed ne huius quidem ſedis ad ipſam hac de cauſa Nuncios in Angliam traijcere permiſerit, ad arma iuſtitiæ contra eam de neceſſitate conuerſi, dolorem lenire non poſſumus, quòd adducamur in vnam animaduertere, cuius maiores de Rep. Chriſtiana tantopere meruere. Illius itaque auctoritate ſuffulti, qui nos in hoc ſupremo iuſtitiæ throno, licet tanto oneri impares,*

vo

voluit collocare, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine declaramus prædictā Elizabeth *hæreticam, & hæreticorum fautricem, eique adhærentes in prædictis, anathematis ſententiam incurriſſe, eſſéque à Chriſti corporis vnitate præciſos: Quinetiam ipſam prætenſo Regni prædicti iure, necnon omni, & quocunque dominio, dignitate, priuilegióque priuatam: & item proceres, ſubditos, & populos dicti Regni, ac cæteros omnes, qui illi quomodocunque iurauerunt, a iuramento huiuſmodi, ac omni prorſus dominij fidelitatis, & obſequij debito, perpetuò abſolutos, prout nos illos præſentium auctoritate abſoluimus: & priuamus eandem* Elizabeth *prætenſo iure Regni, aliiſque omnibus ſupradictis: Præcipimúſque & interdicimus vniuerſis & ſingulis proceribus, ſubditis populis, & alijs prædictis, ne illi eiúſve monitis, mandatis, & legibus audeant obedire: Qui ſecus egerint, eos ſimili anathematis ſententia innodamus. Quia*

verò difficile nimis eſſet, præſentes quocũque illis opus erit perferre, volumus vt earũ exempla, Notarij publici manu, & Prælati Eccleſiaſtici, eiuſve curiæ ſigillo obſignata, eandem illam prorſus fidem in iudicio, & extra illud vbique gentium faciant, quam ipſæ præſentes facerent, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono, Quinto Kl. Martij, Pontificatus noſtri anno quinto.

Cæ. Glorierius.

H. Cumyn.

Propter huius Apoſtolici ſcripti publicationem ac defenſionẽ, vnus aut item alter maiori zelo præditi, mox *Londini*, vbi ipſius pſeudo-epiſcopi palatij valuis affixum fuit, extremum ſupplicium læſæ Maieſtatis condem- *Perſecutiones ob Pontificis ſententiã.*

Aa nati

nati, conſtanter ſubierunt, Catholicis cæteris, vel quia non agnoſcebant iuridicè publicatùm, obſeruarentque vicinos Principes ac prouincias Catholicas ab aſſuetis cum illa commercijs non abſtinere: vel quia paulò poſt, promulgatore *Pio* 5. mortuo, nō ſciebant à ſucceſſore ſuo renouatū ac confirmatum: vel ſaltem (licet priora cauſarentur) propter metū, in ipſius obedientia permanentibus. Hæretici verò palàm, vt puerorum terriculamēta, iſta ſe prorſus cōtemnere ſimulabant, licet reuera, rei euentum quem ex omni antiquitatis memoria luctuoſum ferè eſſe cernebant, vehementer dubitantes, dicerentur ſecretò Romæ per quoſdam magnos viros de ſententiæ reuocatione plurimum, ſed fruſtra laboraſſe. Sicut enim de *Saule* legitur, quòd poſt auditam *Samuëlis* ſententiam, ſpiritus timoris ac vexationis, fu

Hæreticorum afflictiones poſt excōmunicationem.

furor etiam & incredibile odium in Sacerdotes Dei, perturbatum eius animum invaſit: ita etiã in iſtis contigit, vt ex illo die nunquam animis quieſcere potuerint, quod Eccleſię Catholicæ ſemper exindè creſcentis augmẽtum non minori eos moleſtia affecit, quàm *Saulem Dauidis* proſperitas affligebat. Illud autem in primis eos malè habuit, quòd hoc iudiciũ non ab alio Pontifice profectum ſit, quàm ab eo qui omnium bonorum calculis ſanctiſſimus, & ipſorum Proteſtantium opinione in optimis multorum ſeculorum Pontificibus habebatur.

Hac Eccleſiæ contra ipſam ſentẽtia & Catholicorum nouis incrementis quotidianis offenſa Regina, conuocatis ordinibus, leges valdè iracundas & cruentas contra veteris fidei cultores promulgat, quibus primùm cauetur, ne quis ELIZABETHAM *hæreticam*, *Nouæ leges latę in Catholicos an. 1571.*

ſchiſmaticã, infidelẽ, vſurpatricemve, ſub pœna capitis vocet, vel aliam quácunque certam perſonam nominet, cui regnum vel in vita, vel poſt mortem ipſius deberi dicatur, *excepta Elizabethæ naturali prole*, ea enim ſunt ipſa decreti verba. Deindè quia tùm primùm cœptum eſt, per Preſbyteros & alias perſonas deuotas in regnũ inferri ad Catholicorum conſolationẽ, varia Symbola ſacra: prohibent ſub pœna peculatus, id eſt, proſcriptionis bonorum omniũ & perpetuorum vinculorum, ne quis afferat, acceptet, vel geſtet vlla ſacra munuſcula quæ *Româ* ad communionis Eccleſiaſticæ teſtificationẽ mitti ſolent, qualia ſunt, Agnus Dei, cruces, imagines, calculi benedicti, aut alia quæcunque à Pontifice vel ipſius authoritate conſecrata. Bullas autem Breuia Apoſtolica, inſtrumenta, aut ſcripta cuiuſcunque generis *Româ* deferre

Omnia benedicta à pontifice prohibentur.

ferre, capitale ſtatuitur. Eodemque tempore, vt Sacerdotum operas ſalutares impedirent, decernũt eſſe crimen lęſæ Maieſtatis, quenquam in Sacramento Pœnitentiæ ab hæreſeos, aut ſchiſmatis culpa abſoluere vel Eccleſiæ Romanę reconciliare, aut verò abſolui vel reconciliari. Quibus etiam comitijs eorum omnium qui propter religionem in exteras regiones traiecerant bona & poſſeſſiones (ne extra regnum haberent, vnde ſe alerent) regio fiſco addicũtur. In quas leges cum multi deuoti Catholici vel verè offenderent, vel ſaltem calumnia legum irretiti tenerẽtur, alij carceribus, alij bonorũ proſcriptione, alij etiam morte mulctabantur, tàm Sacerdotes quàm vtriuſque ſexus laïci omniũ ordium.

Exulum bona Confiſcantur.

Atque inter cætera quæ hoc tempore dum Catholici innocentes rapiuntur paſſim ad ſupplicium, accide-

runt, iſtud in ciuitate ac Vniuerſitate
Miraculũ ingens. *Oxonienſi* memorabile contigit. Cùm enim de quodam *Roulando Ginſeo*, qui pro catholica religione reus cauſam dicturus comparuit, iudicium de pręcidendis ei auribus (quòd plebeius eſſet) ferretur: vix ſententiã iudex pronunciauerat, cùm morbus repentinus & exitialis Prætoriũ illud vniuerſum inuadens, nec alia loca ciuitatis aut homines attingens, ipſos iudices & aſſeſſores omnes, Prouinciæ quoq; Pręfectũ ſummũ, ſubito corripuit, duodecimque præterea iuratos ad hoc viros, vt pro conſuetudine reum vel innocentem denunciarent, ſic occupauit, vt iſti ſtatim, iudices verò, aſſeſſores, & Præfectus prædictus, aliqui nõ poſt horas multas, reliqui poſt paucos dies ad vnum omnes interierunt. Et cum illis eodem morbo, loco, & tempore correpti, non minùs quàm

quin

quingenti varijs extra vrbem locis paulò poſt extincti ſunt.

Puritanorum noua ſecta in Anglia.

Diuiſit hoc tempore in Anglia Deus linguas hæreticorũ. Noua enim rigidorum Caluiniſtarum ſecta, id eſt, *Puritani*, ſcriptis & concionibus vehementer exagitare cœperunt vulgares Proteſtantes, eorum credendi, colendi, gubernandíque recentem regiam ſeu parlamentariam formulam, in ſupra centum capitibus, vt impiã ac ſuperſtitioſam condemnantés. Quo hęreticorum (vt fit) bello, Catholici indies plures conſtantioréſque in fide fiunt.

Patrum ſocietatis Ieſu in Angliam ingreſſus an. 1580.

Iam verò quia de patrum ſocietatis Ieſu excellenti educatione, inſtitutione, doctrina, multiplicíque coram Deo & hominibus gratia ſermo apud Catholicos percrebuerat, multúmque eorum opera ab Anglis deſiderata eſſet: diligentiſſimè actum effe-

Patrũ ſocietatis Ieſu in Angliam ingreſſus Anno D. 1580.

ctúmque eſt (interpoſita quoque Pōtificis maximi authoritate) apud illius ordinis Superiores, vt ipſi quoque ex operariis ſuis, pręſtantioribus præſertim Anglis, in meſſem *Britannicam* mitterent. Multi enim iam tum inſigni pietate & doctrina viri, hoc exilij ſui tempore illi ſe ordini dedicauerant. Deſignati ergò primi fuerunt R.^di patres magnis Dei donis exornati *Robertus Perſonus* & *Edmundus Campianus*, atque cum his vnà, ex vtroque Anglorum collegio aptiſſimi aliquot miſſi Preſbyteri, qui iniunctum à Superioribus opus tanta alacritate, fide, & diligentia fecerunt, vt pauciſſimis menſibus domatim hortando, concionando, ſcribendo, ſacramentáque miniſtrando, ex plebe innumeros, ex præcipua nobilitate variáque cognitione & doctrina clariſſimos viros quàmplurimos Eccleſię recōciliarint.

Ad

Aduerſarij his cônatibus opponũt minaciſſima primùm edicta, quibus omnes Ieſuitas duorúmque collegiorum extramarinorum Preſbyteros ac alũnos omnes declarant ac decernunt eſſe reos læſæ Maieſtatis, & variarum in Reginam & remp. conſpirationũ authores, ac proindè mandant omnibus parentibus ac tutoribus, vt ſuos primo quoque tempore in Regnum reuocent: mercatoribus cæteríſque omnibus grauiſſima propoſita pœna, ne collegijs iſtis aut vllis ipſorum alũnis pecunias faciant, omnibúſque in vniuerſum, ne quis eos in domos aut ad colloquia admittat, aut quouiſmodo iuuet. Atque hæc quidem omnia ſolius Reginæ authoritate, quæ poſtea lege etiam parlamentari promulgata ac confirmata fuerunt, ſicut ſuo loco commemorabimus. *Edicta minaciſſima.*

Et

Nouæ iterum leges in Catholicos.

Et quia iam videbant templa & cõuenticula hæreticorum multis locis penè deſerta, Ordinibus iterum conuocatis, nouam promulgant legem, qua mulctant vtriuſque ſexus ſingulos (modò annum decimum ſextum ætatis attigerint) qui recuſant adire Proteſtantium preces, conciones, ac Eccleſias, viginti libris Anglicanis menſtruis, id eſt, aureis ferè ſeptuaginta, qua immani exactione, mirum in modum expilarunt poſtea Catholicos. Decernunt præterea in hoc conuentu crimen eſſe lęſæ Maieſtatis, quemquã ab ea religione quam nunc in Anglia ſectãtur, quouis modo diſſuadere aut auocare. Miſſam verò facientibus vel audientibus pœnam & mulctam in primo regni *Elizabethæ* anno conſtitutam duplicant, quę omnia Catholici cõſtantiſſimè pro Chriſto tulerunt. Interim vt hęc cruenta

de

decreta executioni mandentur, immittunt in nobilium aliorúmque orthodoxorũ ædes varios lictores & exploratores qui Sacerdotes ipſorúmque hoſpites ac fautores ad carceres raptent, grauiſſimis equulei tormentis exerceant, bonis ſpolient, ac morte etiam aliquoties afficiant, magnis propoſitis præmijs, ſcelerúmque cõdonatione improbiſſimis hominibus conceſſa, vt Ieſuitas ac Presbyteros prodant ac comprehendant. Tot ergò omnium ordinum in vincula conijciuntur, vt veteribus carceribus omnes non capientibus, nouos varijs locis inſtituunt, vtque *Londini* detur locus recens comprehẽſis Presbyteris aliíſque Catholicis, venerandi ſenes Epiſcopus *Lincolnienſis*, Abbas *VVeſtmonaſterienſis*, aliíq; antiquiores Confeſſores, in *Isbicenſem* peſtelentẽ carcerem in paludibus *Elienſibus*, ſitam re-

Ingens perſecutorum ſæuitia.

Noui carceres conſtruũtur.

Antiqui Confeſſores extincti.

relegantur, vndè facilè poſtea extincti ſunt.

Iam verò inter cęteros, percelebris illle *Campianus* hoc tēpore proditione falſi fratris tanquā alterius *Iſcariotis*, capitur, ludibrijs exponitur, cōpedibus vincitur, quęſtioni ter aut quater vſq; ad luxationem ac quaſſationem omnium membrorum ſubijcitur. Quando etiam præter plurimos de vulgo, ex præcipua quoque nobilitate & ordine equeſtri hoc maximè prætextu, quod *Campianum* in ædes receperint, & ab Ęccleſijs Proteſtantiū abſtinuerint, multos in carceres rapuerunt, iudicibus ſimul cum furibus, ac latronibus ſtiterunt, variiſque mulctis pecuniarijs miſerè expilarunt, in quo genere grauiſſima paſſi ſunt illuſtris dominus Baro *Vauxius D. Thomas Treſſamus*, *D. Gulielmus Catesbeus* & alij per vniuerſum regnum plures admira

P. Cāpianus Elioti proditione capitur.

ra

rabili conſtantia, fide & pietate inſignes viri. Interim vt Patrem *Campianum* ac Preſbyteros vinctos plauſibiliori prætextu afficiant extremo ſupplicio (pro ſola enim Catholicæ fidei propugnatione, quæ adeò nunc in animis Anglorum inualuerat, tollendos non iudicabant) fingũt eos, multa in necem Reginæ *Romæ Rhemíſque* machinatos, ad eámque rem falſos quoſdam fratres in teſtes ex fece hominũ conquirunt & ſubornãt, quorũ teſtimonijs licet non conſentientibus & apertiſſimè refutatis, condemnantur ad mortem crudeliſſimam & turpiſſimam, quam paulò poſt incredibili conſtantia (ad Catholicorũ confirmationem & bonorum omnium ędificationem pręclariſſimè obierũt, importunè inſtantibus & vrgentibus hæreticis, vt ſaltem Reginam agnoſcerent caput Eccleſiæ, & ſe in ipſam

pec

peccaſſe confiterentur, vitam & veniã ſi id facere vellent, offerentibus.

Primo ergò die Decembris anno 1581, celebri martyrio conſummati ſunt, idem Reuerẽdus Pater *Edmundus Campianus*, & venerabiles Preſbyteri, *Rodulphus Ceruinus*, ac *Alexander Briantus*. Viceſimo verò Maij ſequentis anni, *Thomas Fordus*, Ioannes *Shertus* & *Robertus Ionſonius*, & trigeſimo eiuſdẽ menſis, *Gulielmus Philbeus*, *Lucas Kirbeus*, *Laurentius Richarſonus*, *Thomas Cotamus*, Preſbyteri ſancti & docti omnes, certamen confeſſionis compleuerũt. Et hi quidem omnes Londini, vbi ante etiam ſancte martyrium paſſi ſunt, *Ioannes Nelſonus*, anno 1578, & *Euerardus Hanſius* an. 1581, Sacerdotes, & *Thomas Shervvodus* laïcus, & extra Londinũ in alijs Prouincijs, *Cutbertus Maynus*, primus ex Seminarijs martyr an. 1578, & *Ioannes Paynus* an. 1582.

Martyria multorũ præclariſſima.

An. 1582.

ſin

ſingulari zelo pręcellentes Preſbyteri.
Paulò verò poſt, hoc eſt eodem anno 1582.
& ſequenti ſimili conſtantia ſanctas
animas Deo reddiderunt, in Eboracenſi
vrbe vita & doctrina præſtantes
Preſbyteri, (hoc ſolo nomine damnati,
quòd Sacerdotes ſe agnoſcerent, ac
pōtificia authoritate ſe extra regnum
ordinatos eſſe cōfiterentur) *Gulielmus
Lacius*, *Richardus Kirkmannus*, *Iacobus
Tomſonus*, *Gulielmus Hartus*, & *Richardus
Therlkellus*. Atque non ita nuper in
VVintonienſi ciuitate Dominus *Ioannes* 1583.
Slaidus, & *D. Ioannes Bodeus* honeſtæ
cōditionis laïci, bis varijs temporibus
per ſententiam iudicis, inaudito apud
Anglos exēplo, morti adiudicati ſunt,
quam, paulò poſt fœliciſſimè obierunt,
non aliam ob cauſam damnati,
quàm quòd penes Reginam, ſummã
in cauſis Eccleſiaſticis authoritatem
proximè & ſecundum Deum, eſſe ne-

ga

garunt. Eodem anno & alium laïcum *Gulielmum Carterum* Londini martyrio ſuſtulerunt.

Dominus autem *Iacobus Laburnus* nobilis laicus, paulò etiam vlterius quàm ſacerdotes (qui iniuſſu Superiorum non debebant nec volebant ſe reipub. & ſtatus quæſtionibus immiſcere) palã negabat Reginæ omnem obedientiam (ſicut & ante iuriſconſultus *Storæus*, *Feltonus* nobilis & *Uvodoſius* Preſbyter, fecerant) partim quod eius natalia illegitima eſſe diceret, partim, quòd eſſet *Pÿ quinti* pontificis ſententia, prætenſo iure regnandi priuata. Qua de cauſa varias carcerum moleſtias (*Carleoli*, *Londini*, *Lancaſtriæ*, *Manceſtriæque* perpeſſus, tandẽ *Lancaſtriæ* ſanguinem omnibus mirè admirantibus eius conſtantiam ac patientiam lubentiſſimè ac mitiſſimè fudit.

D. Laburni confeſſio.

An. 1582.

Neque

Neque hîc ſilentio prætereundum eſt, aliquot etiam plæbeios quòd eccleſias, & profana Proteſtantium officia adire noluerant, cùm non haberent vndè mulctam pecuniariam ſoluerent, ſententia iudicis diu ac miſerabiliter per vrbem *Uvintonienſem* tractos ac nudos crudeliter fuiſſe cæſos.

Plebeij virgis caſi.

Incidit quoque Dei planè prouidentia, hoc tempore in manus perſecutorum *P. Gaſpar Hayuodus*, nam vocatus in Gallias ad ſuorum colloquiũ, cùm eſſet propemodũ in litore Normãdico, ſubito aduerſo vento in portum Anglicanũ delatus a Magiſtratu ſiſtitur, *Londinum* reducitur, ac in carcerem compingitur, vnde poſt non multos dies & varias examinationes, ducitur ab arcis Pręfecto cum aliquot alijs vinctis Preſbyteris circa id tempus comprehenſis, ad tribunal. Vbi autem ventum eſt ad ianuam Prętorij

P. Hayuodi apprehenſio & circa illũ facta.

nouo exemplo, ſed antiqua hæretico-
rum vereque diabolica fraude, ex im-
prouiso cæteris eum Confeſſoribus
ſubtrahunt, ac in vicinis ædibus, dum
alij cauſam dicerent collocant, vt hoc
artificio ſimul & abeſſet à Collegis ille
qui doctrina & dicēdi peritia, qua plu-
rimum valuit omnibus, obiecta cri-
mina facillimè diluere potuiſſet, & ſu-
ſpitio daretur cùm cæteris Confeſſori-
bus, tùm aſtanti populo patrem opti-
mum, animũ ac religionis ſententiam
vel mutaſſe prorſus, vel ſaltem in ali-
quibus ſe Regię voluntati accommo-
daſſe. Atque vt illud faciliùs ab omni-
bus crederetur, quaſdã in eam rem vo-
ces arcis præfectus mox ſparſiſſe di-
citur, eũque nõ cum ſodalibus ad mor-
tem iudicis ſententia condemnatis, ſed
per aliam ſecretiorem portam in car-
cerem reduxit. quo dolo malo factum
eſt, vt etiam boni nonnihil iſti Reue-
rendo

rẽdo patri humanitus accidiſſe timuerunt. Sed impijſſimã fraudem ac ſummam ſancto Confeſſori factam iniuriam tempus poſtea patefecit. Neque enim vel iſtorum doloſis machinationibus nec frequenter adhibitis minis, vel alijs grauiſſimis tẽtationibus quicquam ceſſit. Obtulerunt autẽ ei (quòd ab ipſius ore poſtea audiui) ſi vel ſe aliquantulũ accomodaret, epiſcopatum. Manſit autem in carcere, varijs poſtea a Reginæ conſiliarijs, nuncijs ac literis, ſed fruſtra, ad defectionem ſollicitatus. Socij verò ſacerdotes, ſecundum iudicium paulò ante pro tribunali illatum ad patibulũ ducti, confeſſionem ſuam glorioſa morte lætiſſimè compleuerunt. Hi autem erant *Georgius Haddocus, Ioannes Mundinus, Ioannes Nutterus, Iacobus Fennus, & Thomas Emerfordus.*

Atque in alijs regni locis præſer-

tim *Lancaſtriæ, Eboraci* & in *Vuallorum* finibus complures tormentis grauiſſimis tentati, nonnulli etiam turpiſſima vel proditorum vel latronum vltimo ſupplicio affecti ſunt. Lancaſtriæ, *Iaco-*
An. 1584. *bus Bellus* Preſbyter & ſexagenarius, & *Ioannes Finchius* laïcus: in Vvallia *Richardus Vitus* ludimagiſter. Fruſtra verò in hoc inſtituto compendio commemorauerim, quibus de criminibus tàm crudeliter in innocẽtes homines animaduerſum ſit, cùm omnibus conſtet, veram ſolamque cauſam fuiſſe religionis auitæ profeſſionem, & Apoſtolicæ ſedis ac communionis contra Eccleſiæ rebelles filios defenſionem. Nam cùm cęteras confictas criminationes in iudicio facilè depuliſſent,
Tyrãnica inquiſitio. mox in ipſorum ſecretiores cogitationes & futura facta quibuſdam captioſis interrogationibus ſuper Bulla declaratoria *Pij quinti* fit inquiſitio, nimi

mirum, ſi ſentẽtiam illam legitimam fuiſſe iudicent? ſi putent in Papæ eſſe poteſtate reges exauthorare, ac ſubditos ab ipſorũ obedientia liberos reddere? quid eſſẽt facturi ipſi, aut alijs in conſcientia pręſcriberent, ſi bellum à quoquã inferatur propter religionẽ, ac huius generis alia. In quibus ſi quid pro Pontificia poteſtate, vel prudentiſſima moderatione dixerint, continuò lęſæ Maieſtatis, & non religionis rei decernuntur.

Neque verò nunc contenti hac in Preſbyteros & mediocris fortunæ orthodoxos artificioſa crudelitate, in ip- *procerũ*
ſam etiam nobilitatem ac inprimis re- *vexatio.*
gni proceres quos iam magis magíſq; iſtius nouę ſectę falſitatem, turpitudinem ac immanẽ crudelitatem abhominari obſeruarent, indigniſſimè tractare cœperunt. Et cùm in omnes catholicè affectos nobiles ſimul ani-

maduertere non queant. pro cuiuſque Aulici ac noui hominis odio & libidine, nunc iſtos nunc alios confictis criminationibus & calumnijs impetunt. Ita *Franciſcum Throgmortonum* aç *Edouardum Ardenum* antiqua fide ac genere prę ſtantiſſimos viros alioſque indignè ſuſtulerunt. Sic Illuſtriſſimú *Northumbrium* in Anglia potentiſſimum principem, ac inſignem pietate ac nobilitate virum *Gulielmũ Shellæum*, in infœlices ac læthales carceres ex vaniſſimis ſolum ſuſpitionibus truſerunt. Idem feciſſent in illuſtrem Baronem *Pagettum* ac nobilem *Carolum Arundelium* licet innocentiſſimos, niſi fuga matura & vitę & conſcientijs ſuis conſuluiſſent. Quo modo autem iam pridem ſummum totius regni principem Comitem *Arundeliæ* Ducis Norfolcię (qui & ipſe iſtorum cruentis manibus ſublatus eſt) filium primogenitum

ſtum in arcere oc anno enſe Iu- j occide- unt.

tum

tum ac hæredem, è fuga, propter ſolã conſcientiam ſuſcepta, reductum in carcerem immaniter tractent, mendacijſque ac calumnijs infament, omneſque ipſius chariſſimos fratres, ſorores, cognatos, affines innocentiſſimos homines exagitent, dicere ſuperſedebo. Sanè pręter iſta quæ commemorauimus, variaſque expilationes ac vexationes quas à viliſſimis homuncionibus tolerare cogũtur, vel hoc nomine nobiles laïci ſunt ipſis ſacerdotibus infœliciores, quod nec conſcientiæ cauſa fugere, nec poſſeſſiones vẽdere, nec bona ſua vel vxoribus ac liberis relinquere, vel ad ſui ſuſtẽtationem ſecum transferre, ſed omnia fiſco, ac hęreticorum vſibus ableganda ſint. qua vna re nihil poteſt dici aut fingi ſeruilius ac miſerabilius.

Et hanc in omnes Ordines crudelitatem dicunt ſe non exercere propter

religionem, (ſicut certe putamus putantque etiam prudentes omnes qui iam à multis annis aduerterunt, ijs qui rerum potiuntur in Anglia, de fide, vtcunque id prætendant, nullã curam haberi, ſed de ſtatu ſuo ſolum eſſe ſollicitos) ſed ad Reginæ ac Reip. ſecuritatem quã per Catholicos indies numero ac ſtudio in Reginam *Scotiæ* creſcentes, magis magiſque periclitari aſſerunt. Vndè iſti noui etiam metus ac ſuſpitiones de *Elizabethæ* interfectione, qui tàm altè iſtorum animis infixi ſunt, vt pueriliter non modo homines ac res quæ verè exiſtunt, ſed vaniſſima ſpectra ac vmbras metuunt ac inſectẽtur, adeò quidem, vt ad eam à capite Reginæ repellendam, aut poſtquam facta fuerit, vindicandam, non modo in eos qui fecerint, ſed in proximos quoſque regni hęredes inauditis aſſociationibus ac iuramentis contra morem

[E]lizabe[th]æ conſi[li]arij nul[l]um de re[li]gione ha[b]ent cu[r]am.

rem

rem ac leges regni cõſpirauerint, & id quidẽ primũ priuato furoris zelo fecerũt, poſtea cũ aliqua tamẽ eius cõiurationis moderatione lege etiã parlamẽtari vt id approbaretur obtinuerunt.

Sed vt ad rem redeamus, in hac tanta in omnes omnium ordinum Catholicos ſæuitia, nonnunquàm vt apud exteros principes ipſumque etiã Pontificem perſecutionis immanitatẽ aliquantulum occultent, ac opinionem moderationis ac clementiæ ſibi concilient, tàm fraudulenter ſæpè iſta diſpenſant, vt dum vnum cruciant, vexant, occidũt, alium Regia indulgentia nonnunquàm palàm abſoluunt, vt cùm *Londini* eſt aliquod ab innocentium cęde quaſi lucidum interuallum vel ceſſatio, tunc longè crudeliſſimè in alijs regni locis ſæuitur, & dũ quoſdam ad tempus maiori libertate donare videntur, alios identidem eodem *Fraudes perſecutorum.*

tem

tempore cõprehenſos grauiſſimè cruciant. Atque vt iſta calliditas horum inſtituto melius inſeruiat, habent ferè in Principũ aulis certos homines, qui huiuſmodi fictæ ac fucatæ clementiæ exempla, apud rerum noſtrarum imperitos inculcent, explicent, amplificent, & infinitæ crudelitatis facinora vel extenuent vel excuſent, vel alior-ſum quàm facta videntur, interpretentur. vt ſæpè videas etiam homines non malos de iſtis perſecutoribus Eccleſiæ multis meliora promittere.

onſilium ionum de nittendis 'atholicis n exiliũ.

Inierunt his ipſis diebus nouum conſilium de quibuſdam quos in vinculis habebant in exilium mittendis, vel quia morte ac mactatione Sacerdotum ſenſerũt ſe nihil profeciſſe, vel quia iudicarunt hoc inprimis facto, fucatę clementię, cuius laudem tantopere expetunt, pluribus in locis diuulgari poſſe. Sed certè neque perpetuũ

exi

exilium eſt magnum lenitatis argumentum, & ea cõditione impoſitum vt redire ſit capitale, eſt per ſe ſæuiſſimum. Et Sacerdotibus Dei qui cùm Superiorum mãdato, tùm ſuo ſingulari zelo illam ſibi prouinciam vt multis ad ſalutem inſeruiant vltra ſuſceperunt, debebat omnibus tormentis ac mortibus intollerabilius cenſeri, & ipſis denique Catholicis populis, paſtoribus ſuis hoc modo orbatis, longè triſtiſſimum eſſe oportuit. Sed quo ordine, quoque modo in exilium acti ſint, vno aut altero verbo commemorabo, quia ipſe licet indignus, huius pro Chriſto qualiſcunque afflictionis inter cęteros vigĩti particeps fui. ſimul enim totidẽ Preſbyteri & vnus * nobilis laïcus hanc pœnam ſubiuimus.

Erant tum temporis omnes tàm nouæ quàm veteres cuſtodię, Confeſſoribus plenę, & in vno caſtro *Martiali*

quod

** D Henricus Ortonus, qu vna cun P. Căpian morti ad iudicatu nunc poſ trium an norũ car ceres in exilium eiectus.*

(quod nomen eſt carceris cuiuſdam *Londini*) erant pręter laïcos, Sacerdotes plus minus triginta, remanſerant quoque in arce atque in alijs vrbis carceribus ex ijs nonnulli qui cum patre *Campiano*, vel paulò poſt ad mortem damnati totum triennium carnificis manum expectarant. Hos igitur non omnes, licet in eadem damnatione eſſe viderentur, nec ſolos, ſed certos & ex ſingulis ferè illius ciuitatis cuſtodijs aliquos delegerunt (nam ex innumeris, alijs in regni locis vinctis ne vnum tunc dimiſerũt) Cùm ergò dies à Magiſtratu eſſet illis deportandis deſignatus, dãtur cuiuſlibet carceris pręfecto eorum nomina qui in exilium erant deſtinati, & vt vinctis diem pręſcriptum denunciet mandatur, vt ita maturè de rebus ad viam ac vitam neceſſarijs ſibi prouiderent, nam publicis ſumptibus (quod à multis expectaba

[E]iectio vi[g]inti Con[fe]ſſorũ in [v]na naue, [A]n. 1585. [D]ie verò [I]anu. 21.

ctabatur) nõ niſi in naue erant alendi, ſed ipſi carceribus interea cõcluſi, nec ad vllius colloquium niſi cuſtodibus pręſentibus admiſſi, non multum adiumenti ad iter ac futurum exilium ferendum nanciſci potuerunt, vt vel hoc nomine iſtud exilium deſolatis hominibus calamitoſiſſimum videri debuit. De voluntate tamen Reginæ certiores facti, quiſque quod potuit fecit, vt nõnihil, ad viaticum, veſtium aut numorum à ſuis procurarent. Dies tandem venit, licet ſæpè, neſcio quo cõſilio, dilatus & mutatus. Ibantque ij quibus nos tranſportandi data ſunt mandata, repetentes è variorum carcerum pręfectis eos qui deſignati erant ad exilium. Ducti ſumus omnes ad nauem in *Thameſi* flumine propè ianuam arcis ſitam, iamque conſcendere iubemur, vbi ex noſtris quidam pręſertim, R. Pater *Gaſpar Hayuodus*

om

omnium nomine palàm cõqueri cœpit, nos ſine cauſa, ſine crimine, ac ſine iudicio planéque indemnatos non deberi patria pelli, ac profiteri nos vltra non ituros, nec patriam ac populum Catholicum qui in ea eſt, noſtro vnquam cõſenſu relicturos, ſed ipſorum in conſpectu ad teſtificationem communis fidei noſtræ & ipſorum, lubentiſſimè morituros. Patriam noſtram ac ſalutem iſtorum nobis vita noſtra longè chariorem eſſe.

Sed cùm hac ratione nihil proficeretur, literas ſaltem ac mandata Principis, quibus ad perpetuum exilium damnamur, inquiunt, oſtendite. ſed conceſſum nõ eſt, & ſublatis velis cum multa multorum conſalutatione ac cõmiſeratione in altum delati ſumus. Poſt biduum verò, cùm iam in oceanum multum proceſſiſſemus, R. P. *Gaſparus*, & alij iterum obnixè rogarunt

[S]uma iniquitas hæreticorũ.

runt

runt regios miniſtros, vt vel tunc tandem ſententiam ac literas exilij videre ac legere liceret. Victi illi, mandatum exhibuerunt, in quo cùm illud legiſſent noſtri, *Has tales perſonas ſuis & aliorum cõfeſſionibus multarum in ſuam Maieſtatem & Remp. ſeditionum ac machinationum reas inuentas, omneſque vel in iudicio de iiſdem criminibus conuictas, vel propter ſimilia in carcere detentas, licet mereantur extremum ſupplicium, tamen regiam clementiam mitius hac vice agere volentem, extra patriæ fines tantum deportandas, hoc præſenti ſcripto decernere*: Hæc, inquam, cùm in hanc ſententiam legiſſent, flebiliter clamarunt vna voce omnes, ſe falſiſſimis calumnijs ac grauiſſima iniuria affici, cùm nec ipſorum, nec ſociorum Catholicorum quiſquam vllum vnquam rebellionis aut in Reginam aut patriã conſpirationis crimen, vel leuiſſimo verbo confeſſi ſint, & ex

ijs

ijs ipſis quos tùm deportabant, vnus de hac falſiſſima accuſatione iudicio publico fuiſſet abſòlutus. Proindè P. *Gaſparus* in eam ſententiam multa locutus, iterum atque iterum obſecrauit ductores ſuos, vt ad cauſam dicẽdam in Angliam reducerentur, ac publico iudicio ſiſterẽtur, vel ſaltem vt ibi pro Chriſto potius & innocentiæ ſuæ defenſione iugulentur, quàm vt hac luculenta infamia in aliena terra compareant. At reſponſum eſt, id in ipſorum poteſtate non eſſe, ſe mandatum regium implere debere. Proceſſimus igitur vt potuimus nos inuicem conſolantes, ac gaudentes quòd hanc contumeliam pro nomine Ieſu, vtcunque patienter tulerimus. ac tãdem Deo iuuante *Bononiam* appulimus, vnde poſtquàm ductorib⁹ noſtris valediximus ad varias Galliæ vrbes, vt quiſque habebat cõmoditatem profecti, demũ

D. colintonus.

om

omnes ferè *Rhemos* pereximus. In quę̃cunque autem locum ad cõfratres aut Superiores noſtros venimus, reperimus eos de nobis valdè anxios. Audierant enim hæreticorũ aut maleuolorum falſis rumoribus nos hoc exilium ob metum periculorum in Anglia vltra procuraſſe, ſtationem noſtrã reliquiſſe; aut etiã quod grauius eſſet, aliquid hæreticis in religione ceſſiſſe. Sed cùm rem omnem ex nobis abũdè intellexiſſent, multique noſtrûm ſe porrò paratos eſſe dicerent, quandocunque Superioribus placeret, ſine omni periculorum exceptione redire, incredibiliter lætati ſunt in domino. Atque de iſtis nõ domi trucidatis, ſed ita patria pulſis, in exemplum ac argumentum clementiæ Regiæ, aduerſarij paſſim loquuntur libenter.

Et in eo perſiſtunt atque inſtant tàm impudenter, vt quò plures fuerint in

exilium detruſi, eo magis elucere putant magiſque commendari apud exteras nationes præclaram iſtam Reginæ clementiam. Nuper igitur eadem fraude & crudelitate qua Superiores, in Galliam eiecerunt viginti duos ex *Eboracenſi* & *Hullenſi* carceribus, qui omnes, Sacerdotes ſunt, vno excepto, qui tamen eſt Diaconus. Hi omnes maxima ex parte, non ſolum vinculis & carceribus, ſed & ſenio etiam ſunt confecti. Nam alij ſexaginta, alij ſeptuaginta, alij plures annos habent, & inter eos vnus eſt octogenarius. Multi iſtorum licet ſint valdè ſenes, magnam tamen ętatis partem in vinculis peregerũt, ita vt reperiantur inter illos qui viginti & ſex annos patientiſſimè & conſtantiſſimè tulerunt omnia illa incommoda quæ tot annorum, & talium hæreticorum iniquitas incarceratis ſolet afferre. Paulò poſt, nempè

Exilium 22 Sacerdotum.

24. Septembris, nõ diſſimili conſilio patriæ ſuæ finibus excluſerũt, quos ex diuerſis carceribus in vnum eduxerãt, alios nonnullos ad numerum 30 Sacerdotum, & cum eis duos laïcos. Iſto modo putant ſe poſſe humanitatis & clementiæ nomen obtinere. Sed quia hoc eſt valdè ridiculum, & non aliud beneficium quàm eſt illud latronum, qui gloriari ſolent vitam ſe eis dediſſe quibus non ademerunt, idcircò veriſimilius eſt, illud eos agere, vt Seminarium, quod norunt eſſe pauperimum, neque tot alendis poſſe ſufficere, multitudine hominum opprimant atque obruant. ſed non eſt conſilium contra Deum, *Domini eſt terra & plenitudo eius.* *Item aliorum 30.* *Pſal. 23.*

Illud verò etiam quod paulò poſt conuocatis ordinibns ad Parlamentũ, lege perpetua decretum eſt, ne quiſquam Ieſuitarum, Seminarianorũm, *Nouæ ac crudeliores adhuc leges in catholicos An. 1585.*

 Preſ-

præſbyterorum aut cuiuſcunque alterius conditionis ſacerdos, diaconus aut clericus a Romano Pontifice quomodolibet deriuata authoritate, quouis loco poſt Catholicæ religionis per *Elizabetham* abolitionem creatus, ſub pæna læſæ maieſtatis conuictis debita, poſt quadrageſimũ a lege publicata diem, intra regnum maneat aut a tranſmarinis partibus redeat: ſi hoc quoque mite clemenſque decretũ dici queat, quid poſſit iniquũ, crudele, barbarum cenſeri, neſcio. Prioribus legibus, etiam & ipſis iniquiſſimis, ne Præſbiteri quicquam ſacerdotalis officij exerceant, ne Sacrificium faciant, ne Cõfeſſiones audiant, Eccleſiæque quenquam reconcilient, aut quouismodo ad ſuam fidem inducant, ſatis exactè cautum eſt, ſed hoc nouo edicto ſancitur, vt non ſolum contra leges Proteſtantium non cõmittant aut

Crudeliſſimæ legis capita.

in

in rempublicá peccent quicquam, ſed prorſus vt in regno non ſint, etiamſi nihil contra ſtatum aut religionem in eo ſtabilitam moliantur. Hoc edicto non tantum perſona quæ peccat, punitur, idque omnium pœnarum grauiſſima, ſed vniuerſi hominum ordines, qui in ſingulis ſuis perſonis nunquam peccant, iniuſtiſſimè læſæ maieſtatis condemnantur. Hac inaudita lege, capitale fit, vt Anglus quiſquam Societatis Ieſu ingrediatur religioné, vel in quouis collegio ſeu ſeminario per Societatem vbicunque terrarũ adminiſtrato, educetur, niſi admonitus ſtatim redierit in patriá, ac fidem Catholicam coram pſeudoepiſcopo abiurare, ſacramẽtoque præſtito teſtari, ſe omnes leges eccleſiaſticas quas Regina vel iam promulgauit, vel in poſterum ab ipſa ſanciri contigerit, obſeruaturum. Hac lege præterea ſtatui-

tur ne pater, amicus, tutor, ſuorum aliquem in vllo Collegio Ieſuitarum, vel Seminario verſantem, pecunia aut alio ſubſidio quolibet adiuuet, ſub pœna proſcriptionis omnium bonorum ac poſſeſſionum, ac etiam perpetui carceris. hac poſtremo lege prohibetur omnibus Reginę ſubditis, ne quiſquā in domum recipiat, vel quouiſmodo adiuuet, vel etiam cognitum non prodiderit vllū in Anglia exiſtentem aut ex alijs locis redeuntem Ieſuitam, Seminarianum Sacerdotem, alioſue ſupra nominatos Clericos, ſub pœna homicidis ac furibus preſcripta, id eſt, ſuſpendij. Illud verò ridiculum potius quàm crudele dixerim (quod tamen aduerſariorum vaniſſimam arguit de omnibus rebus trepidationē, & ſummam ſceleris conſcij animi inquietudinem) nullum nempè Sacerdotem licet abiurauerit fidem Catholicam,
ſe-

ſecundum huius legis pręſcriptum, & ſectæ iſti ſe planè adiunxerit, debere tamen ſub pœna capitis, intra decem miliaria vbi contigerit Reginam morari, ſubſiſtere.

Hæc quotannis noua & inaudita placita cudunt, ſeueriſſiméque exequuntur, contra Chriſtianos ſubditos ac ciues ſuos, & tamen tantam iniquitatem nomine iuſtitiæ palliant, libriſque æditis, Reginæ in his omnibus ſummam clemētiam, ac cum iudicio coniunctam miſericordiā impijſſimè decantant: ſicut & non religionis aut cōſcientiæ, ſed variarum in perſonam Regiam, coniurationum cauſa, iſta neceſſariò fieri, antiquorū Eccleſię perſecutorum more mendacisſimè fingunt, vt clarisſimè in illo libello quem noſtri illius fucatæ *Iuſtitiæ Britannicæ* buccinatori, non ita pridem oppoſuerunt, luce clarisſima & inuictis demō- *Perſecutio ob libros.*

ſtrationib⁹ cõuincitur. Qui liber licet & quanta fieri potuit moderatione, & non niſi aduerſariorum petulanti prouocatione, & ſolũmodo pro innocentiæ noſtræ defenſione ſit ſcriptus, tamen eum qui exemplaria in Inſulam intuliſſe dicebatur, preſbyterum Catholicum, *Thomam Alfeldum*, eumque qui diſperſerat, *Thomam Vvebleium* hominẽ laicum, vita mulctauerunt, propoſita tamẽ prius cùm in patibulo eſſent condonatione, ſi Pontifici renunciare ac Principi aſſentiri vellẽt: quod cùm recuſarent facere, claro Martyrio defuncti ſunt. Ita iſti nõ alio ferè modo quàm noſtrorum ſuſpendio huiuſmodi ſcriptis reſpondent.

Martyriũ Alfeldi & ſocij.

Iudicium cuiuſdam Reginæ conſiliarij de libro contra iuſtitiã Britanicam.

Vidit ac legit hunc librum quidam non infimo apud Reginam loco conſiliarius mox atque eſt æditus, & ad amicum quendam ſuum, quem affectu in fidem Catholicam propenſum

eſſe

eſſe ante cognouerat, ita dixiſſe fertur. Miror, cur Pontificij etiam prudentiores tàm preſſè, apertè ac liberè, ſuas Maieſtatis ac magiſtratus, actiones & edicta reuelent, refutent, inſectentur, nam licet (inquit) fortaſſis planè nos & in religione & in regimine erroris conuincant, tamen non debent exiſtimare quod vel hucuſque progreſſi, poſſemus cum honore & ſecuritate noſtra reſilire, vel quod tanta támque potens Princeps, humiliũ iſtorum hominũ quibuſuis demonſtrationibus, aut clamoribus pedẽ referre velit. Sic ille.

Atque iſta quidem ſcimus, nec noſtri magnam habent ſpem fore vt pro tantis ac tot peccatis iuſto Dei iudicio obdurati, priùs cedant quibuſlibet ſanis ſermonibus, quàm prępotenti Excelſi manu cõterantur, tamen & illos qui pereunt, ne noſtro vitio pe-

vitio pereant, admonendos: & bonos, vt in veritate & innocentia ſua permaneant, hortandos: & reliquos ne tentationibus grauiſſimæ perſequutionis ſuccumbant, præmuniendos: & denique veritatis Catholicę profeſſionē publicam, nullis humanis legibus aut terroribus deſerendā exiſtiment. Nec ignoramus eos qui oderunt *Syon* cū à veritatis lumine arguũtur, nō ſolum non meliores, ſed ſæpè magis furioſos reddi, ſed nec propter hoc deſerendum eſt officium, ne dum temporalis periculi rationem tantum habemus, fratrum animas prodere cogamur. Non habebunt in nos poteſtatē vllam niſi quantam Deus ad noſtram probationem, aliorumque ſalutem, ad tempus illis concedit. Vidimus miſericordiſſimũ dominum Deum ſæpiſſimè poſt ſanctos hos ſacerdotum conatus, cæptamque in Anglia per-

ſequutionem, miris inſuetiſq; modis Catholicos non modo certos, tàm domi in patria quàm foris in exilio, ad cędem expetitos liberaſſe, ac Seminaria iſta gentis noſtræ extra inſulam, tot machinis, dolis ac violentijs impetita cõſeruaſſe, ſed promiſcuam ac publicàm omniũ orthodoxorum ſtragem, aliquoties ab illo ſæuo Anglorum *Aman*, omni vrſo, etiam raptis catulis, crudeliore, ſuíſq; in Puritaniſmo miniſtris, feris vocibus ac minis deſignatã, dexteræ ſuæ potentia auertiſſe. Sicut eos viciſſim in Catholicis omnium ordinum hominibus quos diuina prouidentia ad laudem nominis ſui, ac veritatis teſtificationem permiſit ab hoſtibus capi, vexari, ſpoliari, incarcerari, vinciri, torqueri, occidi denique, experimur incredibilibus Dei conſolationibus ſecundum magnitudinẽ dolorum ſuorum lætificari

Comes Leceſtriæ.

ficari

ſicari, quibus non ſolum ipſi gaudentes, ferunt pro nomine Chriſti mala temporalia omnia, ſed ſocijs Catholicis ac prȩſertim Preſbyteris exemplo ſint, conſtantiæ, patientiæ, ac contemptus huius ſeculi.

Vnde fit, vt ne nunc quidem poſt tot cruenta decreta, ac ſupplicia, Sacerdotes vſpiam ab officio ceſſent, didicerunt enim obedire Deo magis quàm hominibus, nec timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, ſed potius eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehēnam, hunc timere didicerunt, ac proindè mittuntur, ingrediuntur, ac gerunt ſe Apoſtolicè, & pacificè. Non veniunt vt Reginam occidant, Rempublicamve perdant, ſed vt illis, vitam ac ſalutem, Eccleſiȩque pacem, etiam morte ſua conferant, ſperantes ſibi nunquàm defuturos, *Abdias, Sa-*

reptanas, Oneſiphoros & *Albanos*, qui, reclamãtibus humanis legib⁹ ac mortalium principũ iniquis mãdatis, ſeruos immortalis Dei, ac Paſtores animarũ ſuarum fideliter colligant, vt per eos recipiantur in ęterna tabernacula, quę à principibus huius ſeculi nec dari, nec auferri poſſunt.

Hactenus Deo gratias, nunquam defuerunt, neque (vti confidimus) deerunt, donec tranſeat iniquitas, & donec ponãtur omnes Principes, qui dicunt hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, ſicut & *Oreb* & *Zeb* & *Zebee* & *Salmane*.

Sed de hac laica & fœminea prælatura eccleſiaſtica, quantáſque turbas dederit, pro ratione huius inſtituti cõpendij, ſatis ſit dictum, ſi plura deinceps mala ac monſtra mundo pariat, id in poſterum non tacebitur.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

A

ADulatio, fol. 72.
Anglia ſedi Apoſtolicæ recõciliatur 137. maior pars Angliæ fidei Catholicæ addicta, 159.
Annæ Bolenæ mater, 14. pater, 15. habitus corporis & mentis, 16. educatio, 17. aſtutia, ibid. aborſus, 85. inceſtus cum proprio fratre, 86. adulteriũ cum alijs quatuor, ibid. Hæc *Viatum* amabat, 20. pro meretrice paſſim habebatur, 22. appellatur *Hackney* & mula regia, 17. probatur eſſe *Henrici* filia, 18. ablegatur ab Aula, & iterum reuocatur, 31. fuit Lutherana, 17. Incarceratur, 86. morte propter inceſtum & adulterium, vna cum adulteris ſuis, plectitur, 87.
Anna Cleuenſis quarta Henrici vxor, 92.
Antonius Bonuiſius, 127.
Arthurus nũbit Catharinæ, 2.
Ariſtocratia, 104.
Sex articuli, 87.
Arma pro fide ſumpta, 83. 117. 178.

B

BArbara Elizabethæ inhumanitas, 178.
Brandonij rabies, 49.
Brianus factus vicarius inferni, 16.
Bucerus, 121.

C

CAmeracenſe colloquium, 34.
Campegius in Angl. appu

appulit, 29. ad Papam ſcribit, ibid. adijt Reginam, 30. de cauſa cognoſcit, 34. eius excuſatio, 47. reuocatur, 50.

Caluiniſtarūm primi ritus, 111. ſecundi ritus, 112. eorum lex de matrimonio, 113. furtum, 126. blaſphemia, 145. Qui ſunt ad Caluiniſmum procliuiores, 170.

Carceres noui conſtruuntur, 190.

Catharinæ ſponſalia, 2. mores & inſtituta, 5. mæror, 29. reſpōſum ad Legatos Papæ, 30. prouocatio ad Papam, 75. ſupplicatio. ibid. humilitas, 36. aduocati, 43. Epiſtola ad Henricum, & mors, 85. an fuerit ab Arthuro cognita, 43. cum ſeq. qui, libros pro illa ſcripſerunt, 55.

Cæcilius, 147.

Clemens ſeptimus, & eius reſponſum, 25. delegat cauſam, 27. delegatorum ſententia, ibid. eius interlocutio, 26. 33. ei obreptum, 27. eius pœnitentia, 28. cauſam ad ſe reuocat, 49. profert ſententiam pro matrimonio, & excommunicat Henricum, 67.

Clerus nouus ab Elizabetha creatur, 162. eorum gradus, 163. forma ordinandi huius Cleri, 165. ex quibus hominibus componitur, 167. de eorum veſtitu, 169. de nuptijs quamprimū cogitant, 167.

Clero mulcta indicitur, 59.

Concilium nouum, de mittendis Catholicis in exilium, 197.

Confeſſores, 23. antiqui extincti, 190.

Conſiſtorium, 162.

Couerdalli Caluiniſtæ inſana concio, 128.

Cranmerus fit Archiepiſcopus, 57. præmeditatum eius periurium, 58. aſſentatio, ibid. ſententiā profert de diuortio, 72. efficitur primò, Henricianus, poſtea Luthera-

theranus, poſtremò Sacramentarius, 115. inconſtantia eius & mors, 135.

Cromuellus, 89 eius hypocriſis, 91. & barbara immanitas, 94. lex eius, ibid mors, 95.

D

DIſputatio cum hæreticis, 121. 122.

Diuortij prima patefactio, 11. impij & indocti diuortio fauebant, 21.

E

EDicta minaciſſima contra Cathol. 189.

Edouardus Seymerus, Regis auunculus & protector, 109. ſupplantatur, 118. ſecuri percutitur, 131.

Edouardus ſextus naſcitur, 89. regnat, 107. ablata ſunt ab illo, verbum Dei, ſanctorũ imagines, Euchariſtiæ ſacrificium, ſacra lingua, 110. 111.

P. Edmundus Campianus capitur, 190. eius martyrium, 191.

Elizabetha, quæ iam regnat naſcitur, 73. illegitima pronũciatur, 68. regnat, 145. Epiſcopi recuſant eam conſecrare, 146. ſuſcipit iuramentũ de fidei Catholi. defenſione, ibid. delegat ſpiritualem iuriſdictionem laïcis, 150. omnes Eccleſiaſticas poſſeſſiones proprijs vſibus addicit, 152. Tacita nuptiarum ſpem multis facit, 154. clerum viſitat, 160. clerum nouum creat, 162. eſt ſerua flagitiorũ, 182. ſe facit ſupremũ Eccleſiæ caput, 183. habet naturalem prolem, 186. diſpenſat de ieiunio, 172. preſcribit normam in fide clero, 173. fœdus init cum omnibus regũ rebellibus, 174. deliberatur in Concilio Trid. de illa excõmunicãda, 177. Eius iactantia, 163. hypocriſis & mendacium, 164. vafricies, 170. natiuitatis eius feſtum celebrius omnibus Chriſti feſtis, 171. barbara eius

in Reginam Scotiæ inhumanitas, 178. depriuatio & excommunicatio eius, 182. conſiliarij eius, nullam de religione habent curam, 196.

Elſtoni Franciſcani prçclarũ reſponſum, 75.

Epiſcoporum nomina & numerus qui mortui ſunt in vinculis, 157.

Epiſcopi parlamentarij, 166. ſunt lupi, 167.

Excuſatio hçretici iam victi, 122.

Excõmunicatio Henrici octaui, 67. & Elizabethæ, 182.

Exules ob fidem, 124. 158. 198. 201. 202.

Eorum bona confiſcantur, 187.

F

Facinus non immitandum, 161.

Ferdinandi imperat. literæ ad Elizabethã, 177.

Foxius, 21.

Frãciſcus Engelfild, 133.

Fraus legiſlatorum detegitur, 148.

G

Gallorum ſermones, 17.

P. Gaſparis Haynodi apprehenſio, & circa illum acta, 193.

Gilbertus Leuerus multa pro religione patitur, 130.

H

Henrici octaui nuptiæ cum Catharina, 4. luxuria, 5. diſſimulatio, 13. amor cæcus, 19. hçſitatio, 22. ſpes, 23. mendacium, 24. 60. iuramentum, 30. oratio in iudicio, 35. hypocriſis, 50. 65. largitio, 53. occultæ cum Anna Bolena nuptiæ, 60. excommunicatio, 68. nuptiæ in vigilia Paſchatis, 73. vxores adulteræ, 98. dolus & fraus, 100. ſtudia, 102. ebrietas, 103. abdomen, 105. deſperatio, ibid. liberi, ibid. Thomã Morum ad ſuas partes trahere cupit, 22. perterrefacit Papam, 24. iudices petit, ibid. vult fratrem nubere ſorori, 32. lega-

torum eius petitio & minæ, 33. a Deo derelinquitur, 57. proxima die poſt vxoris mortẽ nubit alteri, 87. tentat eccleſiæ reconciliari, 97. adorat Euchariſtiã, 103.

Henricus Ortonus, 198.

Hæretici vercipelles, 164. diſſentiunt, ibid. comburuntur, 165. eorum afflictiones poſt excõmunicationem, 185 eorum ſumma iniquitas, 199.

Hiberni Catholici, 162.

Hoperus Caluiniſta, 128.

I

IEiunium Anglicanũ, 172. ieiunium Cecilianum, ibid.

Ioannis Roffenſis oratio ad iudices, 45. fit Cardinalis, 78. martyrium 79.

Ioannes Dudleius, 118. fœdifragus, & Comitis Leiceſtrenſis pater, 119. eius aſtutia, & ambitio, 131. mors, & pœnitentia, 133.

Ioliffus, 127.

Inhumanitas Elizabethæ, 178.

Inquiſitio tyrannica, 194.

Iudicum iniquitas, 46.

Iuditium cuiuſdã conſiliarij Elizabethæ de libro contra Iuſtitiã Britannicam, 204.

Iuſtitia Dei, 108. 132.

L

LAïci ſoli de fide decernunt, 153.

Latimerus, 115. eius Apoſtolatus, 116.

Libri pro, & contra diuortium, 21. pro matrimonio Catharinæ, 46.

Libri à Catholicis Anglis contra hęreſim ſcripti, 158.

Lis clero indicta, 59.

Leceſtrenſis Comes & eius crudelitas, 206.

Lex nuptiarum, 93. lex noua, 98. de poteſtate Regia in clerum, 149. de eligendis vxoribus Preſbyterorũ, 168. leges nouæ latæ in Catholicos, 186.

186. 189. leges nouæ & crudeliores prioribus, 202.

D. Laburni confeſſio & Martyrium, 192.

M

Maria Henrici octaui filia naſcitur, 4. eius ſponſalia, 7. educatio, 5. quinque principes eius nuptias expetunt, 6. regnat, 133. victoria & geſta eius, 134.

Mariæ Reginæ Scotiæ in Angliam aduentus, 177. barbara Elizabethę erga eam inhumanitas, 178.

Maria Bolena, 15. fit Henrici concubina, 17. inuidia eius in Annam ſororem, 22.

Marcus Conſtantius, 123.

Margareta Mori filia, 82.

Martyriũ matris Card. Poli, 96. item multorũ Sacerdotum, 191.

Miſſam audientibus, vel facientibus, mulcta indicitur, 157.

Miraculum, 84. 124. 187

Monaſteriorum viſitatio, 84. & eorum euerſio, 90.

Monachorum ac ſacerdotum cõiugia, 120.

Mulcta, 161.

N.

Northumbriæ Comitis Martyrium, 178. alterius Northumbriæ comitis incarceratio, & interfectio, 195.

O

Oratio legati Cæſaris, 28. item Tarbienſis Epiſcopi, 11.

Oxonia Henrico refragatur, 52.

P

Papa, 75. illi abrenunciatur, 76. duobus nuncijs admonet Elizabetham, 175. Anglos ad generale concilium inuitat, ibid. omnia ab illo benedicta prohibentur, 186.

Paraſiti, 104.

Pecuniæ pretium minutum, 125.

Perſecutio, 73. 74. 75. 89. 93. perſecutiones ob Pōtificis ſententiā contra Elizabetham, 185 ob libros cōtra hæreſim & hęreticos ſcriptos, 204.
Perſecutorum ingens ſæuitia, 190. fraudes, 197.
Petrus Martyr, 121. fit Caluiniſta, ibid.
Pij 5. acta in Elizabetham, 181.
Plebei virgis cæſi, 193.
Polus Archiepiſcopatum reſpuit, 57. fit Cardinalis, 124.
Poineti Caluiniſtæ adulterium, 127.
Prælati Reginales, 166.
Preſbyterorū filij, ſunt baſtardi, ſecundum hodiernas leges Anglicanas, 169. eorum vxores ab omnibus cōtemnuntur, ib. Preſbyteri ſchiſmatici, vno eodémque die, & Miſſam & cœnam peragunt, 161.
Procerum vexatio, 195.
Proteſtantium Synagoga, 67.
Puritanorum noua ſecta, 188.

R

Res ſtupenda, 65.
Romanæ Eccleſiæ ſplendor, 70.

S

Sacrilegij pœna, 98.
Sæuitū in cęlites, 91.
Schiſmatis prima initia, 9. progreſſus, ibid. ſchiſma proclamatū, 69.
Schiſmatici iuramenti forma, 147. poſtea corrigitur, 149. Principes laïci ab hoc iuramento excipiuntur, 156.
Seminarij Anglorum initiū, 178. 179. initia ab hæreticis contēpta, 180.
Senatus Regij ſtudia, 95.
Seniores, 162.
Stephanus Gardinerus, 17. legatus ad Papā, & legationis capita, 24. factus Vintoniēſis Epiſcopus, 52.
Supremi capitis titul⁹, à quo fundamento, 59.

T

Tarbienſis Epiſcopi oratio, 11.

Thomas Arundellius, 120.

Thomas Bolenus cõfitetur Annam Bolenã eſſe Henrici filiam, 18.

S. Thomæ Cantuarienſis peccatum, 92.

Thomas Morus, 21. Cancellarius factus, 52. mũdus illi carcer, 74. ei⁹ laudes, 78. tentatur ab vxore, 80. reſpondet ſapienter, facetè, grauiter, acutè, ibid. ſcribit multos libros in carcere, ib. cõſilium eius, 81. reddit rationem fidei ſuæ, 82. Martyrium eius, ibid.

Thomæ Seimeri hiſtoria, 116.

Thomas Viatus Annam, Elizabethæ matrẽ vitiauit, 19.

Templa multa per aliquot menſes in Anglia clauſa, 160.

Theſauri quantitas ex ſacris locis corraſa, 92.

V

Varami Archiepiſcopi Cantuariẽſis mors, 57.

Viſitatio Monaſteriorum & eorũ euerſio, 84.

Volſæi mores, 7. Eccleſiaſticæ dignitates, ibid. legatio, 14 reditus, 20. fluctuatio, 23. confeſſio & adulatio, 51. mors & vox pœnitentis, 56. Ambiat ſummum Pontificatum, 8. Caroli 5. erga eum obſeruãntia, ibid. ſpoliatur, 52.

NOMINA EORVM QVI PRO DEfenſione primatus Romanæ Eccleſiæ, per martyrium extincti ſunt, ſub Henrico octauo Angliæ Rege.

Anno 1535.

Ioannes Houghtonus.
Robertus Laurentius.
Auguſtinus Vvebſterus, Carthuſianorum Priores.
Humphredus Midelmorus.
Gulielmus Exmeuus.
Sebaſtianus Nudigatus, Carthuſiani Monachi.
D. Raynoldus, ordinis S. Brigittæ, & S. Theolog. Doctor.
Ioannes Hallus, Presbyter.

Ioannes Roffenſis, Cardinalis.
Thomas Morus, paulò ante Angliæ Cancellarius.

Anno 1537.

Antonius Borbus, Frãciſcanus in carcere ſtrangulatus.
Circa quod tempus, perierunt inedia & carceris ſqualore, 32 Franciſcani, & nouem Carthuſiani Monachi.
Ioannes Rocheſterus.
Iacobus Vvarnettus, Carthuſ.

Anno 1538.

Forreſtus, Frãciſcanus, qui fuit ſimul & ſuſpenſus & combuſtus.
Ioannes Becke, Abbas Colceſtrenſis.
Hugo Ferendonus, Abbas Redingenſis.
Gulielmus Vvhyttus, Abbas Glaſſenburienſis.
Ioannes Ruggus, Presbyter.
Gulielmus Onionus, Presbyter.

Anno 1539.

Thomas Abellus, Presbyter.
Edouardus Pouellus, Presb.
Richardus Fetherſtonus.
Prior Dancaſtrenſis.
Egidius Heronus nobilis.
Monachus Vveſtmonaſteriẽſis.
Clemens Philpotus.
Iaruius Careu,
Franciſcanus quidam.
Ioannes Croftus.

Anno 1541.

Gulielmus Hornus Carthuſ.

Anno 1543.

Germanus Gardinerus.
Ioannes Larcus, Presbyter.
Iacobus Singletonus.
Gulielmus Asbius.
Ioannes Risbeus,
Thomas Ricus.

NOMINA MARTYRVM, QVI SVB ELIZABETHA DICTI HENRICI filia, pro Catholicæ fidei defenſione, glorioſè mortui ſunt.

Anno 1570.

Ioannes Feltonus, nobilis.

Anno 1571.

Ioannes Storeus, I. C. Doctor.
Thomas Perceus, Northumbriæ Comes.

Anno 1573.

Thomas Vvodhoſius, Presb.

Anno 1577.

Cuthbertus Mainus, Presb. & primus Seminariorũ martyr.

Anno 1578.

Ioannes Nelſonus, Presbyter.
Thomas Shervvodus, laicus.

1581.

Euerardus Hanſeus, Presb.
P. Edmundus Campianus, ex ſocietate Ieſu Presbyter.
Rodolphus Sheruinus, Presb.
Alexander Briantus, Presb.

Anno

Anno 1582.
Ioannes Painus, Presbyter.
Thomas Fordus, Presbyter.
Ioannes Shertus, Presb.
Robertus Ionſonus, Presbyter.
Gulielmus Philbeius, Presb.
Lucas Kirbeius, Presbyter.
Laurentius Ionſonus, aliâs Richardſonus, presbyter.
Thomas Cotamus, nouitius ſocietatis Ieſu & Presbyter.
Iacobus Tompſonus, Presbyter.
Gulielmus Lacius, nobilis & Presbyter.
Richardus Kirkemānus, Presb.
Gulielmus Hartus, Presbyter.
Richardus Thinkellus, Presb.
Iacobus Laburnus, nobilis.

Anno 1583.
Gulielmus Carterus, laicus.
Ioannes Bodeus, I.V. ſtudioſus.
Ioannes Sladus, ſtudioſus.

Anno 1584.
Georgius Haddocus, presb.
Thomas Emerfordus, Presb.
Iacobus Fennus, Presb.
Ioannes Nutterus, Presb.
Ioannes Mundinus, Presb.
Iacobus Bellus, Presbyter.
Ioannes Finchius, laicus.

Anno 1585.
Thomas Alfeldus, Presbyter.
Richardus Vitus, ludimagiſter
Thomas Vvebleius, laicus.

NOMINA EPISCOPORVM QVI *in carcere vel in exilio pro eadem cauſa mortui ſunt.*

Nicolaus Hethus, Archiepiſcopus Eboracenſis & Cancellarius.
Edmundus Bonerus, Londinenſis.
Ioannes Vitus, Vintonienſis.
Cuthbertus Tunſtallus, Dunelmenſis.
Ogolthropus, Carliolenſis.
Richardus Pateus, Vigorniēſis.
Radulphus Baynus, Lichfildienſis.
Thomas Thurlebeius, Elienſis.
Ioannes Polus, Petroburienſis.
Burnus, Bathonienſis.
Cuthbertus Scottus, Ceſtriēſis
Thomas Vatſonus, Lincolnienſis.
Troubielfieldus, Exonienſis.
Thomas Goldueilus, Aſſaphenſis.

His addi poſſunt.

Ioannes Fecnanus, Abbas Vveſtmonaſterij.
Catherina Palmera, mon aliū S. Brigittæ, Priorissa.
Elizabetha Creſnera, n[illegible] lium S. Dominici P[illegible]
Item decem Cath[illegible] Eccleſiarum Decani [illegible] lem

Ar

Archidiaconi, & infinitus penè numerus omnium Ordinū ætatum atque ſexuum, qui vel domi per carceres, vel foris per exilium, extincti atque conſumpti ſunt.

Errores in hunc modum corriguntur.

Folio	error	correctio.
7. b	irrepiſſet	irrepſiſſet
34. a	pruari	priuari
52. a	relegatur	relegatur
53. b	aliarum	aliorum
54. b	quæſti	queſti
96. a	Tertulianus	Tertullianus
69. b	ſequabantur	ſequebantur
ibid.	ſeperauit	ſeparauit
93. a	nuptæ	nupta
110. a	Meiſa	Miſſa
113. b	legerat	legerant
116. a	pareretur	pateretur
121. a	De Euchariſtiæ	De Euchariſtia
122. a	exhibilationibus	exſibilationibus
136. b	orationi	oratione
138. b	Regnum	Regum
Ibid.	ſummo Papæ	ſanctiſſimo
ibid.	ſacrum	ſacram
139. b	vt	&
140. a	vlla	vllo
150. b	ſtab[illegible]atam	ſtabilitam
[illegible]2. a	eſſe	eſſet
162. b	Zuingliorum	Zuinglianorum
[illegible] a	quæritant	quæritent
[illegible]. b	læthalas	læthales